

PREFACE

The birch bark manuscript of the *Prithvirājaviṇaya*, the critical edition of which is offered to the public, was discovered by Dr G Buhler in 1876 during his tour in search of Sanskrit Mss in Kashmir. He deposited his find in the Deccan College, Poona, where the Ms was numbered as 150 of 1875-1876 collection. In the course of his detailed report on the tour, published next year, he thus described the Ms —

“It is a great pity that the old Ms. is mutilated, and in such a condition as to make the work of reading it very difficult. The beginning is wanting. The leaves which contain cantos I—X have been broken in the middle by the friction of the thick string used for sewing the volume. Further, the lower portions of a considerable number of leaves have been lost, and as the lower left hand side of the margin, on which stood the figures numbering the leaves, has also been broken off, it is impossible to determine the connection of the upper and the lower halves by any other means than by the sense”¹

Though the Ms was discovered more than half a century ago no new Ms has been discovered since then to help us in reconstructing the whole work. What is all the more regrettable is the fact that the present Ms breaks off abruptly towards the close of the twelfth canto. In the absence of any other copy of the Ms it is impossible to say how many cantos the complete work contained. As ill fortune would have it, the present Ms brings us only to the coronation of Prithvirāja and we are even left in the dark about the great victory, which the poet intended to sing here.

The defective and incomplete condition of the Ms prevents us from knowing definitely from the work itself about its author. But a guess may be hazarded

(1) *Detailed Report of a tour in search of Sanskrit MSS. made in Kashmir, Rajputana and Central India by Dr G Buhler* (p 63)

that the poet Jayanaka, who is mentioned coming to the court of Prithviraja from Kashmir in canto XII, verses 63 and 68, was in all probability its author Dr Buhler says, 'The author was certainly a contemporary of Prithviraja and one of his court poets. He probably was a Kashmiri and was a thoroughly good Kavi and Pandit'¹ This belief is further strengthened by the fact that not a single copy of the Ms is found in the whole of Rajputana and Jonaraja, the commentator of the work, also hails from Kashmir

It is reasonable to suppose that the work must have been written to celebrate the great victory of Prithviraja over Shahab ud din Ghorı in 1191 A D immediately after the event. But his defeat and assassination in 1193 A D probably drove the poet back to his home in Kashmir, hence the absence of any Ms of it in Rajputana

The poem seems to have been written during the life time of Prithviraja as the author himself states that he was honoured and induced to write the poem by the King (Prithviraja) the son of Somesvara² The date of the work can be fixed independently as well. Seven verses of the *Prithvirajavijaya* can be traced in the *Alankāraśāstramānasa*, a commentary by Rajanaka Jayaratha on the *Alankārasārasa* of Rajanaka Ruyyaka³ and in one place he distinctly states that it is quoted from the *Prithvirajavijaya*⁴ In the same way

(1) *Proceedings of the Asiatic Society of Bengal* April and May 1876 p 94

(2) Canto I verses 31-35

(3) Verses 50 75 91 173 177 178 and 181 of canto V of the present edition are quoted in the *Alankārasārasa* with the commentary of Jayaratha, p 64, 73 82 173 180 and 181 respectively (Kavyamālā edition 1893 A D)

(4) इयं च भेदेऽभेद इत्याद्यतिशयोक्तिभेदमप्यपि दृश्यते । तत्र भेदेऽभेदो यथा पृथ्वीराजविजये—
'गृह्णद्भिः परया भक्त्या वाणलिङ्गपरम्परा ।
अनर्मेदेयं यत्सेन्यैर्निरमीयत नर्मदा ॥'

twelve verses¹ can be traced in the *Alankārodāharana* of the same author Jayaratha describes himself as the great-great-grandson² of a brother of Śivarātha, a minister of King Uchchala of Kāshmir (1101-1111 A. D.)³ This would bring Jayaratha himself to about 1200 A. D. Now it is reasonable to suppose that if verses from the work of a writer are found quoted in the works of another writer, even if the two be contemporary, some years must elapse in order to make the former's work known to the latter. Thus at a very conservative estimate we may put the date of the composition between the years 1191 and 1193 A. D.

The commentary of the poem, here offered, is by Jonaraja, the son of Nonaraja and grandson of Lolaraja, a famous author who wrote the second *Rājataranginī*, and commented on the *Kirātārjunīya* and the *Śrīkanthacharita* of Mankha. His commentary on the *Kirātārjunīya* is dated 1449 A. D. and the present commentary on the *Prithvirājaviṇaya* must have been written, according to Dr. Buhler, between 1450 and 1475 A. D. It seems that in Jonaraja's time, the *Prithvirājaviṇaya* must have been a popular work among the scholars as this commentator discusses various readings of the text. As the text and the commentary are presented in the same Ms., portions of the commentary have also been lost on account of the defective condition of the Ms. The commentary, however, has been helpful in restoring the missing text in certain places.

The early history of the Chauhanas, given by Colonel Tod in his *Annals and Antiquities of Rajasthan* according to the bardic chronicles and the *Prithvirāja Rāso* of Chāndī, is entirely unreliable. But the work under notice is quite reliable for the history of medieval India and particularly of the

(1) I. 4 V. 50 113 130 143 173 VI. 4 VII. 31 37 IX. 59
XII. 4 and II of the present edition.

(2) Buhler's Report appendix II pp. cli-cliv.

(3) M. A. Stein *A Chronicle of the Kings of Kashmir* Vol. I. Introduction p. 138.

Chauhānas of Rajputana Dr Buhler says, "His (author's) account of the Chauhānas contradicts Chanda's in every particular and agrees with that of the inscriptions of V S 1030 and 1226 Prithviraja's pedigree is exactly that given in these documents, and various synchronistic facts mentioned in the *Vijaya* also agree with what we know from other sources, *e g* the Malwa and the Gujrat inscriptions"¹ Thus evidently in other respects as well the work is worthy of credence

An article by my friend, Diwan Bahadur Har Bilas Sarda, who secured for me an exact copy of the Ms from the library of the Deccan College, Poona, on which the present edition is based, gives a summary of the contents of this work in the *Journal of the Royal Asiatic Society*²

We find here a reliable genealogy and a short account of Prithviraja's ancestors beginning with Vasudeva Its value for the history of the period from the middle of the eighth century A D to the end of the twelfth century A D is thus very great

On account of its great importance, it was felt that a critical edition of the present text—defective and incomplete though the Ms is—was highly desirable for the students of the history of Rajputana As said above, an attempt is here made to restore the text, wherever possible, with the help of the commentary Restored portions have been printed in rectangular brackets or in the foot notes Amendments of the text and the commentary have also been attempted, wherever possible, in the notes

It is hoped that students of the history of India, particularly that of Rajputana, would find this work useful in their studies and welcome its appearance

Ajmer,
October 10, 1940

Gaurishankar H Ojha

(1) *Proceedings of the Asiatic Society of Bengal* April and May, 1893 p. 1
(2) April 1913 pp 23-281

॥ श्रीः ॥

काश्मीरकमहाकविश्रीजयानकविरचितस्य पृथ्वीराजविजयमहाकाव्यस्य विषयानुक्रमशिका

प्रथमः सर्गः

विषयः	पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या
मङ्गलाचरणम् ...	१-२	१-५
कविप्रशंसा खलनिन्दा च ...	३-१३	६-३०
काव्यस्य रचनाहेतुः ...	१३-१४	३१-३५
प्रह्लादकृते विष्णोः स्तुतिप्रार्थने ...	१५-२८	३६-७४
विष्णोः सूर्यस्योपरि दृष्टिनिपातवर्णनम् ...	२८	७५
तदानीमेव सूर्यमण्डलादेकस्य तेजसः पृथिव्यामागमनम् ...	२८	७६
तेन नभश्चराणामाश्चर्यवर्णनम् ...	२९	७७

द्वितीयः सर्गः

सूर्यमण्डलादागतोजोमयपुरुषमुद्दिश्य समुत्प्रेक्षाः ...	३०-४३	१-४३
तस्य चाप-हरि-मान-नयानामाद्याक्षरैरेव चाहमान इति नामप्राप्तिः ...	४३	४४
तस्मै केन केन देवेन किरूपेण किं किं प्रदत्तं तदुत्प्रेक्षणम् ...	४४-५०	४५-६६
विष्णुना ग्लेच्छविनाशाय पूर्ववद्द्वार्थं तस्य सूत्रधारवदुत्प्रेक्षणम् ...	५०	६७

विषयः	पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या
समस्तां भूमिं निष्कण्टकां विधाय तस्य भास्करमण्डलप्रसिर्वर्णनम् ...	५०-५१ ...	६८-६९
दीपकानां तद्वंश्यानां वर्णनम् ...	५१-५४ ...	७०-७८
शरणागतेभ्यो यद्धनं तैः प्रदत्तं तस्य भूयो वृद्धिवर्णनम् ...	५४-५५ ...	७९-८०
भूमेश्चाहमानवंश्यानां राजधानीत्वेन वर्णनम्	५५ ...	८१
अस्मिन्वंशे वासुदेवाभिधराजोत्पत्तिवर्णनम्	५६ ...	८२

तृतीयः सर्गः

वासुदेवजन्मकालवर्णनम् ...	५७-६३ ...	१-२०
तद्राज्यकालवर्णनम् ...	६३-६७ ...	२०-३१
वासुदेवयशोविस्तृतिवर्णनम् ...	६७-६९ ...	३१-३८

चतुर्थः सर्गः

वासुदेवस्य मृगयावर्णनम् ...	७०-७८ ...	१-२७
तस्य धवलगृहप्रवेशः ...	७८ ...	२८-२९
तत्र प्रसुप्तदेवपुरुषदर्शनम् ...	७९-८२ ...	३०-३६
तस्मिन्नानाविधमुत्प्रेक्षां ...	८२-८३ ...	३६-४२
राज्ञः पादयोर्गुलिकापतनम् ...	८३ ...	४३
गुलिकादर्शनेन विद्याधरोऽयमिति निश्चयः	८४ ...	४४-४५
विद्याधरस्य निद्राभङ्गो गुलिकापतनसन्देहश्च	८४ ...	४६
गुलिकाग्रंशे समुत्प्रेक्षाः ...	८४-८७ ...	४७-५३
राज्ञो गुलिकाप्रकाशनम् ...	८७ ...	५४
विद्याधरस्य गुलिकाप्राप्तिः ...	८७ ...	५५-५६
राजानं प्रति विद्याधरोक्तिः ...	८८-९० ...	५७-६३
विद्याधरपितुः शकम्भरस्य तपोभिः पार्वती- दर्शनम् ...	९० ...	६४

विषयः	पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या
देव्या. शाकंभरीनामग्रहणम् ...	६०-६१	... ६५
सर्वदा शाकंभर्यास्तत्र सांनिध्यवर्णनम् ...	६१	... ६६
देवीप्रसादहेतुकं तद्राजदर्शनम् ...	६१	... ६७
सेनां विसृज्य पश्चादनवेक्षमाण एव वाजिन- मारुह्य स्वराजधानीं प्रविशेति राजानं प्रति- विद्याधरोक्तिः ...	६१	... ६८
विद्याधरान्तर्धानम् ...	६२	... ६९
विद्याधरवचनेन भूमौ कुन्तायुधेन भूमिभेदन- पूर्वकं राक्षो यात्रावर्णनम् ...	६२-६५	... ७०-७८
विद्याधरस्य पुनर्दर्शनम् ...	६५	... ७९
लवणसमुद्रप्रदर्शनं वरदानं च ...	६६-६८	... ८०-८८
राक्षो राजधानीप्रवेशः ...	६८-६९	... ८९

पञ्चमः सर्गः

शाकंभरलवणाकरे क्षारसमुद्रत्वारोपः ...	१००	... १-३
वासुदेवस्य वासुदेवभगवतोऽन्तिके गमनम्	१००	... ४
शाकंभरीसांनिध्यात्तद्वंश्यानां शाकंभरीश्वरत्वम्	१०१	... ५
तद्वंश्यैर्भुव. शोभावर्णनम् ...	१०१	... ६
वासुदेववंशे सामन्तराजजन्म ...	१०१	... ७
तत्पुत्रजयराजजन्म ...	१०१	... ८
जयराजयशोवर्णनम् ...	१०२-३	... ९-१४
तत्पुत्रचन्द्रराजोत्पत्तिः ...	१०३	... १५
तस्य प्रशंसा ...	१०४	... १६
तदनुजगोपेन्द्रराजोद्भवः ...	१०४	... १७
चन्द्रराजसुतदुर्लभराजवर्णनम् ...	१०४	... १८
दुर्लभराजकीर्तिवर्णनम् ...	१०४-५	... १९
तस्य गौडजानपदविजयः ...	१०५	... २०

विषयः	पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या
तत्सुतगोविन्दराजोत्पत्तिः	... १०५	... २१
तत्सुतद्वितीयचन्द्रराजोत्पत्तिः	... १०५	... २२
तत्सुतगोवाकजन्म तस्य च यशोवर्णनम्	१०६-७	... २३-२६
तस्य स्वभगिन्याः कलावत्याः कान्यकुब्जेश्वर- स्य हस्ते समर्पणम्	... १०८	... ३०-३१
तस्य स्वच्छे सर्वस्वप्रदानम्	... १०८	... ३२
गोवाकपुत्रचन्दनोत्पत्तिः...	... १०८	... ३३
तस्य प्रशंसा	... १०८-९	... ३३-३४
तस्य राजराजत्वम्	... १०९	... ३६
तस्य महिष्या रुद्राणीदेव्याः पुष्करतटे लिङ्ग- सहस्रस्थापनम्	... १०९	... ३७
राज्ञ्या आत्मप्रभानामयोगिनीत्ववर्णनम्	... ११०	... ३८
तस्या अर्कमण्डलप्रवेशः	... ११०	... ३९
चन्दनसुतस्य विप्रहराजापरनामधेयवाङ्मति- राजस्योत्पत्तिः	... ११०	... ४०
तस्याष्टाशोत्यधिकशतविजयलाभः	... ११०	... ४१-४२
तस्य पुष्करतीर्थे हरप्रासादनिर्माणम्	... १११	... ४३
तत्सुतसिंहराजोत्पत्तिः	... १११	... ४४
तस्य पुष्करे शिवप्रासादनिर्माणम्	... १११	... ४५
तस्य प्रशंसा	... १११	... ४६
तत्सुतविप्रहराजोत्पत्तिः...	... ११२	... ४७
तस्य तुरङ्गोद्योगोद्यमकार इति नामप्राप्तिः	११२	... ४८
तदीयाश्ववर्णनम्	... ११२	... ४९
नर्मदाया अनर्मदात्वविधानम्	... ११२	... ५०
तद्वारा मूलराजस्य गुर्जर- दुर्गप्रवेशः	... ११३	... ५१
तस्य सेनावर्णनम्	... ११३	... ५२

विषयः	पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या
तस्य भृगुकच्छे देव्याशापुरीधामनिर्माणम्	११३	... ५३
तदनुजदुर्लभराजोत्पत्तिः...	... ११३	... ५४
तद्यशोवर्णनम् ११४	... ५५
तत्पुत्रगोविन्दराजोत्पत्तिः	... ११४	... ५६
गोविन्दराजयशोवर्णनम् ११४	... ५७
तत्पुत्रवाक्पतिराजोत्पत्तिः	... ११५	... ५८
आघाटनगरपतेरभ्याप्रसादस्य यमलोक- प्रापणम् ११५	... ५९-६०
राज्ञः कीर्तिवर्णनम् ११५-१६	... ६१-६४
तत्सुतवीर्यरामोत्पत्तिः ११६	... ६५
अयन्तिराजभोजकृतस्तद्वधः	... ११६-१७	... ६६-६७
वीर्यरामस्य कनिष्ठभ्रातृधामुद्वाराजस्य नरपुरे विष्णोर्धामनिर्माणम्	... ११७	... ६८
तत्सुतदुर्लभराजोत्पत्तिः...	... ११७	... ६९
श्लेच्छयुद्धे तद्वधः ११७	... ७०
तदनुजविग्रहराजोत्पत्तिः...	... ११८	... ७१
तस्य कीर्तिवर्णनम् ११८	... ७२-७५
एतत्साहाय्येन मालवेन्द्रस्य समुद्रयप्राप्तिः	११८	... ७६-७८
विग्रहराजसुतपृथ्वीराजोत्पत्तिः	... ११९	... ७९
तस्य राधावलुचरैश्चतुर्याद्गुरूपेण दर्शनम्	११९	... ८०
तद्द्वारा चतुर्भ्यश्चतुर्यानां शतसप्तकप्रदानं यद्यः ३३६ ८१
सोमनाथतीर्थमार्गेऽन्नसन्नस्थापनम्	... १२०	... ८२
तत्सुताजयराजोत्पत्तिः १२०	... ८३
तस्य 'सुहृण' इति नामप्रसिद्धिः	... १२०	... ८४
मालवपतेः सुहृणस्य पगजयः	... १२०	... ८५
तत्कीर्तिवर्णनम्	१२१	... ८६-८९

विषयः	पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या
तस्य राश्याः सोमलेखायाः प्रत्यहमर्थिभ्यो		-
नवदीनारदानम् ...	१२२	६०
अजयराजसुताणोराजोत्पत्तिः ...	१२२	६१
अजयराजयशःप्रतापादिवर्णनम् ...	१२२-४६	६२-१६१
अजयमेरुनगरप्रतिष्ठोत्तरं स्वपुत्रमणोराजं		
सिंहासने संस्थाप्य तस्य स्वर्गमनम्	१४६	१६२
अणोराजस्य म्लेच्छप्रासाय पुष्करस्य दृढी-		
करणम् ...	१४७	१६३
पृष्ठः सर्गः		
अणोराजसैन्यादिवर्णनं म्लेच्छपराजय-		
वर्णनञ्च ...	१४८-५३	१-२०
युद्धस्थले राक्षस्तटाकनिर्माणम् ...	१५३-५५	२१-२५
स्वपितुर्नाम्ना शिवमन्दिरनिर्माणम् ...	१५५	२६-२८
मरुगुर्जरराजकन्ययोस्तस्य पतित्वेन वरणम्	१५६	२९-३०
तयोर्ययस्यां सुधवायां पुत्रत्रयोत्पत्तिः...	१५६	३१
कनीयस्यां सोमेश्वरोत्पत्तिः ...	१५७	३२-३४
सोमेश्वरस्य मातामहगृहे गमनम् ...	१५७	३५
तस्य प्रशंसा ...	१५७-५८	३६-३६
तेन दौहित्रेण चक्रवर्ती तुष्यतु इति दैवश्लाघां		
श्रुत्वा जयसिंहस्योक्तिः ...	१५६	४१-४२
दैवश्लाघां सन्देहकरणम् ...	१५६-६१	४३-४८
संदिहानं जयसिंहं प्रति मौहूर्तिकस्य प्रतिवचनम् १६१		४६
ज्योतिर्विद्वर्णितं रामचन्द्रकथानकम् ...	१६१-६६	५०-६७
कृष्णावतारस्य युद्धत्वप्राप्तिवर्णनम् ...	१६६	६८
कोसल्यायाः पुत्रद्वयप्राप्तिहेतुः ...	१६६	६९
चन्द्रोत्पत्तिस्तत्कथा च ...	१६७-६६	७०-७८
सुधकथा ...	१६६-७१	७९-८६

विषयः	पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या
विश्वामित्रकथा ...	१७१-७२	... ८७-८६
भरतवृत्तम् ...	१७२	... ६०
परशुरामवृत्तान्तः ...	१७३	... ६१
कार्तवीर्यवर्णनं तस्य कलचुरिरिति नामप्राप्तिः ...	१७३	... ६२-६३
कलचुरिचंशयानां कलौ प्राबल्यवर्णनम् ...	१७४	... ६४
तेषु साहसिकनाम्नो राज्ञः प्रसिद्धिः ...	१७४	... ६५
तस्य तपस्त्रियामदेवाय राजलक्ष्मीं प्रदाय सर्वो भूमिं जेतुं प्रस्थानम् ..	१७४	... ६६-६७
साहसिकराजस्य प्रतापवर्णनम् ...	१७४-७६	... ६८-१०५
त्रिपुरीनगरदर्शनं लोकरक्षणं च ...	१७६-७८	... १०६-१३

सप्तमः सर्गः

कदाचिदैरावणस्य विकृतं क्रन्दितम् ...	१७६	... २
महीतले त्वं राजा भवेति गौरीशापः ...	१७६	... ३-४
निकुम्भेन शापावधिमर्थिताया भयान्या. कलौ रामराज्यकालावधिरिति सास्थनम्	१८०	... ५-७
एवं गतसंशयस्य राज्ञस्तापं निवारयितु- मभिलाषः ...	१८०	... ८-६
योगस्पृहया हिमालयं प्रति राज्ञः प्रस्थानम्	१८०	... १०
कुमारपालस्य दौहित्रपालनम् ...	१८१	... ११
सुधवायाः सुतस्य खजनकस्य शिरश्छेदनम्	१८१	... १२
तस्य स्वयमपि निर्गमनम् ...	१८१	... १३
कुमारपालस्य स्वान्तिके कुमाररक्षणम्...	१८१	... १४
सोमेश्वरकृतः क्रुद्धकुणेन्द्रस्य वधः ...	१८१	... १५
कर्पूरदेवीपरिणयः ...	१८२	... १६
सोमेश्वरकर्पूरदेव्योर्मिथः स्नेहवर्णनम् ...	१८२	... १७-१८
उभयोः स्यन्दनदर्शनम् ...	१८२	... १९-२१

विषयः	पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या
स्वप्नसिद्धेः क्षिप्रं समय इति ज्योतिर्विद उत्तरम् १८३	...	२२
तात्कालिका प्रहस्थितिः	... १८३-८४	... २३-२६
ज्योतिर्विदः सत्कृतिः १८४	... ३०
गर्भिण्यवस्थावर्णनम् १८५-८७	... ३१-४२
पृथ्वीराजजन्मसमयवर्णनम्	... १८७-१०	... ४२-४६

अष्टमः सर्गः

पृथ्वीराजजन्मवर्णनम् १६१-६६	... १-२८
तस्य नामकरणम् १६७	... २९-३०
तस्य दाल्यकालवर्णनम्...	... १६७-२००	... ३१-४५
सोमेश्वरस्य द्वितीयपुत्रप्राप्तिः	... २००-१	... ४६-४९
सोमेश्वरभ्रातुर्विप्रहराजस्य मृत्युः	... २०१	... ५३
विप्रहराजसूनोरपरगाक्षेयस्य स्वर्गप्राप्तिः	२०२	... ५४
पृथिवीभट्टस्य तदनुमरणम्	... २०२	... ५५
मन्त्रिभिः सह सोमेश्वरस्य सपादलक्षदेश गमनम् २०२-३	... ५७-५८
कर्पूरदेव्या अजयराजपुरीप्रवेशस्तेन देशस्य संपूर्णत्वपाद्यनत्वप्राप्तिः	२०३	... ५९-६०
सुधवाकाञ्चनदेवीसुतयोः क्रमशः कुल- कलङ्कित्वं कलङ्कशोभकत्वं च २०३	... ६१-६२
अजयमेरुनगरनिर्माणं वैद्यनाथाद्यनेकदेव- प्रतिष्ठा २०३-४	... ६३-७१
सोमेश्वरस्य स्वर्गगमनम्	... २०५-११	... ७२-१०२

नवमः सर्गः

पृथ्वीराजमातुः पुत्रस्य राजधियो धारणम्	२१२	... १
पृथ्वीराजस्य राज्याभिषेकः	... २१२	... २

विषयः	पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या
तस्य राजत्वकालवर्णनम् ...	२१२-२२	३-३३
पृथ्वीराजमातुः पातिव्रत्याचरणेन भुवः सुषित्वम् ...	२२२	३४-३५
कदम्बवासाव्यराजमन्त्रिणः कार्यपाटवम्	२२३-२५	३६-४४
पृथ्वीराजस्य विद्याभ्यासादिवर्णनम् ...	२२५-३२	४५-६४
तस्य यौवनातिः राज्यकार्यभारग्रहणं च	२३२-३३	६५-६७
भुवनैकमल्लस्य पृथ्वीराजसमीपमागमनम्	२३३	६८
भुवनैकमल्लप्रशंसा ...	२३३-३५	६८-७४
मरुभूमिवर्णनम् ...	२३५-३७	७५-८२
पृथ्वीराजस्य कदम्बवासभुवनैकमल्लयोः साहाय्येन राज्यशासनम् ...	२३८-४०	८३-८६

दशमः सर्गः

पृथ्वीराजस्य यौवनातिं श्रुत्वा राजकन्यानां		
रागानुभवः ...	२४१-४२	१-५
नानायुद्धवर्णनम् ...	२४२	६
गुडपुरनाम्नि दुर्गे नागार्जुनस्याधिरोहणवर्णनम्	२४३	७-८
पृथ्वीराजस्य युद्धाय निर्गमनम् ...	२४३	९
तस्य सैन्यवर्णनम् ...	२४४-४६	१०-२६
तस्य गुडपुरावरोधनम् ...	२४६-५०	३०-३१
विप्रहृत्पुत्रस्य कापि पलायनम् ...	२५०-५१	३२-३४
पृथ्वीराजरुतशत्रुवधः बहूनां शत्रूणां शत्रु- राजमात्रा सहानयनम् ...	२५१	३५-३६
प्रातर्विजयस्य तस्याजयमेरुनगरे प्रवेशः ...	२५१-५२	३७-३८
गर्जनदेशाधिपगौरिवर्णनम् ...	२५२-५३	३९-४१
तस्य पृथ्वीराजसविधे दूतप्रेषणम् ...	२५३	४२
दूतवर्णनम् ...	२५३-५५	४३-४८

विषयः	पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या
गोरिभिर्दशधा धरणी विप्लुता ...	२५५	४६
पृथ्वीराजस्य भूमन्त्रेण नङ्गवलदुर्गवासिभिर्धनु- नामितम् ...	२५६	५०
पृथ्वीराजस्य भुकुटिप्रतापवर्णनम् ...	२५६	५१

एकादशः सर्गः

पृथ्वीराजस्य तेजोवर्णनम्	२५८	...	१-२
मन्त्रिणः कदम्बदासस्य मन्त्रणा	...	२५८	...	३-५
प्रतीहारागमनम्	२५९	...	६
गुर्जरमण्डलाद्दूतागमप्रार्थना	...	२५९	...	७-८
गुर्जरकृतगोरिपराभववर्णनम्	...	२५९-६०	...	९-१२
पृथिवीभटविह्वलितः	२६०-६२	...	१३-२३
दूतपरावर्तनोत्तरं पृथ्वीराजस्य चित्रमण्डप- प्रवेशः	२६२	...	२४
पृथ्वीराजस्य पूर्वजन्मकथा	...	२६२-६०	...	२५-१०४
तिलोत्तमाचित्रदर्शनेन पृथ्वीराजचेतसि	२६०	...	१०५

द्वादशः सर्गः

तिलोत्तमाचित्रदर्शने पृथ्वीराजस्य द्रुचिवृद्धिः	२६२	...	१-२
तस्य चेतसि कामाङ्कुरोत्पत्तिः कामवशी- भावश्च ...	२६२-३०३	...	३-३८
पृथ्वीमठस्य पुनर्विह्वलितश्चिन्ताजलधेः समु- द्धारश्च ...	३०३-५	...	३९-४४
कामासक्तस्य पृथ्वीराजस्य चक्षुःश्रोत्रादिषु कामविकारवर्णनम् ...	३०५	...	४४-४७
चित्रपृष्ठाभिर्गमनम् ...	३०६	...	४८

विषयः		पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या
पृथ्वीभटस्य स्वगृहगमनम्	...	३०६	... ४६
पुरतः समानीतमपि चाजिनं प्रति पृथ्वीराज- स्योपेक्षा	...	३०६	... ५०
तस्य पदातेरेव गृहगमनम्	...	३०६-७	... ५१
तस्य दक्षिणेनेत्रस्फुरणम्	...	३०७	... ५२
उत्तमशकुनपूर्वकं स्थहर्म्यप्रवेशः	...	३०७	... ५३-५४
सलिलादपि निर्ययौ रसेत्यादिश्लोकश्रवणम्	...	३०८	... ५५-५६
पद्मनाभस्याङ्गानं श्लोकपाठकजिज्ञासा च	...	३०८-९	... ५७-५८
कश्मीरादागतो जयानकोऽयमित्युत्तरम्...	...	३०९-११	... ६०-६६
राक्षस्तस्य दर्शनाय निर्गमः	...	३११	... ६७
जयानकं प्रति प्रश्नः	...	३११	... ६८
जयानकस्योत्तरम्	...	३११-१४	... ६९-७८

पृथ्वीराजविजयमहाकाव्यम्

[प्रथमः सर्गः]

* * * * *

न्ता प्रतियिम्बिता विश्वान्तरवर्तिनो भावा.....स्मृतादृश्यः
 कविप्रवर्हा.....(1.1)नसं तस्य पर्युदासं सदृशमित्यर्थः कैला-
 [स]न्यापि स्फटिकमयत्वेन वस्तुसंक्रान्तः एव.....(1.2)सं सुखदा-
 यिनमाश्रित्य वसन्तमानन्देश्वरं प्रपद्येहं शरणीकरोम्यहम् ॥ 1.

ऊनेन [नैग्रत्रिं](1.3)तये[न]—

—[ताता]धिकतापराधम्.

न ब्रह्मचर्येण न लब्धसाम्य-

स्तदाशिव—[कु]मारः (1) ॥

पञ्चमुखस्तदाशिवस्तस्य (1.4) प[ञ्चमुखस्य पञ्च]दर्शं नेत्रा[णि भ]व-
 न्ति पण्डितस्य तु द्वादश अत ईश्वरनेत्रे कुमार.....(1.5).....
खात्स.....दासीत्पण्डितस्यैकं¹ मुखमधि[कं] भवति तेन
 [ताताधि(1.6)कतापरा]धं सुशोधयन्निव कुमा[रः].....म.....
रा.....[रा]यात् ॥ 2.

1 Two leaves, i.e. three pages, missing.

2 Is it व सेवसाग्यदृक् ?

3 Read तस्याप.

4 Restore संक्रान्तिष्वन्तरावर्तिभावकविप्रवर्तन्तरपर्युदासम् ।

कैलासमाश्रित्य—मानन्देश्वरं देवमहं प्रपद्ये ॥ (1)

5 Ms. 'न'. 6 Ms. वा. Is it विगोप्य ? 7 Ms. वयं. 8 Ms. 'मार'

1. on margin. 9 Comm runs on after शिव—in the text.

10 Ms. 'रा'. 11 Ms. 'स्वैर'. 12 Ms. 'यम्'.

अचुम्बितार्थप्रति(१७)[भान]भानु-
र्वन्मीकजन्मा कवितावता[रः] .
[स पातु वो यः] प्रवबन्ध पूर्व-
गनन्तरं दाशरथिर्ज(१८)जृम्भे ॥

अचुम्बि[तानामनुच्छि]ष्टानामनुल्लिरितानामर्थानामभिधेयानां व-
स्तूनां च प्रतिभाने(१९) प्रकाशने वाल्मीकिर्युष्मानच्चेत् समेवोल्लेखं प्रकाश-
यितुं वाल्मीकि..... --*ष्टे. यो(११०) रामोत्पत्ते. पूर्वमेव रामचरित्रं
प्रबद्धवान् पञ्चाद्वामोत्फुरत् ॥ ३.

[पहृदर्श]नर्तुनिदिवं पु(१११)राख-
द्दीपोदधि वेदसमुद्रमेघम् .
अमस्तलं व्याकरणग्रहाणां
काव्यं व्यध—प—(११२)वाव्यात् ॥

दर्शनान्येव पदसंख्यत्वाद्दत्तवस्ते[पां] त्रिदिवं स्वर्गं [विरु]द्धानामपि
तेषामेकत्र निवा(११३)सात् पुराणान्येवाष्टादशसंख्य[त्वाद्दीपास्तेषां]मुद-
धिम् तेषां तत्र वर्तित्वात् व्याकरणा(११४)न्येव नवसंख्यत्वाद्ग्रहास्सूर्याद-
यस्तेषामाकाशं तदेकमुत्वात् वेदा एव समुद्राश्च(११५)[तु]स्सं-
ख्याताः' तेषां मेघं वर्धकं यो महाभारताख्य काव्यमकरोत्स व्यासो वो
रक्षेत् ॥ ४.

असत्य— (११६)

[Lines 17 to end of page missing *]

...रयत् अन्तर्भावितएयथोत्र करोतिः वेदवत्सत्यं रामायणं चकारेत्यर्थः
त्रिमंख्यत्वाच्च त्रय्य(११७)नुररणम्. अतोस्माद्धेतोर्द्वितीयो मुनीन्द्रो व्यासः

1 Ms 'मुते'. 2 Ms 'वल्मा'. 3 Is it विधिनाष्टे ? 4 Ms 'ननुवि'.
5 Is it यथा व्यासमुनि म ? 6 Ms 'व' lc under l 15 7 Ms, 'ताने'.
8 Ms 'नि'.

पुराणानां समसंख्यैरष्टादशभिः पर्वभिः स्वकाव्यं (1.2) पुराणजातमन्वची-
कृतम् . पुराणवत्सत्यं महाभारतमित्यर्थः . पर्वभिरिति द्विःकुरन्यतरस्यां (1.3)-
मिति तृतीया ॥

सत्काव्यसंहारविधौ खलानां
दीप्तानि बह्वेरपि मानसानि .
भासस्य (1.4) काव्यं खलु विष्णुधर्मा-
न्तसोप्याननात्पारतवन्मुमोच ॥

सतां काव्यं तद्विषये संहारविधौ दाहे^१ दोषारोपणेऽपि (1.5) सकाशा-
द्दुर्जनानां चित्तानि दीप्तान्यजडानि भवन्ति . अत्र साधनमाह सोमिरपि भा-
समुनेः काव्यं वि (1.6) णुधर्मान्मुखात्त्यक्तवान् नादहदित्यर्थः . पारतवदित्युपमां
अभिहिं वस्त्वन्तरवत्पार (1.7) तं दग्धुमशक्तो मुखान्मुञ्चति . भासव्यासयोः
काव्यविषये स्पर्धां कुर्वतोऽस्वर्षोत्कर्षवर्तित्वेन प (1.8) रीक्षकान्तराभावात् परी-
क्षार्थमभिमध्ये तयोर्द्वयोः काव्यद्वयं क्षिप्तम् तयोर्मध्यादं विविष्णुधर्मा (1.9)-
न्नादहदिति प्रसिद्धिः . खलैस्तु प्राप्तं सत्काव्यं दह्यते इत्यनेन सकाशात्खलानां
दाहकत्व (1.10) मित्यर्थः ॥

7.

मध्येबुधं ये कवयो भवन्ति
बुधाः कवीनामपि सन्निधाने .
सर्वज्ञता मूर्ख (1.11) सभा[सु तेषां]
[ल]भ्येत [वि]द्वत्कविगालिदानैः ॥

पण्डितमध्ये ये कविभावमेवं नाटयन्ति तथा क (1.12) विसन्निधौ प-
ण्डितत्वं चाभिनयन्ति तेषां मूर्खसभासु सर्वज्ञता कवित्वं विद्वत्वं च लभ्येत .
अत्र हेतुः विद्वां (1.13) सश्च ते कवयश्च तेषां गालिदानैराक्रोशकथनैः विद्व-

1 Pāṇini, 1. 4. 53. 2 Ms. स्वका. 3 Ms. 'मार्गो'. 4 Ms. स' to 'द' lc. on margin. 5 Ms. 'न्यञ्ज' lc. under 1. 5. 6 Ms. 'प' lc. under 1. 7. 7 Ms. 'ध्याद' lc. on margin. 8 Ms. मूर्ख. 9 Ms. 'व्ये'. 10 Ms. 'मेद' lc. under 1. 11. 11 Ms. 'वर्ण' to 'न' lc. under 1. 12.

स्त्वपि विषया गालीर्दत्त्वा ते स्वात्मानं (1 14) नियतगुणं प्रकाशयन्ति . मूर्ख-
सभास्त्विति विद्वत्सभामु गालिदानं विनैव तेषां नियतगु (1 15) एतत्प्रकाश-
नार्थम् . विद्वत्त्वं कवित्वं चैकत्र न समं अथवा विदुषां क...
... (1 16) ... नो तस्तेषां परिद्वित्वाभावः प्रकटो
भवति ॥

8.

निधानकुम्भानिव भू (1 17) ———

[खलोप]मुत्साद्य कवीन्विधाता .

राज्ञां विना पुण्यबलं करोति

निरोहितान्मत्सरिकृष्णसर्पैः ॥ (1 18)

भूमौ राज्ञा विना पुण्यरोहितानां राज्ञामयं खलः कवींस्तिरो-
हितान्करोति च्छादयति (1 19) किं कृत्वा मत्सरिण एव कृष्णसर्पास्तैरुत्साद्य
मत्सरिणश्चोदयित्वेत्यर्थः . यथा विधाता निधी (1 20) न्कृष्णसर्पैरुत्साद्य ति-
रोधते [विना] पुण्यबलम् . अयमिति प्रत्यक्षनिर्देशः खलस्य कवित्तिरस्कारे
(1 21) त्यात्मप्रच्छादनाभापार्थः ॥

9.

विद्वान्कवेयो विहितानुकारः

— — — [गो]पयितुं यतेत . (1 22)

वैरायमाणैस्स वराङ्गनाभ्यो-

स्मरन्त्यं न किं वर्षवरैः करोति ॥

कविः [प] (1 23 **1¹⁰) एतत्त्वं गोपयति स
वराङ्गनाभ्यो वैरं संघर्षं कुर्वद्भिर्वर्षवरैश्शण्डैस्सख्यं तन्मध्ये प्रवेशं किं न

1 Ms. 'संरक्षता' 2 Ms. मृ-

3 Ms. मूर्खं to 'धम्' ringed with a line. 4 Is it समरनिष्ठे ?

5 Is it वदीर्घा ? 6 Is it गालिदानगले ? 7 Ms. कवि¹⁰ 'ic under परिद्वित्'. Is it

परिद्वित्वाभावः ? 8 Ms. 'ताम'. 9 Ms. 'यवि' Is it निज गुण भेद ?

10 Ms. 'यवि' Is it, vertically written on margin 11 Ms. 'यदे'.

करो(११)ति यथा स्वं शब्दं छादयितुमङ्गनारूपमभिनयञ्छादोङ्गनात्वं न लभते तथा विद्वान्पाण्डित्यं छादय(१२)अपि कवित्वं न लभते इति तात्पर्यम् . वैरायमारौमिति शब्दवैरेत्यादिः शब्दो वपंवरस्तुल्यावि(१३)ति कोशः ॥ १०.

कवित्वपाण्डित्यतटद्वयेन
सरस्वती सिन्धुरिव प्रवृत्त्या .
एकत्र पेयुपमयो रसोय(१४)-
मन्यत्र मात्सर्यविपात्मकोस्याः ॥

नदीव सरस्वती कवित्वपाण्डित्यरूपेण तटद्वयेन प्रवह(१५)ति आस्या-
स्सरस्वत्या एकत्र भागे कवित्वे मृतरसो भवति अन्यत्र भागे मत्सरविपरुषः .
पाण्डिता (१६) मत्सरप्रस्ता इत्यर्थः . सरस्वती नदी च तटद्वयेन बहति ॥ ११.

गुणैस्समृद्धोप्युपवेशनीय(१७)-
स्त्रिः परं पद्य इवाढ्यपत्रः .
विचारकाले तु सहायभावः
प्रजापतेरापंतते कवीनाम् ॥

गुणैः (१८) पाण्डित्यादिभिस्समृद्धोपि तथाढ्यपत्रः पुस्तकाङ्गग्रवा-
न्सूरि[विद्वान्केवल]मुपवेश(१९)नीयः विचारचातुर्याभावदेवमेव स्थापनीयः .
विशिष्टजन्तः . [प्रजा]पते राहो [विचारा]वसरे कर(१०)य एव पुनस्स-
हायाः प्रजापतेर्ब्रह्मणश्च सतन्तुस्तपत्रस्त पद्याः केवलमुपवेशनीयः . अधि-
(११)करणेऽनीयः . विशिष्टस्य चारम्य मंचारस्य च काले ष्वीनां पक्षिणां
हंसानां साहाय्यकमुचि(१२)नम् ॥

१२.

दृशां सहस्रेण न वीक्षते य-
द्वागीशशिष्टो विबुधाधिराजः .

1 Ms. 'व्यव'. 2 Pāṇini, 3 1 17. 3 Ms. 'व्यव'

4 Amara, 2 746, where वृत् is the spelling 5 or 'वृत्ता' ?

6 Ms. 'य'. 7 Ms. 'य'. 8 Ms. 'वि'. 9 Ms. 'न'

तमद्वितीयैव कवेर्विवेक्तुं (1.13)

दृष्टिर्भवत्यत्यधिकाधिकारा ॥

वाचामीशस्य महापण्डितस्य शिष्यो विबुधाधिराजः पण्डिताम्र(1.14)-
एतिदेशां विचाराणां सहस्रेण सहस्रशो विचार्येत्यर्थः यन्नालोचयति तद्वि-
येक्तुमं(1.15)द्वितीया[यैका]प्रतिमल्ला च कवेर्दृष्टिर्विचारे [अधिका]धिकारा
योग्या भवति. सहस्रशः कृतविचारः पण्डितो य(1.16)प्र जाना[ति]
.....कृद्विवेकं (?) न जानातीत्यर्थः. अथ च वृ[हस्पति]शिष्यो
देवः [इन्द्रो] यज्ञेन[सहस्रे]ण न(1.17).....वं शुक्रस्य
दृष्टिः परयति ॥ 18.

विशोपने सत्कविभारतीनां

शुद्धोपि पाण्डित्य(1.18)गु[णो न] योग्यः .

[न क्षि]प्यते भस्म विशुद्धिकामै-

रपां हि पातव्यतयोद्धतानाम् ॥

सत्कविवाचां शोध(1.19)ने उपस्कारे [शुद्धो]पि पाण्डित्यगुणो न
योग्यः. अत्र दृष्टान्तमाह पेयस्वेनोद्धतानां.....(1.20)ला.....
शौ.....दनं क्षिप्यते. पातव्यं जलं भस्मना क्षिप्तेन यथा ह्याज्यतामेव
प्राप्नोति तथा स(1.21)रसमपि काव्यं [प]ण्डितो[प]न्यस्तेनोपस्कारे[ण]
..... ॥ 14.

परीक्षकाणां (1.22) रुचिराकलय

प्रकाशनीयः कविना प्रकृपः .

असात्विकां [हि प्रकृतिं विलोक्य

तीक्ष्णोभ्युपायो भि?](1.23)पज्ञा न योज्यः ॥

1 Ms. "ei." 2 Ms. "मन्त्रितुम्". "द्विवेक" struck out with vertical strokes.

3 Ms. "दति." 4 Ms. "to च" lc. under 1.15.

5 Is it परमविशेषैव? 6 Is it योज्य both in text and comm.?

7 Is it जज्ञा मोक्षित्य दृष्ट? 8 Ms. "न". 9 Ms. "न".

परीक्षकाणां बुद्धिं विचार्य कविना निजोर्द्र.....
 (1.24*)रप्रस्ताः काव्यं न प्रकाशनीयमिति' निस्तत्त्वां प्रकृतिं दृष्ट्वा
 सीदणोपशमो' वैद्येन न प्रयोज्यः . अद्यत(1.1)नानां रुचिः प्रतीतिलभ्ये-
 प्वर्थेषु नास्तीति मथा ते नैवोपन्यस्ता इति सूचितम् ॥ 15,

न पण्डिता(1.2)नां कविरित्यसाध्यः
 कर्णज्वरोयं यदि शाश्वतस्स्यात् .
 स्युरेव विद्यामधिकृत्य दूतीं
 तन्मोक्षलक्ष्मीपरि(1.3)रम्भयोग्याः ॥

अयं कविरस्तीति पण्डितानामसाध्यः कर्णज्वरो नित्यो यदि न भवे-
 साद्विद्यामेव (1.4) दूतीमधिकृत्य मोक्षलक्ष्म्याः परिरम्भे योग्यास्ते भवेयुः .
 विद्यावन्तोपि कवौ मत्सरान्मोक्षं न लभन्ते इ(1.5)ति तात्पर्यम् . येषां चा-
 साध्यस्ताधयितुमशक्यो श्वरस्ते दूतीमुखेनाह्वानां न प्रयोध्यन्ति (1.6) ॥ 16.

ज्वलन्ति चैदुर्जनसूर्यकान्ताः
 किं कुर्वते सत्कविसूर्यभासाम् .
 महीभृतां दोरिशखरे तु रुढां
 पार्श्व(1.7)स्थितां कीर्तिलतां दहन्ति ॥

दुर्जनाश्च ते सूर्यकान्ताः सूरिणां विबुधानामकान्ता अरञ्जकाः पण्डि-
 (1.8)तद्विषां कवीनां दोषारोपणे सामर्थ्याभावात् ते काव्यं श्रुत्वा यज्ज्वल-
 न्ति तन्महाकविरविरुचां किं(1.9) कुर्वन्ति कवीनां कीर्तिं हन्तुं न
 शक्नुवन्तीत्यर्थः महीभृतां राज्ञां शैलानां च भुजशिखरे जातां की(1.10)-
 र्तिमेव लतां निकटस्थितास्ते दहन्ति . दुर्जनसंनिधानात्कवयो राज्ञो' न
 स्तुवन्तीति तात्पर्यम् . सूर्य(1.11)कान्तोपलाश्च ज्वलन्तेः सूर्याशून् ग्लपयन्ति
 किन्तु पर्वतानां पुनर्लता दहन्ति ॥ 17.

1 Is it 'कर्णः' ? 2 Ms. 7 to 11 ringed with a line. 3 Ms. गयो.

4 Ms. 'मव. 5 Ms. दुनि'. 6 Ms. राज्ञे.

मात्सर्यगर्वो' (1.12) त्कटमूरिसर्प-
व्याजिहताचापलदूषितापि .
कवीन्द्रवाक्चन्दनकन्दलीयं
स्वाभाविकं मुञ्च (1.13) ति नाधिवासम् ॥

मात्सर्यगर्वेनोत्कटां ये सूरयस्ते एव सर्पास्तैर्व्याजिहताचापलाभ्यां दूषि-
ता (1.14) पि मती कविराजोक्तिचन्दनलता स्वाभाविकं सौगन्ध्यं न त्यजति .
खलाः काव्यं दूषयितुं न शक्ता इ (1.15) त्यर्थः ॥ 16.

निवेद्यते सन्मंशिदर्पणानां
तेनैव सार्वः परिशुद्धभावः .
विभाव्यते तेषु यदात्मसं (1.16) स्थ-
मसज्जनैर्दोषमयत्वमेव ॥

असज्जनैरात्मसंस्थं स्वकीयं दोषमयत्वमेव तेषु मज्जनेषु (1.17) यद्वि-
भाव्यते दृश्यते दुर्जनास्सज्जनान्दोषमयान्पश्यन्तीत्यर्थः तेन सज्जनविषय-
दोषमयत्वव (1.18) श्नेनैव सतां मणिदर्पणानामिव सर्वाहितं शुद्धत्वं प्रति-
पाद्यते . शुद्धे दर्पणे ह्यात्मनिष्ठं वस्तु (1.19) दृश्यते अयमर्थः दुर्जनास्त्यं दोषं
सत्सु यत्पश्यन्ति अस्मान्ते भाव्यन्ते इति यच्छङ्कन्ते इत्यर्थः तेनैव (1.20)
सतां शुद्धता प्रकटिता भवति शुद्ध एव ह्यशुद्धस्य विरुद्धः ॥ 19.

गुणेषु लौल्यं मुजनस्य या (1.21) [वत्]

— — — — —
— — — — —
— — — — — ॥

सतो (1.22) [गुणेषु यावत्] रिमाणं लौल्यं श्रद्धा तत्परि [माणमेव]

1 Ms. गमो. 2 Ms. "गर्जेनोत्कटा. 3 Ms. मग्म. 4 Ms. छिडि."

5 Ms. चप. 6 Ms. "कायो. 7 Ms. "वा.

खलस्य लौल्य दोषविषय भवति (123)

तात्पर्यम् सूर्यो

हि यावत्प्रकाशयति ततोधिक तमस्तिरस्करोति ॥

20

दोष(124**2) गुण वा पुरुषः परस्थ
यथा पिधाय स्वगत पिधत्ते
काम प्रकाश्यापि परस्थित त
प्रकाशय(11)त्यात्मगत तथैव ॥

परस्थ दोष गुण वा पिधाय च्छादयित्वा पुरुषस्त स्वगत पिधत्ते यथा
त(19)था परस्थित त दोष गुण वा प्रकटीकृत्य स्वात्मनोपि त प्रकटयति
अयमर्थ परनिन्दया(18) श्रोतार खल कलयन्ति तस्यास्तु च्छादनेन सज्ज-
नम् परगुणस्तुत्या सज्जनम् ॥

21

वाग्देवतागर्भेष्ट(14)हस्य विद्या-
स्थानेषु सोपानतया स्थितेषु
साहित्यविद्यापरिचारिकेय-
मनन्वय नाम रज. प्रमा(15)ष्टि ॥

सरस्वतीगर्भावासस्य सोपानभूतेषु चतुर्दशसु विद्यासु स्थानेष्विय सा-
हित्यविद्यैव परिचा(16)रिकानन्ययमसम्बन्ध विसृज्यमेव रज प्रमाष्टि उद्-
भ्रशयति साहित्यावगमेन विद्यास्थानेषु प्रवेश (17) कर्तुं शक्यते इति साहि-
त्येष्वादर् कर्तव्य इत्यनेन निजोद्यमस्य सफलता सूचयति कथि ॥(15) -2

साधुः प्रमादात्त्यजति स्वभाव
खलस्तु नारोहति साधुभावम्
निर्गन्धतामेति हि चन्दनादि
न सौ(19)रभ सघटते रसोने ॥

प्रमादो न बधनैतेत्यमरः . ततो हेतोस्साधुस्त्वभावं त्यजति साधुत्वा-
त्पततीत्य(११०)र्थः खलस्साधुत्वं नाधिरोहति जलादिद्रव्यसंसर्गेण चन्दनादि
गन्धरहितं भवति लघु(१११)ने पुनस्तौगन्ध्यं न संक्रामति ॥ २३.

मा गादिवं दुर्मतिराप्तविद्यो
न वेद कर्तव्यमिहापि लोके .(११२)
स्वमुत्पतन्मां तिमयस्सपक्षाः
स्थलेपि जानन्ति न जातु यातुम् ॥

विद्याप्राप्त्या स्वर्गप्राप्तिरि(११३)त्यागमः प्राप्तविद्यः खलः स्वर्गं नाधिक-
क्षदस्मिन्लोकेपि कर्तव्यं न जानाति मात्सर्यादुर्मति(११४)लोक[द्व]याद्धृष्ट
ण्येत्यर्थः . दृष्टान्तमाह सपक्षत्वादुचितमप्याकाशगमनं मत्स्या मा प्राप-
(११५)न्या[व]स्थलेपि ते नैव प्रक्रमन्ते.....विद्यास्थानीया द्यावा-
पृथ्व्यौ लोकद्वयस्थानी(११६)ये . [उ]त्पतन्निति पतेर्लुङि^१ पक्षादेशाभावः...
.....॥ २४.

मा(११७)नं खलो यत्नभतेन्यतोपि .
सत्पादहीनोपि फणी जवेन
जले स्थला[द]भ्यधिकं प्रयाति ॥(११८)

अन्यस्थानादपि विशिष्टं मानं निर्गुणोपि खलो राजकुले यत्नभते रा-
जानः खलमधिकं (११९) यन्मानयन्तीत्यर्थः [तदि]दं भवतीत्यध्याहर्तव्यम् .
तेन वाक्यार्थरूपकमिदम् इदं किमित्याह(१२०) पादरहितोपि मर्षः स्थला-
दधिकं जले [प्रया]ति . यत् निर्विद्यस्यास्य यत्सर्वत्र मानलाभ(१२१)स्तान्नि-
ष्पाद्यन्यापि मर्षस्य जलमथलयोस्तमानगमनम् ॥ २५.

१ Ms. 'नये'. जल'(sic) le under ११. २ Amara, १९१२. ३ Ms. 'त-पा'.

४ Ms. प्रक्रमन्ते ५ Ms. 'इ. (Pāṇini, ७.४.१९). ६ Ms. 'स्थलेपि'. ७ Restore

गुणितं गजकुले जिगि. ८ Ms. 'स्वयम्'.

कवीनवाप्यापि मनोज्ञकां(1.22)[व्या]-
[त्रा]जा न यः पाति कुपण्डितेभ्यः .
उपेक्षते केलि[शुका]नवरयं
[क्रीडाविडालैर्हि] विहन्यमानान् ॥ (1.23*)

यो राजा सरसकाव्यानपि कवीन्खलेभ्यो न रक्षति स क्रीडाविडालैमा-
र्यमाणक्रीडाशुकानवलम्पति . ख(1.1)लैरखमानितानां कवीनामरक्षणं यत्त-
द्विडालमार्यमाणशुकावलेप इति वाक्यार्थरूपकम् ॥(1.2) 26.

दिक्पालतेजोमयमूर्तिभाजां
कवीञ्जिघांसन्ति बुधाः पुरो यत् .
राज्ञामिदं तद्वरुणोपदिष्टं(1.3)
मात्स्यं प्रति न्यायमुपेक्षकत्वम् ॥

पण्डिता राज्ञामग्रे कवीन्यद्वन्तुमिच्छन्ति तदिदमुपेक्षक(1.4)त्वं कवि-
रक्षणावलेपो राज्ञां भवति . अत्र हेतुमाह मात्स्यं न्यायं प्रतीति साम्येन
न्यायेनेत्यर्थः(1.5) . महान्मात्स्यस्सूक्ष्मं मात्स्यं गिलतीति मात्स्यो न्यायः .
मात्स्ये न्याये कुतस्तेषां शक्तिरित्याह दिक्पालानामि(1.6)न्द्रादीनामष्टानां
लोकपालानां तेजो भजताम् . यदि राजानस्तथाविधास्तन्मात्स्यो न्यायः कथं
ते(1.7)भ्यो रोचते इत्याह वरुणोपदिष्टमिति राज्ञां हि वरुणांशोऽप्यस्ति
वरुणश्चापां पतिः . तृतीया(1.8)र्थे इति प्रतिः कर्मप्रवचनीयः . अपेक्षकत्वमिति
वा पाठः तदिदं युधैः कवीनां हननं कर्तुं वरुणोपदिष्टमपेक्षकत्वं भवतीति
यौ.....(1.1)प्रवचनीयैश्चेति' द्वितीया अल्पज्ञा कवीञ्जिन्द.....
तिप.....तीति.....(1.2)' ॥ 27.

दृष्ट्वा कविं कृष्णमुखं(1.3)धान्यै-
रसूयया किं विबुधैर्विधेयम् .

1 Ms. "वार". 2 Ms. "ज्ञा". 3 Ms. "वस्य". 4 Ms. "द्वन्तु". 5 Is it मात्स्येन ?
or 'नि तत्समेन ? 6 Pāṇini, 1.4.85. 7-7. Ms. lc. on margin in two lines.
8 Is it योजनीयम् ? 9 Pāṇini, 2.3.8. ('नीत्युक्ते दिक्षया) misquoted. 10 Ms.
'उपेक्ष', विधे lc. under 1-10.

यो विश्वरूपो विबुधेषु धुर्य-

स्स एव हेतुहि कविप्रथायाः ॥ (10)

कविं दृष्ट्वा मृपानुचितयासूयया मत्सरेण कालमुपै परिहृतैर्विश्व-
रूपादित्यै^१ किं कार्यम् (11) यद्वा कृष्णनामा आजयमेरव परिहृतस्तदा-
दिभिः परिहृतैर्भिध्यामत्सरेण किं सपाद्यम् (12) आजयमेरवो यः परिहृ-
तराजो विश्वरूपनामा स एव कविरिति प्रथाया कवीनां प्रथा (13) या
हेतुः कविं शुकं च दृष्ट्वा हरिप्रभृतिभिर्देवैर्मत्सरेण किं कार्यम् विश्वरूपो
देवदेवो हि कः (14) विप्रसिद्धेहेतुः ॥ 28.

परिहृतानां स्तुतिद्वारेण निन्दामाह ॥

समानितैः क्षालयितुं कवीन्दैः (15)

— — — — —
— — — — —

मृणस्य शुद्धौ विबुधास्त्वरन्ताम् ॥

क (16)

राजान् कवीनामधमर्णा भवन्ति समानितै-

स्तमाननैर्वृत्तिदानेने (17) [त्यर्थः]

यः शोधयितुं राज्ञामुचितम् प-

रिहता एव राज्ञामृणशोधने त्वरन्ताम् (18)

मित्याह

तेषां कवीनां काव्यविद्वेषस्तन्मुखेन अयमर्थः परिहृता राज्ञः (19) विषये

कवीनां काव्यं द्विपन्ति ततः कवयो राज्ञां काव्यं न कुर्वन्तीत्यृणशुद्धिर्जाता

परिहृता राज्ञां नाममा (20) नमपि विस्मययितुं प्रवृत्ता इत्यर्थः यद्वा रा-

जभिर्देवतवृत्तयः कवयो राज्ञामधमर्णा भवन्ति प (21) परिहृता कवी

पयित्वा कवीनामृणशुद्धौ त्वरन्ताम् काव्ये दूषिते सति राजान

कवीनां शृतिं ह (22)

दि

तेत्यर्थः ॥

29.

कवेस्स तत्त्व कविरेव वेद

न तद्विदस्तर्कवितर्कसि (23**3) न्नाः

1 Is & विश्वरूपे १

2 Restore the 3rd line तत्काव्यविद्वेषमुखेन राज्ञा

3 Ms has १ वि verily on margin

किं वेदितुं दोषगुणावभिज्ञ-
स्तुरङ्गविद्यानिपुणस्य यन्ता ॥

कविरेव कवेः कौशलं जानाति तद्य(1.1)किंकास्तु नात्र कुशलाः अश्वविद्या-
चतुरस्य गुणदोषौ विस्तरं यन्ता गजारोहः किमभिज्ञो भवति ॥(1.2) 30.

मत्सरिभिरनुपेक्षणीयमीश्वरविषयमेव काव्यं यतो न कृतं तत्प्रति-
पादयितुमाह ॥

गतस्पृहोप्यादिकविः प्रबन्धं
व(1.3)बन्ध रामस्य भविष्यतोपि .
संमान्यमानस्तु नरेश्वरेण
मादृक्कथं काव्यविधाबुदास्ताम् ॥

रामभ(1.4)स्य जन्मनः प्रागेव रामायणं निस्पृहोपि बाल्मीकिः कृ-
त्वाम् मादृक्सस्पृहस्तु राज्ञा दत्तवृत्तिश्च(1.5)रित्रवर्णने काव्ये कथमुदासीनो
भवेत् . संमान्यमान इति मनेर्णिजन्ताल्लटरशतृशानर्चाविति क(1.6)र्मणि
शानच् ॥ 31.

मयि प्रवृत्ते हिमसोदराणि
यशांसि विस्तारयितुं नृपस्य .
प्रजाज्वलीतु प्र(1.7)तिपत्तराज-
न्यायेन सर्वोपि गणो बुधानाम् ॥

हिमसदृशानि राज्ञः पृथ्वीराजस्य यशांसि ख्या(1.8)पयितुं मयि प्रवृत्ते
सति तदीयप्रतिपत्ता राजानः परिहृताश्च मत्सरेणात्यर्थं ज्वलन्तु . हिमेन
ज्व(1.9)लनमिति विरोधाभासः ॥ 32.

यदि परिहृता मत्सरं कुर्वन्ति तर्हि त्वत्काव्यं कश्शृणोतीत्याह ॥

नरेश्व(। 10)राणामुपमानतार्यै
 कवीश्वराणामपि वर्णनाय .
 जगाम यो राममयं शरीरं
 श्रोता स एवास्तु हृदि स्थितो मे ॥

यो मे हृदि स्थितः (। 11) पृथ्वीराजस्स एव श्रोतास्तु यश्श्रीरामरूपतां गत-
 वान् . किमर्थं राज्ञामुपमानार्थं कवीनां च वर्णना(। 12)र्थम् . यदि श्रीरामो
 नाजनिष्यत राज्ञामुपमानं कौभविष्यत्कं वा कवयोवर्णयिष्यन्तित्यर्थ . श्री-
 राम एव(। 13) पृथ्वीराजरूपो जात इति वक्ष्यति ॥ 33.

स्ववंशभूपालयशःप्रताप-
 पाण्डुत्वचण्डत्वविवर्धनाय .
 यौ(। 14) संघटेते प्रतिमासमध्ये
 तौ वा मम भेत्तकतां भजेताम् ॥

अथवा तौ मदीयकाव्यस्य परीक्षकता (। 15) श्रियेताम् यौ मासस्य सा-
 वनमासस्य मध्ये दशं दशं यौ संघटेते एकराशिस्थौ भवतः . अत्र कः(। 16)-
 लोत्प्रेक्षा निजवंशजातानां राज्ञां वशःप्रतापयोरशुभ्रत्वतीक्ष्णत्वयोर्वर्धनार्थमिव .
 अयमर्थः स्ववं(। 17)श्यपृथ्वीराजप्रेम्णा मत्काव्यं श्रोष्यतः . भजेतामिति
 लिङ् ॥ 34.

चाल्येपि लीलाजि(। 18)नतारकाणि
 गीर्वाणवाहिर्न्युपकारकाणि .
 जयन्ति सोमेश्वरनन्दनस्य
 पण्णां गिरां शक्तिमतो यशांसि ॥ (। 19)

त्रिशक्तिसहितस्य सोमेश्वरनामराजात्मजस्य पृथ्वीराजस्य चाल्येपि^१

1 Ms 'r' to 'श' le on margin 2 Ms 'य' 3 Ms 'लिङ्' 4 Ms 'वाक्षी'.
 5 Comm 'मानकानि' 6 Ms 'r' to 'वि' le under 1 19

यशांसि जयन्ति सर्वोत्कर्षेण वर्तन्ते पण्णां संस्कृ(१२०)तादीनां पटसंख्यानां
वाचां भाषापटकस्येत्यर्थः . लीलया हेलया जिततारकाण्युद्भयो(१२१)प्यति-
शुभ्रार्णात्यर्थः . अतएव गङ्गाया उपमानकानि अतिशुभ्रत्वापादनात् . शक्ति-
मतः कुमा(१२२)रस्य च तत्पक्षे तारकोमुरविशेषः गीर्वाणानां वाहिनी मेना
सोम उमासहित[शिख ई]श्व(१२३)रस्तत्पुत्रस्य पण्णां गिरामिति कुमार-
स्य पण्मुत्तवान् ॥ ५५.

पुरा पुराणं पुरुषं प्रणम्य
कटा(१२४)चिडाभोगितयोगनिद्रम् .
व्यजिज्ञपन्नाभिसहस्रपत्र-
सिंहासनः प्राञ्जलिरञ्जयोनिः ॥

आभो(१२५)गवती कृताभोगितानुभूता योगनिद्रा येन तं हरिं प्रणम्य
पुरा कस्मिन्नपि काले नाभिपद्मप्रविष्टः (१२६) ब्रह्मा कृताञ्जलिरेनं
विहस्रवान् ॥ ५६.

यथा त्वदीये मम पुष्करेस्मि-
न्स्थितस्य संतापलवोपि नास्ति .(१२७)
तथा क्षिर्ता पुष्कर एव तीर्थं
त्वया सनाथरसुखितो वसामि ॥

अस्मिन्त्वन्नाभिपद्मे वसतो मम य(१२८)था संतापलेशो नास्ति तथा
त्वया कृतसानाथ्यो भूमावपि पुष्करे तीर्थं सुरेनाहं वसामि ॥(१२९) ५७.

न्वं पुण्डरीकाक्ष इति प्रतीतो
विभर्षि नाभावपि पुण्डरीकम् .
यत्तत्र नित्यं कृतसंनिधान-
स्त्रिपुष्करं(१३०) पुण्यमतस्तदाहुः ॥

† यस्त्वं पुण्डरीकाक्ष इति पुष्कराक्ष इति प्रसिद्धं तथा त्वं नाभौ पुण्डरीकं पुष्क(१५)रं यस्त्वं धारयसि सँ एवंविधस्त्व तत्र प्रसिद्धे यत्कृतसन्निधानो भवसि नूनं ततो हेतोर्जनास्तंत्पुष्करं त्रिपु(१६)ष्करं कथयन्ति ॥ ३८.

देवस्त्रिनेत्रोप्यजगन्धनामा
त्रिपुष्करे सन्निदधाति तस्मिन् .
जगत्त्रयीपावन(१७)ताप्रवृत्तं
त्रिस्तोतसो दर्पमिवापनेतुम् ॥

तत्र त्रिपुष्करेजगन्धनामा देवस्सन्निधानं करोति अत्र (१८) संभाव्यते अहं त्रिभुवनं पवित्रीकरोमीति जातं गङ्गाया दर्पं निवारयितुमिष्टं ॥ ३९.

सा यज्ञभूमिर्म(१९)म पूर्वमस्यां
कुण्डत्रयं वह्निमयं यदासीत् .
तदेव कालस्य विपर्ययेण
पयोर्मयी मूर्तिम(११०)भिप्रपन्नम् ॥

यत्त्रिपुष्करतीर्थं सा मम यज्ञभूमिः पूर्वमभूत् अस्या यज्ञभूमौ त्रयाणाम(१११)प्रीनामाश्रयो यत्कुण्डत्रयं यदासीत्तदेव संप्रति कालवशाज्जलमयं संपन्नम्. वह्निमयमि(११२)ति तत्प्रचुरे मयद् ॥ ४०.

लोके त्वदीये यदि वा मदीये
माहेश्वरे वा न तथा रमन्ते .
यथा त्रयाणाम(११३)पि सन्निधाना-
दस्माकमस्मिन्नपवर्गकामाः ॥

तव ममं महेश्वरस्य च संबन्धिनि भुवने मुक्ति(११४)कामा न तथा

1 Ms 'स्व' lc on margin 2 Ms 'स्व' under 15 3 Ms 'नात्स' 4 Ms 'मयाम्'. 5 Pāṇini, 5.4.21. (लघ्वयवचने म०), cf. Kāshikā, प्राचुर्येण प्रस्तुतं प्रवृत्तम्

तुष्यन्ति यथास्माकं त्रयाणां संनिधानात्त्रिपुष्करे तुष्यन्ति मुक्तिकामाः . अस्म-
द्भुव(। 15)नादप्यधिकं तूर्णमेवात्र मोक्षसिद्धिः ॥ 41.

कैलासशैलादपि निर्मलानि
क्षीरोदधेरप्यमृतं सवन्ति . (। 16) *
[नाभ्या]लयाब्जादपि पुण्यगन्ध-
पद्मानि [हि] ग्रीण्यपि पुष्कराणि ॥

देवद्रव्यास्त्रिपुष्करसन्निधाने हे(। 17)तुमाह कैलासक्षीरसमुद्रनाभिपद्मा-
दधिकगुणानि ग्रीणि पुष्कराणि हि भवन्ति ॥ 42.

ब्रह्मर्षिगे(। 18)हेषु सुखं स्थिताया-
स्सरस्वतीनेत्रतया त्रिवेद्याः .
शीता प्रमोदास्सरस्त्रयी सा
स्वामिनिहानेदसि(। 19) [तप्त]मास्ते ॥

[ब्रह्मर्षी]णामाश्रमेषु सुखं वसन्त्या देवद्रव्या सरस्वतीनेत्रभावेन तस्या
हर्षवाप्स(। 20)रस्त्रयी शीतलस्वभावा हे स्वामिन्संग्रति तप्तं संतापतयास्ते
स्थिता ॥ 43.

कलेर्वलात्पाशुपतास्त्रयी(। 21)त्या
याते वृषे साम्प्रतमेकपद्मम् .
त्रिलोचनो बाह्वदुस्थितत्वा-
त्त्रैलोक्ययात्राविमुखत्वमेति ॥

* पा(। 22)शुपतास्त्रयदध धर्मे कलिवलादेकपदे संपन्ने वृषेबाह्वनो भर्ग-
वान्वृषस्य यंदुस्थितत्वात्पादत्रय(। 23)नाशात्त्रिभुवनयात्रापरार्हमुखत्वमेति .
प्रतीयमानोत्प्रेक्ष्यम् ॥ 44.

त्वयापि कामं कलिकालरात्रौ
निद्राविधेयत्वमुपाग(1.21००४)तेन .
केशान्धनान्गर्जितभीरुणैव
हित्वा स्थितं शान्ततया जिनत्वे ॥

त्वयापि सम्प्रति युद्धावतारे गृहीते(1.1) सति घनान्निविडान्केशाञ्छि-
रोरुहान्कस्य जलस्येशान्धनान्धमिनो हित्वा विलुञ्च्य शान्ततया स्थितम् .
भावे(1.2) कः . घनकेशवर्जने हेतून्नेष्टामाह . गर्जिताद्धीतेनेव यतः कलिकाल
एव तमोभयत्वाद्वात्रिस्तस्यां(1.3) निद्रायत्तेन.. निद्रायत्तानां हि महाञ्छब्द
उद्वेगकरः ॥

45.

कलावमुष्मिन्विरतोद्यमेपु
ऋतुक्रियायां(1.5) द्विजमण्डलेपु .
भोगे हविर्भागमये समाप्ते
जातो भृशं मन्दबलस्सुरेन्द्रः ॥

कलौ सति ब्राह्मणे(1.6)पु यत्कर्मणि निवृत्तोद्योगेषु सत्सु हविर्भोगे
अलब्धे सतीन्द्रोल्पबलस्संपन्नः ॥

46.

इज्याभिघाताद(1.6)भिभूयते भूः
कलावनावृष्टिमहाभयेन .
इत्युद्यमं पावकनन्दनस्य
निपेयति क्षीणमदो मयूरः ॥ (1.7)

अग्नौ प्रास्ताहुतिस्तन्म्यगित्यादिस्मरणेन यज्ञाभावादनावृष्टिमयेन भूमिः
परिभूयतेल्पफला क्रियते(1.8) तत इव निर्मदो मयूरः कुमारस्य लोकयात्रां
निवर्तयति . मयूरा हि दिव्यजलजीवकाः ॥

47.

उत्तेजितं रा(१७)मतया कुलं य-
दुद्देजितं तद्भवता जिनत्वे ।
इत्यन्वयं स्वं प्रति संदिहानो
मन्दप्रभस्मूरिरिवाद्य मूर्यः ॥(११०)

श्रीरामरूपेण त्वया यत्कुलं शोभितं तदेव युद्धरूपेण सता त्वया क्षो-
भितमिति स्ववंशे ससन्देह इ(१.११)२ रविरद्य मन्दप्रभो जातः यथा सूरिः
पण्डितोन्वयं संवन्धं प्रति सन्देहवान्मन्दच्छाया भवति ॥(१.१२) 48.

त्वया हरे तापसतामुपेत्य
सख्ये गृहीते हरिणैरिदानीम् .
निवासभूमिर्मम पुष्करं त-
टास्कन्दि(११३) मातङ्गमहाभयेन ॥

हरिविष्णुसिंहश्च . हे हरे त्वया ऋपितामाश्रित्य मृगैः सह निवासे
(११४) गृहीते सति मत्स्थानं पुष्करं मातङ्गेभ्यो स्लेच्छेभ्यो महाभयेनास्क-
न्दि आक्रान्तम् . सिंहे च शान्तप्राये(११०) सति मातङ्गेभ्यो इस्तिभ्यो
भयेन स्थानमास्कन्द्यते ॥ 49.

चक्रे जगत्सर्गमहाध्वरान्ते
मयापि यत्रावभृथा(११७)भिपेक्षः .
तत्राधुना देवगृहाग्रहार-
हिंसाङ्गमं स्लेच्छचमूरिच्छिनत्ति ॥

. जगत्सर्ग एव महाध्वरस्त(११७)त्समाप्तौ यत्र स्थाने मयाप्यवभृथस्तानं
कृतं शुद्धचर्थमिति शेष . तत्राधुना स्लेच्छाः प्रासादादि(१.१७)ध्वंसेन सेदं
निवारयन्ति . तथाविधे पुण्यायतने स्लेच्छाः पापमाचरन्तीत्यर्थः ॥ 50

1 Ms 'हरी' 2 Ms. 'मूर्च्छि'. 3 Ms lc. mark after 'ये' Copyist writes
on margin-अत्र त्रिमपि दुर्वाच्यद्विष्यन् अस्ति श्रुतित्वा । इत्ताज्जरमपि मित्रं वतते तन्मयाप न गृहीतम् ॥

तव प्रविष्टे प्र(११९)मदाभुधारे
 शाक्तत्र रेवायमुनास्वसारां .
 वेप्रियतेऽप्यमुषान्तभाजा-
 मुच्छिष्टमप्यद्य जन(१२०)द्रमानाम् ॥

तयानन्दवाप्यधारे पूर्व तत्र प्रविष्टे पुष्करस्थ पुण्यायतनाढानन्दोत्पत्ते-
 रिति भा(१२१)य भगवतश्चन्द्रार्कनेत्रत्वाद्वर्षवाप्यधारे रेवायमुनयोस्तोदयौ
 रेवायमुने हि चन्द्रार्काभ्यामु(१२२)त्पन्ने अद्य ॥ जनद्रमाना स्लेच्छाना
 तत्समीपवर्तिनामुच्छिष्टमपि पुन पुन प्रविशति ॥(१२३) 51.

या स्नास्यदेकादशरुद्रमुण्ड-
 प्रणामकाले नयनाग्निनाभूत् .
 मातङ्गवन्दीकृतविप्रवाप्यैः
 को(१२४)प्याद्य सा पुष्करकूललोखा ॥

स्नास्यन्तो य एकादश रुद्रास्तत्कर्तृके मुण्डप्रणामे या तन्नेत्राग्निना
 को(१२५)प्याभूत्साद्य स्लेच्छावष्टब्धराक्षणाश्रुभि पुष्करतटभूमि कोष्णा
 भवति ॥ 52

तां यत्न तत्तत्त्रिवेशवेश्या(१२६)
 स्नार्तां शर्चीं स्वर्गणिक्काणः प्राक् .
 स्नानाग्निपिद्धो निभृतं जहास
 मज्जन्ति तत्राधमपुष्पवत्यः ॥

य(१२७)त्र पुष्करे स्नातु प्रवृत्तस्त्वर्गवेश्यासमूह पूर्व शर्च्यैव निपिद्ध .
 तासा वेश्यात्वेनाधमत्वादिति साव (१२८) तत्र स्नातु प्रवृत्ता शर्चीं हस्ति-
 तवान् अत्र हेतु तेषा तेषा त्रिवेशानामिन्द्राणा वेश्यामुपभोग्या (१२९)
 तत्राधमाना स्लेच्छाना पुष्पवत्य ऋतुस्नातास्त्रियस्नान्ति शर्चीगात्रस्पर्श-
 नमात्रमपि शत्रानुचित त(१३०)त्र रजस्वलास्तुरुष्यस्नान्ति ॥ 53

मरुप्रयाणकृमस्त्रिभिन्न-
स्वबाहकण्टासृगनस्तृष्णाः .
पिव(1.6)न्ति तान्यंघ्र पयांसि पापा-
स्सुधान्धसामाचमनोचितानि ॥

मरौ धायनजातेन कंष्ट्रेण स्त्रिन्ना अत एव मि(1 7)न्नेभ्यः कृतरक्तवाहिना-
डीर्वाभ्यस्स्वबाहकण्टाभ्योमृजा रक्तेनानस्ता अनपेता तृष्णा येषां ते पापाः
(1 8) सुधान्धसाममृताशिनामपि शोधनयोग्यानि पेयानि वा तानि जला-
न्यद्य पिवन्ति ॥ 54.

सप्तर्ष(1 9)यः कामदुघापयोभिः
प्रारेभिरे प्रावपरमान्नपाकम् .
हृत्वाधुना जीवत एव मत्स्या-
न्यचन्ति पुण्ये पुलि(1 10)ने पुलिन्दाः ॥

कामधेनुक्षीरैर्हंतुभिस्तप्तर्षयः पायसपाकं यत्र प्रारब्धवन्तस्तत्राद्य तत्तटे
पथिन्ने(1 11)पि' मीनानुद्धृत्य किराताः जीवत एव पचन्ति ॥ 55.

सुतः पुरस्ताद्भ्रुवत्तानिमित्त-
मुत्तानपादस्य तपस्यति(1 12) स्म .
अवीचयः पुष्करतोद्य पापैः
पापैकनिष्टैस्सुगमीक्रियन्ते ॥

यत्रैवौत्तानपादपुत्रो भ्रुवतां प्राप्तुं(1.13) तपः कृतवांस्तत्रैव पापैकनिष्टैः
पापैर्भ्लेन्धैरद्य पुष्करेऽवीचयो नरकविशेषास्सुलभा. क्रियन्ते ॥ (1 14) 56.

इत आरभ्य दिशन्तीत्यन्तं पुष्करस्तुतिकुलकम् ॥

1 Ms तान'. 2 Ms मेरी 3 Ms कडे'. 4 Ms व्यथे'. 5 Ms. जीवत

एव crossed with vertical strokes before 'मी, and lc. under 1 11 after 'ता..

6 Ms 'निष्टे'. 7 Ms. 'निष्टे'.

व्यधादहल्यागमनाघंशुद्धिं
 यतो निविश्याम्युज(१.१५)नालबालं .
 इन्द्रोस्य तीर्थस्य ततः प्रभावा-
 नेत्राण्यवापाम्युजसोदराणि ॥

अस्मिस्तोर्थे पद्मनालतन्तौ(१.१६) निविश्येन्द्रोहल्याभोगपापनिवृत्तये
 तपो यद्व्यधात्त इन्द्रोस्य तीर्थस्य प्रभावात्पद्मसमानि नेत्राणि लेभे(१.१७) .
 गौतमशप्रशशरशरीरे रन्ध्रदशशतीं प्रापत् अस्य तीर्थस्य प्रभावाद्ग्न तपः
 कुर्वतरशकस्य नेत्रसह(१.१८)घं संपन्नमिति श्रुतिः ॥ 'संभावितादघशोधना-
 दधिकस्य रन्ध्राणां नेत्रीभावस्य सं(१)पत्तिरिति विशेषः ॥ ५७.

सप्तर्षिदारान्प्रति दुर्विकल्पे
 तीर्थं कृशानोरघमर्पणं तत् .
 यमेन यम्यां च(१.१९) पयस्तदीय-
 माचम्य पापं विनियम्यते स्म ॥

अग्नेस्तप्तर्षिदारान्प्रत्यभिलापो भूत्ततस्त्वभार्या सप्त(१.२०)र्षिदाररूपं
 कारयित्वारंस्तेति दुर्विकल्पे सति अग्नेस्तर्षीर्थमघमर्पणम् तत एव पापशुद्धि-
 र्जातेत्यर्थः(१.२१) यमस्य भगिन्यामभिलापोभूदिति यम्यां पापं यमेन तज्ज-
 लमाचम्य निवारितम् ॥ ५८.

स्नात्वा जले(१.२२) तत्र दिगीश्वरत्वे
 योग्येन रक्षःपतिनापि जातम् .
 क्षारेण किं वारिधिनेति वेद
 तदेव सर्वस्वमिति प्रचे(१.२३)ताः ॥

तत्रैव स्नात्वा महारात्तसेनापि नैर्ऋतेन दिव्यालत्वे योग्येन जातम् .

1 Ms. 'नय'. 2 Ms. 'निव'. 3 Ms. 'पाप' le. under 1.16. 4 Ms. 'तीर्थस्य'.

5 Ms. 'ममा' to 'येष' le. on margin.

भावे क . क्षारेण(विधिना किं फ(1 24)लमित्यतो वरुणोऽपि तदेव तीर्थं सर्वस्व
जानाति समुद्रादपीदमतिपवित्रमित्यर्थः ॥ 59.

तत्पावनं पा(1 25***)वक्तोऽपि मत्वा
नभस्वता किङ्करता गृहीता
मरुस्थलीभ्यो मृगतृष्णिकान्धो
न तन्मृगस्तत्पुलिनं जहाति ॥ (1 1)

वायुरप्रेस्सरेति प्रसिद्धिः अप्रेरपि सकाशात्पवित्रं तत्तीर्थं मत्वा
तस्य तीर्थस्य वायुना किङ्करता गृ(1 2)हीता वायुर्दासवत्तत्र यसतीत्यर्थः .
मरुस्थलीभ्यो मृगतृष्णिकयान्धस्तन्मृगः पुष्करतटं न जहातीत्यु(1 3)त्प्रेक्षा ॥
अन्धश्चैकत्रैवावतिष्ठते 60.

तटात्तटं मन्द्रमटाव्यमानं
मत्वा ककुब्जन्तमुमापतेस्तत् .
स्वार्थं च पुण्यं च विदद्गुपास्ते
ध(1 4)र्नाधिपो लिप्सितजातरूपः ॥

हरस्य वृषभः तटान्तरेषु शनैरकुटिलतया भ्रमन्तः मत्वा स्वार्थं च(1 5)
पुण्यं च तदुपासनेन मन्यमानो वैश्रवणस्तत्तीर्थं सेवते यतो लिप्सितानि
लब्धुमिष्टानि जातरूपाणि जातमब्धिजात(1 6) येन स हरवृषस्य सचा-
रेण जातरूपाणि जायन्ते इति प्रसिद्धिः ॥ 61.

रुद्रेषु मूर्धस्थसुरा(1 7)पगेषु
त्रिपुष्करे सन्निहितेषु जाने .
चतुर्दशभ्यो भुवनेभ्य एव
पवित्रता संघटिता तदानीम् ॥(1 8)

1 Ms. ए. वि. ७ vertically on margin 2 Ms. समस्य 3 Ms. धं to
ते lc. on margin 4 Ms. रधि 5 Ms. शने कु 6 Ms. येतो.
7 Ms. वि crossed with vertical strokes before ये. 8 Ms. रधिप.

शिरःस्थितगङ्गेष्वेकादशसु रुद्रेषु त्रिपुष्करतटकृतसंनिधानेषु सत्स्वर्हं
जाने भूमौ चतुर्दशभ्यां भु(११)वनेभ्यः पवित्रता तत्र राशीभूता अन्यथा
तत्रैव रुद्राः किं वसेयुः . एकादश रुद्राः पुष्कराणि त्रीणि च(११०) चतुर्दश
भवन्तीत्यर्थच्छाया ॥

62.

तथा शिरोजानपदैर्न शम्भोः
कामण्डलुष्वैर्न तथा ममापि .
अ(१११)वेपि पादैर्न निजैस्तथोर्वी
यथा पवित्रमपि पुष्करैस्तैः ॥

शम्भोःशिरसि जानपदैस्त्विहस्थितैः पुष्करैः(११२) जलैर्गाङ्गैरित्यर्थः .
मम कामण्डलुष्वैः कामण्डलुस्थितैर्गाङ्गैरित्यर्थः स्वमपि भूमिं पवित्रां तथा
निजैः पादैः पुष्करैर्गाङ्गैः(११३) न जानासि यथा तैस्त्रिपुष्करस्यैर्जानासि .
गङ्गासोपि पुष्करं पवित्रमित्यर्थः .

पुष्करं करिहस्ताग्रे(११४) वाद्यभाण्डमुखे जले .

व्योम्नि खड्गफले पद्मे तीर्थोपधिविशेषयो-

रित्यनर् . ॥

63.

तापत्रयं दर्श(११५)नतो दहन्ति
मलत्रयं स्पर्शनतो नुदन्ति .
सन्ध्यात्रयं वन्दनतो जयन्ति
स्रोतस्त्रयं विस्मरयन्ति गाङ्गम् ॥ (११६)

आध्यात्मिकाधिदैविकाधिभौतिकरूपं तापत्रयं दर्शनेन त्रीणि पुष्करा-
णि दहन्ति तथाएवमा(११७)यीयकार्यरूपं मलत्रयं स्पर्शनेन निवारयन्ति
तथा [वन्द]नेन सन्ध्यास्त्रयवन्दनादधिकं फलं(११८) दिशन्ति तथात एव
गङ्गाप्रवाहत्रितयं जयन्ति ॥

64.

1 Ms. शिरसि. 2 Ms. तट Ic. under 18 3 Ms. "नैतयो", निजै Ic on
margin 4 Ms. "मति" 5 Is 16 "दे शिर स्थिते" 6 Amara, 3 1359-60.
7 Ms. "ज्या" 8 Ms. गङ्गा

गर्भकुलकम् ॥

उपासते मां त्रिदिनः^(1 19)स्पृशोपि
यदर्थमेव त्रिदशांस्त्रिसन्ध्यम् .
त्रिविक्रम त्रीणि पदानि विष्णो-
स्तव प्रवृत्तानि यतस्त्रिलो^(1 20)क्याम् ॥

यदर्थं मोक्षप्राप्त्यर्थं स्वर्गस्थिता देवा अपि मां नित्यं सेवन्ते तथा हे
त्रिविक्रम विष्णोर्विश्वव्यापकतां^(1 21) कुर्वतस्तव त्रीणि पदानि यतः प्र-
भावात्त्रिलोकव्यापीनि संपन्नानि ॥ 65.

अथक्षत्रिशूलस्य शिखा^(1 22)त्रयेपि
त्रिविष्टपं येन तृणाय मत्वा .
त्रिशङ्कुदिङ्गायमुपांयभूव
पुराणि च त्रीणि तृणीचकार ॥ (1 23)

त्रिशूलस्य धारात्रये सत्यपि येनैव महिम्ना स्वर्गं तृणायैव मत्वा अय-
मर्थः शक्त्युत्कर्षात्पुनरपि^(1 24) स्वर्गं प्रसादयामीतीश्वरो मतवान्धर्माधर्म-
विवेचकत्वेन स्वर्गस्य रक्षितारं त्रिशङ्कुदिशो दक्षिणा^(1 25)शायानाथं
स्वामिनं धर्मराजमुपांयभूव स्वर्गं.....तेतस्स्वर्गस्यापि दाहः प्रसज्यते
तस्यापि दाहोस्तु किं तेनेति त्रिपुराणि चाधाक्षीत् . उपांयभूवेति गुणा-
भावाच्चिन्त्यः ॥ (1 1) 66.

किं भूयसा त्रीनुदयानवाप्य
शक्तीश्च सिद्धीश्च समेत्य तिस्रः .
संगृह्य मित्रं त्रितयं निगृह्या-
मिततयं^(1 2) चोज्ज्वलितप्रयत्नाः ॥

67.

1 Ms 'दिन'. 2 Ms स्वर्गस्थिता lc on the margin. 3 Ms स्व to 'ति lc on top margin. 4. Panini, 7 86 (also see 3.1 38) 5 Ms चित्र'. 6 Ms 'गृह्य'.

त्रिकूटशैलावधिसिद्धयात्राः
 क्षमापात्रयं राजचतुष्टयानाम् .
 त्रिधा त्रिस्रः(१३) एवमपि मेदिनीं च
 जित्वा यदासादयितुं न योग्याः ॥

68.

दिशन्ति तत्प्रीत्यपि पुष्कराणि
 संदर्शः(१४) नस्पर्शनसंनिधानैः .
 युगत्रयीपर्यवसानकाले
 दुःखैस्त्रिभिस्संप्रति दूषितानि ॥

भूयसा(१५) किं भवति यदुनोक्तेन किमित्यर्थः . आत्मोदयादींस्तुदया-
 न्प्रभुशक्त्यादींस्तिस्त्रशक्तीर्भूमिसि(१६) द्वाद्यादींस्तिस्त्रस्त्रिभिर्मित्रत्रितयं मि-
 त्रमित्रमित्राधिमित्राणि प्राप्य तथा रिपुं^१ रिपुमित्रं रिपु(१७) मित्रमित्रं
 च जित्वा लब्धधर्मार्थकामास्त्रिकूटाद्रिपर्यन्तं जयन्तो राजानो राजचतुष्ट-
 यानां त्रयं(१८) द्वादशविधं राजचक्रं जित्वा तथा त्रिधा त्रिरण्डा भुवं च
 जित्वा यत्प्रान्तं न योग्यास्तद्दर्शनादिभिर्द(१९) दानानि क्षिपुष्कराणि कलि-
 कालेद्यं त्रिभिर्दुःखैराध्यात्मिकादिभिर्दूषितानि ॥

69.

प्राप्तं न(११०) दिङ्मागकरस्थितेन
 चाग्देवताश्रीकरवर्तिना वा .
 सम्बन्धिना वार्षवसप्तकस्य
 यत्सप्तसप्तेरपि(१११) वर्त्मना वा ॥

70.

यद्वादनीयेन महानटस्य
 नाट्यक्षणे नन्दिमुखैर्गणैर्वा .
 यत्क्षिप्रता वा तव नन्दके(११२) स्मि-
 न्मेघेऽसुरस्त्रीस्मितचन्द्रिकायाः ॥

71.

तीर्थेन तत्कस्य न पुष्कराक्ष
त्रिधा युगेषु त्रिषु पुष्करेण .(1.13)
बभूव चिन्नामणिकामधेनु-
कल्पद्रुमप्राग्रहरेण साम्यम् ॥

तिलकम् ॥

हे पुष्कराक्ष(1.14) दिङ्मागानां करस्थेन पुष्करेण करप्रेण वाग्देवतायाः
श्रियश्च करवर्तिना वा पुष्करेण पद्मेन सप्तसमु(1.15)द्राणां पुष्करेण जलेन
सप्तसप्ते रवेर्वर्त्मना पुष्करेणाकाशेन महानटेश्वरस्य नाट्य(1.16)काले नन्दि-
मुखैर्वादनीयेन पुष्करेण मुरजेन तथा दैत्यस्त्रीहासज्योत्स्नाया मेघे निवारके
(1.17) इत्यर्थः तवास्मिन्नन्दकाल्ये खड्गे तिष्ठता पुष्करेणाप्रेण च यन्न प्राप्तं
तत्त्रिषु युगेषु चिन्तार(1.18)त्नादिभ्यश्चेष्टेन त्रिपुष्करेण साम्यं कस्य न
बभूव ॥

72.

स्वयं पर्याधिं विरसं विदित्वा
त्वं पुण्ड(1.19)रीकाक्ष यदप्यंतिष्ठः .
शयालुतायास्तदयं न कालो
दयालुता सा समयानुयाता ॥(1.20)

हे पुण्डरीकाक्ष समुद्रं चारं मत्वेव त्वं स्वयमप्रार्थित एव तत्पुष्करमा-
श्रयेः ततस्तव नायमव(1.21)लेष[कालस्तव क]रुणोचिता ॥

73.

उत्तिष्ठमाने त्वयि माननीय
शङ्कास्पदं कस्य कलिर्वराकः .(1.22)-
न हि त्रिलोकीभयभञ्जनार्थे
तवोद्यमे द्वापरमप्यवैमि ॥

हे माननीय त्वय्युत्तिष्ठमाने गृहीतो(1.23)द्यमे सति वराकः कलियुगं
कलहश्च कस्य शङ्कास्थानं . न कश्चित्कलेशशङ्कत इत्यर्थः . अत्र हेतुः(1.24)

त्रिजगद्धीतिहरणार्थं तवोद्योगे द्वापरं युगं संदेहं च न मन्ये . प्रतिमह्ला-
भावादिति भावः . य(१ २५*००) त्र द्वापराभावस्तत्र कथं कलिरित्युक्तिसङ्गतिः .
सन्देहद्वापरो चायेत्यमरः ॥ 74.

ध्याहृत्य वास्यमिति पुष्कर(११)कारणेन
तूष्णीमभूयत च पुष्करकारणेन .
आसर्गसम्मतपिशाचजनार्दनस्य
भास्वत्यपत्यत दृ(१२)शा च जनार्दनस्य ॥

पुष्करकारणेन पद्मजन्मना त्रिपुष्करहेतोर्वचनमुक्त्वा तूष्णीं भूतं च
जनार्दनस्य(१३) दशा सूर्ये पतितं च . द्वौ चशब्दाधिककालतां सूचयतः .
यतस्सर्गादारभ्य समतं पिशाचजनानां(१४)मर्दनं मारणं यस्य ॥ 75.

तत्कालं रविमण्डलात्पुनरिव त्वपुर्गताद्गोचरं
दैत्यारेर्विपर्ययकृताद्रविम(१५)येनैवेक्षणेनोदगात् .
गाढाकृष्टनभोवरोहसमयन्यञ्चन्मुखाभावली-
वल्गादिनुटितापतत्फ(१६)णमणिज्योतिस्सपत्नं महः ॥

विष्णो रविमयेन नेत्रेण स्थानीकृताभारायणेन दक्षिणदशा वी(१७)-
क्षितादित्यर्थ . सूर्यमण्डलात्तदा तेज उदगा[भिर्ग]तम् अतस्समाध्यते विश्व-
कर्मणो गोचरमिव(१८) गतात् . विश्वकर्मणा हि पूर्वं तक्षितात्सूर्यात्तेज . पति-
तम् . गाढमाकृष्टाश्च तेन नभसोवरोहस(१९)मये न्यञ्चन्मुखा यातांश्चश्रेणि-
स्तस्या वल्गामूता येऽहयस्तेभ्यस्त्रुटिता अत एवापतन्तो ये फणमणय (११०)
तेषां तेजस्सपत्नं समम् ॥ 76.

आकालाग्नेरिशवान्तं प्रथममजनि यत्तद्विपर्यासवृत्त्या
सेम(१११)त्याग्नेयलिङ्गं किमिदमवतरत्यन्यथेयत्क तेजः .

इत्यन्तः कान्तिजातं कमलजकमलाकान्तमेला(1.12)पवेला-
सात्तित्वेन स्थितानां किमपि दिविपदां विस्मयं तद्वितेने ॥

तत्कान्तिजातं स तेजःपुञ्जो नभः(1.13)अराणाभाश्चर्यमुदपादयत् . क-
दाचित्तैः कश्चित्तेजःपुञ्जो न दृष्ट इत्याह . कमलजो ब्रह्मा क(1.14)मलाकान्तो
विष्णुस्तयोस्संघटनदर्शिनाम् यद्वा तयोस्संघटनं पश्यतामिति वस्तुधर्मः .
इति(1.15)हेतौ . कालाग्नेरारभ्य शिवपर्यन्तं पूर्वं यदजनि विपर्यासवृत्त्या-
काशादधः प्रवृत्त्या तदाग्नेय(1.16)लिङ्गमिदं किमवतरति कि[मवतीर्ण]म्
अन्यथा यदीदमाग्नेयलिङ्गं न भवति तदा इयत्ते(1.17)जः क भवतीति
भद्रम् ॥

77.

श्रीलोलराजसुतपरिद्धतभट्टनो-
राजात्मजो विवरणं व्यधिता(1.18)द्यसर्गे .
आह्वामवाप्य विदुषां किल जोनराजः
पृथ्वीमहेन्द्रविजयाभिधकाव्यराजे ॥(1.19)

पृथ्वीराजविजये प्रथमसर्गः ॥

[द्वितीयः सर्गः]

अथांशुभिस्सूर्यमयस्य चक्षुष-
स्स सूर्यकान्ता(१.२०)दिव सूर्यमण्डलात् .
जवादवारोहदखण्डचण्डिमा
वसुन्धरासंमुखमर्चिषां चयः ॥(१.२१)

अथानन्तरं सूर्यसाहितस्य(?) नेत्रस्य रश्मिभिः करणभूतैस्सूर्यविम्बाञ्ज-
वेन ज्वा(१.२२)लापुञ्जोत्तिदीप्तो भुवमवतीर्णवान् यथार्कांशुभिस्सूर्यकान्ता-
द्वरोहति निष्क्रामति ॥(१.२३)

1.

किमाहुतीः कथंन ज्ञातमन्यवी-
निवेश्य विम्बे शुमणेर्हुताशनः .
समिद्धमूर्त्तिस्सुहृदान्तरिक्षतो(१.२४)
निवृत्त्य भूयोप्यधितिष्ठति क्षितिम् ॥

2.

किमेव रत्नाकर एव मूर्त्तिया-
ननेन किं वा प्रहितस्स बाहवः .(१.२५)
सुरापगातिप्रणयप्रकोषव-
त्पतङ्गकन्यानुनयार्ययागतः ॥

3.

सुपुष्पनाम्नः किरणस्य चन्द्रमाः
प्रयाति(१.१) यस्य प्रतिदर्शमर्थिताम् .
तमेव सर्वं रविणा किमर्पितं
प्रदर्शयिष्यत्ययमोपधीः प्रति ॥

4.

किमुत्त(१.२)रस्यां दिशि वृद्धतेजसा
कृतोपचारो वसुभिर्विवस्वता .
उपेत्य रम्भाप्रणयात्त्रिविष्टपं
त्र(१.३)जत्यसावुत्तरदिक्पतेस्सुतः ॥ 5.

किमेव सत्यप्यमृतांशुसौहृदे
तिरस्कृतश्चन्द्रकिरीटतेजसा .(१.४)
विरागतस्मृत्रितमित्रसंग्रहो
जगज्जिगीषुर्मदनोवरोहति ॥ 6.

किमोपंधीशस्य सहोदरो भिष-
कृ(१.५)तोपदेशश्चिरकालमभिनोः .
अनामयीकर्तुमदः क्षमातर्ल
त्विषां निधेर्मण्डलमेव मुञ्च(१.६)ति ॥ 7.

किमेव राशिस्थितिमेत्य भास्वता
वित्तीर्णदोषोपशमार्थवैभवः .
उपप्लवं म्लेच्छकृतं म(१.७)हीसुत-
स्स्वमातुरङ्गं विनिहन्तुमागतः ॥ 8.

अनूरुणा जांतिरिति प्रवेशितो
निराकरिष्यंस्तिमि(१.८)रं रसातलात् .
शहीतशिक्तः किमयं दिवाकरा-
ञ्चरामनन्तः पुनरेति रक्षितुम् ॥ 9.

सहस्रपा(१.९)देन निकामसेवया
कृतमसादो द्वितयेन पादयोः .
किमेव पापाकुलितं नु पुष्करं
पवित्रयि(१.१०)ष्यन्नरुणोवरोहति ॥ 10.

चिराय नारायणपादसेवया
किमुज्झितः पाशवपाशवैकृतैः .
भवान्तरे(I.11) शिञ्जितराक्षसक्षयो-
न्यरूपतामेत्ययमर्कभूर्हरिः ॥

11.

जनेन कानीनतया कदर्थितः
प्रविश्य युद्ध(I.12)क्रिययार्कमण्डलम् .
अयोनिजन्मत्वसमेधितद्युतिः
किमेव कर्णः पुनरेति भूतलम् ॥

12.

जग(I.13)त्प्रदीपादपरः प्रदीपितो
जगत्प्रदीपो नु किमीश्वरेच्छया .
किमेव वा द्वादशमूर्यतेजसा
कृ(I.14)तो भुवि द्वादशराजजित्वरः ॥

13.

इति प्रतापायतनेन तेजसा
नभश्चराणां निचयेन चर्चितः .
जग(I.15)त्त्रयीपुण्यसमृद्धिसंगमः
पतङ्गमध्यात्पुरुषो विनिर्ययौ ॥

14.

कि ॥ शातमन्यवीरिन्द्रार्थं प्रकल्प(I.16)ताः कञ्चनाहुतीस्सूर्यविन्धे प्रा-
पय्याग्नौ प्रास्ताहुतिस्सम्य[गादित्य]मुपतिष्ठते' इति बाक्यार्थात्(I.17) सु-
हृदा वायुना समिद्धमूर्तिर्दीपितज्वालोयमग्निः किमाकाशाग्निवृत्त्य भूयोपि
भूमिमवरोह(I.18)ति ॥

कि ॥ अयं मूर्तो रत्नाकर एव किं भवति तथानेन नदीपतिना गङ्गा-
नुरागकृष्यद्यमुनानुन(I.19)यार्थं विस्मृतः सन्नागतो वाडवः किं भवति ॥
पतङ्गकन्येति साभिप्रायम्.

सु॥ यस्य सुपुम्पणान्नः किरणस्य प्रत्यमावांस्यं(1.20) चन्द्रो याचक-
त्त्रमेति तमेव सुपुम्पणमशेषमोपधीः प्रत्यर्केण किं दत्तमयमोपधीपतिर्दर्श-
यि(1.21)प्यति . संभावनायां लृट् ॥

कि॥ उत्तरदिक्पतेस्मुतो नडकूवरो रन्भानुरागादिवमागत्य किं व्या-
(1.22)वर्तते . दीप्तत्वे हेतुमाह . वसुभिस्तेजोभिर्धनैश्च सूर्येण कृतमानः .
तस्य मानने हेतुमाह उत्तरस्यां(1.23) दिशि प्रवर्द्धमानतेजसा ॥

कि॥ जगज्जेतुं किं कामोवरोहति . कुतोस्येयती दीप्तिरित्याह कुतो
(1.24**7) मित्राणां मित्रस्यार्कस्य च संग्रहो येन . कुतो विरागतो वैरा-
ग्यात् . कुतोस्य वैराग्यं जा(1.1)तमित्याह चन्द्रेण कामस्य सुहृद्भावे सत्यपि
शशिशेखरेण भस्मीकृतः . अय(1.2)मर्थः यदि मम चन्द्रो मित्रं स्यात्तन्म-
हाहोद्यतं हरमेव निवर्तयेदिति वैराग्या(1.3)न्मित्रस्य रवेस्संग्रहं कृत्वा कामो
भूमिमवतीर्णः ॥

कि॥ ओपधीशस्य चन्द्रस्य(1.4) सहोदरो भिषग्धन्वन्तरिरिदं भूतल-
मरोगं कर्तुं सूर्यस्य मण्डलं किं मुञ्चति(1.5) . स्वर्गे धन्वन्तरिः किं स्थित-
वानित्याह चिरकालमश्विनोः कृतोपदेशः . ओपधीश(1.6)स्य सहोदरो भि-
षगिति साभिप्रायम् ॥

कि॥ महीसुतो भौ[मो] स्लेच्छैः कृतमुपद्रवं निवारयितुं(1.7) स्वमा-
तुर्भूमेरङ्कं किमागतः . स कथमुपद्रवं वारयतीत्याह एकस्मिन्मेपा(1.8)दौ
राशौ स्थितिमेव सूर्येण वितीर्णो दोषोपशमार्थं वैभवो यस्य . रविर्हि दोषो-
प(1.9)शमं रात्रिनाशं करोति ॥

अ॥ किमयमनन्तः शेषोर्कमण्डलात्पुनर्भुवमेति रक्षितुं(1.10) योदुमित्यर्थः
भूतलादन्धकारं निवारयितुं . तत्रोपायमाह सूर्यादधीता(1.11)न्धकारहरण-

1 Ms. 'त्वामात्रास्या. 2 Ms. प रा. वि. ६ on margin
remark at the top of fol. 8. इदं पत्रं केसकान्तरेण लिखितं स्यात्.
5 Ms. मही' to भौ' lc on marg.

3 Copyist's
4 Ms. भो.

शितः . अकेंय कुतो हेतोस्सोप्यापित इत्याह अरुणेन मातृस्व(1.12)लेय-
त्वात्प्रवेशितः अथ.....र्था.....धारितां भूमिं भूयो र.....
.....(1.13)¹.

स॥ सहस्र[पादेन सूर्येण निकामसे]वर्नाद्धे[तोः पादद्वितये](1.14)न
कृतप्रसादो दत्तपादद्वयः . सूर्यस्य सहस्रपादत्वात्पादद्वयदानोक्तिसङ्गतिः .
(1.15)एपोरुणः किं नु स्तेच्छन्नोभितं पुष्करं पवित्रीकर्तुमवरुढः ॥

चि॥ श्रीरामपा(1.16)दसेवया त्यक्तपशुजन्मपाशविकारो जन्मान्तरे शि-
क्षितराक्षसबधोयमपरं(1.17)

[Lines 18 to end of page missing](*)

ततो युद्धे मरणेनार्कमण्डलं प्रविश्य किमेव कर्णो भूतलमेति. कर्णः कथ-
मियद्दी(1.1)त इत्याह अयोनिजत्वेन समेधिता द्युतिर्यस्य ॥

जग॥ जगत्प्रदीपादर्कोदी(1.2)भ्वरेच्छया प्रदीपितो द्वितीयो जगत्प्रदीपः
सूर्यः किमेव भवति. किं वा द्वादशानां(1.3) सूर्याणां तेजसा कृतः किमेव
भवति . द्वादशविधराजजैत्र इति हेतुः ॥

इति॥ (1.4) प्रतापमूलस्थानेन तेजसा हेतुनैवं देवराजेन चर्चितः कृत-
कल्पनः त्रिभुवन(1.5)पुण्यराशिः पुरुषोर्कमण्डलान्निर्गतः ॥

इतः प्रभृति स योपि रेवन्तं इत्यन्तं पु(1.6)रुपरूपवर्णनपरं कुलकम् ॥

यथा द्युस्मिन्गोस्सलिलाद्यथाग्निनतः
तथैव पुण्या(1.7)दपि भानुमण्डलात् .
महेश्वरस्यर्प तनोस्समुदगतो
जगद्विपां संहृतये गुहः (1.8)पुनः ॥

1 Ms. मत्तेत्यन्वयः crossed at the beginning of line. 2 Ms. 'नदे'.

3 Ms. 'गर्पिका'.

4 Ms. 'मरण'.

5 Ms. 'रेवन्त'.

6 Ms. 'रेवन्त', 'प' written above 'व'.

आग्नेयो गाङ्गेयश्च कुमार इत्यागमः . अतः कविरूहति अष्टमूर्तिं (१)-
मूर्त्यन्तरात्सूर्यमण्डलाच्छं वृत्तयार्थमेव कुमार इव निर्गत इत्युत्प्रेक्षा . पुरुषो
विषयो गु (१०) हो विषयी . विषयित्वेन विषयस्य सम्भावनार्थं महातेज-
स्त्वमनया.....स्समानो (११)..... ॥ 15.

स्वभावसिद्धाभरणादि]—
प्रभावलीलार्थगतावकाशया -
शनेर्ज (११२) नन्या प्रतिमान्यतावंशा-
न्निपिद्धयेव स्वयमेव नान्वितः ॥

देवानां छाया न भ (१३) वनीति प्रसिद्धिः तदेव कविरुत्प्रेक्षापूर्वमुप-
न्यस्यति . शनेर्जनन्या च्छा (१४) यया नान्वितः . छायाया अभावे हेतुं
संभावयति नैसर्गिकभूषणादी (१५)-

[Lines 16 to end of page missing] (***) .

द्धेति^१ भावः ॥

16.

पतङ्गवानायुजरोमकोमलै-
र्निकामकाशोरपि कुन्तलोत्करैः .
गुणाननुज्झद्भि (१) रिषान्वयाश्रया-
न्विनिर्ममाणो रजनीपराभवम् ॥

पतंगस्य रवेर्वानायुजा येषास्तद्रोमयत्कोम (१२) लैरत्यर्थमेवकैः केशै
रात्रेरप्यवमानं कुर्वन् . अत उत्प्रेक्ष्यते कारणानुगुणान्गुणानत्यजद्भि (१३) रि-
वेति . तेषां कारणं दिवार्कमण्डलोत्थितः पुरुषः ॥ 17.

किरीटरत्नातपमण्डलच्छला-
द (१४) यत्सुधांशोरपि सुन्दरं मुखम् .

1 Is it 'रजनी' ? 2 Ms. डव k. under 1 10 3 Ms. 'तापसा'
4 Ms. ५ on margin. 5 Read उया निपिद्धे. 6 Ms. 'रसिद्ध'.

अनश्वरीर्तुमिवाहिमत्विषा
सुधांशुजीवातुमिवांशुमपितम् ॥ (१५)

सुधारोर्जीवातुर्नौघनौघ सुपुष्पाग्नौ रश्मिस्तमिव मौलिस्थरत्नर-
श्मिव्याजादधत्त कु(१६)त प्राप्तमित्याह सूर्येणन्दुसुन्दर मुग्धमविनाशीक-
र्तुमिव दत्तम् चन्द्र क्षीणस्सन्सुपुष्पप्रवेशेन व(१७)र्धते अस्य च मुख
चन्द्र तमेव सुपुष्प प्रविशतु यथा न जातु क्षीयत इति भाव ॥ १८

न मृष्य(१८)ते कस्यचिदेष वक्रता-
मितीव मत्वा परमार्जयस्पृशा .
कदाचिदिन्दोः कलयेव भास्वता
वि(१९)तीर्णया चन्दनलेखयान्वितः ॥

सूर्येण प्रसादीकृतया सरलया चन्द्रकलयेवं चन्दन(११०)ललाटिकया
युक्त चन्द्रकटायास्सरलत्वकल्पनाया हेतुमाह एष पुरुष कस्यचि(१११)-
द्वक्त्रता कुटितात्व न सहत इति ॥ १९

तवासुरान्पादतले करोम्यहं
न शुनमुद्धया व्यवहार्यमन्यथा .(११२)
इतीव मुक्तामणिकुण्डलात्मना
शुभग्रहाभ्यामवलम्बितश्रुतिः ॥

इन्दो कदाचित्क्षीणत्वेन त(११३)था बुधस्य च जातुचित्पापसाहच-
र्येण पापात्मकत्वाच्छुभग्रहौ जीवशुक्रावेव ताभ्या मुक्ता(११४)कुण्डल-
व्याजादाधारीकृतकर्ण अत्रोत्प्रेक्ष्यते तवासुरानित्यादि तत्र जीव आह
अह तव पादतलगानसुरा(११५)नकरोमि भवता शुक्रप्रेरणया [न्य]-
था मद्बचनपरित्यागेन न व्यवहर्तव्यम् शुक्र(११६)स्यासुरपक्षपातित्वादिति

भाषः शुक्र आह तव पादतलेसुरान्करोमि त्वया शुक्रोसुरगुरु(1 17)रिति
मयि वैरिपक्षसंभावनयान्यथा मद्बचनत्यागेन न व्यवहर्त्तव्यम् ॥ 20.

महीतले कुत्र(1 18)चिदुज्झितासने
सरस्वती श्रीश्च भयाद्भविष्यतः .
इतीव पद्मौ दधदेतयोः कृते
दृशोरच्छला(1 19)दृ— — — — —॥

..... मरे भूमौ भविष्यतः अस्माद्धेतोरिव(1 20) 21.

[Lines 21 to end of page missing] (*)

सरोजलक्ष्म्या सितरक्तया रवे-
रयं कुले रत्नमितीव चुम्बितम् ॥

अरुणांशुभिरिव कृतं स्मितकान्तिच्छु(1 1)रितमधरं दधत् . अत्रोत्प्रे-
क्ष्यते अयं पुरुषस्सूर्यधंशे रत्नभूत इत्यतो हेतोरिव पद्मिन्या शुभ्राहण्या
लक्ष्म्या चुम्बितं . माता हि(1 2) पुत्रं चुम्बति ॥ 22.

विनिर्मितेनेव तमोभिराहृत-
र्विवस्वतान्धङ्करैर्जगद्द्रुहाम् ,
विराजमानस्सह ते(1 3)न वर्मणा
नवाम्युदनेनेव नभोग्रसङ्गिना ॥

जगद्द्रुहां दैत्यानामन्धंकरैरान्धंकरैः तमोभिः करण(1 4)भूतैरादि-
स्येनानीतैः कृतेन कथंचन शोभमानः तत्त्वत्र्यदर्शनाद्धि दैत्यानां तमांसि(1 5)
दर्पां गलन्ति नभोग्रात्सङ्गिना लग्नेन मेघेनेवेति* सम्भावनम् ॥ 23.

रिशन्निशान्कान्तकला(1 6)मुधालवैः
कलिन्दकन्याजलरोपशुक्लिपु .

1 Mr. 'रो-ड'. 2 Ms. 'व' to 'द' ic at the top of page 3 Mr. 'रन्ध'.
4 Ms. मेघेने, 'न' (sic.) ic above 'य'

च्युतैरिवोत्पन्नमिनस्य मण्डले
मनोरमं मूर्त्तिक(१७)दाम धारयन् ॥

यमुनाजलाभिर्गताद्यच्छेपं तदेव शुक्तयस्तासु पतितैः प्रविशश्चन्द्रक(१६)-
लामृतकणैरर्कमण्डले उत्पन्नमिव मुक्ताहारं हारिणं धारयन् ॥ 24.

सुरद्विपां विघ्न(१९)यितुं मनीषितं
गृहीतमभ्यर्च्य रवेरिवान्तिकात् .
उदारमारुत्यतनायकच्छला-
त्समुद्बह(१.१०)न्नङ्गतले शनैश्चरम् ॥

दीप्तगारुडमध्यमणिव्याजादुत्सङ्गे शनैश्चरमिव दधत् . कुतः प्रा(११)प्त
इत्याह रविसमीपाद्याचित्वा गृहीतमिव . याचने हेतुमाह दैत्यानामभिप्रायं
हन्तुम्(११२) . शनैश्चरो हि सेवितरशान्नुहन्ति ॥ 25.

फिरीटकेयूरयुगाद्दद्वयी-
वतंसरत्नप्रतिविम्बितामरः(११३) .
सुतान्विधातुर्दधदर्यमार्पिता-
न्न बालखिल्यानिव नानुयात्रिकान् ॥

फिरीटकेयूरयुगे स्वा(११४)द्दद्वय्यां च यानि वतंसभूतानि रत्नानि
तेषु प्रतिविम्बिता अमरा यस्य सः अतस्संभाव्यते(११५) अनुयात्रिकाननु-
गमनोद्यतान्त्रहात्मजान्बालखिल्यानिव न न दधदपि तु दधानः . बालखि-
(१.१६)ल्याः केन हेतुना तं सेवन्ते इत्याह अर्यम्णा दत्तान् . तथा सूर्यो
विधव(?)..... दिति भावः ॥ 26.

प्रदीप्यमानो(११७) रविमण्डलान्तरा-
दवाप्तकर्मरविधेयकर्मणा .

कलिन्दकन्यासलिलानुजन्मना
स्वकीर्त्तिग(1.18)द्वासहवासिनासिना ॥

कर्मरं शाणे. भ्रातृशाणघर्षणेनेत्यर्थः यमुनायाः यामुनजन्मना सोद-
रेण स(1.19).....गङ्गया सहवासि[ना खड्गं]न भ्राज-
मानः ॥ 27.

न चयमेकं भवति प्रयो(1.20) — 28.

[Lines 21 to end of page missing; last 3 letters of line 21 are
मकरे](**9)

रिं समपिताम् ॥

सूर्येण दत्तो मालो कण्ठे धारयन् . अत्र संभाव्यते हरस्य तृतीयनेत्रं
पिशतः कामस्य(1.1) हस्तस्तं धनुर्लतां हरस्य दक्षिणेनेत्रस्थेनार्केण हरस्य
सकाशात्प्राप्तमद्य सूर्येण दत्तां ॥ 29.

द्वितीय(1.2)वैवस्वतवद्विरोधिनां
हठात्पदं मूर्ध्नि निधातुमुद्यतः .
विनीलगुल्फाभरणांशुमण्डल-
च्छलेन पादा(1.3) दधदायसावि

द्वितीयो यम इव शत्रूणां शिरसि बलाघरणं
शु(1.4)ल्फाभरणानामंशुराशिव्याजेन लोहमयौ पादाविव दधत् . यमो हि
लोहमयः ॥ 30.

स(1.5)पक्षपाते दिनपत्यपत्यमि-
त्यशेषभूमण्डलवन्द्यताकृते .
चकासद्गुणखमभामिर्पा-
तिस्थितेन स(1.6)न्ध्याद्वितयेन पादयोः ॥

अयं दिनपतेरपत्यमित्यगो हेतोम्ममस्तर्जनैर्वन्दनीयत्वार्थं मानुरागं(। १)
स्थितेन सन्ध्याद्वयेन चकामच्छ्रोभमानोद्गुप्तांगुल्याजान् ॥ 31.

मनोगपि प्रस्तुतधर्मशासन-
श्शनैश्च(। ८)गदप्यलसः कुपदत्तौ .
हरीश्वरादप्यतिमिववत्सलो
यथोचितं दण्डधरो यमादपि ॥

जनोर(। ९)पि सपाशादारब्धधर्मव्यवहारस्तथा शुपदत्तौ शुत्सितमार्गे
भूमिमार्गे च शनैरप्यलम. सु(। १०)प्रीयादप्यतिशयेन मित्रप्रियः यमादपि य-
थोचितदण्डः . सूयोत्पत्या मन्यादिभ्यो धातृभ्योति(। ११)रेषो दर्शितः ॥ 32.

यदर्थ्यते किञ्चन येन केन चि-
त्तदस्य कर्णादपि दातुमीश्वरः .
मनो दधानस्सु(। १२)मनोरुजाक्षयं
विधातुमुज्जागरमभिनोरपि ॥

येन केनचिद्गुणिना निर्गुणेन वा यत्किञ्चन दे(। १३)यमदेयं वा स
याच्यते तदप्यधिने दातुं कर्णादप्युत्साहवान् . अभिनोरपि सतोरश्विनाव-
ना(। १४)दृत्येत्यर्थः . सुमनसां देवानां साधूनां च रुजाक्षये सावधानं मनो
दधत् ॥ 33.

स योपि रैवन्त इ(। १५)ति प्रसिद्धिमा-
नपत्यरत्नं नलिनीविलासिनः .
तुरङ्गविद्याचतुरस्ततोप्यसौ
मधुद्विषः पाद(। १६)समीपमासदत् ॥

विंशत्या कुलकर्म ॥

स योपि रेवन्तेनामा प्रसिद्धसूर्यस्य श्रेष्ठ. पु(117)त्रस्तस्मादप्यश्ववि-
द्याकुशलो विष्णो पादतलं प्रापन् ॥ 34.

स पुष्कराशेषसमुद्रपूरि(118)तैः
कुलापगानां पयसा भृतरपि .
निधानकुम्भैरपि रत्नसंकर-
प्रभाधनैरुत्पलदामहारि(119)भिः ॥ 35.

असर्जयद्रूभुजगीविभूषितै-
र्भृशं प्रमोदाश्रुभरेण निर्भरैः .
महात्मनष्पोडशभिर्विलोचनै-
र्महाभिषेकं विधिना सहाच्युतः ॥
युगलकम् ॥ (120)

सोच्युतोस्य महात्मनो विधिना ब्रह्मणा सह महाभिषेकं षोडशभिर्ने-
त्रैरारब्धवान् यत आन(121)न्दाश्रुपूरितैर्निधानकुम्भैरिव . तेपि भुजङ्गीधृता
भवन्ति . अभिषेके षोडश कुम्भा योज्या इ(122)त्याचारः . यद्वा पुष्करादीनां
च षोडशसंख्यात्वं कुम्भानां षोडशत्वम् ॥ 36.

प्रणामकाले विधियामुदेवयोः
करैश्चतुर्भिश्च करद्वयेन च .
धृतोत्तमाङ्गस्स(123) पङ्क्त्यन्तरानपि
द्विपः प्रतिक्षेपुमिवाप्तवान्नलम् ॥

प्रद्वय, करद्वयेनान्युतस्य (11)करचतुष्टयेन प्रणामावसरे धृतशिरा-
स्मन्कामादीन्पटङ्गब्रूञ्जेतुं चलं प्रा(12)पन् . इस्तानां पट्टादिव प्रतीय-
मानोत्प्रेक्षा च ॥ 37.

अशेषगात्रोदरगर्भवर्तिनां
त(124)रद्विणीसागरपाथसां लवः .

निरित्त्वरैर्नैत्रपथेन शार्ङ्गिण-
स्समस्ततीर्थैरिव सो(1.4)भ्यपिच्यत ॥

नयम्सर्वाद्रसन्धिषु कुक्षौ समुद्रार्थं इति दृश्यं हरेस्समस्ताङ्गेषु वर्ति(1.5)-
नीनां नदीनां तथोदरे स्थितानां समुद्राणां जलकण्टैर्दृग्मार्गतो हर्षवशांभिर्ग-
च्छद्भिर्शेषतीर्थैरिव(1.6)व सोभिपिक्तः ॥ 38,

निसर्गपूर्णं कलशं दधद्विधि-
ह्रिश्च शङ्खं तत एव पूरयन्. (1.7)
धराधिपत्ये प्रमदाश्रुणा स्वतः
कृताभिपेकं पुनरभ्यपिञ्चताम् ॥

ब्रह्मा कलशं स्वभावजलपूर्णं दधद्विधि- सतिस्समुद्रेभ्यरशङ्खं पूरयन्नु-
भौ ब्रह्माच्युतौ प्रथममानन्दवाप्तेण कृताभि(1)पेकं तं चक्रवर्तित्वं पुनर-
भ्यपिञ्चताम् ॥ (1) 39.

कलौ युगे(1.8) बुद्धतया स्थितो हरि-
र्ददाति यत्कारुणिको जनान्प्रति .
तदापदस्मादनुभावस(1.9)प्तकं
स सप्तलोकीविजयस्य साधनम् ॥

कलिकाले बुद्धरूपो हरिर्दयालुर्जनान्प्रति(1.10)यददाति तदनुभावानां
वक्ष्यमाणानां प्रभावाणां सप्तकं विष्णुसकाशात्प्रापत्(1.11) सप्तभुवनजय-
स्योपायम् ॥ 40.

महाप्रभावानुपलभ्य सप्त ता-
नवाप्तवान्सप्तम(1.12)चक्रवर्तिताम् .

1 Ms. 'नवा'. 2 Mahābhārata, Shānti, 46.63, 'मुद्राश्चत्वारस्तस्मै लोयात्मने नमः',
see note 2, p.18. 3 Sic. Is it दर्शनम्? 4 Ms. 'गन्ध'. 5 Ms. 'ज'
to 'ग' lc. on margin. 6 Ms. 11 & after 'न'. 7 Ms. the whole of
the Comm. on this verse is lc. on margin.

यदस्ति किञ्चित्करणीयमुच्यतां
तदित्यभूत्माञ्जलिरग्रतस्तयोः ॥ (I 13)

सप्त महतः प्रभावानवाप्य सप्तमचक्रवर्तिभावं लभमानस्त कर्तव्यमा-
क्षाप्य(I.14)तामिति वदंस्तयोः पुरो वद्धाञ्जलिरभूत् ॥ 41.

सुदर्शनस्य प्रतिपादकं प्रति(I.15)
त्रिनेत्रमुत्तानितपूर्वमेकदा .
पुरोस्य विश्वाभयदक्षिणाकृते
प्रसारयामा(I 16)स करं जनार्दनः ॥

सुदर्शनस्य चक्रस्य दातारं त्रिनेत्रं प्रति हरिणा कदाचि(I.17)त्पूर्वमु-
त्तानितं हस्तं हरिरस्यामे जगदभयदक्षिणार्थं प्रसारयामासोत्तानं(I 18)
कृतवान् ॥ 42.

ततो नियुक्तस्त यंधोदिते विधौ
विधौ च देवे च विधौ तिरोहिते .
यश(I.19)स्यमर्त्यारि— — — विधौ
विधौतपाप्मा भरवन्धमग्रहीत् ॥

विधौ प्रदक्षि वि(I.20**10)धौ विष्णौ च देवेन्तर्भूते सति ताम्याम-
सुरयधे प्रेरितो विधौतपाप्मानुचितपापस्त पुरुषोत्तम(I.1)द्यानां संकोचक-
त्वायन्द्रसंमं यशसि भरवन्धमभिनिवेशं गृहीतवान् ॥ 43.

फरेण चापस्य ह(I 2)रेर्मनीषया
बलेन मानस्य नयस्य मन्त्रिभिः .
धृतस्य नामाग्रिमरणनिमित्तं
स चादमानोय(I.3)मिति प्रथां यया ॥

स पुरुषश्चाहमान इति प्रथां प्राप्तः नाम्नामभिमाक्षरैः कृतां . केपां ना-
(1.4)मानीत्याह . करेण धृतस्य चापस्य तथा मनीषया धृतस्य हरेस्तथा व-
लेन धृतस्य मानस्य(1.5) तथा मन्त्रिभिर्धृतस्य नयस्य . चापादीनां नामा-
यक्षरैरिव कृतां चाहमान इति संज्ञां स लब्ध(1.6)वानित्यर्थः ॥ 44.

कदाचिदुत्कण्ठित एष मा स्म गा-
दिलोकपन्नर्कमितीव विष्णुना .
विरिञ्चसा(1.7)मान्यमवेत्य लम्बितं
स्वनाभिपङ्केरुहमातपत्रताम् ॥

एष सूर्यपुत्रः पितर्युत्कण्ठितस्सूर्य(1.8) विलोकयन्सूर्यदर्शनहेतोस्सूर्य मा
गादिति व माहात्म्यविषये ब्रह्माणस्सादृश्यमवेत्य विष्णु(1.9)नास्य स्वनाभि-
पङ्कं छत्रतां नीतम् . छत्रत्वेन नाभिपङ्कं हरिरदादित्यर्थः . विलोकयन्निति
हे(1.10)तौ शंखप्रत्ययः . अयमर्थः ब्रह्मा मम नाभिपद्माश्रयः अयं च ब्रह्म-
णस्सादृशः अस्याप्यहं(1.11) निजपङ्कं ददामीति . यद्वा विरिञ्चसामान्यं
साधारणमिति नाभिपद्मास्य विशेषणम् . त(1.12)स्यातपत्रतामवेत्य लम्बि-
तम् . उपेत्येति पाठ आर्षः ॥ 45.

विद्वद्भिमाननीय दिनानि कानिचि-
त्सु(1.13)नः पिता ते तनुतां तनोति मे .
यशोनिधे तद्विभृहि त्वमेव मा-
मितीव सेवापरमिन्दुमण्ड(1.14)लम् ॥ 46.

तथा न विश्रान्तिपदं रिपुर्मधो-
रवैति थां मानद पुष्करं यथा .
उपप्लवस्तद्दुतमे(1.15)व वार्यता-
मितीव दुग्धारणमेव सेवकम् ॥

तच्च पिता सूर्यो मां केचित्कालं संवर्धय मम हार्जिं करोति। 16) तस्माद्धेतोर्हं यशस्विस्त्वमेव मां रक्षेतीव सेवायां सक्तं चन्द्रमण्डलम् ॥ तथा ॥
मधो रि। 17) पुर्विष्णुः पुष्करं यथा विश्रामस्थानं जानाति तथा न मां जानाति तस्माद्धेतोर्हं चन्द्रोपद्रवश्शीघ्रमे। 18) व वार्यतामित्यतो हेतोस्सेवकं क्षीरसमुद्रमिव ॥

47.

हिरण्यगर्भस्य कमण्डलूदरे
यमेव सं। 19) स्थानविशेषमश्रुते .
तमेव धृत्वेव महेश्वरभ्रमा-
त्स्थितं हृदं मूर्धनि सौरसैन्धवम् ॥

मह। 20) णः कमण्डलुमध्ये गङ्गाजलं यमेव संनिवेशनं प्राप्नोति तमेव संनिवेशं गृहीत्वायं महे। 21) श्वर इति भ्रमाच्छिरसि स्थितं गङ्गाप्रवाहमिति रूपकम् . अयमपि हि महान्भूमेरीश्वरः ॥। 22) 48.

नभस्सरस्सारसश्रेयलद्विपा
हिमाचलस्य स्फटिकाचलस्य च .
ध्रुवं कृतं पक्षतिभिर्नभश्चरै। 23) -
रमित्रशान्त्यर्थमुपायनीकृतम् ॥

नभ एव सरस्तत्र सारसयोर्हसयोर्हिमाद्रिकैलाशयोः। 24) संयन्धि-
भिः पक्षतिभिः पक्षैरिन्द्रेण नूनं कृतं सच्छुद्धयार्थं देवैर्दोषकनीकृतम् ॥ 49.

अदृश्यमूर्तिस्त्वयमुष्णवा। 1) रणं
रयाद्वपाणेस्सहधर्मचारिणी .
समुन्नतिं सूर्यकुले करिष्यतो
रघोरिवास्यापि वभार मूर्धनि ॥

जनै। 2) रदृश्या श्रीस्मूर्यकुले माहात्म्यं करिष्यतोस्य रघोरिव शिरसि धृतवती दमम् ॥ कुलकम् ॥ 50.

अयं यथा^(1 3) मे तनयस्तथा कृती
 न कश्चिदन्योपि कदाचिदप्यभूत् .
 इति स्वकं विम्बमिवोष्णरश्मिना
 प्रतापवृद्धयै कृ^(1 4)तमानुयात्रिकम् ॥

51.

अचिन्तयद्यो मनसापि विप्रियं
 तमप्युपस्थाय विहन्तुमीश्वरम् .
 सुदर्शनाद^(1 5)प्यधिकप्रभावभा-
 गुपास्त चक्रं विजयेषु तं दिशाम् ॥

युगलकम् ॥

अयं मम पुत्रो यथा कृती भ^(1 6)वति तथा कोपि नान्यो मत्पुत्रोभूदि-
 त्यतो हेतोस्सूर्येण प्रतापवर्धनार्थमानुयात्रिकं कृतं निजं विम्बमिव तथा^(1 7)
 यो मनुष्यो देवो वा चित्तेनाप्यनिष्टं चिन्तयति तमप्येत्य निहन्तुं समर्थ
 यंतो हरिचक्रादपि सप्रभावं चक्रं^(1 8)विजयकालेषु तं सिपेवे ॥

52.

प्रजापतेस्सृष्टिरिवात्तविग्रहा
 स्थितिक्रिया मूर्तिमतीव वैष्णवी .
 किम^(1 9)न्यदध्यापितदेहदम्बरा
 स्वयं न वा संहतिशक्तिरैश्वरी ॥

53.

दधत्यशेषैरपि लक्षणैस्तनू-
 मलङ्कृतां र^(1 10)त्नमरीचिमालिनीम् .
 अभून्नदीभर्तुरिवाधिदेवता
 पुरोस्य ताम्बूलकरङ्कवाहिनी ॥

मूर्तिमती ब्रह्म^(1 11)णस्सृष्टिरिव तथा मूर्ता विष्णुसम्बन्धिनी स्थिति-
 रिव तथा किमन्यद्वर्णयाम इति शेष. अध्यापि^(1 12)तश्चिराद्विनाशो देहद-

1 Ms. 'सूर'

2 Ms. मत्पुत्रो lc. under 1.6.

3 Ms. यतो lc. under 1.7.

4 Ms. 'जम्का'.

5 Ms. 'तार'.

म्यरो भूस्तिप्रहृणं यया सा हरस्य संहारशक्तिरिव सर्वैरुत्तमस्त्रीलक्षणैर्भूपि-
(1.13)तं नानारत्नधारकं शरीरं दधती अत एव रत्नाकरस्याधिदेवतेव ता-
म्वूलकरङ्कवाहिनी पुरोस्याभवत् ॥(1.14) 54.

इदं ममोन्मूलयति स्म यश्छला-
दमुप्य वक्राणि यथैव सन्ति पद्.
तथैव दन्तान्दनुजक्षयक्षमा-
नहं(1.15) न गृह्णामि किमित्यसूयया ॥ 55.

गृहीतवानभ्यधिकं प्रभावतः
प्रतिर्गणानामिव दन्तपञ्चकम् .
मुखा(1.16)नुरूपीकृतसर्वविग्रह-
स्तमन्वगादाजिषु गन्धसिन्धुरः ॥

युगलकम् ॥

यो मम दन्तं छलादुन्मू(1.17)लितवांस्तस्य कुमारस्य यथा पण्मुखानि
सन्ति तथैव पदसंख्यान्दानवदलनदक्षान्दशनान(1.18)हं किं न दधामी-
त्यसूयया प्रभाववशादन्तपञ्चकमाददानो मुखसदृशीकृतसमस्तशरीर(1.19)
एकदन्त इव गन्धहस्ती समरेषु तमन्वगात् ॥ 56.

दिगष्टकं जेतुमशेषमंशुमा-
नवरयमष्टैव(1.20) वभार वाजिनः .
इमं त्वमुष्मै प्रतिपाद्य भून्वे
भुवं गतस्संप्रति सप्तसंज्ञिताम् ॥ 57.

— — — — —
— — — — —

[विलङ्घ्यनीयेन] — — 'द्विहायसा
स्वकान्तिसर्वस्य[मिवापितं दधत्] ॥

एकेनैके(1.21)नैक एको जीयत इति युक्तम् अतोष्टौ दिशो जेतुं सूर्योष्टै-
वाश्वानवहत् अथ पुनस्तेषामश्वानां(1.22) मध्यादेकमश्वं दत्वा सप्ताश्वतां सूर्यो
गत इत्येवं कवीनां स्तुतौ योग्यो ह्यस्तमन्वगात् ॥ मयूरकण्ठ(1.23)सम-
चर्णत्वात्संभाव्यते विलङ्घ्यनीयेनाक्रमणीयेन व्योम्ना दत्तं निजघृतिस्व-
मिव दधत् ॥

58.

विमुच्य(1.24)[ति दातुममुष्य?] — — —

— — — — — दधेः सुता मम .

इतीव बुध्या परिवर्ज्य कौस्तुभं

स्यमन्तकरशा(1.25**11)र्जभृता समर्पितः ॥

59.

निपीथमार्ताण्डं इति क्षमातले

प्रसिद्धनामा सकलेपि तं मणिः .

मृगा(1.1)ङ्कमौलैस्सममीर्ष्यया धृतः

पितेव चूडाभरणं व्यभूषयत् ॥

अस्य दातुं लक्ष्मीसहोदरः(1.2) मणिः कौस्तुभो मया यद्यपसार्यते तर्हि
कौस्तुभसोदरी मह्यं कुप्यतीतीव बुद्ध्या कौस्तुभमदत्वा शार्ङ्गि(1.3)णा स्य-
मन्तको दत्तः रात्रिरविरिति भूतले प्रसिद्धो मौलिभूषणभूतस्तथा चन्द्रमौलेः
स्पर्धया हेतुभूतया(1.4) तेन पिता सूर्य इव धृतः हरश्चन्द्रमौलिः अहं सूर्य-
मौलिर्भवामीति स्पर्धया धृतः . स्यम(1.5)न्तकस्सुवर्णस्त्राची जाम्बवज्रयप्राप्तौ
मणिः ॥

60.

पतिर्धनानामजगन्धवासिना

शिबेन दत्तस्त्व इ(1.6)व स्वतस्सखा .

उपागतो वा स्वयमेव रक्षितुं

प्रतार्यमाणो नडकूवरभ्रमात् ॥

61.

1 Ms. एके. 2 Ms. 'लक्ष्म'. 3 Ms दत्त lc. under 1.23. 4 Ms. पृ. रा. वि. on
margin. 5 Sic, for spelling. cf. Rigveda, X. 72.8-9. 6 Ms. 'स्समशीर्ष-
काव्यत.. 7 Ms. 'मौ' to 'त' lc. at top of page.

क्रमेण दावाग्निरिवोदपीपद-
द्धनं प्रजातापस(1.3)मापनं कुलम् ॥

समस्तां भूमिं निष्कण्टकां कृत्वा भूमृतो राज्ञश्च प्रतापेन धू(1.4)म्रा-
न्धृत्वा स घनमसंख्यं मेघं च प्रजातापनिवारकं कुलमजनयत् . अत ए(1.5)व
दावाग्निरित्युपमा ॥ 68.

समागतः पुष्करतीर्थयात्रां-
प्रसङ्गतः कञ्चन काल(1.6)मुर्वराम् .
परीक्ष्य सर्वापि योगिनां गुरु-
र्थधागतं भास्करमण्डलं ययौ ॥(1.7)

त्रिपुष्करे तीर्थे तीर्थयात्रया हेतुभूतया भूमिमागतः प्रसङ्गेन सहै प-
रीक्ष्य परिपा(1.8)त्य स महायोगी यथागतं सूर्यमण्डलं प्रति गतवान् . योगी
य सूर्यमण्डलं(1.9) प्रविशतीत्यर्थच्छाया ॥ 69.

अचाहमानापि रराज मेदिनी
विगाहमाना रुचिरं(1.10) तदन्वयम् .
न वंशगुल्मेन तथा वनस्थली
यथा हि भग्नेत्र विभानि मौक्तिकैः ॥(1.11)

आहमानरहितापि भूमिशुशुभे रुचिरमधिकं यतः तत्कुलं धारयन्ती.
अ(1.12)त दृष्टान्तमाह अत्र वंशगुल्मे भग्ने सति मुक्ताफलैर्बनभूमिर्यथा
शोभते(1.13) तथा वंशगुल्मेन न शोभते वनभूमिः ॥ 70.

काकुत्स्थोपि त्वाकुरधू च यदध-
त्पुराभ(1.14)वत्त्रिप्रवरं रघोः कुलम् .
कलानपि प्राप्य सचाहमानतां
परुद्धतुर्यप्रव(1.15)रं बभूव तत् ॥

श्रीराममिद्वार्कुं रघुं च धारयद्रघोः कुलं यत्त्रयः प्रवरा (1.16) यस्य त-
द्वृत्तयुगेभूतत्कुलं चाहमानभावं प्राप्य प्ररूढचतुर्थप्रवरं कलाचभू(1.17)त् .
प्रवराणां वैपम्यमेव भवति तत्कुलं तु प्रवरचतुष्टयसहितमभूदिति ॥ (1.18) 71.

इतः प्रभृति प्रद्वेत्यन्तं कुलकम् ॥

आदित्यरश्मिदुरतिक्रमपारियात्र-
पार्श्वान्तरं(1.19**12)प्रतिदिनाध्वगकीर्तिकायाः .
सप्तार्णवीविषयशाश्वतवाडवाग्नि-
व्यापारपारगमनप्र(1.1)गुणप्रभावाः ॥

प्रवीराः चाहमानस्य कुलमभूपयन्नित्यन्वयः . आदित्यरश्मिभि(1.2)-
दुरतिक्रमं दुर्लङ्घ्यं यत्पारियात्रकपार्श्वान्तरं तत्र प्रतिदिनं पथिकः कीर्तिः
कायो येषा(1.3) ते तथा सप्तसमुद्रविषयशाश्वतो नित्यो वाडवाग्नेर्यो व्या-
पारः ज्वलनं(1.4)तस्य पारगमने पराभवे प्रगुणस्समर्थः प्रतापो येषाम् ॥ 72.

दृष्टस्वपूर्वपुरुषो(1.5)दयभूप्रदेश-
सेनारजोभिभवस्त्रिभस्त्रसहस्रनेत्राः .
अश्रान्तयज्ञशततर्पितहव्य(1.6)वार्ह-
शुद्धान्तगीतभुजसाहससंप्रदायाः ॥

स्वपूर्वपुरुषस्यादित्यस्योदयभू(1.7)प्रदेश उदयपर्वतो दृष्टो येन तस्य
सेनारजसोभिभवेन स्त्रिभः खेदितस्सह(1.8)स्रनेत्रो वैस्ते . सहस्रनेत्र इति
साकूतम् . तथा अश्रान्तं नित्यं कृत्वा यज्ञशतेषु तर्पि(1.9)तो यो हव्यवा-
होभिस्तस्य शुद्धान्तस्स्वाहा तथा गीतो भुजसाहससंप्रदायो येषां ते ॥ (1.10) 73.

वैवस्वतायुधभुजङ्गमसह्यमान-
निश्च्रोत्रतानधिगतोष्ट्रचमूनिनादाः .

1 Ms. पान . 2 Ms. 'रम्य' . 3 Ms. १ . 4 Ms. १४ on margin. 4 Copyist's
remark तेनैव ० छद्म तस्य नि प्रतमिद सपूर्व पत्रम् . 5 Ms. 'लङ्क' . 6 Ms. 'त्यो यो' .
7 Ms. 'वाडागु' . 8 Ms. 'तय' . 9 Ms. 'प्रत्या' . 10 Ms. 'तोड' .

ल(1.11)जाधिपत्यभयदानमयापदान-
चार्ताश्रुतिक्षपितनैर्ऋतचित्तदौस्थ्यः ॥(1.12)

वैवस्वतस्य यमस्यायुधैः पार्श्वैर्मुजंगमैस्सह्यमानो यतो निष्कर्णतयान-
धिग(1.13)त उग्रसंघर्षाब्दो येषां ते तथा विभीषणस्याभयदानरूपं यदपदा-
नं साह(1.14)सं तद्वार्ताश्रवणेन क्षपितं निवारितं चित्तदौस्थ्यं चित्ते क्षोभो
यैस्ते . अयमर्थः(1.15) अस्मद्वंश्येन श्रीरामेणास्मै राज्यं दत्तमिति तैर्जि-
ष्णुभिर्विभीषणस्याभयं दत्त(1.16)मतस्तत्पक्षभूतस्यापि नैर्ऋतस्याभयं गलि-
तमिति.....(1.17)..... ॥ 74.

प्राचेतसप्रियतमासुरतान्तखेद-
निर्भेदवे(1.18)दिकटकद्विपकर्णवात्याः .
पूर्णोदरज्वलननिर्वृतिनिर्विकार-
सारथ्यमुक्त(1.19)मरुदीरितसाधुवादाः ॥

प्राचेतसीनां प्रियतमानां वरुणस्त्रीनां सुरतान्तंखेदस्य(1.1) निर्भेदं
विदन्ति कुर्वन्ति . खेदहारिण्य इत्यर्थः . एवंविधाः कटकद्विपानां कर्णवात्या
ये(1.2)पाम् तथा यशेषु पूर्णोदरो यो ज्वलनस्तस्य निर्वृतिस्सुरां तया निर्वि-
कारो यतस्सा(1.3)रथ्यमुक्तो यो मरुत्तेनेरितस्साधुवादो येषाम् ॥ 75.

कैलासशैलशिखराश्रयकि(1.4)वरेन्द्र-
कर्णामृतहृदपराक्रमगीतशब्दाः .
ईशानचन्द्रसहवासमहाविदग्ध-
दोर्द(1.5)एढकीर्त्यधरितयुसरित्यवाहाः ॥

कैलासनिवासिनां सम्यन्धो कर्णयोस्तुधाप्रवाह(6)सदृशः पुरुषकार-

1 Ms. 'वाञ्छ'.	2 Ms. 'नय'.	3 Ms. 'दोह' 1.	4 Ms. 'पुन्यग'.
5 Add नेतेजय.	6 Ms. 'रुषा ते'.	7 Is it 'मिर्ऋत' 1.	8 Ms. 'सप्तग'.
9 Ms. 'मन्त्र'.	10 Ms. 'दृष्ट'.	11 Ms. 'वेदेन'.	12 Ms. 'रम्य'.
		13 Ms. 'गन्ध'.	

गीतशब्दो येषां ते तथा ईशानचन्द्रेण सहवासे महाविदग्धो दोर्द(1.7)एड-
कीर्त्या भुजयशसाधरितो जितो गङ्गाधो यैस्ते ॥ 76.

सेनाहयोद्गमितधूलिल(1.8)धूभवद्भू-
धृत्यल्पयत्नफणिशापितवासुदेवाः .
लक्ष्मीमुखोच्चरणलग्न(1.9)मुधासधर्म-
माधुर्यकीर्तिमुखितीकृतसप्तलोकाः ॥

एवमष्टदिक्पालप(1.10)राजयध्यननमुत्था हरिसेवामाह सेनाश्वैरुत्था-
पिता या धूलिस्तया लघूभ(1.11)वन्ती या भूस्तस्या धृत्यर्थ धारणार्थम-
ल्पयत्ने फणिनि शोषे शायितो वासुदेवो यैस्ते(1.12) तथा अत एव लक्ष्म्या
मुखोच्चरणेनैव लग्नं मुधासधर्मामृतसमं माधुर्यं यस्याः(1.13) तथा कीर्त्या
सुखीकृतास्तप्त लोका यैस्ते ॥ 77.

ब्रह्मारविन्दमकरन्दकणान्तरङ्ग(1.14)-
तौरङ्गधूलिविरसीकृतदिव्यभृङ्गाः .
श्रीचाहमानकुलमुज्ज्वलयावभूवु-
दोर्म(1.15)एडनाभरणभूवलयाः प्रवीराः ॥

ब्रह्मकमलव्यापिवाजिरजोविर(1.16)कालिकुलाः तथा दोर्मएडलस्या-
भरणं भूवलयो येषां ते ॥ 78.

रिक्थक्रमादुप(1.17)[नतं] नलिनीभुजङ्गा-
दारभ्य यद्वसु ददुश्शरणागतेभ्यः .
वाणिज्यवर्धितमिवानुदि(1.18)नं तदेपां
प्रापोत्तरोत्तरविशिष्टदशाप्रवेशम् ॥ -

* 1 Ms. दार्दण्ड.

2 Ms. "वन्ती"

3 Ms. "देव."

4 Ms. "लोचय".

5 Ms. "स्तया crossed."

6 Ms. "प्रायोभुवोच".

सूर्यजादंरिक्धरुमादुपनतं प्रा(। 10**13)प्रं वंसु तेजो धनं च ते शर-
णगतेभ्यो यद्दुस्तद्वाणिज्येन व्यवहारेण वर्धितमिव तद्वसु उत्तरो(। 1)त्तरं
विशिष्टदशाया अनुप्रवेशं प्रापत् ॥ 79.

वास्तोष्पतेस्समरपर्वसहायतार्थ-
मायासितैस्स(। 4)ततमूर्ध्वगतागताभ्याम् .
मेतप्रभोरंसृशकैरेपि नेतुमुर्व्या-
स्तैस्स्वेच्छयैव विदधे त्रिदिवे निवासः ॥(। 3)

वास्तोष्पतेरिन्द्रस्य सङ्ग्रामेषु साहायकार्यमूर्ध्वगतेनाकाशगमनेन तथा
आगतेन आकाशाद्भुमाव(। 4)वरोहणेन च नित्यं सिन्नैः तथा यमस्यापि भूमे-
स्सकाशान्नेतुमशक्यैस्तैस्वेच्छयैव स्वयमेव स्वेन निवा(। 5)सः कृतः ॥ 80.

अष्टासु दिक्पतिपुरेषु यथेष्टमेपां
रक्षःक्षयोपकृतये कृतिनां स्थितानाम् .
भूः स्तम्भि(। 6)ताष्टगिरिमण्डपदिगिद्विपेन्द्र-
स्तम्भाष्टकेन समपद्यंत राजधानी ॥

अष्टसु लोकपालनगरेषु(। 7) रक्षसां विनाशेनोपकारार्थं स्वेच्छया रा-
क्षसंविनाशार्थं स्थितानामेषां चाहमानवंस्यानां राज्ञां भूमिः राज(। 8)धानी
नगरी संपन्ना स्तम्भितान्यष्ट गिरय एव मण्डपानि येन तदिगिद्विपेन्द्राणा-
मेव स्तम्भानामष्टं(। 9)कं यस्याः, राजधान्याश्च मण्डपधारणार्थं स्तम्भा
अष्टौ भवन्ति ॥ 81.

वंशं तेषामशेषप्रथमनृपभुजां(। 10) कीर्तिसम्पद्बलाका-
मेमारम्भानुद्बलच्छविसदसिपटाम्भोदविश्रान्तिशैलः .

- 1 Ms. 'संज्ञक' . 2 Ms. has ग. ॥ १४ on margin. 3 Ms. 'सुग' .
4 Ms. 'रि-१५' . 5 Ms. 'न रते' . 6 Ms. 'स्वेस्वेस्ते' 7 Is it रते ?
8 Ms. 'रत्न' . 9 Ms. 'पत्त' . 10 Ms. 'रत्न' . 11 Ms. 'ने' to 'ग' lc. on margin.
12 Ms. 'रत्न' . 13 Ms. 'पत्त' . 14 Ms. 'सुग' . Is it रि-सुग ? 15 Ms. 'रत्न' .

कैलासोत्सङ्गस(1.11)द्वीतकंसभिकशिवादिष्टगन्धर्वरामा-
गातव्योद्दामकर्मा समजनि चमुधावासवो वासुदेवः ॥(1.12)

तेषां कुले वासुदेवनामा राजा जातः . समस्तानामादिराजानां वा की-
र्तिसंपत्सैव यलाका(1.13) तस्याः प्रेमारम्भे सन्साधुर्योसिपटस्त एवान्भोव-
स्तस्य विश्रान्त्यर्थं शैलः पूर्वेषां कीर्त्तिवर्धक(1.14) इत्यर्थः [तथा च] कैला-
सोत्सङ्गे सभिकेन शिवेनादिष्टाभिर्गन्धर्वरामाभिर्गातव्यान्युद्दामक(1.15)मोक्षि
साहसानि यस्येति भद्रम् ॥

82.

श्रीलोलराजमुत्तपरिडतभट्टनो- .

राजात्मजो वि(1.16)वरणेन सुबोधमाधात् .

सर्ग द्वितीयमशनैरिह जोनराजः

पृथ्वीमहेन्द्रविजयाभिधका(1.17)ध्वराजे ॥

पृथ्वीराजविजयविवरखे द्वितीयस्सर्गः ॥

[तृतीयः सर्गः]

समभूद्य[दा स खलु दा](1 19)ननिधि-
 र्वष्टपुस्तदा सुमनसो जलदाः .
 परिकम्पतां यशसि हानिभया-
 त्सुरशाखिनां स्वय(1.19)मिव स्खलिताः ॥

यदा वासुदेवो जातस्तदा मेधाः कल्पवृक्षाणां पुष्पाणि बवृषुः . अत्र
 सम्भाव्यते य(1.20)तो दानेन निधिरतो यशोविषये हानिभयात्कम्पमानानां
 कल्पवृक्षाणां स्वयं पतितानीव(1 21) . कल्पवृक्षेभ्योऽप्यधिकं दातेत्यर्थः ॥ 1.

ननृतुदिनं सकलमप्सरसः
 परिदध्वनुविंजयदु(1 22)न्दुभयः .
 ममदं दधुर्यममृतोद्धरणा-
 त्पुनरेव तं सुमनसोन्वभवन् ॥

अप्सरसो ननृतुः [पट](1 23*)हर्षा दध्वनुः . सकलं दिनमित्यनेनोभ-
 योर्वाक्ययोस्त्वर्थः . अमृतलाभेन देवा यं हर्षं प्रापुस्तज्जन्मना(1 1) पुनरेव
 प्रापुः ॥

2.

द्युनदीहृतः कनकतामरसै-
 र्मलतो बबुर्विरचिताभरणाः .
 गगनात्मना शशिशिरो(1 2)मणिना
 प्रकटीकृता कनकवृष्टिरिव ॥

गङ्गाहेमपद्मैः कृतभूषणा वायवो बबुः अतस्तत्त्वभाव्यते(1 3) आकाश-
 रूपेण शशिशिखरेण सुवर्णवृष्टिरिव मुक्ता ॥

3.

1 Ms. 'वशिष' 2 Ms. 'क' to 'स' lc. under 1 19. 3 Ms. 'वशिष'.
 4 Ms. 'हृ' 5 Ms. 'स्व'.

दिवमुच्चैरैरभृत तस्य यशो
जल(५)दैर्विना जलकणैः पतितम् .
परिपीडितादमृतदीधितितो
विनिरित्त्वरैरिव सुधापृषतैः ॥

तस्य(५) यशो ग्रामपूरयत् मेघैर्विना जलकणैः पतितम् यद्यशसा पी-
डिताच्चन्द्रान्निर्गच्छद्भिरमृतकणैः(६)रिव . इत्त्वरैरिति सृंजीञ्जशां प्करप् ॥ ५.

सवितुः कुले कति न भूपतयो
भुजशालिनः समभवन्नपरे .
स(७) पुनर्यथा व्यवजहार तथा
न भगीरथो न सगरो न रघुः ॥

सूर्यस्य कुले परे कति न राजानो भुजाभ्या शो(८)भमानाः प्राग्जा-
ता. स वासुदेवस्तु यथा व्यवहारमकरोन्न तथा भगीरथादयः ॥ ५.

न स पर्वतो न त(९)दरण्यमभू-
न्नगरी न सा मरुमही न च सा .
स विनिर्ममे न खलु यत्र नृप-
स्सरसीः प्रपारसुरगृ(१०)हाणि मठान् ॥

स राजा सरस्यादीन्यत्र नाकरोत्ते पर्वतादयो नाभवन् . सर्वेषु पर्वता-
दिषु सर(११)स्यादीन्कृत्वर्वानित्यर्थः ॥ ५.

न शिखाण्डिनो जलधरं प्रथमं
न चकोरकारशुचिनिशाशशिनम् .
न पिका(१२)स्तथा तरुणमाम्रवंनं
जहपुः प्रजास्तमवलोकय यथा ॥

1 Sic. cf Pāṇini ३ २ १६३ इण्णञ्जसर्तिभ्य ऋरप् Katantra ४ ४ ४८ सृंजीञ्-
जशा ऋरप्. ■ Ms "त" lc under १ ११ 3 Read "वण" (Pāṇini, ८ ४ ५.)

यथा तं दृष्ट्वा जनास्तुतुपुस्तथा न म(113)यूरादयो मेघादीन्दृष्ट्वा तुष्य-
न्ति. मेघादिभिरिव मयूरादयस्तेन प्रजा दत्तवृत्तय इत्यर्थ. ॥(114) 7.

न हिमाद्रिणा मलयजेन तथा
शिशिराभवच्चिरमनेन यथा .
न सुमेरुणा न मणिभूमिभू(115)ता
वसुमत्स्यपि क्षितिरनेन यथा ॥

यथानेन राज्ञा हनतापा भूरभूज तथा हिमाचलचन्द्र(116)ताभ्याम् .
यथामुना भूर्धनवत्यभूज तथा सुमेरुरोह[णाभ्याम्] ॥ 8.

[कमलालया]—पती क(117)[मल्ला]
[प्रविहाय] यागतवती नृपतीन् .
कमलोपमादपि तदद्भिःप्रयुगा-
त्प्रणिपत्य तां पुनरवापु(118)रमी ॥

या लक्ष्मी राज्ञस्त्यक्तुयागतवती ताममी श्र्यपि राजानस्तत्पादपद्मद्वयं
प्रणम्य ततः प्रापु . अ(119)त एव कमलालयेति विशेषणमर्थयत् . तत्सेव-
कानामेव राज्ञा श्रीरासीन्नान्येषामिति भावः ॥(120) 9.

मखभूमिगैरशतमखममुखै-
ररुदन्त्यतो दिगधिपममदाः .
मखभूम्यया निरपवादमतः(121)
परिवभ्रमे हि ततदिक्तया ॥

अस्य यत्तर्गतरेन्द्रादिनिहेनुभिस्तद्गाना अरुदबुदन्तीति च(122)ज्ञा-
तमिति शेष . अतस्तन्मखभूमिजालेन चन्द्रादिनादिगन्तेन निरपवाद कृत्वा
भ्रान्तम् . अयमर्थ (123) मख[भूमेनैव] लोकापालनाराया वाग्यनिर्गलनमभूत्

लोकास्त्वजानन् चिरं पतिप्रवासो वाप्य(1.24**14)हेतुरिति न तु स तासाम-
भूत् तद्यज्ञेषु इन्द्रादीनां पोपलाभात् अतो यज्ञधूमेन दूषणं न प्राप्तम्॥(1.1);10.

सुरसन्ननामविरतापचितौ
द्रुममस्तके न कुसुमं ददृशे .
अपरागिणं विदधिरे पवनं
नभसा गतं कचन नोपवनम् .
अपरागवानपि बहन्नशनैः
पवनोभवत्क(1.2)चन नोपवने ॥

देवानां नित्यपूजायां सत्यां तरुविटपेषु पुष्पं न दृष्टम् ततो हेतोः का-
प्युद्याने जना वायुम(1.3)परागिणं सदोपं न विदधुः . परागाभावेऽप्यपरा-
गिणं न विदधुरिति विभावना . कचित्

अपरागवान(1.4)पि बहन्नशनैः पवनोभवत्कचन नोपवने

इति पाठः ॥

11.

चरणैस्त्रिभिरुत्तितसंघटितै-
र्व्यहरत्सु(1.5)खं स्मरहरस्य वृषः .
पदमुद्रिता नियतमस्य सदा
न हिरण्मयी न समपादि मही ॥

स्मरहरस्य(1.6) वृषो धर्मस्सुखेन व्यहरन् . अत्र हेतुः त्रिभिः पादैः पूर्वं
विच्छिन्नैरयं संघटितैश्चतुष्पाद् धर्मोभूदित्य(1.7)र्थः नूनमस्य वृषस्य चतुर्भिः
पादैः कृतमुद्रत्वाद्भूस्सुवर्णमयी संपन्ना . खंनिस्थानेषु भूस्सुवर्णमजी(1.8)ज-
नदित्यर्थः . हरवृषो यत्र संचरति तत्र जातरूपं जायत इत्यागमः ॥ 12.

1 Ms. पृ. रा. वि. १६ vertically on margin. 2 Ms. 'वप' to 'वनम्', i.e. on margin;
this reading is commented upon, and the next one, though in Ms, is men-
tioned by comm. as var. lect. 3 Ms. 'गिषा'. 4 Ms. 'देव'. 5 Ms. 'रव'.

वक्तुमशक्यं दाढ्यगुणं भूर्लेभे मूपका भू(१५)मि न सनितवन्तः अत
इव विच्छिद्रां भूमिमापदां गणा नैवाच्छादयन् ॥ 19.

शुकवाहने सतततृप्तिमेये(१६)
न दधुरशुकाः कचन शालिभयम् .
कतुभूमतो दिशि दिशि प्रमृता-
दुपलेभिरे न विषयं शलभाः ॥(१७)

शुका वह्निवाहा इत्यागमः . शुकवाहनेनले नित्यनृप्ते इव शुकाशाली-
नां भयं न दत्तवन्तः . तेषां पावकतृप्तौ(१६) सत्यां तृप्तत्वात् . सर्वदिक्षु वि-
सारिणो यक्षधूमाद्वेतोरिव शलभा आश्रयं न लब्धवन्तः ॥ 20,

न निवेशितैर्गि(१७)स्त्रिगुहासु तथा
न तथा पुरं पितृपतेः प्रहितैः .
चरणग्रगैर्नृपतिभिर्नृपति-
स्स यथा प्रजास्मुख(१८)वतीरकरोत् ॥

प्रणमितै राजभिस्स राजा प्रजास्सुरिता यथाकरोत्तथात्रिगुहासु प्र-
वेशितैः(१८)तैर्नाकरोत्तथा न च यमपुरं विस्तृष्टै राजभिरकरोत् . पलायितानां
पुनरुदयाशङ्कया मारितानां(१९)ये मुक्तास्तेषामुदयाराष्ट्रयेति भावः ॥ 21.

उपयोगवान्वादि रणार्थमभू-
त्स्वयमेव तन्मखमहीष्व(१९)वसत् .
भुजयोर्वलादभयदानपतिं
दनुजागमे तमनयन्मघवा ॥

इन्द्रो वामुदेवस्य रणार्थमुपयोगी(१९) यथाभीत्तदा इन्द्रस्वदीवयक्ष-

देवगृहकृते पर्वतानां शिला खण्डिता समिदर्थे च वृ(११०)त्ता दा-
रिता चित्रार्थं गैरिकादय उद्धृतास्ततस्सर्वे पर्वता क्षितिमल्पप्रमाणत्वं
प्रापु ॥

16.

मुहुरीत(१२०)यः प्रविविशुर्न भुवं
भुवनान्तरे कचिद्विवात्तपदाः
यदि वा क ता विरचयन्तु पद
परिपूरितास्सुकृतिभिः(१२१)हि दिशः ॥

ईतयोतिवृष्ट्यादयो भुवनं न प्राविशन् अतस्सभान्यते काप्यन्यस्मिन्भुवने
कृतास्पदा अथ(१२२) वा नैतत् कस्मिन्भुवने ईतय पद कुर्वन्तु हिर्यस्मा-
दर्थं तदीयाभिस्सुकृतिभिरशोभनैः कर्मभिर्दिश पूरि](१-३)ता ॥(*) 17.

अतिवृष्टयो बवृधिरे सजलै-
र्नयनैः पर रिपुकुरङ्गदृशाम् -
अनवग्रह खमपि सत्पुरुषाः
प्रतिपेदि(११)रे सततभाग्यमयाः ॥

रिपुक्षीणा सवाप्यैर्नैरतिवृष्टय पुष्टा नित्यभाग्यमयास्तत्पुरुषाः
खमाकाशम्(१२)नवग्रहमवृष्टिप्रतिबन्ध प्रतिपन्ना अविद्यमानो नवो ग्रहो
नैयत्येन विसर्गो यत्र तत्त्व सवित्त्वभाव प्रतिपन्ना (१३) नवग्रहरहित ख-
मिति विरोध ॥

18.

क्षितिग्रहीत्क्रमपि दार्ढ्यगुण
कचिदाखवो न खलु चरुनुरमूम (१४)
अत एव ता परमनिविवरा
विषदा गणा न परितस्तस्मिन् ॥

वक्तुमशक्यं दार्ढ्यगुणं भूर्लेभे मूपका भूः(१५)मि न सनितवन्तः अत
इव विच्छिन्ना भूमिमापदां गणा नैवाच्छादयन् ॥ 19.

शुकवाहने सततवृत्तिमये(१६)
न दधुरशुकाः कचन शालिभयम् .
कतुध्रुमतो दिशि दिशि प्रसृता-
दुपलोभिरे न विषयं शलभाः ॥(१७)

शुका वह्निवाहा इत्यागमः . शुकवाहनेनले नित्यवृत्ते इव शुकाशाली-
नां भयं न दत्तवन्तः . तेषां पावकवृत्तौ(१८) सत्यां वृत्तत्वात् . सर्वदिक्षु वि-
सारिणो यज्ञधूमाद्वेतोरिव शलभा आश्रयं न लब्धवन्तः ॥ 20,

न निवेशितैर्गि(१९)रिगुहासु तथा
न तथा पुरं पितृपतेः प्रहितैः .
चरणग्रगैर्नृपतिभिर्नृपति-
स्स यथा प्रजास्सुख(१.१०)वतीरकरोत् ॥

प्रणमितै राजभिस्स राजा प्रजास्सुरिता यथाफरोत्तथाद्रिगुर्हासु प्र-
वेशितैः(१.११)तैर्नाफरोत्तथा न च यमपुरं विसृष्टै राजभिरकरोत् . पलायितानां
पुनरुदयाशङ्कया मारितानां(१.१२)ये मुक्तास्तेषामुदयाशङ्कयेति भावः ॥ 21.

उपयोगवान्यदि रणार्थमभू-
त्स्वयमेव तन्मखमहीव(१.१३)वसत् .
भुजयोर्वलादभयदानपतिं
दनुजागमे तमनयन्मघवा ॥

इन्द्रो वामुदेवस्य रणार्थमुपयोगी(१.१४) यद्यासीच्चदा इन्द्रस्त्वदीययज्ञ-

भूमिपु स्वयमेवावसन् दानवयुद्धागमे तमिन्द्रो भुज(1 15)नरोनाभयदाता-
रमनयत् ॥ 22

व्यसनैरसावतितरा मलिनै-
रपि सप्तभिस्स्वयमधो विहितैः (1 16)
— — — — स[क]लदिग्विजय
[तु]रगैरिव — भल — — — मान् ॥

[स]प्तभि (1 17)

23.

[Lines 18, 19 missing]

न — — नेन सा वसुमती विदधे ॥

स राजा भुजबलेन यद्धूमि धृतवास्ततो हे[तो] . (1 20)

सत्यार्थोभूत् क्षितिं विभ्रतीति व्युत्पत्तिर्मृपाभूत् भूर्वसुधा
सत्यार्थतामधात् यतोनेन राज्ञा भूर्व(1 21)सुन्धरा वसुमती सत्तेजास्सधना
च कृता स राजैव भूमेर्वसुभूत आसीदित्यर्थ ॥ 24.

नृहरिस्त्वयं(1 22) [स वसुधा यदधा-
दजहुर्म]दं तदिति दिक्करिण
अनहकृतिं [फणि]पतिं^१ व्यदधा-
त्कलिपन्नगे(1 23) — — — — —^२ ॥

[नराणा]मध्ये हरिस्सिंहो ना चासौ हरिस्तरुणसिंहश्च स भूमिं यद-
धात्त(1 24) मुद्रहनाधिकारहरणादिति भाव सिंहे

च सति गजा मदत्य(1 25**15)जन्ति सं भूमिं यदधात्तत् एवं शेषमनहङ्कृति
निरहङ्कारमकरोत् कलिसर्पे गरुत्मता(1 1) राजा यदि बहत् भुवो दुरित-

1 Ms नन Is it तन्नन ? 2 Ms चित् 3 Ms जाह 4 Ms नहुकृति .
5 Ms मति 6 Is it दिग्वात्यैर्वदत् ? 7 Ms has ए वि २७ vert cally on margin
8 Ms स to व crossed 9 Ms निहङ्गा 10 Is it इहङ्गु^३ or वह गु ?

भारं यन्न्यवर्धयदलघूभवंती^१ भूमि वहञ्शेषो नि(१.२)रहङ्कारो जात इत्यर्थः
 (१.३) -- -- फण्णिमारणात्फण्णिपतिस्तुप्यतीति
 चित्रम् ॥ 25.

भुवमुद्धरन्नजनयन्नरकं
 प्रममाथ तं मधुरिपु(१.४)श्च पुनः .
 स पुनस्तथा त्रिदिवमर्जितवा-
 न्क्रतुभिश्च तं सुवसतामनयत् ॥

भूमिमुद्धरन्मधुरिपुर्नरकमु(१.५)दपादयन् ततस्म एव नरकं हतवान्
 स राजा पुनर्भूमिमुद्धरन्निरुपद्रवां कुर्वस्तथा स्वर्गमर्जि(१.६)तवान्स तं स्वर्गं
 यज्ञैस्सुवसतां यथानयत् . यज्ञकृत्ता देवास्स्वर्गं सुरमासन्नित्यर्थः ॥ 26.

अतिसं(१.७)कुचन्नवयवैस्सकलै-
 र्यमधस्स्थितो वहति कर्मपतिः .
 उपरि स्थितस्सकलभूमिभृतां
 स विकस्वरः (१.८)क्षितिभरं तमधात् ॥

भूमेरधस्स्थितः कूर्मराजोऽङ्गैस्सङ्कुचन्य वहति तमेवाय राजा राजानु-
 परि स्थि(१.९)तस्स राज्याङ्गैर्विकसितोवहति ॥ 27.

अवहेलया यदकरोत्स किम-
 प्यतिदुष्करं किमपि येन विधेः(१.१०) .
 तत एव न ध्रुवमपत्रपया
 तदधिष्ठितां स वसुधामरिशत् ॥ 28.

यदि वा शुचेरजनि यस्य कुले
 स विधे(१.११)र्गतिः परिभवेज्जभवत् .

1 Is it 'न्यवर्धयदलघू' ? 2 Ms 'नय' 3 Ms 'नय' 4 Ms 'नय' .
 5 Ms 'नय' . 6 Ms 'नयिग' . See Comm 7 Ms 'ये न'

भगवान्स्मरन्नुपकृति न तत-
स्तदलङ्कृताः परिवभूव दिशः ॥

सोयत्रेन यत्सम(११२)पादयत्तद्विधिनापि कर्तुं यदुष्करम् अत एव ल-
ज्जया . ध्रुवं सभावनाया . स विधिस्तदाश्रितां भुवं(११३) नारिशद्विसित-
वान् . रिश द्विसार्थस्तौदादिकं . अविशदिति पाठश्चिन्त्यः अनुकूलस्य विधेः
प्रवे(११४)शस्य विवक्षितत्वात् वक्ष्यमाणपक्षान्तरस्यान्वयाभावाच्च ॥

यदि वेति पूर्वसम्भावनायाः पक्षा(११५)न्तरमाह . यस्य कुले जातस्स
चाहमानो विधेरसुरैः परिवभे शरणमभूत् तस्माद्धेतोरुपकारं स्म(११६)र-
न्भगवान्विधिस्तद्भूषिता दिशो नाव्यथयत् . 29.

सोर्ध्वर इत्यन्त कुलकम् ॥

चरणेपि यो मदनुगं व्य(११७)थये-
न्मुखभञ्जनं सुकरमस्य मया .
इति ते कथां स्मरति धर्मपरां
न कलिर्मुखं कचन दर्शयन्ते ॥(११८)

यो मत्सेवक पादेपि व्यथयेत्तस्य मुखभङ्गो मया क्रियते इमां धर्मनि-
ष्ठां तव प्रतिज्ञा यत्स्मरति ततो नू(११९)न कलिर्मुखं क्वापि न दर्शयते .
कलिना हि त्वदाश्रितो धर्म पादेस्त्रण्डियि(?) इति भावः ॥ 30.

तव पा(१२०)दयोरपमृतास्सविधा-
द्भयविह्वलाः [पुनर]भाग्यशतैः .
अतिरोहिताः कमलया क्षितिपाः
प्रति(१२१)जङ्गिरे तदनु पस्पशिरे ॥

1 Ms 'स्तरङ्ग' 2 Ms 'पाद' 3 Dhatupatha, Tudādi, 140 4 Ms 'यत्स कु'
5 Ms 'तु दिशि' 6 Sic Evidently verse 38 is meant but metre
does not allow that to begin with सो 7 Ms 'शय' 8 Ms 'येद' 9 Ms 'हल'.

तव पादयोस्समीपान्नष्टा अत एव भीता अभाग्यशतैर्लक्ष्म्यानाच्छा-
दि(1.22)ता राजानो नूनं परिह्वताः [ज्ञानस]मनन्तरमेव पस्पशिरे बाधि-
ताः.....अपस्तृतैः(1.23) भयविह्वलैरिति तृतीयावहुवच-
नान्तः पाठश्चिन्त्यः . पस्पशिरे स्पृशेच्च पाठो विमृश्यः . पस्पशिरे (1.24*)
[इति स्पश वा]र्धने इत्यस्य लिटि रूपं . राजदुर्हं परिह्वाय लोका बाधन्ते ॥ 31.

भविता पुरस्सहचरैर्द्विपतां(1.1)
वरिवस्यतां नृप भवच्चरणौ .
इति सूचितं खलु तत्रैव नखै-
र्यददर्शयन्प्रतिनिधीननुमान् ॥

हे नृप त्वत्पा(1.2)दौ शरणीकुर्वतां शत्रूणां सहचरैः पुरो भविता भ-
विष्यते इत्येतत्त्वन्नखैरेव सूचितम् . अत्र साध्ये साधन(1.3)माह . भवन्न-
खारशत्रूणां प्रतिनिधीन्प्रतिविम्बाब्शत्रूणामनुगानदर्शयन् भवन्नखेषु निर्म-
लत्वा(1.4)न्नमन्तो भवद्द्विपः प्रतिविम्बिताः ते प्रतिविम्बा भवच्छत्रूणां
सहचरा पुरो वर्तन्ते इत्यर्थः . त्वत्पादसेवका(1.5)नां सहचरसामग्री भवतीति
भावः ॥

32.

न हिमालयो न हिमवचनया
न हिमद्युतिर्न हिमशैलनदी.(1.6)
हिमवत्सखो न च हिमाद्रिवृषो
हरहृष्टये तव यशांसि यथा ॥

यथा त्वद्यशांसि हरस्य हर्षाय तथा(1.7) न हिमालयाद्याः भवद्यशो-
भिर्विश्वस्य पालनादिति भावः .

33.

हृदयद्रुमं न जलजन्म विधे-
[र्न] य(1.8)[धु]दिपो युजगतन्परुचिः .

1 Ms. 'नृप'. 2 Ms. 'ज्ञान'. 3 Ms. 'पस्पशि'. 4 Dhātupāṭha, Bhū-ādi, 912.
5 See note 4, p. 71. 6 Ms. 'भवि'. 7 Ms. 'न्नमन्तो'. 8 Ms. 'नखै'.
9 Ms. 'नखै'. 10 Ms. 'नखै'. 11 Ms. 'नखै'.

स्फटिकाचले न च शिवो रमते
तव कीर्त्तिभिस्स यदि सर्वगतः ॥

विधेर्न(। 9)क्षण पुण्डरीक ह्य तथा ध्रुवन्न भवति विष्णोश्च तथा शेष-
शय्याभिलापो न भवति वैलासशैले च तथा हरो न भवति(। 10) यदि
यस्मादर्थे स ब्रह्मा हरिर्हरो वा तव कीर्त्तिभिहेतुभिस्सर्वगतो रमते त्वत्कीर्त्तिं
सर्वगता द्रष्टु(। 11) स भ्रमतीति पुण्डरीकानौ न रमतांति भाव ॥ 34

पृथिवी त्वया फलप्रती विहिता
ननुभिहि ते जल(११)मुचो जलदाः ,
उपतिष्ठते हविरिनं ज्वलना-
त्परिपूर्यते द्विजपतिश्च ततः ॥

त्वया भूर्यहुफला सम्पा(। 13)दिता यतो यज्ञैर्हेतुभिर्मेघा वृष्टिममुचन्
हविराहुतिरिभमादित्यमुपतिष्ठते अग्नौ ग्रास्ताहुति(। 14)स्तम्यगादित्यमुप-
तिष्ठते इत्यागमात् ततश्चन्द्रश्च पूर्णो भवति

[उ]द्वरंभरिस्तत्र शिखी यजनैः(। 15)
[सु]हृदस्सुखा—मुच्यत्यनिलः .
न विभाति खं न निगमभ्वनिना
यजिमा]नता न भवता न धृता ॥

त्वत्कर्तृ(116) [उ]दर विभक्ति पोषयति
 ग्रेस्सुखाद् [निग]मशब्देन स्व(117) न [न शो]भतेपि तु शोभते
 भवता यजमानभावो न न वृत् ॥ 36.

३- - - - - ती^{११} -
 जगद[हिं या](118)स्त्रिजगतीप्रकृतीः .

1 Ms षु 2 Ms त to वे lc nder 19 3 Ms तया lc nder 19
4 Ms तया lc nder 110 5 Ms नि स्तव 6 Ms पाठ 7 Mann 376
8 Ms भता 9 Ms मस्तु 10 Ms मव 11 Ms वीन .

यदि ता भवानुपकरोति सदा
तदलं सुरैर्भवत् एव [न]मः ॥

त्रिलगत्याः प्रकृती(1.19)रूपादानकारणानि सतीर्विभोः परमेश्वरस्य
मूर्त्तीर्भूम्यादिका या जगदुस्ता इ..... (1.20)भवान्नित्यं यदुपकरोति
वेत्ति सुरैः न तान्नमस्यामः तुभ्यमेव नमः ॥ 37.

— — — — — (1.21) — रितै-
र्विनमन्मुखधिरमभूद्वचनैः .
न परीक्षतां कथमसौ पृथिवी-
परिपा[ल]— — — — — (1.22) — कम् ॥

प्रह्वप्रोक्तैः पू[र्वोक्तै]र्वचनैस्तवै..... (1.23**16) 38.

* * * * *

1 Ms. पु. रा. वि. vertically on margin.

2 Copyist's remark—इति ऊर्ध्वं दिवाणि पञ्चाणि प्रायो गञ्जिनानि,

[चतुर्थः सर्गः]

* * * * *

हामदभृतोप्यवमन्यमाने .
देवस्स तार्क्ष्य इव वाजिनि वासुदेवो
हन्तव्येमृत्युमुखसंमुखदुष्टसत्वः] . (११)

स वासुदेवस्तेन भ्रात्रान्वितो निरगात् कीदृशः सुखा सुखावहा गति-
र्यस्य तस्मिन्नश्वे निपण्णः [मत्तह] (१२) स्तिनो जितवति हन्तव्यानि मृत्युमुखा-
नि संमुखं दुष्टसत्वानि येन सः . मृत्युमुखानीति दुष्टसत्व (१३) -
पः . यथा तार्क्ष्यं गरुडे निविष्टो वासुदेवो नारायणो निरगात् नार्गा भुजगाः
दुष्टसत्वा दैत्याः शोभना [ग] (१४) तिर्यस्येति च ॥ १.

एतन्न कौतुकविधायकमादिदेवो
यद्यद्रिवासरुचिरेति किरातलीलाम् .
चित्रीयते त्व (१५) वनधीरपि वासुदेवो
लीलाकिरातसरणिं स यदाललम्बे ॥

अद्रिवासे रुचिर्यस्य स आदिदेवो गिरि [शो] (१६) यत्किरातरूपमवहत्त-
आश्चर्यम् अद्रिस्थानां किरातग्रहणोपपत्तेः इदं तु चित्रीयते आश्चर्यं भव-

1 Copyist's remark at the top of the page—अस्य पत्रस्य स्थानं सम्बद्धं निधेयं
॥ दृश्यते. ॥ Restore भ्रात्रान्वित- मुखगच्छे निरगात्तिर्यस्यो नाग-महा . 3 Ms. एवं .
4 Ms. नाना . 5 Read किरातरूपम् .

[ति] (1.7) यन्नवनंधीर्यस्य अवंने रक्षणे धीर्यस्येति च स राजा लीलया किरा-
तत्वमग्रहीत् . चित्रङ् आश्चर्ये इति क्यच् ॥ 2.

सर्वा[भिरेव] (1.8) मृगजातिभिरैकमत्पं
निर्माय मानमवधीर्य पशुत्ववृत्त्या .
अग्रे विसृष्टमभयार्थितयेव रंहः-
स[र्वस्वभूत] (1.9) महरन्नृपतेस्तुरङ्गः ॥

पशुभावेन मानं त्यक्त्वा साम्मत्यं कृत्वा सर्वाभिर्मृगजातिभिरभया[धि-
तया] (1.10) प्रहितं सर्वस्वभूतवेगं राजाश्चोहरदित्युत्प्रेक्षा . अयमर्थः राजाऽत्र
दृष्ट्वा मृगाणां वेगो नष्टः..... (1.11) हते अभयाभिलाषाद्राजाश्वस्य मृगे-
स्त्ववेगो दत्त इत्यर्थः ॥ 3.

स प्राविशद्वन[भुवं वनदेवतानां]
[संगीत] (1.12) केषु दधतीं सुखितोपविष्टम् .
उन्मालकाय परिपूर्णफलैर्विमुक्तैः
प्रा[णैरिव] ~~~~~ (1.13) यूथम् ॥

वनदेवतानां सङ्गीतेषु सत्सु निश्चलं सुखितयोपविष्टं मृगकु[लं].....
..... (1.14) प्रः अतस्संभाव्यते प्राणानां संपूर्णफलत्वादुन्मालकाय
प्रसाददे... धै' त्यक्तैः प्रा[णैस्त्यक्त] (1.15) प्राणो हि निश्चलो भवति ॥ 4.

आकस्मिकं निपतितं परमान्नपात्रे
पापाणस्वण्डमिव ~~~~~ (1.16)

1 Ms धीर्यं to 'ने lc on margin. 2 Ms. धैर्यं. 3 Ms 'व्रम्.
4 Ms क्यच् cf Patanjali's Mahābhāṣya on Pāṇini, § 1.19 (नमोवरितश्चिन्तः
क्यच्)-क्यजादिषु प्रत्ययार्थनिर्देश. नर्तव्य. 1 नमस. पूजयाम् 1 वरिवस. परिचर्यायाम् 1 चित्रङ् आश्च-
र्ये 1 etc. This sūtra is quoted by Jonarāja in his comm. on Shrikantha-
charita, 16.48, as नमस्तपो(sic)वरिवश्चिन्तः क्यच्, thus doing away with Vārtika
तपस. पारमेष्ठ च on Pāṇini, 3.1.15. वरिवस परिचर्यायामिति क्यच् occurs in the same
at 1.38. 5 Ms. र्हं. 6 Ms. lc. mark but no lc. 7 Is it दानार्थ ?

— — — — — एविघ्नमवाप्य वाजि-
कोलाहलं मृगकुलानि मुखान्यधुन्वन्

(117)

5.

[Lines 16 to the end of page missing](*)

त्वा मृगाणा प्रसाद इव कृत इत्यर्थ ॥

6.

नीलोत्पलभ्रमवशाद्भ्रमतामलीना-
मारादनूदितगताग(11)[त]या दृशैव .
उत्थानविघ्नजननीं श्रवणामृतौघे
मङ्गुा स्थिता श्रवणशक्तिमिवोद्धरन्तः ॥

दृष्टौ नीलोत्प(12)लमिति भ्रमता भ्रमराणा गतागतानुवादिन्या .
गीतप्रियत्वादितिभाव दृष्ट्यैव श्रुतिशक्तिमिवोद्धरन्त (13) श्रवणामृतप्रवाहे
निमज्ज्य स्थितामुत्थाने वित्र कुर्वतीम् आकर्णनामृते मग्ना श्रुतिशक्तिमुद्ध-
र्तुमिव दृ(14)ष्टि व्यापारयन्तीत्यर्थ . यश्च घटादिक कूपादिकादुद्धरति स
गतागतानि करोति ॥

7.

तालोद्गमैः सुरपुटा(15)हननेन भूमे-
र्गवेयगुञ्जितगुणेन च वाहनानाम् .
वीक्ष्यास्यमात्रमपि किपुरुपभ्रमेण
गन्तु व्यलम्बिप(16)त मन्दधियः कुरद्वाः ॥

शुव सुरघातेन तालोद्धारणेरश्वाना ग्रीवालङ्करणशब्देन चाश्वाना
मुखमात्रद(17)र्शने गीतप्रियत्वेन . शोनन्यव्यापारत्व हेतु . गायता मु-
खानि लोका पश्यन्तीति वस्तुस्थिति . मुखमात्रद(18)र्शनेन किन्नरभ्रान्त्या
मन्दभया इव मृगा ॥

8.

नानाविधश्रुतिमुखाहृतशब्दसार-
सारङ्गमांसरसनाभ्यस(1.9)नानुभावात् .
संक्रान्तगीतसमया इव सर्वगात्रे-
प्वारेभिरे किमपि कर्णसुखं शवर्यः ॥

शवर्यः किरातव(1.10)ध्वः कर्णमुखं प्रारब्धवत्यः . नानाविधश्रुतिमुख-
कारी आहृतश्रुतशब्दसारो यैस्ते सारङ्गा मृगास्तेषां मांसस्य(1.11) रसनं
प्रसन्नं तदभ्यासातिशयात्संक्रान्तः परिणतो गीतसमयो यासां ता इत्यु-
त्प्रेक्षा ॥

९.

व्याधाद्गनाभिर(1.12)यवा वनदेवताभि-
र्यद्रीयते किमपि तच्चरितं मदीयं .
किं हेतु कर्तृपदवीमिदमेति मृत्यो-
रित्येष भूप(1.13)[तिरदाद]भयं मृगेभ्यः ॥

किरातस्त्रीभिर्वनदेवताभिश्च किमपि लोकोत्तरं तत्प्रमिद्धं मदीयं च-
(1.14)[रितं गीयते] तन्मृत्योर्हेतु कर्तृत्वं किमेतीति स मृगेभ्योऽदादभयम् .
मद्रीतश्रवणश्रद्धयानपसरतां(1.15).....[म]रणद्वारं मांभूदित्यभयं
ददादित्यर्थः ॥

10.

प्राणावसानसमयंप्यपतिप्यमानं
दत्ता(1.16)

दर्भाङ्कुरेषु मृणालभ्रान्त्या हेतुभूतया दर्भाङ्कुराजिह्वया लिहतो जिह्वायां
पद्मपत्रभ्रान्त्या जिह्वां दशनैर्लिह(१३)तः दूरावनम्रैर्वदनैरुन्नमनात्कमेणात्ताः
पीता मातृस्तना यैस्तान्वराहपोतान्स नावधीत् ॥ 12.

नैसर्गिकावि(१३)चलवर्णगुणस्य यत्र-
निष्पन्नवर्णगुणसङ्गमसुत्यजेन .
दिग्वाससेव कृशशास्त्रमुखेन देवो
वाधां द्विज(१४)स्य शिखिनो विशिखेन नैच्छत् ॥

स्वाभाविकोऽविचलः स्थिरो वर्णगुणो नीलपीतादिर्यस्य द्विजस्य म-
यूरा(१५)देः पक्षिणो राजा वाधां नाकरोत् केन यत्नेन निष्पन्नो निष्पादितो
यो वर्णो गुणसंगमस्तेन हेतुना सुत्यजेन विशिखेन . वि(१६)गलिता लुञ्जिता
शिखा केशा यस्य तेन शिखिर्नभ्रूडावतो द्विजस्य कस्यचिद्वाधां नेच्छति
अविचलो वर्णो (१७)ब्राह्मणत्वं गुणः पाठादिश्च यस्य यत्नेन निष्पन्नो वर्ण-
गुणो ब्राह्मणगुणः पाठादिस्तेन सुत्यजः . कृशं शा(१८)खं यस्य तन्मुखं यस्य
अल्पशास्त्रज्ञेनेत्यर्थः ॥ 13.

यत्पुण्डरीकमवधीत्तत एव चन्द्रा-
पीडोयमित्यधिजगाम यश(१९)स्स राजा .
दूरं गनस्तु मृगयाव्यसनेन चित्रं
कादम्बरी न मनसापि कदाप्यपश्यत् ॥

स राजा पुण्डरीकं व्याघ्रं(११०)मुनिपुत्रं च यदहिर्नीत्ततोयं राजा च-
न्द्रापीड इति प्रसिद्धिं प्राप्तवान् . चन्द्रापीडो राजा पुण्डरीकं मुनिपुत्रं ह-
तवान्(१११) अयं च पुण्डरीकं व्याघ्रं हतवान् इति चन्द्रापीड इति प्रसिद्धिं
प्रापत् . आर्येष्टकव्यसनेन तु दूरगतोपि मनसापि(११२) कादम्बरीं मदिरां

1 Ms. 'भ्रान्त्या' 2 Add नश्य. 3 Ms. 'गुणस्य', संगम being lc. under 1.5.
4 Ms. 'एवाङ्कुर'. 5 Ms. 'य'.

कादम्बरीं नाम स्त्रियं च न लब्धवान्. चन्द्रापीडेन राज्ञा कादम्बरी लब्धा
अयं पुनश्चन्द्रापी(1.13)डोषि भवन्कादम्बरीं न लब्धवानित्यर्थः ॥ 14.

सुप्तो हरिः कचन भूपतिना गुहां[यां]

—(1.14)वभूवे .

दंष्ट्रानखमकरकेसरचन्द्रिकाया-

मूष्माणमात्मन इवा—(1.15)

.....[सु](1.15)प्रस्तिहो धनुर्गुण्टाद्वारैराकृतः दंष्ट्रा च नखप्रक-
राश्च.....(1.16).....जहुवांवभूवे इति
चिन्त्यम्.....(1.17) 15.

[Lines 18 to end of page missing](*)

[प्र]मार्ष्टुम् ॥

स्वतन्त्रैस्त्वेच्छाकल्पितैर्वचनैस्सैरात्मनैस्तन्त्रवचनैः कर्तृभिर्दुष्टसत्व-
सिंहादिरूपसत्वश्च(1.1)[कुपुरु]पो महतां साम्यं यदि यन्नीयेत . समर्थतायां
लिङ् . तेन साम्यनयनेन हेतुना स दुष्टसत्वो महद्भयो(1.2)[मरणं]सहते .
लभते इति वा पाठः . तथा हि माणवकत्वेन रूढमसमैस्ताम्यमेव मलं नि-
वारयितुं सिं(1.3)हं सोवधीत् . सिंहो माणवक इति लक्षणाया उदाहरणं
प्रसिद्धम् . ततो राजैवमिवाचिन्तयत् अ(1.4)हमपि वाल्ये माणवक एवासम्
अतो मम च सिंहेन साम्यं जातं तन्मम मलमतस्तन्मार्ष्टुमहं(1.5)[सिंह-
मेव हन्]सीति सिंहो राज्ञा हतः सिंहे हते सिंहसाम्यं न केचित्कथयन्ती-
त्यर्थः ॥ 16.

प्राप्नोति साधु(1.6)[रूपमानतया] स्थितोपि

प्राणप्रयाणसमयेऽप्युपकारकत्वम् .

1 Ms. "दापि".

2 Ms. "ह".

3 Is it धनुर्गुण्टावभूवे ?

4 Ms. "कुम्भा".

5 Restore—साम्यं स्वतन्त्रवचनैर्यदि दुष्टसत्वो नीयेत तेन मरणं सहते महद्भयः । सिंहं निगलति .
स माणवकत्वस्य राजावपादसमसाम्यमर्थं प्रमादुन् । 6 Ms. "सिंह".

श्रुत्वा कदाचन नृपेण हि गौरिवेति⁽¹⁷⁾
प्राप्तः पुरोपि गवयो घृणया न जघ्ने ॥

उपमीयते येन तदुपमानम् तद्भावेनापि स्थितस्ताधुर्म⁽¹⁸⁾ रणावसरे-
प्युपकारं करोति तथा हि यथा गौस्तथा गवय इति पूर्व श्रुत्वा पुरः प्राप्तोपि
गवयो रा⁽¹⁹⁾ज्ञा न हतः कारुण्यात् ॥

17.

पञ्चाननोहमभवं न ममाधुनास्ति
तत्पञ्चमं मुखमितीव भयादिधात्रा .⁽¹¹⁰⁾
दिङ्नागचक्रमपि पादतले विधातुं
पादाष्टकमकटनात्परिपूरितेच्छम् .

18.

भित्त्वा गते शरभमस्य⁽¹¹¹⁾ शरे सुदूरं
पुष्पाञ्जलिर्गगनतो भुवि यः पपात .
मन्ये स निर्वृतधिया दिवि राशिचक्र-
मध्यस्थिते⁽¹¹²⁾[न हरिणा!]
~~~~~

.....महं पञ्चाननः पञ्चसंख्यमुखस्सिंहश्च प्रागभवमथ ॥ मम
(113).....पञ्चममुखस्य च्छेदात् अतः पञ्चाननत्वमनेन
गोपितमिति भ⁽¹¹⁴⁾.....हन्तुमिच्छा पूरिता यस्य तं कुतः
पादाष्टकनिर्माणात् तं शर⁽¹¹⁵⁾[भं].....[आकाशा]द्यः पुष्पाञ्ज-
लिः पपात स नूनं हरिणा...[रा]शि...वि⁽¹¹⁶⁾

19.

[Lines 17 to end of page missing](**18)

तैरंशून्यं स्वेच्छया गृहीतं वरं वारणानां चक्रवालं यत्र तत् स्वच्छन्दं
चारिणरिशिखिनो मयूरा बहूनयश्च^(1.1) यत्र विहरन्तो मृगा यत्र राज्ञाभ-
यदानादिति भावः ॥

20.

1 Restore हरिणेव तत्पर्यते स्म. 2 Copyist's remark at the top of the
page-अस्यापि पत्रस्य ह्यानं न सम्यक् निश्चेतुं शक्यते । 3 Restore '...शून्यम् । स्वेच्छा-
गृहीतवरवारणचक्रवालं स्वच्छन्दचारिणिशिखि विहरन्तुग च (1) ॥

आखेटिकाव्यसनिनो नृपतेविंशेपा-
दायासि(1.2)ता इति गतैरतिमान्यभावम् .
अश्वैरवापि यवसावसंरश्चिरेण
सर्पैस्त्वरण्यमुलंभैः करभा ननन्दुः ॥

अश्व(1.3)मया खेदिता इत्याग्रेटिकासक्तस्य राज्ञोत्यर्थं मान्यतां गतै-
रश्वैर्यवसेशानेयसरश्चिरेण प्राप्तः वनमु(1.4)लभैस्सर्पैर्हतुभिरुष्ट्रा ननन्दुः .
उष्ट्राणां सर्पाशनत्वात् ॥

21.

नित्यानिमेषनयनत्वमयं विपाकं
दुष्कर्मणां(1.5) करभदर्शनतो विदित्वा .
पाणी पिधानपदवीमुपनीय काश्चि-
द्रूपं नरेन्द्रमपि नापुररण्यदेव्यः ॥

...

नित्यं(1.6) यदनिमेषाच्चत्वं तद्रूपं पापमुष्ट्रदर्शनान्मत्स्वा प्रथममस्माभिः
करभो नूनं दृष्टो यतो निर्निमेषत्व(1.7)मदृष्टां जातमन्यथाज्ञि निमेषसुखं
लभेत . उष्ट्रदर्शनीय इति प्रसिद्धिः . अतो हस्तौ दृष्टेः पिधानत्वं(1.8) नीत्वा
यनदेवता राजानमपि द्रष्टुं न प्रापुः ॥

22.

वामेतरेण नयनेन च बाहुना च
कृत्वंकमत्यमिव नित्यमपि(1.9) स्फुरद्भयाम् .
राजा निरुद्धनगरीगमनोद्यमोद्य
प्रासादमुन्नतमकारयदप्यरण्ये ॥

सांमत्यमिव कृ(1.10)त्वानवरतमेव कम्पमानाभ्यां दक्षिणाभ्यां बाहु-
नेत्राभ्यामिव निरुद्धो नगरीगमनोद्यमो यस्य स राजा यने प्रासादम(1.11)-
कारयत् . गुनिमित्तदर्शनात्तेन यने प्रासादः कृत इत्यर्थः ॥

23.

इन्द्रः करोति मम किं सति वासुदेवे
मुञ्चा(1.12) — — — तमवश्यममुष्यं भाग्यैः .
भावी वनेपि लवणाम्बुनिधिर्ममेति
मालेयशैलमुतमास्पद(1.13)तामिवाप्तम् ॥

24.

आत्ता मया हरिणजात्यभयप्रतिज्ञा
क्रीडाकिरातभयमप्यपसारयामि .
— (1.14) त्रस्यं तद्विधुमृगस्य नभोवनेस्मि-
न्दत्वेति निमित्तमिवातिशयेन तुङ्गम् ॥

वासुदेवे राक्षि नाराय[णे] (1.15) ..... ति ..... किं करोत्य-
..... [भू]पवासुदेवस्य भाग्यैर्वनमध्ये ..... (1.16) 25.

[Lines 17 to end of page missing] (*)

हिं कल्पते. स्यात्प्रासादो वैजयन्त इत्यमरः ॥

26.,

स्थानस्य तस्य महिमानमसौ विदित्वा
तत्र प्रवेशमपरस्य नि(1.1)पिथ्य देवः .
द्वित्राण्यहान्यनुबभूव महेभरामा-
वैधव्यभीतिभिर्पञ्चं मृगयाविनोदम् ॥

तस्य प्रासादस्य सा(1.2)हात्म्यं ज्ञात्वान्यस्य तत्र प्रवेशं रुद्ध्वा स राजा
महेभरामाणां हस्तिनीनां वैधव्यभीतेर्भिर्पञ्चं निवारकमाले(1.3)टकं व्यधात् .
एकाक्येव मनेसावयसदित्यर्थः ॥

27.

मध्याह्नमात्रमतिवाह्यं मृगेन्द्रमुक्त-
मुक्तावलीसिकति(1.4)लासु वनस्थलीपु .

• दत्तद्युयानपरिविन्ननिपणशक-

शङ्का[भिरा(1.14)भरणदी]धितिभिर्विभान्तम् ॥

अम्बुधरा एव जङ्गमचन्द्रशाला वातायनानि तेषु क्षणिकमिन्द्रचा-
ममासूत्रि(1.15).....तथा द्युयानेनाकाशगमनेन.....स्य
श[ङ्का] दत्ता याभिस्ताभिर्भूपणदीप्तिभिरशोभ(1.16) . 31.

[Lines 17 to end of page missing](**19)

द्वरं मुक्ताहारं धारयन्तम् अतस्संभाव्यते कान्त्यतिशयानुरक्त्या ता-
कलह्न्या निजकण्ठा(1.1)द्वरुहं दत्ततोरामयभूपणम् ॥ 32.

हारान्तरालगतनायकपद्मराग-

व्याजेन विभ्रतमि(1.2)वानुगतं ग्रहोद्यैः .

केनापि कारणलवेन गतं शुवीथीं

भूमेरुपार्यनकृते [स्व]तनूजमेव ॥ (1.3)

हारमध्यस्थितस्य नायकभूतस्य पद्मरागस्य व्याजेन भूमेस्त्वतनुजमेव
भौममेव विभ्र(1.4)न्तम् . कीदृशं सग्रहगणं भूमेर्मनुस्सकाराद्द्युमार्गमारुढं .
कुत इत्याह केनापि का(1.5)रणशेनोपायनार्थम् . भूम्या दिवो दर्पणार्थं भौम
एव विसृष्ट इत्यर्थः ॥ 33.

केयूर(1.6)योः कटकयोश्च निवेशितानां

ज्योतिर्भरैरुभयपार्श्वगतैर्मणीनाम् .

निविघ्नमम्बरगतागत(1.7)सिद्धिहेतोः

सन्दर्भयन्तमिव चित्रशिखण्डिभावम् ॥

1 Ms. 'यजार्'.

2 Copyist's remark at the top of the page, पदेस्मिन्

केषुकान्तरप्रतीतिः.

3 Ms. 'नयानि'.

4 Sic. प्रवरोप्य.

5 Ms. 'सत्त'.

6 Ms.

'रूपान'.

7 Ms. 'तनुज'.

8 Ms. 'भोग'.

9 Ms. 'भवं'.

10 Ms. 'पावार्थ'.

11 Ms. 'यो. च'.

12 Ms. 'भरत'.

अंगदयोर्वलययोर्विषययोः(1.8) स्थापितानां रत्नानां पार्श्वद्वयगौ रश्मि-
भिर्देतुभिर्निर्निरोधमाफ्लाशगतागतार्थं चित्रस्य शि(1.9)रखिडनो मयूरस्य स-
त्पर्षाणां च भावं प्रकाशयन्तम् ॥ 34.

संवर्धमानमृगदावंरतेर्न(1.10)रेन्द्रा-
दुन्मोचनीयमखिलं भवता कुलं मे ,
भूत्वा द्विभाभेमिव कुण्डलकान्तिभङ्गया
कर्णद्व(1.11)ये गुह्यशिखण्डभृतोऽध्यमानम् ॥

अतिमृगयान्यसनाद्रांक्षो मद्वंशस्त्वया रक्ष्य[इति] (1.12) कुण्डलद्वयस्य
व्याजाद्रूपद्वयं कृ[त्वा].....[म]यूरकलद्व(?).....नम् ॥ 35.

व्यो[मप्रया](1.13)णसुलभश्रमया मुखेन्दुं
संस्पृश्य लज्जरसया च सलज्जया च .
चूडामणेरगितया नि(1.14)शयेव भासां
संवध्यमानदृढनिद्रमुपमुखेऽपि ॥

श्रमातेपि.....संवध्यमाना(1.15) दृढा निद्रा यस्मिंस्तमित्युत्प्रे-
क्षा, विपविष्टया निशायाः संभावने विषयमाह चूडाम(1.16)णेरमिनया
दीक्ष्येति . निशायाः कथं तत्र निद्रेत्याह व्योम्नि प्रयाणे सुलभः श्रमः रेदो
मया(1.17) उपेया मुखचन्द्रं मृष्ट्वा लब्धभृङ्गाररसया च सलज्जया च . उप-
सृंसेपीत्युपरशब्दो रेफां(1.18)न्तः प्रायो न दृष्टः ॥ 36.

पुष्पमृजाममरलोकमुग्राम्[पास्ति]-
मारच्यवद्विरलिभिर्मधुरं(1.19)ध्वनद्भिः ,
विद्याधरोपमिति कैश्चन मूर्त्तिमद्भि-
नि[प्राञ्जल]रिव [समा]श्रितयाभिः[त्तम्]॥(1.20*)

1 Ms. "मृगद्वय"	2 Ms. "द्वय" ?	3 Ms. "द्वय"	4 Ms. "द्वय"
5 Ms. "मृग"	6 Ms. "मृग"	7 Ms. "मृग"	8 Ms. "मृग"
9 Ms. "मृग"	10 Ms. "मृग"	11 Ms. "मृग"	12 Ms. "मृग"

नाकोत्पन्नानां पुष्पमालानां सेवां कुर्वद्भिर्यतो मधुरं ध्वनद्भिर्भरैर्हेतु-
भिरेप विद्याधरो(11) भवतीति हेतुना मूर्तेर्विद्याचरैरिवाश्रितं यामिकत्वं
यस्य ॥ 37.

द्रष्टव्यदर्शनमयं फलमा(1.2)सकाल-
माहर्तुमीक्षणयुगं मनुजेश्वरस्य .
आनन्दवाष्पजलनामनि सिद्धतीर्थे(1.3)
शुद्धिं नयन्तमिव तत्समयावतीर्णे ॥

प्राप्तकालं द्रष्टव्यस्य दर्शनरूपं फलं नि(1.4)रूपेयितुं सत्कालजाते
हर्षाश्रुतीर्थे राक्षो^१ नेत्रद्वयं शुद्धिं प्रापयन्तम् , तीर्थजशुद्धिप्राप्तव्यं(?)
लभ्यते ॥(1.5) 38.

तं वीक्ष्य भूपतिरचिन्तयदेष ताव-
दस्वप्नतां व्यभिचरत्यथ शेषशायी .
देवोयमेतदपि(1.6) नास्ति स दृश्यते यै-
स्तेषां भवन्ति नहि दिव्यदृशां विकल्पाः ॥

राजैवमचिन्तयत् एष पु(1.7)रूपोस्वप्नतां देवत्वं व्यभिचरति . देवा
हि निद्रारहिताः . अस्वप्नतां व्यभिचरति सु(1.8)प्त इति च . [दे]वोपि हरि-
स्वपतीत्याह^२ अथ शेषशायी देवो हरिरयमित्येतदपि नास्ति यतो यैस्स
हरिर्दृश्यते(1.9) तेषां दिव्यदृशां सतां विकल्पः कुतः . सुप्तत्वाच्छेषशायीति
विकल्पः ॥ 39.

गन्धर्वसिद्ध(1.10)गणाकिन्नरलक्षणानि
नात्रासते न च मनुष्यविशेषमेनम् .
संभावयामि न(1.11) च वैश्रवणस्य योपि
ध[र्ता] नरः स्पृशति सोपि ममोपधानम् ॥

1 Ms. 'याचि'. 2 Ms. 'मो' crossed after 'नि'. 3 Ms. 'निधूप'. 4 Ms. 'राक्ष'.
5 Is it 'शुद्धया प्रा' ? 6 Ms. 'देः ते'. 7 Ms. 'कल्प'. 8 Ms. 'जैव नि'.
9 Ms. 'वो' to 'ह' i.e. on margin.

गन्धर्वीदीनां लक्ष्(१११)णानि नास्मिन्वर्तन्ते न चैनं विशिष्टं मनुष्यं
संभावयाम्यहम् कुवेरस्य यो वह्न(११२)भूतो नरस्सोऽपि मम प्रतीति' (?). ४०.

नागोऽपि नाय[पुरग]त्वविभिन्नयापि
मूर्त्या न हि व्य(११३)[भिच]रन्त्यहयः कणित्वम् .
लोभस्वभावमलिना खलु जातिरेषा
रत्नं वराकधनव(११४)द्विजहाति नात्रात् ॥

उरगत्वात्पुच्छादिमत्वादिभिन्नयापि मूर्त्या मूर्त्यन्तरेणाप्ययं(११५) न
नागः तथा हि नागाः कणान्न त्यजन्ति . हेत्वन्तरमप्याह एषा जातिर्नाग-
जाति(११६)र्लुब्धा स्वाङ्गाद्रत्नं न त्यजति अतो वराकधनवदित्युपमा ॥ ४१.

विद्याधरत्वमपि यद्विज(११७)पादलोप-
कौत्सेयकाञ्जनमलत्रयकर्मणं स्यात् .
तत्तावदस्य न भवत्यथ यः प्र(११८)कार-
स्तुर्यस्तमस्य मुखदर्शनतो विधास्ये ॥

पादलोपसङ्गाञ्जनमलत्रयेण क(११९)र्मणं यद्विद्याधरत्वमपि
स्यात्तदप्यस्य न तावद्भविष्यति अथ यो विद्याधराणां चतुर्थः प्रकार(१२०)-
स्तमप्यस्य मुखदर्शनात्करिष्यामि ॥ ४२.

ध्यात्वेति सान्ध्यशतपत्रसगोत्रमास्यं
व्यात्तं मनागवलुलो(१२१)कपिपोस्तदीयम् .
उर्वीपतेर्गगनसागरफेलिनावा
लीनं तले मुक्तिरूपा चरणाकुली(१२२)नाम् ॥

1 Ms a lc mark after 'त', but no lc   2 Ms 'ले'   3 Ms 'चय'
crossed after 'स्य'.   4 Ms 'यत्'.   5 Ms has १ ग न / vertically on
margin.   6 Ms. 'रूपी'   7 Ms. 'केरुति'.

सान्ध्यं किचिद्विकसितं यच्छतपत्रं पद्मं तस्य सगोत्रं सदृशं मनाग्व्यात्तं
विकसितं तदीयमा(1.4)स्यं द्रष्टुकामस्यै राज्ञः पादतले गुलिकया लीनं . भावे
क्तः . गगनमेव सागरस्तत्र केल्य(1.5)र्थं नावा . गुलिकाविद्याधरा गुलिका-
प्रभावाद् व्योमन्युड्डयन्ते ॥

43.

संस्पृष्टमात्रचरणश्च तथा(1.6) स दध्यौ
भूयोपि शेखरमणिः प्रतिभावनानां .
त्वं संदिहानमिव मानस मा स्म भूमे
विद्या(1.7)धरोयमिति तेस्तु दृढा प्रतीतिः ॥

तथा गुलिकया स्पृष्टपाद एव स प्राज्ञानामग्रणीः पु(1.8)नरपि चिन्ति-
तवान् हे मानस त्वं कर्तुं संदिहानं संदेहवन्मा स्म भूः यतोयं पुरुषो विद्या-
ध(1.9)र एवेति निश्चयस्तवास्तु ॥

44.

इन्द्रादिपूजितगरिष्ठदृढप्रभाव-
वाणावलीप्रसवनर्म(1.10)दया मदीये .
अस्मादवश्यमनया वदनेन्दुविम्बा-
न्निर्गत्य विन्ध्य इव केलिगृहे निपेते ॥(1.11)

इन्द्रादिभिः पूजिता गरिष्ठा दृढा ये प्रभावास्त एव वाणास्तत्पङ्क्त्याः
प्रसव उत्पादने नर्मदया(1.12) नया विन्ध्यपातिन्या . नर्मदाया हि वाणाः
प्रभवन्तीति प्रसिद्धिः . अनया गुलिकयास्य विद्या(1.13)धरस्य मुखचन्द्रा-
न्निर्गत्य विन्ध्यसमे मदीये लीलावासे पतितम् ॥

45.

एवं विकल्पयति(1.14) भूभुजि भूभुजिण्या-
स्वेच्छाप्रकाशयरमणीयपदार्थसार्थे .
विद्याधरस्स बुबुधे [च मदीय]व(1.15)क्ता-
द्भ्रंशं सिद्धगुलिकेति समभ्रमीर्च ॥

भूरेव भुजिष्या दासी सया स्वेच्छया यथेच्छं प्र(1.16)कारया रमणीयाः
पदार्थसार्था यस्य तस्मिन्नाजनि एवं विकल्पान्कुर्वति साति विद्याधर.(1.17)
प्रयुद्धः मन्मुसाद्गुलिका पतितेति च स्नातवान् सभ्रान्तश्चाभूत् ॥ 46.

भूपालितिग्मरु(1.18)चिपादतिरोहितायां
तस्यां मनःकुमुदशाश्वतचन्द्रिकायाम् .
कण्ठं नभश्चरशशी स्फुट(1.19)लक्ष्यमाण-
शङ्काकलङ्कमतिपाण्डुमुखं वभार ॥

नभश्चरो विद्याधर एव शशी मुखं स्फुटं(1.20) लक्ष्यमाणरशङ्काकलङ्को
यस्य तदवहत् यतोतिपाण्डुरम् कदा तन्मन एव कुमुदं तस्य नि(1.21*)त्यज्यो-
त्स्नायां गुलिकायां राजंपाद एव सूर्यस्तेन च्छादितायां सत्यां, रविपादच्छादि-
तायां न्योत्स्ना(1.1)यां सत्यां चन्द्रो हरयकलेष्टं सुरमप्रिमभागं वहति ॥ 47.

शून्याशयस्यं वहतो वदनं विरूपं
सन्त्येव(1.2) तस्थुरिव नास्य विभूषणानि .
विच्छाद्यतामुपगते तुहिनांशुविम्बे
व्योम्नि स्थितान्यपि हि नैव विभान्त्युद्(1.3)नि ॥

शून्यहृदयत्वाद्विच्छाद्यं मुखं दधतोस्य वर्त्तमानान्यपि भूषणानि न
वस्थुरिव चन्द्रे स्तानि व्यो(1.4)मस्थान्यप्युद्गनि नैव शोभन्ते ॥ 48.

उत्तिष्ठता धरणिपालमनेन दृष्ट्वा
व्रीडाभरादवनताननताम(1.5)वाप्य .
ऊर्ध्वं गतेरवसरस्सकलस्समाप्त
इत्याशयेन वमुधेव परीक्ष्यते स्म ॥

शयनावुत्तिष्ठता(1.6) विद्याधरेण राजानं दृष्ट्वा लग्नाभराज्रतमुरित्वं
प्राप्याकारागमनार्थं सकलः कालो गत इति(1.7) भावेनेव भूरीक्षिता ॥ 49.

वाक्छक्तिमेव सकलामपि तस्य हृत्वा
 निस्संशयं गुलिकया निरगा^(1.9)मि वक्रात् .
 वीक्ष्याननं नरपतेरनुसूध्यमानः
 किञ्चिद्विचक्षुरपि यत्र किमुप्यवाच ॥

नूनं सर्वा^(1.9)मप्युक्तिशक्तिं हृत्वा अस्य मुखाद्गुलिकया निर्गलितम् राक्षो
 मुखं दृष्ट्वा सानुरोधस्स यतः किञ्चिदपि^(1.10) वक्तुकामः कियपि नावदन् ॥ 50.

मन्येनुभूय गुलिकाचिरसाहचर्यं
 याता क सेति सहसैव गवेपणाय .^(1.11)
 भाग्यानलप्रशमं भस्मकणायमानै-
 र्दन्तांशुभिः प्रमृतमस्य मुखाद्विचक्षोः ॥

वक्तुकामस्य^(1.12) विद्याधरस्य मुखाद्दन्तांशुभिः प्रसृतम् . भावे कः ,
 अतस्संभाव्यते गुलिकया सह चिरं स्थिति^(1.13)मनुभूय गुलिकाया गवेप-
 णायान्वेपणार्थं सा गुलिका क गतेति . कीदृशैः भाग्यान्येवानलः^(1.14)
 तस्य प्रशमेन भस्मकणैस्सदृशैः ॥ 51.

यो मानमात्रकधनस्त किमन्यतोपि
 स्वमेपि नाम शृणु^(1.15)यादवमानवाक्यम् .
 अभ्यासखण्डनभयादिव मानिताया-
 स्तस्यावमानवचनश्रवणं ह्यपथ्यम् ॥^(1.16)

यो मानैकधनस्तोन्यस्मावपि स्वमेपि अवमानवचनं किं शृणुयात् अपि
 शब्दात्स्वस्यावमानं . किं शृणुयादि^(1.17)त्यर्थः तस्य मानिनो मानिभावस्य यो-
 भ्यासस्तत्खण्डनभीत्येवावमानवचनश्रवणं ध्रुवमपथ्यमयु^(1.18)क्तम् ॥ 52.

पृथ्वीपतिर्यदवनम्रमुखं विचक्षुं
 तं वीक्ष्य भीत उवा मा स्म मुखादमुष्मात् .

कार्पण्यगी(1.19)रमृतदीधितिबिम्बमध्या-
दुल्केव निष्पतदिति त्वरितं वभाषे ॥

अवमानश्रवणाभावेमुदा(1.20)हरति . यद्यस्मात्तं विद्याधरं मर्ममुखं
बन्धुकामं दृष्ट्वा स राजा भीत इव विद्याधरस्य मुखादमुष्मादन(1.21)हौत्सु-
पणवाक् चन्द्रमण्डलादुल्केव मा स्म पतदित्यतस्तूर्णं भाषितवान् ॥ 53.

मान्येन घर्मवित्र(1.22**21)शेनं तधान्तरिक्षा-
देत्यान्वभूयत मुपुषदशाप्रवेशः .
एषा यथा सकलमङ्गलकोश(1.1)मुद्रा
याता न सिद्धगुलिकैव न यामिकत्वम् ॥

मान्येन विद्याधरेण तापाकुलेनाकाशादेत्य(1.2) स्वापस्तथानुभूतः यथा
मङ्गलमेव कोशस्तस्य मुद्रेयं सिद्धगुलिकैव यामिकत्वं न न प्रापद्(1.3)पि
तु प्रापत् . एवं राज्ञा गुलिफायाः प्रकाशमं कृतम् ॥ 54.

एतावतेव नृपतेर्वचनामृतेन
संपू(1.4)र्णकर्णकुहरस्य नभधरस्य .
राहोर्मुखादिव विनिर्गतमिन्दुविम्बं
तत्कालमेव ददृशे मुखम(1.5)न्यवेव ॥

इयन्मात्रेणैव राज्ञो वाक्यामृतेन पूरितकर्णस्य विद्याधरस्य मुरंमन्य-
देव तत्काल(1.6)मेव दृष्टम् अतो राहुमुखाभिर्गतं चन्द्रबिम्बमिव ॥ 55.

आदाय तां क्षितिपतेश्च मुधांशुले(1.7)खा-
मम्भोनिधेरिव स खंचरचक्रवर्त्तो .
प्रारम्भचरितविषादविषाचतोर्णा
पीठा विधूय(1.8) परमेश्वरतामवाप ॥

समुद्रादिव राज्ञश्चन्द्रलेखामिव तां गुलिकां गृहीत्वा प्रथमम्(१०)नु-
भूताद्विषादादवतीर्णां प्रथमदुःखजातां पीडां त्यक्त्वा स दिविपदमणीः पर-
मेश्वरभा(११०)वं विद्याधरत्वं प्रापत्. विपपीडा त्यक्त्वा परमेश्वरश्च समुद्रा-
दिन्दुलेखामग्रहीत् ॥ 56.

राजान(१.११)मित्यमवदच्च महानुभाव
भावत्कमध्यवसितं मुनयो न विद्युः .
विद्याधराधिपतितां पतितां(१.१२) पुरस्ता-
द्यत्पादयोरपि तृणाय न मन्यसे स्म ॥

एत राजानमित्यवदत् हे महानुभाव मुनयो निस्पृ(१.१३)हा अपि त्व-
दीयमध्यवसितमौदार्यं न जानीयुः त्वत्पादयोरग्रे पतितामपि विद्याधरचक्र-
वर्ति(१.१४)तां त्वं तृणायपि नामंस्थाः ॥ 57.

दग्धोपि लोचनमुखेन महेश्वरस्य
कामं विवेश हृदयं पुनरेव(१.१५) कामः .
एकं तु तस्य भवदाशयमात्रमेव
मन्ये महीमिहिर दुर्ग्रहमेकदुर्गम् ॥

दृष्टि(१.१६)पथेन दग्धोपि कामो मन्मथो लोभश्च महेश्वरस्य चित्तं पु-
नरविशत् हे महीमिहिर भूमिसू(१.१७)र्यं कामस्यैकमेव त्वचित्तमात्रमेव
दुर्ग्रहं दुर्गमस्ति, भवञ्चित्ते एव कामो न वर्तते इत्यर्थः ॥ (१.१८) 58.

कामानुयातमरिपञ्चकमन्यद्राहु-
स्तस्मिञ्जिते तदपि ते पुरतो वराकम् .
प्राणादुतीकृतव(१.१९)तो जलधिं महर्षे-
र्नक्रादयः क गणनास्पदतामवापुः ॥

जना अन्यदरिपञ्चकं क्रोधादिकं(१.२०) कामानुयातं काममनुसरदाहुः .

क्रोधादीनामप्रणी. काम इत्यर्थः . तस्मिन्कामेभिलाषे जिते(१ 21) सति ते तव
पुरतस्तत्क्रोधादिपञ्चक वराकमकिञ्चित्करम् . अगस्त्यस्य समुद्र पिबतो
नक्रादय (१ 22) जलजन्तव क गणनीयाः ॥ 59.

तत्किं ब्रवीम्युपचिकीर्षति मानसं मे
त्वा प्रत्यपीति धिगनीतिप्रिदु(१ 23*)किरेपा .
प्राप्योपमन्युमुनिना किल दुग्धसिन्धुं
क्षीराभिषेककलशेन मुनिः प्रसाद्यः ॥

त्वं यतो(१ 1) जितलोभस्तत्किं ब्रवीमि जल्पितुमहमशक्त इत्यर्थः . मम
चित्तं तवोपकर्तुमिच्छतीत्येपानी(१ 2)तिष्ठानामुक्तिः . शिवात्क्षीरसमुद्र प्रा-
प्योपमन्युना मुनिना कर्त्ता शिवः क्षीरकलशेन किं प्रसाद्य ॥(१ 3) यद्वा
यत्त्वा प्रत्युपचिकीर्षति मे चित्तमित्येपानीतिवदुक्तिः . वक्तुं नोचितमित्यर्थः
प्रत्युपकारं मह्य(१ 1) न करोतीत्याशङ्क्यामाह उपमन्युमुनिना क्षीराब्धिदोषि
शिवः क्षीरकलशेन किल प्रसादनीयं (१ 2). 60.

चिन्तामणः कनकमध्यनिवेशनं य-
त्कल्पद्रुमस्य यदि वा जलसेकचिन्ता .
यत्प्रवृत्तिरुत वा मु(१ 4)रभेस्तृणानां
या स्यादुदात्तहृदयानुपकर्तुमिच्छा ॥

यदुदारचेतसामुपकर्तुमिच्छा त(१ 5)चिन्तारत्नस्य सुवर्णमध्ये स्थापनं
तथा तत्कल्पवृक्षस्य जलसेकः तथा कामधेनोस्तृणानां प्रवर्तनं यत्नार(१ 6)-
म्भः . वाक्यार्थरूपकम् ॥ 61.

सद्भिस्तदप्युपकृतादपि कश्चिदंश-
स्वीकार्य एव लघुताशय(१ 7)नाय तस्य .

1 Ms 'रान्नु'. 2 Is it 'गि' or better, 'नृ' ? 3 Ms 'क' 4 Ms 'दा'
to 'न' & 'le' at the top of page in two lines 5 Ms 'दु' 6 Ms
'न' & 'le' on margin

नाग्राहि विश्वभयदे किल कालकूट-
व्याधो हृते शशिकलाप्युदधेर्मृडेन ॥

यद्यप्यु(१८)दाराश्रयाणां प्रत्युपकारार्थमसामर्थ्यं तथापि तस्योपकृतस्या-
ऽलाघवार्थं कश्चिद्भाग कृतोप(१९)कारात्स्वीकार्यो ग्राह्य विश्वभयधायिनि
कालकूटव्याधौ वारिते सति शिवेन समुद्राच्चन्द्रस्य क(१०)लापि न किं
गृहीता ॥

62.

एव स्थिते किमपि यत्कथयामि नाम
तत्कार्यमेव भवता मदनुग्रहाय(११) .
धामजयीनयनभासितसर्वलोकः
किं चन्द्रमौलिरपि नेच्छति दीपदानम् ॥

कृतोपकारात्प्रत्यु(१२)पकारो ग्राह्य एव स्थिते सति यदहं वदामि
तन्मत्प्रसादार्थं त्वया कार्यमेव धामजयीयुक्तैर्नयनै (१३) प्रकाशितसमस्त-
भुवनश्चन्द्रमौलिरपि दीपदानं किं न काक्षति ॥

63

आकर्णयेदमनवद्य(१४)मते ममुक्त
विद्याधरः प्रसवितास्ति शकम्भरो मे .
अस्यामरएयभुवि तस्य ययौ तपोभि-
देवी(१५) हिमाद्रितनया नयनातिथित्वम् ॥

हेनवद्य[मते] निरहकारबुद्धे इदं मद्रचरशृणु त्वम्(१६) शकम्भराख्यो
मम पितामरएयभूमावस्ति तस्य तपोभिहतुभिरत्र देवा गोरी दृग्गोचर-
(१७)त्व प्राप्तम् ॥

64

शाकम्भरीति च पितुर्मम कीर्तिहेतो-
र्नाम स्वयं वरदया सदय तयात्तम्(१८) .
भागीरथीति हि पठं सुरनिर्भरिण्याः
पुण्यानि शसति पृथूनि भगीरथस्य ॥

सदयमम(119) पितु कीर्तिहेतोर्निरदया गौर्या स्वयमेव शाकम्भरीति
नाम गृहीतम् गङ्गाया भागीरथी(120)ति नाम भागीरथस्य पुण्यानि बहूनि
सूचयति ॥ 65.

किं भूयसा सततसंनिहितामरण्ये
ताम(121)प्र पञ्जनयितुर्निद्रुस्तपांसि .
विद्याधरेन्द्रनगरादतिसर्वकालं
तद्दर्शनाय करवा(122)णि गतागतानि ॥

बहुनोक्तेन किम् सतिपुस्तपांसि देवीमन्त्रारण्ये नित्यसंनिहिता
चक्षुः(123**22) अतिसर्वकालं जातु जातु तस्या दर्शनाय विद्याधरनग-
राहमनान्यागमनानि च करवाणि ॥(124) 66.

देवीप्रसादफलमत्र मयानवद्य
पर्याप्तमाप्तमनवाप्तचरं पुरस्तात्
नानुग्रहानभिमु(125)र्क्षीषु हि देवतासु
युष्मादृशो नयनगोचरमापतन्ति ॥

पूर्वमनवाप्तचरं देवीप्रसादफल(126)ल निर्दोषं संपूर्णं पुरं प्राप्तम् त्वद-
र्शनप्राप्तिरेव देवीप्रसाद इत्यर्थः . देवतासु देवतास्त्वेव प्रसादपरा(127)मु त्वान्शा दर्शनं
लभ्यत इत्यर्थः ॥ 67.

तद्वाहिर्ना महिषु यामवतीक्ष्णेत्र
कुन्तं निवेश्य भूवि(128) पृष्ठमवतीक्ष्णमाणः .
आरुह्य वाजिनमथ प्रज राजधानी-
मेतावतीमुपकृति कुरु मे द्वितीयाम् ॥(129)

तत्तस्माद्वेतोस्त्व सेना विसृज त्वं रात्रिचरणे भूमौ कुन्तमायुधविशेषं

1 Ms गङ्गाया 2 Ms 'रथे' 3 Ms has १ २ ३० vertically on margin

4 Ms 'दमय' 'कल' written above मय

5 Ms पुर lc under 1 3

6 Ms 'मय' १

निधायान्धमारुह्य प(17)श्चात्प्रदेशमपर्यन्नाजधानां गच्छेत्येतावतीमप्रतिम-
ल्लामुपकृतिं कुरु मे ॥ 68.

उक्त्वेत्यदृश्य(18)पदवीमुपयाति तस्मि-
न्विश्वम्भरापरिवृढः प्रणिधायं सैन्यम् .
दृष्ट्वा कुलस्य परमभ्यु(19)दयं कृतार्थो
देवस्स्वयं शुभणिरस्तमयं प्रपेदे ॥

एवमुक्त्वा तस्मिन्तिरोहिते सति स भूप(1.10)तिस्सेनां व्यसृजत् स्वकु-
लस्य मेहान्तमुदयं दृष्ट्वा कृतार्थस्सन्निव सूर्यो लोकान्तरमगात् ॥(1.11) 69.

भूमिं प्रविष्टवति कुन्त इवाथ भास्व-
त्युच्चैस्तरां लवणसिन्धुरुदच्छलद्यत् .
तत्रास्ति कारण(1.12)लवो न हि कश्चिदन्यो
राज्ञः प्रभावमहिमा स समस्त एव ॥

यथा कुन्ते तथा भास्वति(1.13) भूमिं प्रविष्टवति सति उच्चैस्तरां चार-
समुद्रो यदुच्छलितवांस्तत्रान्यो हेत्वशो न विद्यते स स(1.14)र्व एव राज्ञो
[भूपतेश्चन्द्रम]सश्च प्रभावः ॥ 70.

अत्यद्भुतं किमपि कुन्तमुखेन कर्म
निर्मातुमु(1.15)त्कलिकयावतरङ्गितस्य .
वा— पृथिवीपुरुहूतवाहो-
रन्यैव काचिदुदपादि तदा(1.16) स्फुरत्ता ॥

कुन्तेन किमप्यद्भुतं कर्म निर्मातुमुत्कलयेव व्याप्तस्य.....
.....(1.17)लोकोत्तरा स्फुरत्ता कम्पो जातः . उदपादीति कर्तरि लुङ् ॥ 71.

1 Ms "च्छतीना"   2 Comm right if the text is taken to be मेऽतिर्निदां,
but मेऽतिताया is better   3 the प्रथमा उपकृति   4 the restoration of the गुदिका.
3 Sic Read प्रतिवाय   4 Ms महा .   5 Ms चन्द्रस्य lc. on margin.
6 Restore वामेतरस्य पृ.

वातायनादवततार ततस्तता(११८)भि-
स्तत्काल आभरणदीप्तिभिरुन्नमार्गः .
स्वैरेव लक्षणगणैर्निज एव तेज-
स्युदीपिता(११९)भिरिव मङ्गलदीपिकाभिः ॥

ततस्त राजा वातायनादवतीर्णस्तस्मिन्काले 'आभरणदी(१२०)प्तिभि-
र्दर्शितमार्गः राजा निजैरेव लक्षणैर्निज एव तेजसि ज्वलिताभिर्मङ्गलदी-
पिका(१२१)भिरिवेत्युल्लेखा ॥

72.

आयानरत्नकिरणैः कंचदाननाग्रं
द्वाराग्रतो भटिति बाडवमारुरोह .(१२२*)
सप्तार्णवीप्रसभयानपरेण धाम्ना
कामं तले लवणसिन्धुरिपुं गृहीतम् ॥

आयाने(१२३) बल्गायां रत्नांशुभिर्दीप्यमानमुखं हयं स द्वारादारोहत ॥
सप्तसमुद्राणां प्रसभं पाने(१२४) परेण तेजसा हेतुना राजा तले गृहीतं नूनं
लवणार्णवारिं बद्धवामिम् ॥

73.

किं भूरिभिः(१२५) किमिति नात्र निधिं प्रमूये
लावण्यसारमसि धात्रि तमेकमेव .
इच्छांपि येन न भवत्य(१२६)परेष्वितीव
कुन्तेन भूमिमथ भूमिपरो विभेद ॥

बहुभिः किं हे धात्रि येन करणभूतेना(१२७)न्येषु निधिषु इच्छापि न
भवति तमेकमेव लावण्येन चारेण च प्रधानं निधिं किमिति न प्रकाशय-
सीती(१२८)व राजा कुन्तेन भूमिं भिन्नवान् ॥

74.

1 Ms. राजा lc. under 1 2. 2 'वसि दीपित-वन्मो.' (Dhātupāṭha, Dhātū-śāstra, 196),
See Notes. 3 Ms. राजा lc. under 1-3. 4 Ms. स्वैरेव.
5 Ms. इच्छांपि. 6 Ms. स्वैरेव. 7 Ms. चारेण च lc. under 1 5.

नासापुटाननभ्रुवो भुवनत्रयस्य
संवन्धिनस्सममिव⁽¹⁷⁾ भ्रमतस्समीरान्.
स्पर्धावशादनुगतेन ततो ह्येन
. प्रातिष्ठत प्रजविना नरलोकपा⁽¹⁸⁾लः ॥

नासापुटाभ्यामाननाश्च भ्रूयेपां तौन्निभुवनस्य सम्वन्धिन इव समं
भ्रमतो वायून्स्प⁽¹⁹⁾र्धावशादिवानुगच्छता वेगवताश्चेन स राजा प्रस्थान-
मकरोत् ॥ 75.

मध्येतमो रजसि दू^(1.10)रमुदस्यमाने
रत्नांशुभिर्हरिरराजत सत्वरशिः .
द्रष्टा विमुक्कविकृतिप्रकृतिर्विशुद्धं ^(1.11)
स्वं पौरुषं दधदशोभत वासुदेवः ॥

तमसो मध्ये मध्येतमः अन्धकारमध्ये . रजस्युदस्य^(1.12)माने उत्था-
प्यमाने रत्नरश्मिभिर्हयोशोभत सत्वस्य बलस्य राशिः तथा वासुदेवोशो-
(1.13)भत . कीदृक् द्रष्टा पश्यन् तथा विमुक्कविकृतिः प्रकृतिर्यस्य तथा स्वं
पौरुषं दधानः तथा^(1.14) सत्वरशिर्धैर्यस्थानम् अथ च ह ..... तमो-
गुणे ..... सत्वगुणस्य^(1.15) ..... निर्विकारप्रकृतिः वासु-
देवश्च ॥ 76.

चन्द्रोदये गगनचुम्बितया स्थितत्वा^(1.16)-
दृष्ट्वा ह्यं जविनमात्मसुतभ्रमेण .
पश्चादिवागतवतो जलधेस्समीपे
कल्लोलशब्द^(1.17)भवनीरमणो न्यशाम्यत् ॥

चन्द्रोदये पश्चादागतवतो लवणसिन्धोस्तरङ्गशब्दं स राजा^(1.18)शृ-
णोत् . आगमने हेतुरुत्प्रेक्ष्यते वेगवन्तं वाजिनं दृष्ट्वात्मसुत उच्चैरश्रवा इति
भ्रमेण^(1.19) . भ्रमः कुतो जात इत्याह आकाशव्यापित्वेन स्थितत्वात् ॥ 77.

तेन स्मरन्नपि वचस्स न भक्ष्यस्य
कौतूहल(१.२०)लेन बहुलेन गृहीतकर्णः .
व्यावृत्तदृष्टिरनुगतत्वमेतत्तत्त्वं
पानीयतामिव यशो गत(१.२१)मब्धिमध्यात् ॥

तेन तरङ्गशब्देन घनेन गृहीतकर्णश्रुतशब्द इत्यर्थः . भवता कुन्तं भूमौ
(१.२२-२३) निवेश्य गृष्टं न विलोकनीयमिति विद्याधरस्य वचस्मरन्नपि कौ-
तुकेन निवर्त्तितदृष्टिरस राजा(१.१) समुद्रनित्यनिवासाञ्जलरूपतां प्राप्तं स्व-
मिव यशो दृष्टवान् ॥ 78.

यावत्किमेतदिति विस्मयवा(१.३)रिशय्या-
नारायणत्वमधिरोहति तावदेव .
विद्याधरस्स पुनरेव नरेश्वरं त-
मित्थं जगाद गग(१.३)नार्णवकर्णधारः ॥

गगनाण्ये कर्णधारो नाविको व्योम्नि संचरन्स विद्याधरस्तं राजानमे-
वं तावदवद(१.४)त् . एव नादः क्रिसंपन्न इति विस्मय एव वारिशय्या तत्र
नारायणत्वं यावदाश्रयति . साधयेः(१.५) इत्यर्थः . वर्तमानसामीप्ये इति लट् .
अन्यश्च यावज्जलं मज्जति तावत्कर्णधारः प्राप्नोति ॥(१.५) 79.

अक्रोधकुन्तकरणक्षतमोदमान-
पृथ्वीपुलं धियनयर्ममलायमाना .
क्षेमदरी रणपुरा(१.७)मुहदां दयानां
राजन्नियं लवणासिन्धुरवातरचे ॥

तवाश्वानां हितेयं लवणसिन्धुरवतीर्णा . नखक्षतेन च वनिताया धर्मज-
लोद्भेदः ॥(1.10) . 80.

यन्नाम किञ्चन पतिष्यति वस्तुजातं
क्षारत्वमेप्यति तदत्र समस्तमेव .
तेनाचरिष्यति न केव(1.11)लमेव कीर्त्त-
र्यावत्प्रतापदहनस्य तवानुवृत्तिम् ॥

यत्किञ्चन स्वादुकटुकादि वस्तुजातमिह(1.12) लवणसमुद्रे पतिष्यति
तत्सर्वं कर्तुं क्षारत्वं लवणत्वमेति यत्तेन हेतुना न केवलं त्वत्कीर्त्तरेवा(1.13)यं
लवणान्भा अनुवृत्तिं करोति. स्वत्कीर्त्तिं शृण्वतामन्ये वृत्तान्ताः क्षारा इत्यर्थः
यावत्प्रतापाग्नेरप्ययं(1.14) लवणा.....नुवृत्तिं करोति दाह.....
.....कीर्त्तरतिमाधुर्यादन्येषां वृत्तान्ताः क्षारा इवेत्यर्थः ॥ (1.15) 81.

इन्दोः कुलस्य यशसां वसतिः कुरुणां
क्षेत्रं पवित्रयति योजन[पञ्चकं तत्] .
लोकान्तरे फलति(1.16) तत्फलवाननेन
लोकद्वयेपि भविता सवितुस्तु वंशः ॥ .

इन्दोः कुलस्य.....नां कुरुणां [तत्संव](1.17)न्धिनां यशसां
वसतिः स्थानं यत्क्षेत्रं कर्तुं योजनपञ्चकपरिमाणं लोकं पवित्रयति तल्लोका-
न्तरफलं द[दाति] (1.18) . तुः पक्षान्तरे . अनेन परिमाणेनेत्यर्थः लवण-
समुद्रेण तु सूर्यस्य कुलं सूर्यवंश्या राजानो लोकद्व(1.19)ये फलवन्तो भव-
न्ति. अयमर्थः कुरुक्षेत्रमृताः कुरवस्स्वर्गमात्रं लब्धवन्तः सूर्यवंश्यानां तु
लव(1.20)णान्भा इह परत्र च फलप्रदः ॥ 82.

तदेव लोकद्वयफलदानं दर्शयति ॥

यः पूर्वपुंभिरु(१.२१)दखन्यत तावकीनै-
रेकोपि वृत्तिमुपयाति न वाडवोस्मात् .
ग्रीति विधातुमस्त्रिलेष्वपि [वाडवे](१.२२*)पु
जातस्त्वदन्वयश्रुतां लवणाकरोयम् ॥

त्वदीयैः पूर्वपुरुषैस्सर्गैर्यस्समुद्रः प्रागुत्थातस्तस्मादे(१.१)कोपि वाडवो
वडवाभिर्न वृत्तिमेति त्वत्कुलजातानां संवन्धिषु वाडवेष्वश्वेषु वृत्तिं कर्तुमयं
त्वत्स्रोतो लवणस(१.२)मुद्रो जातः ॥ ८३.

आशापुरीति वृषते कुलदेवता त्वे
शाकम्भरी भगवती च मयि प्रसन्ना .
एते द्युसिन्धुय(१.३)मुने इव सर्वकालं
रक्षिष्यतो लवणवारिनिधिं मिलित्वा ॥

राजन्नाशापुरी नाम देवी तव कुलदेव(१.४)ता भवति . शाकम्भरी
देवी च मयि प्रसन्ना भवति एते गङ्गायमुने इव मिलित्वा लवणाब्धिं
रक्षिष्यतः ॥(१.५) ८४.

आविर्भविष्यति विना भवदन्वयाय-
मन्यस्य कस्यचन नैप रसो वृषस्य .
और्वाग्निधूमभवमभ्रमणं हि(१.६) हित्वा
पातुं न कोपि वृषितः क्षमते पयोधौ ॥

भवत्कुलं विनान्यस्य कस्यापि राज्ञोयं लवणाम्भा न प्र(१.७)कटीभवि-
ष्यति . संभावनायां लुट् . वाडवधूमजातं मेघकुलं त्वंक्षा को तुं वृषितस्समुद्रे
पातुं सम(१.८)र्थः . हित्वेति क्षाप्रत्यय..... ॥ ८५.

1 Ms. 'दन्ता'.

2 Ms. 'निष्वता'.

3 Ms. लवणात्वे le at the top of page,

4 Ms. 'मद'.

5 Is ॥ को-यस्त् १

किं भूयसा स्फटिकशैल इवा(११)ष्टमूर्ति-
 शिञ्जावलेन परिकल्पिततोयमूर्तिः .
 अभ्यागतश्ररणयोस्तलमद्य यस्या-
 रशाकम्भरीति गि(११०)रिजा तव सेयमग्रे ॥

बहुनोक्तेन किम्. अष्टमूर्तेस्सकाशाच्छिञ्चा सप्रदायस्तद्वलेन परिक-
 ल्पित(१११)जलरूप स्फटिकाद्विरिव यस्या. पादतलमागतोद्य सेयं शाक-
 म्भरी देवी तवाग्रे भवति ॥ 86.

एतां प्र(११२)णम्य शिवशेखरचन्द्ररेखा-
 मन्दाकिनीशिशिरपादयुगामिदानीम् .
 निर्वापिताध्वगमनङ्गमस(११३)न्निपातः
 पृथ्वीपुरन्दर पवित्रय राजधानीम् ॥

शिवस्य शेखरीभूते ये चन्द्रलेखामन्दाकिन्यौ तद्वत्ता(११४)पहरपादद्व-
 यामेता गौरी प्रणम्य शमितमार्गतापञ्जरस्त्व राजधानीं गच्छ ॥ 87.

उक्तेति विस्म(११५)यसुधारसवर्षमेघो
 बद्धाञ्जलिः प्रति[मुपोच स?]- - - .
 राजापि तूर्णमव[रुह्य हयाद]यासी(११६)-
 - - - [परी]क्षकत्वम् ॥

विस्मय एव सुधारसस्तस्य वर्षे मेघस्त विद्याधर इ(११७)त्युक्त्वा ब-
 द्धाञ्जलिस्सन्ध्रैत्यमुञ्चत् . राजा च सद्योन्मादवरुह्याचम्य सलिलस्य परीक्षा-
 मकरोत्(११८) पुण्य प्राप्तवान्पानादिनेत्यर्थ ॥ 88.

अथ शिवशिरश्चन्द्रज्योत्स्नाललाटविलोचन-
 ज्वलनसततप्रत्या(११९)सत्तिप्रभावकवोष्णयोः .

उपचितयशस्तेजाशशाकम्भरीचरणान्जयो-
रनतिनिकटे नीत्वा रात्रिं प्रगे न(120)मरीमगात् ॥

शिवस्य शिरसि चन्द्रज्योत्स्ना तथा ललाटे विलोचनाग्निः तयोर्नित्यं
प्रत्यासत्तिस्तत्प्रभावेन(121) कवोष्णयोः . शिवो नित्यं शाकम्भरीं प्रणमती-
त्यर्थः. शाकम्भरीपादयोरनतिसमीपे.....(1.22).....
राजोपचिते यशस्तेजसी यस्य स तथा सन्प्रातर्नगरीं गतः . यशस्तेजसोरु-
पचये कवोष्ण(1.23*24)देवीपादतलवासस्संभावित इति भद्रम् ॥ 89.

श्रीलोलराजमुत्पण्डितम्(11)दृष्ट्वा न-
राजात्मजो विवरणेन चतुर्थसर्गम् .
दुर्गं सुबोधमकरोदिह जैनराजः
पृथ्वीमहे(12)न्द्रविजयाभिधकाव्यराजे ॥

पृथ्वीराजविजये चतुर्थसर्गः ॥

[पञ्चमः सर्गः]

लव(१३)णाकरमाकर्ण्य स्ववंश्येनावतारितम् .

रथाश्वानामिव श्रीलै सप्ताश्वो द्रुतमाययौ ॥(१४)

स्ववंश्येन वासुदेवेनावतारितमुत्पादितं लवणसमुद्रं श्रुत्वेवाश्व[प्री]त्यर्थ-
मिव सप्ताश्वस्सूयौ द्रुतमु(१५)दिवः ॥

1.

शापं दशरथोप्यापदर्कवंश्यो मृगव्यया .

अवाप्तानुग्रहो राजा स पुनः भाविशत्पु(१६)रीम् ॥

सूर्यवंश्यो दशरथोपि आमेष्टिकया शापं प्राप्तं स तु राजा सूर्यवंश्यो
मृगव्यया(१७) लब्धप्रसादो नगरीमविशत् ॥

2.

शाकम्भरीप्रदेशे यदुदगुस्तस्य कीर्तयः .

अतो नोद्रे(१८)गमाजग्मुः पुलिने लवणोदधेः ॥

शाकम्भरीप्रदेशो मरुभूमित्यात्हारः . तत्र यत्त(१९)स्य यशांसि ज्ञा-
तानि अतः क्षाराब्धितटे तानि नोद्रेगमागतानि . क्षाररत्नसात्म्यादिति
भावः॥(११०)

3.

लवणाम्भोनिधेस्त्वामी क्षीराम्भोधिनिवासिनः .

क्रमात्स वासुदेवस्य वासुदेवोन्तिकं ययौ ॥(१११)

क्षीराब्धिवासिनो वासुदेवस्य निकटं स वासुदेवो राजा गतः . लवणा-
म्भोनिधेः(११२) स्वामीति समीपगमनौचित्यार्थम् ॥

4.

1 Is the text 'दुष्टो' ?

3 Ms. 'शम्भो'.

2 Valmiki, II 63-64, Raghu, IX. 74-84.

4 Ms. 'शम्भो'.

भुवं शाकम्भरीदेव्या सनाथां यदुपासते .

तद्वर्यां(1.13)स्तेन भण्यन्ते सर्वे शाकम्भरीश्वराः ॥

शाकम्भरीपालितां भूमिं वासुदेवकुलजा यत्सेवन्ते(1.14) तत[स्ते शाक]-
म्भरीश्वराः कथ्यन्ते ॥ 5.

उ[त्तुङ्गै]—[भास्व]न्मित्रैरहितवर्जितैः .

राजचन्द्रैरनन्ता भूः(1.15) समराजि महोत्सवैः ॥

तै राजचन्द्रैरनन्ता भूमिर्न.....अपि.....(1.16)-
त्यर्थः महान्त उत्सवा येषां तैरुत्तुङ्गैरुदारैः भास्वन्ति दीप्तानि मित्राणि श-
शुरहितैः(1.17). सर्वपदाश्रयः पुनरुक्ताभासः . उत्तुङ्गादीनां सर्वेषां यद्वानामा-
मुखे पुनरुक्तत्वात् ॥(1.18) 6.

जज्ञे तदन्वयोदन्वत्सुधांशुर्वसुधापतिः .

सामन्तराजस्सामन्तराजिकैरविणीरविः ॥(1.19)

वासुदेववंशसमुद्रचन्द्रो मंडलेश्वरपङ्क्तिमुदिनीसूर्यस्सामन्तराजं नामा
[जज्ञे] (1.20) . छेकानुप्रासः ॥ छेकाः पश्चिमिशेषास्तद्वागुपलक्षितोनुप्रासः
दन्व.....(1.21)कानामावृत्तेः ॥ 7.

सुपुवे जयरार्जं तं राजन्तं स जयश्रिया .

यं वीक्ष्याजौ विव[स्वन्तं वस्वन्तं प्रा](1.22)प राजकम् ॥

विवस्वन्तं सूर्यसमं यं दृष्ट्वा रणे राजगणश्चन्द्रगणश्च वस्वन्तं तेजोनाशं
प्राप तं जयलक्ष्म्या शो(1.1)भमानं जयन्तराजनामानं पुत्रं स प्रापत् ॥
यमकं . तुल्यरूपयोस्समुदाययोरावृत्तेः ॥(1.2) 8.

नितान्तमुन्नतिमतो नेतुमानतिमातताम् .

तेने तेन नताघेतुमुन्नतिं मानिना मतिः ॥

तेन मानिना(१.३) जयराजेनोन्नतिमत उद्धतान्नति नेतुं नमयितुं तथा
नतान्प्रणमत उन्नतिं नेतुं वर्धयितुं निता(१.४)न्तं मतिः कृता ॥ व्यक्षरो वृत्त्यं-
नुप्रासः ॥ नकारतकारमकाराणां त्रयाणामावृत्तेः ॥(१.५) 9.

नतेनतेतेन तेन तेन तेन नतेन ते .

नते नते तेन तेन ते नते न नते नते ॥

10.

इति स्तुतं कविवरैर्मुख्यं स(१.६)र्वमहस्विनाम् .

प्राप विग्रहराजं स ग्रहराजमिवात्मजम् ॥

नतेति निष्ठान्तं स्त्रीलिङ्गं प्रथ(१.७)मैकवचनं क्रियापदम् . इनतेति कर्म-
पदम् . इतेन तेनेति कर्तुर्विशेषणम् . तेन तेनेति कर्तृपदम् .(१.८) नतेनेति
च कर्तृविशेषणम् . ते इति तच्छब्दस्य जसन्तस्य रूपम् . इति पूर्वार्द्धे पद-
विभागः . नते न(१.९)ते इति सप्तम्येकवचनान्तं पदद्वयम् . तेन तेनेति च
तृतीयान्तम् . ते नते इति द्विवचनान्तं कर्तृप(१.१०)दम् . नेत्यव्ययम् . नते
नते इति द्विवचनान्तं पदद्वयम् ॥

तेन तेन पुरुषेण कर्त्रा ते तव सम्ब(१.११)न्धिनी इनता ऐश्वर्यं नता
सर्वैस्त्वदैश्वर्यप्रणामः कृत इत्यर्थः . पुरुषेण कीदृशेन इता प्राप्ता(१.१२) इनता
स्वाम्यं येन तथा नमता . इति प्रथमार्धव्याख्येयम् . ते नते कर्त्र्या नते
नते न भव(१.१३)तः उन्नतं उन्नते भवत इत्यर्थः ता लक्ष्मीः इनता स्वाम्यम्
कस्मिन्तेन तेन हेतुना नते नते प्रणा(१.१४)मं कुर्वति पुरुषे ॥ सर्वतोभद्रम् ॥
चित्रमिदं खण्णादिसंनिवेशहेतुवर्ण(१.१५)..... ॥.....
...[कवी]न्त्रैः स्तुत.....स्विपु प्रधानं ग्रहराजं सूर्यमिव स राजा
विग्रह(१.१६)राजाख्यं पुत्रं प्रापत् ॥ 11.

यस्य खण्णादिनिर्गत्य गङ्गयेव हरेः पदात् .

कीर्त्या त्रैलोक्यपावन्या(१.१७) लङ्घिता गिरिसागराः ॥

विष्णोः पदादिव यस्य खड्गाद्विनिर्गत्य गङ्गायैव त्रिभुवनस्य पावन्या
(1.18)कीर्त्या पर्वतसमुद्रा लङ्घिताः ॥ 12.

दूरस्थाप्यरिवक्त्रेषु वभौ यत्स्वङ्गकालिका .

कलङ्कुरयामि(1.19)का चान्द्री शतपत्रवनेष्विव ॥

यत्स्वङ्गस्यैव कालिका शत्रुमुखेषु वभूव . कदाचित्सैव स्यादि(1.20)-
त्याह दूरस्थापि दूरादेव प्रतापभयात्पलायमानानां द्विषां मुख्यकान्तिर्हीनात-
स्तंभाव्यते ख(1.21)[ङ्क]रयामिकैव लभेति . का केष्टिव . पञ्चवनेषु चान्द्रीव
कलङ्कुरयामिकेय ॥

उपमाश्रयम् ॥(1.22**25)सर्वमहस्विनां मुख्यमिवि साधारणधर्मस्य
सद्भावात् उपमानभूतेन महाराजेना(1.1)पि साधारणधर्मस्योपमेयवत्सं-
न्यात् . सङ्गपादयोर्विन्द्यप्रतिविम्बभावात् . कालिकारयामि(1.2)कपोः
पर्यायनिर्देशात् ॥ 13.

यशोभिर्यस्य वर्णान्ते दुर्यशोभिश्च वैरिणाम् .

मिलितैर्हंसकाद(1.3)म्बैरिव, दिशुतिरे दिशः ॥

वर्णानामन्ते मिलितैर्हंसैः काकैश्च यथा दिशश्शोभन्ते तथा तद्यशो-
(1.4)भिरशत्रुदुर्यशोभिश्च दिशोशोभन्त ॥ समुचयोपमा ॥ हंसकाकानां यशो-
पयसासां च समका[ले](1.5) दिशां द्योतनात् ॥ 14.

तनयश्चन्द्रराजोस्य चन्द्रराज इवाभवत् .

संग्रहं यस्मुष्टृत्तानां मुष्टृत्तानामि(1.6)व व्यधात् ॥

चन्द्रराजाख्यश्चन्द्रो ग्रन्थकारस्म इवास्य पुत्रः चन्द्रराजाख्योभवत् शो-
भमानां पृ(1.7)त्तानां वसन्ततिलकादीनामिव मुष्टृत्तानां सदाचाराणां पुरु-
षाणां यत्संग्रहमकरोत् ॥ (1.8)श्रेयमिभोनन्वयः ॥ चन्द्रराजस्य चन्द्रराजे-

नैव सुवृत्तानां सुवृत्तैरेवोपमानात् तेनैवो(1.9)पमानत्वेनन्वयस्य सद्भावात् ॥
प्राकराणिकाप्राकराणिकत्वं न विचार्यम् ॥ 15.

सर्वभूतोपयोगित्वात्सर्वथा हृदयंगमा .

क्षमेव दयि(1.10)ता तस्य दयितेव क्षमाभवत् ॥

उपकारपरत्वेन सर्वभूतानामुपयोगित्वात्सर्वथा मनोह(1.11)रा दयिता
दयावत्त्वं प्रिया च क्षमेव भूरिव क्षान्तिरिव चाभूत् क्षमा दयितेवाभवत् ॥
(1.12) श्लेष्मिधैवोपमेयोपमा ॥ क्षमादयितयोरन्योन्यमुपमेयोपमानत्वात्
तस्याश्च पर(1.13)स्परमुपमानोपमेयत्वलक्षणवत्त्वात् ॥ 16.

तस्य गोपेन्द्रराजोभूदनुजो यो मनीषिणाम् .(1.14)

गोपेन्द्रराजस्मृतिकृद्गोमण्डल[धृतेरभूत्] ॥

गोपेन्द्रराजाख्यस्तस्यानुजोभूत् यो गोमण्डल(1.15)स्य भूवल्लयस्य धे-
नुवर्गस्य रश्मिचक्रस्य वा धृतेर्धारणाद्गोपेन्द्र[स्य कृष्णस्य] राज्ञश्चन्द्रस्य च
स्मा(1.16)रयिताभूत् ॥ श्लेषेण स्मरणम् ॥ गोधारणेन कृष्णेन्दुसमस्य रा-
ज्ञोनुभवात्कृष्णचन्द्र(1.17)स्मरणम् ॥ 17.

ततो दुर्लभराजेन चन्द्रराजस्य सनुना .

विनोदकेन गमिता वृद्धिं कीर्त्तिला(1.18)ता भुवि ॥

चन्द्रराजपुत्रेण दुर्लभराजेन विनोदकेन प्रजादुःखहारिणा कीर्त्तिरेव
लता भुवि वर्धि(1.19)ता . उदकेन विना लतावर्धनात्प्रतीयमानविरोधः ॥
निरङ्गरूपकम् ॥ भिन्नयोस्तामाना(1.20)धिकरण्येन निर्देशे रूपकसद्भावात्
निरङ्गं कीर्त्तिं लतारोपस्यारोपान्तरनिरपेक्षत्वात् ॥(1.21) 18.

यस्य कैरविणी व्योम्नि पृथिव्यां तारकावली .

पाताले चन्द्रिका कीर्त्तिः कं न चक्रे सविस्मयम् ॥

[अ॥](१.११*)ऋषो हमुदिनी तया भूमौ सारापङ्क्तिस्तया पाताले ज्यो-
त्स्ना यस्य कीर्तिस्सर्वजनं साध्यमकरोत् ॥(१.१) निरङ्गं मालारूपकम्,
पङ्क्तिमन्विपयेनेकेषामारोप्यमाणत्वात् निरङ्गं चारोपान्तरनिरपेक्ष(१.२)-
त्वात् ॥

19.

असिः स्नातोत्यतो यस्य गङ्गासागरसङ्गमे .

चिरं गौडरसास्वादशुद्धां ब्राह्मणतां ययौ ॥(१.३)

गङ्गासागरसङ्गमे पूर्वं स्नातोनन्तरमुत्थितो यस्यासिर्गोडानां जान-
पदविशेषाणां रसाद्या भूमेरा(१.४)स्वादे शुद्धां तत्र ब्राह्मणस्य भावं प्राप्तः .
गौडरसो गुडसम्बन्धी रसस्य यद्वा शुद्धां प्रधानो ब्राह्मण इति(१.५) . केवलं
श्लिष्टं परम्परितम् ॥ सङ्गे ब्राह्मणारोपस्यान्यारोपं गौडरसं प्रति सापे-
क्षत्वात् ॥(१.६)

20.

प्रजापतिपदव्रद्धा पाङ्कजपुरुषोत्तमः .

सुतो गोविन्दराजोऽस्य शक्तित्रयमदेश्वरः ॥

प्रजा(१.७)पतिपदं राज्यं संपृत्त्वं च तत्र व्रद्धा पङ्कजास्तन्विषिप्रह्लादयो
शानादयश्च तेषु पुरुषोत्तमो वि(१.८)पङ्कजः शक्तयः प्रभुत्वादय इन्द्रादयश्च तत्र
मेश्वरः ॥ मालारूपकं तदेव ॥ व्रद्धा(१.९)शब्दादीनामारोपाणां प्रजापत्या-
दीनारोप्यांश्चति सापेक्षत्वात्परम्परितम् ॥

21.

नयन्म(१.१०)नमधमुन्लासमात्मभूतदिशस्य च .

द्वितीयधन्द्रराजोभूतनोऽधिमान्नचन्द्रमाः ॥

सर्वराजार्कजीमूतस्सर्वदिग्बल्लरीमधुः .

गोवाकस्तत्सुतस्सर्वद्वीपमण्डलयामिकः ॥ (1.14)

सर्वे राजान एवार्कोस्तेषां जीमूतः सर्वदिश एव बल्लर्यस्तासां मधुर्व-
सन्तः सर्वद्वीपा ए(1.15)व मण्डलं तत्र यामिकः ॥ मालारू[पकम्] ॥ एक-
स्मिन्ननेकेषामा[रोपाणामारो]प्यमाण(1.16)त्वान्माला[रूपकं परस्पर]सापे-
क्षारोपत्वात्परम्परितम् ॥

23.

उपायवेदसर्वज्ञो गु(1.17)णपट्कर्मपारगः .

राजपिरेप मन्त्राङ्गशिखिपञ्चकमध्यभाक् ॥

उपायास्तामादय(1.18)स्त एव वेदास्तेषु सर्वज्ञः गुणास्तन्ध्यादय एव
पट्कर्माण्यध्यापनादीनि तेषां पारगः म(1.19)न्त्राङ्गानि कर्मणामारम्भोपाय
इत्यादीनि एव शिखिनोमयस्तेषां पञ्चकं तन्मध्यभाक् एप(1.20) राजपिर-
भूत् ॥ प्रकृतोपयोगि राजपेर्विशेषानुगुण्यात् ॥

24.

प्रताप(1.21)तपनोपास्तिप्राप्तकीर्तिकलागमः .

कृपाणकुण्डलसारेण पूर्णो राजा रराज यः ॥

कृपा(1.22)[ण] एवकुण्डलसारेण पूर्णो यो राजा रराज कीदृक् प्रताप
एव तपनस्सूर्यस्तस्योपास्ति(1.23**26)रुपासंनं तथा प्राप्तः कीर्तिकलानामागमो
येन सः राजा चन्द्रश्च तपनसेवया प्राप्तकलाग(1.1)मो मृगाङ्गश्च भवति ॥
श्लिष्टमेकदेशविधीति , अर्थावसेयारोपत्वादेकदेशविधीति॥(1.2) श्लिष्टं तु राज-
शब्दस्योभयार्थवाचित्वात् ॥

25.

मलस्य मानससरो विकारस्य पयोर्णवः .

अव्या(1.3)प्तेर्गगनं यस्य यशः कैर्नाम लङ्घ्यते ॥

मलस्य मालिन्यस्य मानससरः यद्यशो नि(1.4)र्मलमित्यर्थः तथा

1 Ms. 'पमा'.

2 Ms. 'वेद'.

3 Ms. 'यः क'.

4 Ms. 'यरे'.

5 Ms. 'ताप'.

6 Ms. has १. वि. on margin.

7 Ms. 'पावन'.

8 Ms. 'मकी'.

9 Ms. विविधास्य (i.e. विविधस्य) crossed before m.

विकारस्य क्षीरसमुद्रः निर्विकारमित्यर्थः अव्याप्तेर्गगनं व्यापकमित्यर्थः य-
(1.6)स्य यशः कैर्लघ्यते ॥ आरूप्यमाणानां मानसादीनामलङ्घ्यत्वात् कैर्लघ्यते
इत्युक्तिसंगतिः ॥ (1.6) वैधर्म्येण निरङ्गं मालारूपकम् ॥ मलादीन्प्रति मा-
नसादीनां प्रतिकूलत्वाद्वैधर्म्यम् ॥ (1.7)

26.

अयशोमेघशरदा दुरितध्वान्तराकया .

यस्य श्रिया प्रमादाहिहेमन्तनिशया जितम् ॥

यस्य श्रि(1.8)या जितमिति भावे क्तः . अयश एव मेघस्तस्य शरदा
तथा पापान्धकारपौर्णमास्या तथा प्रमाद(1.9)सर्पस्य हेमन्तराश्या . शीत-
काले सर्पाणां विलप्रवेशेनादर्शनाद्वेमन्तनिशारूपकम् ॥ (1.10) परम्परितं
वदेव मेघादीन्प्रति शरदादीनां प्रातिकूल्यात् ॥

27.

समुद्राः स्थिरलावण्याः(1.11) परकर्णपिदोर्जुनाः .

यशसां राशयो यस्य दिवि वदंपदश्रवाः ॥

* स्थिरं लावण्यं लालित्यं च(1.12) येषां सम्पत्तुष्वै रान्तीति च परेषां
राशूणां कर्णं श्रवणं परं राशुं राशेयं च भिन्दन्ति अर्जुनाः(1.13) श्वेताः
पाण्डवविशेषश्च दिवि ज्योतिश्च कृतस्थितयोर्धवा दृढास्वाराविशेषाश्च .
अर्जुनाः श्रवा इ(1.14)ति बहुवचनं विषयाणां प्रत्येकमारोपात् ॥ आविष्ट-
लिङ्गं रूपकम् ॥

28.

पुण्डरीकं चिरि(1.15)ञ्चस्य श्वेतद्वीपं [मुर]द्विपः .

चन्द्रापीडस्य कैलासं य[श्शुद्धयवहन्मनः] ॥

प्रह्लादीनां पद्मादि य(1.16)ञ्चित्तमधारयत् तत्र तेषां नित्यनिवासात् ॥

परिणामः ॥

29.

1 Ms. नि. ६.	2 Ms. २३.	3 Ms. 'अमन्.	4 Ms. २३.
5 Ms. ४-४.	6 Ms. 'पुन.	7 Ms. 'अम'.	8 Ms. '४३'.

तेजोवलाहु[दशभिः सूर्यव]न्महदा(११७)यिभिः .
भूपैरभ्यर्च्यमानत्वे स्वसारं यः कलावतीम् ॥

30.

चन्द्रमूर्तिभ्रमकरीं मुखलक्ष्म्येव संज्ञया.(११८)
कान्यकुब्जमहेशाय सरस्वानिव दत्तवान् ॥

तेजस्वित्वात्सूर्यसमैर्द्वादशभिर्भूपालैर्याच्य(११९)मानत्वेपि कलावतीं
कलावतीनामानं चतुष्पष्टिकंलासहितां च स्वसारं यः कान्यकुब्जेन्द्रा(१२०)य
दत्तवान् मुखकान्त्या कलावतीति सञ्ज्ञया च चन्द्रभ्रान्तिकरीम् ॥ भ्रान्ति-
मान् ॥ क(१२१)लावतीति वचनेन भ्रान्तिजननात् ॥

31.

जितैः प्रदत्तसर्वस्वस्वसे द्वादशभिर्नृपैः .
यमो(१२२*) धनपतिर्वायं संदेहमिति यो दंदौ ॥

युद्धे जितै रांजभिर्हेतुभिः स्वस्ते प्रदत्तं सर्वस्वं येन स यो राजा(१२३)
किं यमः किं वा वैश्रवण इति संदेहं दत्तवान् ॥ राहां पीडनायमः अति-
दानाद्धनवः ॥ शुद्धस्त(१२४)न्देहः ॥ सन्देहे एव पर्यवसानात् ॥

32.

नन्दनश्चन्दनस्तस्य यस्य नामन्युदीरिते .
जनस्सफ(१२५)ल इत्युक्तिशेषादृच्छ्रमं जहौ ॥

चन्दन इति यस्य नामन्युक्ते सति तदसन्देहं प्राप्नुवंल्लोकः(१२६) तव-
स्तफल इत्युक्तिशेषादृच्छ्रममत्यजत् . चन्दनयुक्तस्य फलानामनुत्पत्तेः ॥
निश्चया(१२७)न्तः ॥ प्रथमं संशये सति निश्चये संपर्यवसानात् ॥

33.

फलदश्चन्दनो दृष्टो भोगिनो यमु(१२८)पासते .
सत्कलास्ते च तेषां च विषदं वदनं सदा ॥

चन्दन इत्युक्ते संशयः फलद इत्युक्ते निश्चयः(१२९)यः चन्दनस्य फलदत्वा-
भावान् भोगिनः नृसिनाय यं सेजन्ते इति सन्देहः ते च भोगिनः सत्कलाः

1 Ms. रुं; or रुं ?
4 Ms. दौ.

2 Ms. 'किं'.
5 Ms. 'विजय'.

3 Ms. 'वी' written above 'वि'.
6 Ms. 'दस'.

विद्यया... (18)... श्रुतर्यः सहृदयाश्चेति निश्चयः तेषां भोगिनां मुखं विपदं
प्रसन्नं विषोद्धारकं चेति सन्देहः ॥ (19) निश्चयगर्भः ॥ प्रथमं सन्देहः मध्ये
निश्चयः पश्चात्सन्देहः ॥ 34.

इत्यादि वर्णनं यस्य (110) मिलत्सन्देहनिश्चयम् .

न वृत्तः कल्पवृत्तोपमित्युक्तावेति सङ्गतिम् ॥

संशयनिश्चयसंकी (111) र्णं यस्यैवं वर्णनं सङ्गतिमेति सङ्गच्छते . कदा
अयं राजा वृत्तो न भवति किं तर्हि कल्पवृत्तो भव (112) वीत्युक्तौ सत्याम् .
कल्पवृत्ते पूर्वोक्तस्य सफलत्वादेर्विशेषणजातस्य संभवात् ॥ नि (113) श्रया-
न्तस्तन्देहः अन्तनिश्चयस्य लाभात् ॥ 35

वभार न स राजत्वं राजराजत्वमेव तत् . (114)

अन्यथा निधयः सर्वे कथमायत्ततां ययुः ॥

इतरराजवत्स राजा राजत्वं नावहत्किन्तु वत्त (115) स्य राजत्वं राज-
राजत्वमेव भवति . राज्ञां राजा राजराजः वैश्रवणश्च . अन्यथा यदि स
राज (110) राजो न [स्यात्तर्हि कथं सर्वे निध] यस्तस्यायत्ततां जग्मुः [राज-
रा] जस्यैव निधि [पतित्वा] त् ॥ (117) प्रथमापह्नुतिः ॥ विषयस्य निषेधेन्यस्य
विधानात् निषेधपूर्वमारोपान् ॥ 36.

रुद्राणी (118) तद्वर्धुर्दीपसहस्रं तप्तसो भिदे .

न पुष्करतटे लिङ्गसहस्रं तददीदिपत् ॥

रुद्राणी नाम (119) तद्वर्धुः पुष्करतटे तमोहरणार्थं तदीपसहस्रमज्य-
लयत् न पुनस्तलिङ्गसहस्रमज्यलयत् ॥ (120) द्वितीयापह्नुतिः ॥ आरोपपू-
र्वकं निषेधस्य सङ्गात्वात् ॥ 37.

योगिन्यात्मप्रभारूपासावलि(1.21)माद्यष्टकच्छलात् .
अपश्यत्फलितां स्थाणावहिंसाद्यष्टपुष्पिकाम् ॥

आत्मप्रभा नाम सा(1.22) योगिनी स्थाणौ परमेश्वरविषयामहिंसा-
दिमेवाष्टपुष्पां फलितामज्ञासीत् कस्माद(1.23)[हिंसा]दि यदष्टकं तद्रूपात् ॥
तृतीयापह्नुतिः॥ असत्यत्वप्रतिपादकेन च्छलश(1.24**27)व्देन निर्देशात्॥38.

रुद्राणीति पुरंध्रीभिर्योगिनीति च योगिभिः .
आत्मप्रभेति सा ज्ञाता विशन्त्यर्कस्य(1.1) मण्डलम् ॥

पुरन्ध्रीप्रभृतिभिस्सा रुद्राण्यादित्वेनोल्लिखिता ॥ उल्लेखः ॥ एकस्या
अनेकधा क(1.2)ल्पनात् ॥ .

● 39.

सुनुर्वाक्पतिराजोस्य प्रसाद इव भूर्त्तिमान् .
हिताय सर्वलोकानामुदपद्यत शा(1.3)म्भवः ॥

लोकानां हितार्थं मूर्तो हरप्रसाद इव विग्रहराजोस्य पुत्रो जातः ॥
शुणोत्प्रेक्षा ॥(1.4) प्रसादाख्यो शुणो विपयित्वेन सम्भावितः ॥ 40.

स भुजाभ्यां जयान्प्रपदष्टाशीत्यधिकं श(1.5)तम् .
बुद्ध्या निर्मलया कालं कामं च मनसाजयत् ॥

स जयानष्टाशीत्यधिकं शतं भुजाभ्यां(1.6) प्रापत् . स शुद्ध्या बुद्ध्या
कालं निर्मलेन च मनसा काममजयत् इति नवत्यधिकं शतं प्राप्तम्॥(1.7) 41.

गणनां सूचयन्तीव जयानामिति यत्र ताः .
धामत्रयीकला वक्रपंचके पंचधा स्थिताः .

य(1.8)त्र वर्तमानानां जयानां नवत्यधिकं जयानां शतमिति संख्यां
पंचवक्त्रस्येश्वरस्य मुखपञ्चके(1.9) स्थिता धामत्रयीकलासूचयन्ति .

चन्द्रकलाष्पोदश सूर्यकला द्वादश बह्विकला दशेति(1.10)प्रतिवक्त्रमष्टात्रिंश-
द्भवन्ति अष्टात्रिंशत्संख्यास्ता धामत्रयीकलाः पंचमुखस्येश्वरस्य प्रतिमु(1.11)खं
वर्तमानत्वात्पञ्चभिर्गुणिता भवन्तीति नवत्यधिकं शतं भवन्तीति क्रियोत्प्रे-
क्षेयम् सूचनाकि(1.12)यायास्संभावनात् ॥ 42..

तं प्रासादमसौ चक्रे पुष्करे व्योमवाससं .

भक्त्या त्यक्तोत्तरासंगः कैला(1.13)स इव भाति यः ॥

असौ राजा पुष्करतीर्थे हरस्य तं प्रासादं चक्रे यो भक्त्या त्यक्तोत्त-
रासंगः कैला(1.14)स इव भाति . त्यक्तोत्तरादिकसंगश्च ॥ द्रव्योत्प्रेक्षा ॥
कैलासस्य द्रव्यत्वात् ॥ 43.

धर्मस्येव(1.15) नवः [सर्गो] स्थिति— — — — .

सिंहराजः[सुतस्त?]स्य संहार इव मान्मथः ॥

यो धर्मस्येव(1.16) सर्ग इत्याद्यन्वयो योज्यः . लावण्यातिशयेन राज-
राजिकादायि(?)...[सं]हारो[त्प्रे]क्षणम् ॥(1.17) सिद्धात्मिकोत्प्रेक्षा ॥ स-
र्गादयो घबन्ताः तेषां कृदभिहितो भावो द्रव्यं.....[द्र]व्यवद्भा-
(1.18)वेन सिद्धत्वात् ॥ 44.

पुष्करे पुष्कलमुधं प्रासादं सोपि निर्मये .

श्वेतो गुण इवोपास्ते यो दे(1.19)वं शशिशेखरम् ॥

श्वेतो गुण इव यो हरं सेवते तं प्रासादं मुधासितं स पुष्करे कृतवान् ॥
(1.20) उपमालङ्कारसद्गोत्प्रेक्षा ॥ श्वेतगुणस्य साधारणत्वेनोपमा भवति
संभावनायां नू(1.21)त्प्रेक्षा ॥ 45.

सिंहराजं तंमालोक्य सिंहराजमिवापरम् .

धर्मस्य त्रिपदीच्छेदी ननाम(1.22) कलिहृद्भरः ॥

अपरं लोकोत्तरं सिंहमिव यं दृष्ट्वा सिंहराजाख्यं धर्मस्य पादत्रयाप-
(1.23*)हारी कलिहस्ती नष्टः त्रिपदी गतिविशेषः तच्छेदी च हस्ती सिंहं
दृष्ट्वा नश्यति ॥ जात्युत्प्रेक्षा ॥(1 1)सिंहो जातिः ॥ 46.

सूनुविग्रहराजोस्य सापराधानपि द्विपः .

दुर्वला इत्यनुध्यायन्नक्षत्रि(1 3)य इवाभवत् ॥

अमी दुर्वला भवन्तीति कृतापराधानपि शत्रून्श्चिन्तयन्नक्षत्रिय इवा-
सीत्(1 3) क्षत्रियकार्यस्य मारणस्याकरणात् ॥ जातेरभावोत्प्रेक्षा ॥ अक्ष-
त्रिय इति जात्यभा(1.4)वः ॥ 47.

अनीलाश्वमिवादित्यं कुर्वन्निर्हयरेणुभिः .

लेभे खुररजोघोरान्धकार इति(1.5) नाम यः ॥

न नीला अश्वा यस्य तमिवादित्यं कुर्वन्तीभिर्वाजिधूलिभिर्हेतुभिः खुर-
रजोघो(1.6)रान्धकार इति यो नाम लब्धवान् . अर्थावस्थानां खुररजसा
घोरोन्धकारो यस्मादिति विग्रहः ॥(1 7) गुणस्य ॥ गुणस्य नीलत्वस्याभा-
वोत्प्रेक्षणम् ॥ 48.

अतिष्ठन्तमिवात्मानं मत्वा स्वखुरधूलिभिः .(1.8)

वभ्रमुर्वाजिनो यस्य संकटास्वपि वीधिषु ॥

स्वखुररजोभिर्वीथीनामात्मानमवदरूपेणातिष्ठन्तमिव(1 9) मत्वा यद-
श्वास्संकटमार्गेष्वप्यभ्रमन् . रजसावटानां पिहितत्वात्तेष्वपि वाजिनो वभ्र-
मुरित्य(1 10)र्थः ॥ क्रियायाः ॥ स्थितिक्रियाया अभावोत्प्रेक्षणम् ॥ 49.

गृह्णन्तिः परया भक्त्या वा(1.11)णलिङ्गपरम्पराः .

अनर्मदेव यत्सैन्यैर्निरमीयत नर्मदा ॥

1 Ms. 'सिंह'. 2 Ms. 'इव' 3 Add अभावोत्प्रेक्षा. (पत्रमप्रेषि). 4 Ms. 'लिट्'.
5 Ms. 'त्मानमपि', 'वदरूपेण' lc. under 1-8 (lc. mark after 'न').

भक्त्यतिशयात्पूजार्थं वाण(1.12)लिङ्गानि गृह्णिर्यत्सैन्यैर्नमदा अन-
मर्देव निर्मिता . नर्मदायास्तदा वाणलिङ्गाभावात् ॥(1.13) द्रव्य[स्य] ॥
[अनर्मदे]ति द्रव्यस्याभावोत्प्रेक्ष[णम्] ॥ 50.

त्यक्तं तपस्विना [स्वच्छं] यशोशुक(1.14)मितीव यः .
गुर्जरं मूलराजाख्यं कन्धादुर्गमवीविशत् ॥

तपस्विना वराकेण तपोधने(1.15)न च स्वच्छं यशोशुकमनेन
त्यक्तमितीव मूलराजनामानं गुर्जरं कन्धाख्यं दुर्गं चीरं च(1.16)
स प्रावेशयत् . तपस्वी चानुकम्प्यार्थ इति कोशः . कन्धा च दुर्गं परुषत्वात् ॥
श्लेषोत्था ॥(1.17) 51.

सूर्यवंशप्रभूतस्य चन्द्रेमण्डलनिर्गता .
तस्य रेवामयी वाहैः कीर्तिर्मलिनिताभवत् ॥(1.18)

सूर्यवंश्यस्य तस्य वाजिभिश्चन्द्रमण्डलाभिर्गता रेवामयी कीर्तिर्मलिनी-
कृता ॥(1.19) [साप]हवा ॥ रेवामयीति मयटः प्रयोगात् ॥ 52.

व्यधादाशापुरीदेव्या भृगुकच्छे स(1.20**28) धाम तत् .
यद्रेयास्पृष्टसोपानं चन्द्रधुम्वति मूर्धनि ॥

आशापुर्याख्याया देव्याः प्रासादमव(1.1)टो(?)करोत् . यद्रेवया स्पृष्ट-
सोपानं चन्द्ररिशरसि चुम्वति . रेवायाश्चन्द्रप्रभवत्वामन्द्रेण चुम्वतो(1.2)-
क्तिः ॥ प्रतीयमानोत्प्रेक्षा ॥ अत्र वाक्यार्थप्रतीतिममय एव पदार्थसमन्वय-
प(1.3)र्यालोचनया चुम्वनस्य तात्त्विकत्वाभावावगमादार्थस्संभावनात्मक
इवार्थ इति प्रतीय(1.4)मानोत्प्रेक्षा ॥ 53.

तस्य दुर्लभराजोभूदनुजो माधवानुगः .
नारीणां सततं येन हृदये(1.5)मदनायितम् ॥

1 Ms. 'ये न'. 2 Ms. 'कोषे'. 3 Ms. 'नट'. 4 Ms. has 7-33 on margin.
5 Ms. 'स्पृष्ट'. 6 Sic- Is it 'न्यायकोश' or 'दश नृपकोश'?

माधवो मन्त्रिविशेषो वसन्तश्च सोनुगो यस्य स दुर्लभराजोऽस्यानु-
जोभूत् (1 6) येन नारीणां चेतसि न मदनायित काक्का मदनायितमेव वभूवे-
त्यर्थं मदस्य नायित नीय (1 7) मानस्य प्रयोजनम् स्त्रीषो शिजन्तान्नै-
पुसके भावे क नारीणां स्त्रीणां चेतसि मदनायि (1 8) त कामवदाचरितम्
कामश्च वसन्तानुगो भवति ॥ 54

चन्द्रोदयन्ति पूर्वाद्रौ मलये चन्दन (1 9) न्ति च .
मन्दरे क्षीरपूरन्ति तुषारन्ति हिमालये ॥

उपमोपक्रमोत्प्रेक्षाद्वयम् ॥

55.

यशासि (1 10) शीतलीकर्तुमिच्छयेव दिगङ्गनाः .
यस्य गोविन्दराजाख्यस्स तस्मादुदपद्यत ॥

हे (1 11) तूत्प्रेक्षा ॥ इच्छयेवेति हेतु ॥ यस्य यशासि कर्तृणि पूर्वशैला-
दिषु चन्द्रोदयादिवदाचरन्ति, अत्र (1 12) हेतूत्प्रेक्षा दिगङ्गनाश्शीतलीक-
र्तुमिच्छयेव ॥ उपमोपक्रमोत्प्रेक्षा सर्वप्रातिपदिके (1 13) भ्य क्विचित्येक
इत्युपमानात्किञ्चिद्विधानं माप्रतीतिपर्यवसाने तूपमानस्य
प्र (1 14) कृते सभवाचित्यात्सभावनोत्थाने उत्प्रेक्षा ॥ स गोविन्दराजाख्य-
स्तस्माज्जात ॥ 56

यस्य (1 15) वैरिघरदृष्टात् गमितस्य कवीश्वरैः .
वीर्यशाल्यनुसृत्यर्थमिवाभ्राम्यद्यशो जगत् ॥

कवीन्द्रै (1 16) शत्रुषु घरदृष्टत्वेन वर्ण्यमानस्य यस्य यशो जगद्भ्रा-
म्यदत्र फलमुत्प्रेक्ष्यते वीर्येण शालन्ते (1 17) ये ते वीर्यशालिनो वीर्ययुक्ता-
श्शालयश्च तेषामनुसरणार्थम् ॥ फलोत्प्रेक्षा ॥ अनु (1 18) सरणं फलम् ॥ 57

1 Ms यि Dhātupāṭha Bhu Idh 926 2 Pāṇini 3 3 114 3 i e 54
and 55 Comm. of 55 with 56 4 Ms 'कलु' 5 Ms 'पय' 6 cf Māhā
bhāṣya on Pāṇini 3 1 11 Kāshika quotes it as a Vārtika 7 Thus
Comm Ms reads 'शान्त्य'

तस्माद्वाक्पतिराजेन सम्भूतमवनीध्रजा.

कलिः कृतीकृतो येन भूमिश्च त्रिदिः (1.19) वीकृता ॥

वाक्पतिराजाख्येन राज्ञा तस्मात्सम्भूतम् . भावं कः . येन कलिः कृत-
गुणीकृतः पावः (1.20*) चतुष्टयेन कलावपि धर्मसेवनात् . अतो भूमिश्च
त्वर्गस्सम्पादितः ॥ अतिशयोक्तिः ॥ क (1.1) लिकृतयोर्भेदेऽप्यभेदोपनिबन्धनात् ॥
एवं भूमिर्त्रिदिवयोर्ज्ञेयम् ॥ 58.

अम्बाप्रसादभा (1.2) घाटपतिं यस्सेनयान्वितम् .

व्यसृज्यशशः पश्चात्पार्श्वं दक्षिणदिक्पतेः ॥

आघाट (1.3) स्य हाद्यौनामनगरस्य पतिं स्वामिनमम्बाप्रसादनामानं
ससैन्यं यमस्य समीपं यशः (1.4) सः पश्चादनयत् . पूर्वमम्बाप्रसादो दक्षिणा-
शापतिनिरुद्धं प्रापितः पश्चात्स्वं यशः (1.5) इति कार्यकारणयोः पौर्वापर्यरू-
पकालविध्वंसरूपः कालव्यत्यासः ॥ (1.6) 59.

भिन्नमम्बाप्रसादस्य येन च्छुरिकया मुखम् .

प्रतापजीविकासृग्भिस्तममेव व्यमु (1.7) च्यत ॥

येन कर्तृभूतेन च्छुरिकया करणभूतया भिन्नमम्बाप्रसादस्य मुखं क-
र्मभूतं (1.8) प्रतापेन जीवितेनासृजा च समकालं परित्यक्तम् ॥ अत्र कार्य-
कारणयोर्भिन्नकालयोस्त (1.9) भकालत्वम् ॥ 60.

गोत्रभिद्वैरिभिर्वैरिस्त्रीभिर्दहन इत्यपि . .

मृत्युर्वैरिर्मर्त्यवैरिपत्तनैः कर्तुरे (1.10) श्वरः ॥

61.

प्रचेता इति नीतिवैस्त्राणकार्यस्सदागतिः .

धनदोषिभिरीयथ भुवा यः प्रत्यपय (1.11) त ॥

वैरिभिर्यो गोत्रभित्कुलहन्ता वज्री चावसित वैरिर्त्वाभिर्दहनो दह-
तीति दहन (I 12) तासा हतान्भर्तृननुसरन्तीना दाहहेतुत्वात् दहनोभिश्च .
मृत्युर्यम कर्तुरेश्वरो नैऋत शू(I 13)न्यीकरणात् प्रचेता प्रकृष्टचेता वरु-
णश्च . सती आगतिर्यस्य पवनश्च धनं ददाति वैश्रवण(I 14)श्च ई[श ई-
श्वर] पूर्वोत्तरदिक्पतिश्च ॥ भेदस्योद्भेदरूपातिशयोक्ति ॥ 62

इन्द्रनीलश(I 15)लाकाया धत्ते स्फटिकपीठताम् .
या मूर्त्तिश्शाम्भवी [पूर्णा] नाजैपीत्सापि तद्यशः ॥

इन्द्रनीलश(I 16)लाकेवेन्द्रनीलशलाकेत्युपचारात्कलङ्क तस्या स्फटिक-
पीठता या शाम्भवी मूर्त्ति (I 17) धत्ते सापि मूर्त्तिं पूर्णचन्द्रो यद्यशो ना-
जैपीदतुलयदित्यर्थ ॥ सम्वन्धे [असम्वन्ध]रूपातिश(I 18)योक्ति ॥ 63.

अद्यापि यो न गतवान्परलोकं यतो भुवा .
विस्मृतान्यमहीपालमालया हृदि(I 19) धार्यते ॥

योद्यापि परलोक न गत यतोन्यान्नाज्ञो विस्मरन्त्या भुवा लोकेन
स्मर्यते तेभ्योस्याधि(I 20)कगुरत्वादिति भाव ॥ सम्वन्धे असम्वन्ध ॥
परलोकगमनसम्वन्धेप्यसम्वन्ध ॥ 64.

वीर्ये(I 21)रामस्तुतस्तस्य वीर्येण स्यात्स्मरोपमः .
यदि प्रसन्नया दृष्ट्या न दृश्येत पिनाकिना ॥

तस्य सु(I 22**23)त तस्य पुत्रो वीर्यरामनामा राजा वीर्येण शक्त्या
स्मरोपमस्त्वाद्यदीश्वरेण प्रसन्नया दृष्ट्या न दृश्येत ॥ अत्र(I 1) स्मरसादृश्य-
सम्वन्धेपि पिनाकिप्रसन्नदोष्टेविषयत्वादसम्वन्ध ॥ अतिशयोक्तय ॥ 65.

अद्वि(I 2)तीयो रणान्त्वन्धश्शुद्धिमात्रज्ञोचितः .
परित्यक्तो महायोधैस्सहायत्वे स्थितैरपि ॥

66.

अगम्यो यो नरे(१.३)न्द्राणां सुधादीधितिसुन्दरः .

जघ्ने यशश्च यो यश्च भोजेनावन्तिभूभुजा ॥

67.

तस्य चामुण्डराजेन क(१.४)निष्ठेन विनिर्भमे .

विष्णोर्नरपुरे धाम विष्णुलोके तथात्मनः ॥

अद्वितीयोप्रतिमल्ल एकाकी(१.५) च सहप्रामात्याप्तशुद्धो रक्ष्यस्तहायै-
रपि योयैस्त्यक्तः राज्ञामगम्यश्चन्द्रमनोहरो यशश्च यो यश्चोज्ज(१.६)यिनीरा-
जेन हतस्तस्य कनिष्ठेन भ्रात्रा चामुण्डराजेन नरपुरे विष्णोः प्रासादो नि-
र्मितः आत्मनः(१.७) च धाम स्थानं विष्णुलोके निर्मितम् ॥ अत्र प्रस्तुत-
योर्यस्य यशसश्चाद्वितीयादिभिर्गुणैरभि(१.८)संबन्धः स च केवलेन भवतीति
हननक्रियया सह निर्दिष्टः इति गुणरूपधर्माभिसंबन्धे तु(१.९)त्ययोगिता .
तस्येत्यत्र निर्माणक्रिययाभिसंबन्धः ॥

68.

अभूदुर्लभराजोस्माद्यदीयैः प्रतियो(१.१०)गिभिः .

चराचराणां लुठितं पादान्ते भूभृतां भयात् ॥

यस्य शत्रुभिश्चराचराणां भूभृतां राज्ञां(१.११) शैलानां च पादान्ते च-
रणान्ते प्रत्यन्तपर्यतान्ते च भयाल्लुठितं . भावे कः ॥ अत्र चराचरभू(१.१२)-
भृतोप्रस्तुताः तेषां लुठनक्रिययाभिसंबन्धः ॥

69.

मातङ्गसङ्करे यस्मिन्वीरसिंहेस्त(१.१३)मागते .

अपरागानुतापश्च विधिना प्रापि कर्कशः ॥

स्नेच्छसंप्राप्ते यस्मिन्वीरसिंहे हते(१.१४) विधिना निन्दा पश्चात्तापश्च
प्राप्तो दुस्तदः . मातङ्गा इस्तिनश्च ॥ अपरागानुतापयोरप्रस्तु(१.१५)तयोः
कार्कश्यगुणाभिसंबन्धः ॥

70.

एवं प्रस्तुताप्रस्तुतयोरगुणक्रियाभिसंबन्धात्तुल्ययोगिता च(१.१६)तुर्विधा ॥

तस्य विग्रहराजेन भोगीन्द्रेणानुजन्मना .
शेषेण च महीभारं त्याजिताः पृथि(L.17)वीभृतः ॥

भोगिनां भोगभाजामहीनां चेन्द्रेण तस्य कनीयसा भ्रात्रा विग्रहराजेन
शेषेण च(L.18) पृथिर्वाभृतो राजानश्शैलाश्च भूभारं त्याजिताः ॥ 71.

धृता शिरोभिश्शेषेण दंष्ट्रया क्रोडमूर्चिना .(L.19)
पृष्ठेन कमठेन्द्रेण स्कन्धैर्दिग्गजमालया ॥ 72.

पादैः पर्वतचक्रेण भुजाभ्यां येन दोष्मता .
वसुन्धरा(L.20) ततो गाढमारलेपसुखमन्वभूत् ॥

शेषादिभिर्मस्तकादिभिरूढा ततो येन भुजाभ्यामू[दा ध](L.21*)रालि-
ङ्गनसुखं प्रापत् ॥ धृतेत्यादि दीपकम् ॥ 73.

हिमान्यां हिमशैलस्य कैलासस्य(L.1) तटत्विषां .
विविधौ गङ्गा मेरोः कीर्त्या भूर्यस्य भूभृतः ॥

विविभाविति मध्यस्थेन क्रियापदेन(L.2) सर्ववाक्यानां संबन्धः ॥ 74.
दीपकत्रयम् ॥

चकार दुर्वलानां यः क्षमामागस्वि(L.3)नामपि .
जह्रे निरपराधानामपि यश्च वलीयसाम् ॥

सापराधानामपि दुर्वलानां च(L.4)मां क्षान्तिमकरोत् निरपराधाना-
मपि सर्वलानां क्षमां भूमिमहरत् ॥ कारकदीपकम् ॥(L.5) क्षमेति कर्मकार-
कस्य साधारणत्वात्कर्मकारकम् ॥ 75.

मालवेनोदयादित्येनास्मादे(L.6)वाप्यतोन्नतिः .
मन्दाकिनीदूदादेव लेभे पूरणमब्धिना ॥

उदयादित्येन मालवदेशी(1.7)येनास्मादेवोन्नतिरुदयः प्राप्ता . समुद्रेण
गङ्गाह्रदादेव पूरणं प्राप्तम् ॥ 76.

सारङ्गाख्यं(1.8) तुरङ्गं स ददौ यस्मै मनोजवम् .
नहुचैश्वर्यवसं क्षीरसिन्धोरन्यः प्रयच्छति ॥

मनोवर्जयो यस्य(1.9) तं सारङ्गनामानमथं स मालवाय ददौ क्षीरसि-
मुद्रादन्य उचैश्वर्यवसं न ददाति ॥ 77.

जिगा(1.10)य गूर्जरं कर्णं तमथं प्राप्य मालवः .
लब्ध्वानूरुस्मूर्यरथं करोति व्योमलङ्घनम् ॥(1.11)

तमथं प्राप्य मालवः कर्णाख्यं गूर्जरमजयत् सूर्यरथं लब्ध्वानूरुराका-
शलङ्घनं करो(1.12)ति ॥ 78.

पृथ्वीराजस्सुतस्तस्मात्ततो—रभूत् .
कुमारब्रह्मचारी हि कुमारो भद्र(1.13)[नद्विषः] ॥

[तस्मात्पृथ्वीरा]जास्यः पुत्रो जातः कामवैरिणः कु[मारोपि] कुमार-
भद्रा(1.14)रो भवति ॥ 79.

रात्रौ रात्रौ चतुर्बाहुस्स एवाद्दश्यतानुगैः .
ऐरावतं विनान्यः कथतुर्दन्तो नि(1.15)शम्यते ॥

अनुगैः प्रतिनिशं स एव चतुर्बाहुर्दृष्टः . ऐरावतादन्यः कथतुर्दन्त-
श्चयते ॥(1.16) दृष्टान्तः पूर्वत्र साधर्म्येणोत्तरत्र वैधर्म्येण ॥ 80.

पुष्करे ब्रह्मकोशास्तितुलुस्यशत(1.17)सप्तकम् .
हत्वा ब्रह्मस्वकामानां कुलक्षयमुपादिशत् ॥

ब्रह्मकोशस्य ब्रह्मस्वस्यास्ति(1.18)ह्ररणं यस्मात्तच्चुलुक्यानां जनविशेषाणां शतसप्तकं हत्वा स राजा ब्रह्मस्वहरणाभि(1.19)लापिणां कुलक्षयमुपादिशत्. ब्रह्मस्वहृत्कश्चिन्नासीदित्यर्थः ॥ 81.

अच्छिन्नं सोमना(1.20**20)थाध्वन्यन्नसत्रं च कारयत् .
इदं मोक्षार्थिनां भोगमानुषद्विक्रमव्रवीत् ॥

सोमनाथतीर्थ(1.1)मार्गेनवरतमन्नसत्रं च कारयद्विदमन्नसत्रकरणं मोक्षकाङ्क्षिणामानुषद्विक्रमं फलम(1.2)कथयत् ॥ अवरयं मोक्षः प्राप्तव्यः प्रसङ्गादन्नमपि प्राप्तमित्यर्थः ॥ 82.

तस्मादजयराजोभू(1.3)द्वदान्यो यद्वदान्यतः .
सर्वरत्नप्रदातिसन्धोः कल्पवृक्षस्य जन्म तत् ॥

वातुस्तस्माद्वाताजयरा(1.4)जाख्यो जातो यत्तत्समस्तरत्नवातुस्तमुद्रा-
त्कल्पवृक्षस्य जन्म भवति ॥ 83.

श्लाघ्यसङ्गण इत्यस्य(1.5) जप्यते नाम पार्थिवैः .
बीजाक्षरत्रयच्छायां धत्ते शक्तितयस्य यत् ॥

अस्य सङ्गण इति(1.6) नाम राजभिर्जप्यते यत्तच्छक्तीनां त्रयस्य बीजाक्षरत्रयशोभां धत्ते तन्नामजपनाच्छक्तिप्राप्ति(1.7)र्भवतीत्यर्थः ॥ 84.

सौम्येन मालवपतिस्सुहृणो येन दीप्तिमान् .
शमितोभ्युधरग्रस्तदवा(1.8)ग्रिथ्रियमानशे ॥

येन सौम्येन शमितो मालवेन्द्रस्सुहृणो मेघशमितदवाग्रिस्थिति(1.9)
प्रापत् ॥ 85.

कीर्त्तिपुष्पविकासं यं रुद्धवान्कल्पशाखिनाम् .
मन्ये तमेव मोक्षुं यः(११०) पुरन्दरपुरं ययौ ॥

स राजा कल्पवृक्षाणां यशःपुष्पविकासं यं रुद्धवांस्तमेव मोक्षुं(१.११)
स स्वर्गं गत इति जाने. कल्पवृक्षेभ्योतिदावासीदित्यर्थः . अतः कल्पतरूणां
यस्तेन कीर्त्ति(१.१२)विकासो रुद्ध आसीत्तस्मिन्प्रसीते स उत्पन्नः ॥ ८६.

पद्मसम्बन्धिनीं लक्ष्मीं रिपुरामामुखा(१.१३)नि यत् .
अत्यांजयदिति प्राप्ता गुणिभिश्श्रीर्न कैस्ततः ॥

स राजा धैरिस्त्रीमुखानि पद्म(१.१३)शोभामत्याजयद्यदित्यतो गुणि-
भिर्गुणयद्भिः पद्मैश्च कैर्न श्रीः प्राप्ता ॥ निदर्शने द्वे ॥(१.१५) सम्भवद्वस्तु-
सम्बन्धाऽसम्भवद्वस्तुसम्बन्धा च . अन्यत्रान्यसम्बन्धिनीं द्वायामन्यः कथं
दर्शयतीति(१.१६) नास्ति वस्तुसम्बन्धः ॥ ८७.

स दुर्वर्णमयैर्भूमिं रूपकैः पर्यपुपूरत् .
तां सुवर्णमयैस्तत्र क(११७)विचर्गस्त्वपूरयत् ॥

दुर्वर्णं रौप्यं दुष्टा वर्णाश्च तन्मयै रूपकैर्दीनारविशेषैर्नाटकैश्च(१.१८) .
स भुवमपूरयत् सौवर्णैः सुवर्णमयैश्शोभनाक्षरमयैश्च कविवर्गैस्तामपूर-
यत् ॥(१.१९) ८८.

कीर्त्तिं स वर्तमानानां भटैर्जिह्वै जयप्रियैः .
अतीतानागतानां तु रूपैरजरजयप्रियैः ॥ (१२०)

जयः प्रियो येषां तैर्भटैः करणभूतैर्वर्तमानानां कीर्त्तिनाहरन् अजयस्य
राज्ञः प्रियै रूपकैः(१.२१*) दीनारविशेषैश्च भूतानां भारिनां च राज्ञां कीर्त्ति-
महरन् ॥ ८९.

सोमलोरा प्रियाप्यस्य प्रत्यहं रूप(११)कैर्नवैः .
ऊतैरपि न संस्पर्शं फलद्वेन समासदन् ॥

तस्य प्रिया सोमलेखाख्या राज्ञी चन्द्रले(१२)खा च प्रत्यहं नवैः कृतै
रूपकैर्दानारविशेषैर्मृगैश्च हेतुभिः कलङ्केन पापेन लाञ्छनेन च स्पर्श(१३)
न प्रापत् ॥ व्यतिरेकभेदः ॥ उपमानादुपमेयस्याधिकगुणत्वेन न्यूनगुण-
त्वेन वा भा(१४)नार्त्त ॥ ९०.

भाग्यैस्समं समुत्पन्नं प्रजाभिस्सह लालितम् .
वधितं सुकृतैस्साकमर्णोराजमसूत सा ॥ (१.५)

भाग्यादिभिस्सह समुत्पन्नत्वादिलक्षणविशिष्टमर्णोराजं पुत्रं साजन-
यत् . भाग्यानां तदु(१६)त्पत्तिकारणत्वे तदुत्पत्तेर्वा भाग्यकारणत्वे सह-
भावोपनिबन्धात्कार्यकारणविध्वंसरूपाविश(१.७)योक्तिसहिता सहोक्तिः ॥ ९१.

कीर्त्या विमलया साकं देवी सा भूपतेः प्रिया .
प्रतापेन सहोप्रेण(१८) प्रियः पुत्रश्च सोभवत् ॥

शुद्धया कीर्त्या साकं समं सा देवी राज्ञः प्रियाभूत् . एवमुत्तरार्द्धेपि
योग्यम् ॥(१९) सहोक्ती ॥ ९२.

लक्ष्मीर्विनाभिमानेन कीर्त्तिर्दुर्यशसा विना .
बभौ श्रीखण्डवन्लीव तस्य भोगभृता(१.१०) विना ॥

निर्गर्वा श्रीनिन्दारहिता च कीर्त्तिस्तस्य बभौ यथा सर्पत्यक्ता चन्द-
नलता ॥ ९३.

कवित्वे(१.११)नेव पाण्डित्यं द्रविणेनेव यौवनम् .
ननाश तद्रिपुवलं विना दीप्तेन तेजसा ॥

यथा क(१.१२)वित्वेन विना पाण्डित्यं यथा च धनेन विना यौवनं
तथा तेजसा विना तच्छत्रुवलं नष्टम् ॥(१.१३) विनोक्ती ॥ ९४.

लोभप्रदोपमुक्तास्य कमला कमलिन्यभूत् .

अथौदार्यात्पंहीनासीत्तस्य(I.14) प्र[त्यर्थि]नां तु सा ॥

लोभाख्येन प्रकृष्टेण दोषेण निशारम्भेण च मुक्ता तस्य श्रीः पद्मिन्या-
(I.15)सीत् तस्य वैरिणां सा श्रीरौदार्यमेवातपस्तेन हीना पद्मिन्यासीत् ॥
गन्या विनो(I.16)क्तिः ॥ मुक्ताहीनादिपदैर्विनार्थस्य योतितत्वात् ॥ 95.

तापिताः प्राक्प्रतापेन विचारे(1.17)ए विशोभिताः .

अनुरक्तास्ततः पश्चाद्यशसाच्छादिता दिशः ॥

पूर्वं प्रतापेन तापिताः(।।१८) ततो विचारेण व्यवहारपरिच्छेदेन वि-
शोभिताः अतो नुरक्ता विशो यशसाच्छादिताः अ(।।१९)ग्निनां तापिता-
क्षिराकहुवादिना(?) शोभिताः गैरिफादिना रक्षितास्सुवर्णविकृतयो वस्त्रा-
(।।२०)[च्छादिताः].....रसव्यवहारप्रतीतिः ॥ १८

विप्रकृता निखिलैर्दोषैर्निचिता निखिलैर्गुणैः .(1.21**31')

शिवभक्तिरयमस्य सदा हृदयहारिणी ॥

दोषैरवधानादिभिस्त्यक्ता गुणैर्युक्ता शिवभक्तिः(१.१)यस्य भक्तोद्गरा सदा-
भूत ॥ निदोषादिधर्मारोपात्ताध्वीन्यवहारप्रतीतिः ॥ १७.

नयसिक्का प्रतापे(1.2)न क्रमात्पन्नावितोद्गमा .

विकसत्कान्तिपटला फलत्पुण्यपरम्परा ॥ १८.

दचाशीरक्षमितक्रान्तिद्युत्पि(1.3)पाँसस्सदाध्वगैः .

लक्ष्मीर्यद्भुजमास्तदा वृद्धिं साखाशतैर्गता ॥

प्रथमं नयेन सिद्धं ततः (1.4) प्रतापेन पल्लववान्कृत उद्गमो यस्यास्ता

1 Ms. 'देव'. 2 Ms. 'हेन'. 3 Ms. 'चरित'. 4 Ms. has 7. on margin.

5 Read 'रत्नधनविनि'.   6 Ma. 'रा' corrected to 'रा'.

विकसत्कीर्त्तिपटलं यस्यास्सा कलन्ती कलवदाच(1.5)रन्ती पुण्यपरम्परा
यस्यास्सा शमिताः कलान्तिक्षुत्पिपासा येषां तैरध्वगैः संन्मार्गगामिभिर्दत्ता-
(1.6)शीर्यद्रुजार्जिता श्रीरशाखानां प्रकाराणां शतैर्वृद्धिं गता ॥ सेकादिका-
र्यारोपात्पल्लवितत्वादि(1.7)धर्मारोपाच्चोभयारोपेण लक्ष्म्या लताव्यवहार-
प्रतीतिः ॥ 99.

स्तनद्रधाङ्गमिथुना भ्रमद्भ्रमरमा(1.8)लिकाः .
श्रीमन्मुत्ताम्बुजा वापीर्यो ददौ सुरसन्नसु ॥

स्तनवदाचरन्ति कूजन्ति च रथाङ्गमि(1.9.)धुनानि यासु ताः कचव-
दाचरन्त्यः स्फुरन्त्यश्च भ्रमरमालिका यासु श्रीमन्ति मुत्ताम्बुजानि या-
(1.10)सां ता वापीर्देवगृहेषु योदात् ॥ अत्रौपम्यस्य गर्भत्वम् ॥ 100.

चन्द्रचन्दनकर्पूरमुक्ताहा(1.11)रविरोधिनी .

सुदूरवर्त्तिनी यस्य कीर्त्तिः पाण्डुत्वमाययौ ॥

चन्द्रादीनां विरोधिनी न्यक्कुर्वती(1.12) सुदूरे वर्त्तमाना कीर्त्तिः पा-
ण्डुतां शुभ्रत्वमापत् ॥ अत्र विरहिणीव्यवहारप्रतीतेर्लौकिके(1.13) लौकि-
कव्यवहारसमारोपः ॥ 101.

मनोज्ञत्वेपि नाञ्जुम्बि स्वमुखेन कदाचन .

स्वच्छन्दं तेन यत्की(1.14)[र्त्तिः] ———— ॥

तेन राज्ञा 'कीर्त्ति[र्मनो]ज्ञत्वेपि सति स्वमुखेन न कदाचित्पृष्टा तेन
स्वेती(?) (1.15) 102.

[Lines 16 to end of page missing](*)

— — — — — पुंरूपार्थं कृतार्थताम् ॥

1 Ms. 'पटल' written above 'उत्तु'. 2 Ms. 'तावय'. 3 Ms. 'वेस'. 4 Ms. 'शोभ'.
5 Ms. 'जदया'. 6 Comm. reads 'कचव' which agrees with the alamkāra
of 'सन्न' etc. On 'कचव' see p. 111 and notes. 7 Ms. 'अप'. 8 Ms. 'गृहे'.
9 Ms. 'पुण्यपु'. 10 Ms. 'कीर्त्ति'. 11 So Ms. Add लौकिके न्यायिकव्यवहारप्रतीतिः.
12 Restore—भव-नुदित्रेवेव भवे कचवप्रप । इत्य सन्नवयु स्व कः पुः.

करणानि कर्माणि संश्रयो यस्य तं भोगं बुद्धिवलेनैव भजन्द्रष्टा सव-
ज्यव(1.1)हारसाक्षी संज्ञेव स्वं पुरुषार्थं कृतार्थतामनयत् शश्वितवानित्यर्थः .
सांख्यदर्शनवादिना(1.2)मात्मा सप्तधा बुध्यहंकारतन्मात्रापञ्चकत्वेन प्र-
कृतेर्जातं विकारमस्पृशन्मूलप्रकृतिसङ्गतां बु(1.3)द्धिं भासयंश्चिच्छायया
चक्षुरयन्बुद्धिमुखेनैव करणसंश्रयं चक्षुरादीन्द्रियाश्रयं भोगं भजन्बुद्धि(1.4)-
मुखेनैव पुरुषार्थं पुरुषविवेकरूपं कृतार्थतां नयति ॥ नीतिशास्त्रीये वस्तुनि
साक्ष्यशास्त्रीयव(1.5)स्तुसमारोपः ॥

स्फुरत्प्रज्ञाबलोत्साहसिद्ध्युपायगुणोदया .

सर्वाङ्गसुन्दरी यस्य (१७) नीतिर्वज्रभतां ययौ ॥

स्फुरन्तः प्रभायवलोत्साहा येषु ते सिद्ध्युपायगुणोदया यस्यां सा.
सि.(१.१)द्वयो भूम्यादीनामुपायास्तामादयः उदया आत्मादीनाम्. तथा स-
र्वाङ्गेषु त्वान्यादिषु(१.४) सुन्दरी यस्य नीतिर्वल्लभतां श्रद्धेयत्वं ययौ. तन्नी-
तिरन्येषां काङ्क्षणीयाभूदित्यर्थः ॥ स्फुर(१.५)ङ्गिः प्रज्ञावलोत्साहैस्सिद्धौ
वशीकरणे उपायात्मकानां गुणानामुदयो यस्यां सा. प्रज्ञा(१.१०)दिभि-
र्भूवशीकृतैत्यर्थः ॥ अत्र नीतिशास्त्रप्रसिद्धे वस्तुनि नायिकाव्यवहार-
प्रतीतिः ॥(१.११)

भूतत्तायामुदाचो यः परस्मै पदमग्रहीत् .

अनुदात्तो रिपुस्तस्य भूमाप्तावात्मनेपदी ॥ (१२)

अुवि सत्तायां प्रशस्त्वत्वे साम्राज्ये सति यः परस्मै परार्थं पदं द्राण-
ममहीन् यत उदात्तः(1.13).....र्थमेव पदीयं?(114) 105.

[Lines 15 to end of page missing] ("32)

मन्त्र्यपेक्षा देवनिर्योगस्तस्य मिथ्यतापेक्षा च नाभूत् ॥ यण्डमन्त्र्यकं

प्रमाणं जानाति वि[नियो](११) गं च वेत्ति स ईश्वरं सर्वज्ञं नापेक्षते ॥
लौकिके मीमांसाव्यवहारसमारोपः ॥ 106.

सपक्षे ददृशे ना[स्ते](१२) विपक्षे यज्जडात्मनि .
तत्प्रतापाग्निमान्भूभृद्वेतौ धूमेन्वमायि यः ॥

जनेन स पक्षे स्वाश्रिते वि[प](१३) ये यदृशे स्वपक्षस्योपकारं कुर्व-
न्यदृष्ट इत्यर्थः जडात्मनि विपक्षे शत्रौ यन्नास्ते अपकारप्रवृत्त(१४) एवाभू-
दित्यर्थः तत्तस्माद्वेतावायुधे सङ्गे सत्यां भूभृत्प्रतापाग्निमाननुमितः . धूमे
इ(१५)ति हेतोरांरोपः कालत्वेन धूमानुकारात् स पक्षे महानसे दृष्टः विपक्षे
जलादौ न दृष्टः(१६) ततो भूभृत्पर्वतो धूमे हेतौ कारणे लिङ्गे सत्यग्निमान-
नुमीयते ॥ लौकिके तर्कव्यवहार(१७)समारोपः ॥ 107.

अहार्यलङ्घनैस्त्यक्तरसास्वादैस्सदूषणैः .
येन पीनसितावस्थां कीर्त्ति(१८) रत्याजि वैरिणाम् ॥

येन राज्ञा शत्रूणां कीर्त्तिः [पीन]सिंवां चावस्थां [त्या]जिता[तीव]
ल(१९)घुर्मलिना च कीर्त्तिः कृतेत्यर्थः यतः अहार्याणां पर्वतानां [ल]ङ्घनै-
रारोहावरोहैस्त्यक्तो(११०) रसाया भूमेरास्वादो यैः करणभूतैः सह दूषणेन
दोषेण यानि तैः . अहार्यैरपरि(१११)हार्यैश्च लङ्घनैर्भोजनविच्छेदादिभिः
त्यक्तो रसा[नां मधु]रादीनामास्वादो येषु तथा(११२) तच्छोभनभूषणं
मरीचादियेषु तैर्हेतुभिर्भिषजा परिमितां(?) प्रतिशयायवस्त्वं तस्या अव-
(११३)..... जते . गतिबुद्धीति नियमात्कीर्त्तिशब्दस्य कर्मत्वम् . तस्य
चात्याजीत्यत्र कर्मण्युत्पन्ने(११४)..... ॥ लौकिके
आयुर्वेद(११५)-

108.

[Lines 16 to the end of page missing](*)

1 Ms 'येन' 2 Ms राज crossed after स 3 Ms 'रक्तु' 4 Ms 'दियं'
5 Ms Sic Is it सति ? 6 Ms 'त्पर्वतश्च' crossed after 'धू' 7 Ms.
'हेतौ'. 8 Ms पनीसि' 9 Ms 'वस्था' 10 Ms Sic Is it सद्भोजनदूषण ?
11 Sic Read पानसिता 12 Ms 'लिङ्गेति' Panini, 1.4.52. 13 Ms 'चत्यजी'.

— यशसि यं भूमिराश्लिष्टांजनि र—संः.

रजस्वलास्वभावोयं विधिनैवोपपादितः ॥

यस्य(1.1).....निमज्ज्या(?)यमालिङ्ग्य भूमिः रत्नपूर्णतो(?)
विधिनैवार्यं रजस्वलास्वभाव उपपादितः. र(1.2)जस्वला ऋतुमती
सपामुश्च ॥ 109.

लालनाताडनविदांपनुरज्यन्ति योषितः.

,अतो यशःप्रता(1.3)पाभ्यां भूमिस्तेन [वशी]कृता ॥

लालना प्रीतिस्तां ताडनं च ये विदन्ति तेषां स्त्रियोनुरज्यन्ति अतो
(1.4)देवीस्तेन यशःप्र[तापाभ्यां भू]मिर्वशीकृता ॥ समासोक्तयः ॥ 110.

बुद्धिमद्भिर्बु(1.5)दशस्त्रैस्सत्यवा[दिभि]— —.

व्यायामिभिर्वलीयोभिस्सहायैर्यो विदिद्युते ॥

बुद्धिमंत्वादि(1.6)विशिष्टैस्सहायैर्यो वीतः ॥ परिकरः ॥ विरोपयानां
साभिप्रायत्वात् ॥ 111.

अहिहि(1.7)पा प्रसिद्धेन गोमण्डलधरेण च.

स्वैरायतारोचितेन हरिणा यस्तमोभवत् ॥

अहिः कालिय(1.8)नागो घृत्रामुरश्च अहिर्भ्रातृव्यश्च तद्विषा गावो
धेनवो नेत्रादि च गौर्भूमिश्च तन्मण्डलधरेण(1.9) स्वैरं स्वेच्छयापतारेण
मत्स्यादिरूपमहणेपूचितेन स्वध्वासावैरावत ऐरावतस्तेन शेषिते(1.10)न
स्वात्मीया ऐरी इरायां भूमौ भवा भूमिविषया अवता रक्षकता तया रोचितो
यो राजा ह(1.11)रिणा जिघृक्षुना इन्द्रेण च तमोभवत् ॥ विरोप्यस्य विरो-
पयानां च साम्याच्छेषः ॥ अत्राच्यु(1.12)तेन्द्रवोरप्रस्तुतयोः श्रेयः ॥ 112.

I Ms. 'रतिव्या'.	2 Is it स्वयं ?	3 Is it रत्नपूर्ण ?
4 Ms. 'मि'.	5 Ms. 'ते चने हे'.	6 Ms. 'एव'.
8 Ms. 'म'.	9 Head 'रेभयो'.	7 Ms. 'देव'.

यस्सदन्तायुधकरान्परिहर्तव्यपद्धतीन् .

अत्यन्तगर्जनान्मत्ता(1.13)न्मातङ्गानजयद्रणे ॥

यो मातङ्गान्स्लेच्छांश्च युद्धेजयत् सदन्तानि शोभनधाराणि आयुधा-
नि(1.14).....वरेण च सहितान् तथा त्याज्यमार्गान् स्लेच्छानां
दुराचारत्वात्(1.15).....स्लेच्छानां(1.16) 113.

[Lines 17 to end of page missing](** 33)

नत्वम् पदानां सुप्तिङन्तानां भङ्गेनांशांशिकं.....भेदेन नीरसा रस-
वर्जिताः भिन्नस्वर उदा(1.1)त्तादिर्येषां तथा स्वापास्तुलभाशब्दा न ॥
लक्ष्यादयोर्था यैस्ते यस्य द्विपशेषा इवासन् ॥(1.2) अत्र शत्रुशेर्षयोः प्रस्तु-
ताप्रस्तुतयोश्श्लेषः ॥ श्लेषत्रयम् ॥ 114.

अत्यन्तशुद्धपक्षा(1.3)णां स्वहंसानामिवान्तरम् .

यत्पूर्वजन्मपुण्यानामज्ञासीत्केवलं विधिः ॥

यस्य पूर्वज(1.4)न्मनि पुण्यानामन्तरं विधिरेवं ज्ञातवान् . अत्यन्तं
शुद्धः पक्षस्तिद्वान्तो येषाम् हंसपक्षे पक्षाः प(1.5)त्राणि ॥ अत्र शुभव-
स्तुसम्पत्तिलक्षणे कार्येप्रस्तुततत्कारणपूर्वजन्मपुण्याभिधानाद्(1.6)प्रस्तुत-
प्रशंसा ॥ 115.

अनादित्यमिव व्योम तामसा इव वासराः .

अलोचनेवं जनता जज्ञे(1.7) यस्य प्रयाणके ॥

यस्य प्रयाणे सति आकाशादीनां सूर्यादिरहितत्वमिव जातम् ॥ अत्र से-
(1.8)नारजोवर्णनेप्रस्तुतेनादित्यत्वादितत्कार्याभिधानेनाप्रस्तुतप्रशंसा ॥ 116.

रजन्यामपि प(1.9)त्रिन्यः कुमुदिन्यो दिनेपि यत् .

नापुष्यन्यस्य साम्राज्ये जाड्यमेवात्र कारणम् ॥

1 Ms. "दन्ता" 2 Ms. "भिज" 3 Ms. "शासे". 4 Ms. "जुरो". 5 Restore
last 3 lines—पदमङ्गेन नीरसा । भिन्नस्वर- स्वापशब्दा येषा इव यदिप- ॥ 6 i.e. verses
112, 113, 114 ? If we exclude 112 where श्लेष is specially mentioned then
one verse is missing between 113 and 114. 7 Ms. "नेव". 8 Ms. "तत्कर".
9 Ms. "नेव". 10 Ms. "कैर".

रात्रावपि प(1.10)चिन्त्यस्वथा दिवाप्युत्पलिन्यो यत्र विकासितास्तत्र
जाड्यमेव हेतुः ॥ तद्रात्र्ये जडा एव न विक(1.11)सिता इति सामान्ये
प्रस्तुते तद्विशेषकुमुदिनीपचिन्त्यभिधानेनाप्रस्तुतप्रशंसा ॥(1.12) 117.

वद्धर्धमानं स्वकुलजैः केषांचित्पुण्यकर्मणाम् .
कल्पान्तस्थायितामेति धनं स्थाने निवेशितम् ॥(1.13)

पूर्वपुरुषैर्वर्धमानं स्थाने निवेशितं सत्कल्पान्तं तावत्स्थैर्यं केषांचिद्वा-
ग्यवतामेति ॥ अत्रात्र(1.14)^३.....ते सामान्याभिधानेनाप्रस्तु-
तप्रशंसा.....(1.15).....वृथिन्यामपि सं.....
.....(1.16) 118.

[Lines 17 to end of page missing](*)

जां नगरं कृतवान् येषु काव्येषु वज्रगरं न वर्णितं तानि काव्यानि
धन्यानि न भवन्ति ॥ तान्यधन्यानीत्यत्र वै(1.1)धर्म्येणाप्रस्तुतप्रशंसा
इदं काव्यं धन्यमिति प्रस्तुतार्थप्रतीतिः ॥ 119.

भक्त्यजयमेरुत्वं सार्धं यस्य तु(1.१)रालयैः ,
न हि पुण्यप्रभावेण तदस्त्येव न यद्भवेत् ॥

यस्य नगरस्याजयमेरुभावस्सार्धको भव(1.3)ति देवावासैः . मेरुर्हि
देवावासः . एतमेव विशेषं सामान्येन समर्थयते . न यद्भवेत्तत्रास्ति किं
वर्हि(1.4) सर्वमेव भवेदित्यर्थः पुण्यप्रभावान् ॥ अर्धाग्निरन्यासः ॥ 120.

धीर्यत्रावति नोत्कर्षं शिवपा(1.5)द्वयुगं विना .
उत्का एव हि सर्वस्मिन्वृषयो दर्शनं प्रति ॥

शिवपादद्वयादन्यद्वस्तु सौत्कर्षं युद्धि(1.6)ने जानाति . एतदेवोत्तरार्धेन

1 Ms. "न ६१". 2 Ms. "५३". 3 Restore "नोत्कर्षं शिवपादद्वयुगं विना".

4 This might be part of a shloka. 5 Read "५४".

कारणभूतेन समर्थयते. शिवपाददर्शनार्थं सर्वे ऋषयो यस्मात्सो(1.7)-
त्कण्ठाः ॥ कारणमृषीणामुत्कण्ठितत्वं समर्थकमित्यर्थान्तरन्यासः ॥ 121.

यत्र प्रत्यक्षफ(1.8)लदस्सेवितोग्रिस्सुकर्मणाम् .
धूमो हि घनतामेत्य भजते दृष्टिहेतुताम् ॥

यत्र शोभन(1.9)कर्मणां फलदोग्रिर्भवति. तथा हि यज्ञादिषु धूमो
दृष्टिहेतुर्भवति. अत्र अग्निसेवनस्य कार(1.10)[णस्य कार्य].....
समर्थकम् ॥ अर्थान्तरन्यासः ॥ 122.

उच्चैयताराकुसुमा वन्द्य(1.11)[मन्दाकिनीहृदा] .
—त्र श्रव्यसप्तपिंतृतीयसवनस्वरा ॥

उच्चैतुं शक्यानि ताराकुसुमानि य(1.12)[स्यां वन्दितुं शक्यो मन्दा]-
किनीहृदो यस्यां तथा श्रोतुं शक्यश्रव्यस्तृतीये सवने स्नाने^१ स्व-
री(1.13) 123.

[Lines 14 to end of page missing](**34)

[—]प्राप्तप्रवेशाभिरीतिभिस्सुखमास्यते ॥

द्वितीयां व्याजस्तुतिः ॥.....अ.....(1.1)नरूपया स्तुत्या
निन्दायाः पर्यवसाने प्रतीतिः ॥ 124.

तुङ्गत्वात्सर्वतो दृश्यं यदि—(1.2)क्लिकम् .
सर्वत्र भ्राम्यताद्यापि कलिना यन्न वीक्षितम् ॥

तुङ्गत्वात्सर्वतो दृश्यं वस्तु भ[वती](1.3)ति यदेतदनुपपन्नम् यद्वा

1 Ms. 'हृदो. 2 Ms. अतु 3 Sic. (!) 4 [पर्यायोक्तम्. गम्यस्योच्चत्वस्य भद्रवन्तरेणाभिधा-
नात्] 5 Illustration of व्याजस्तुति in which निन्दाभिधीयमानापि प्रमाणान्तराद्वापितस्व-
रूपा स्तुतौ पर्यवस्यति is lost. 6 Is it ईतीना मुखासनरु? 7 Restore वस्तित्व-
यौक्तिकम् 8 Should be यदेतदनु. 9 Is it यथा?

यत्रगरम् तथा हि सर्वासु दिक्षु भ्राम्यतापि कलियु[गेनो](१४)त्रतमपि तत्पुर
न दृष्टम् कलिस्तत्र न प्रविष्ट इत्यर्थ ॥ आक्षेप ॥ अत्र वक्तु युक्तस्यौ-
(१५)त्रत्यस्यायुक्तिमदित्यनेन प्रतिपादितो निषेधो निषेधाभासस्तम्पद्यमान
स्तदाचार क[लि](१६)प्रवेशाभावप्ररूढ विशेषमाक्षिपति ॥ 125.

न यत्र धामिकः कश्चित्कीर्त्तिकामो नरोपि वा .
अना[श्रये](१७)ए न प्राप्तः प्रवेशः कलिना क्वचित् ॥

यत्र नगरे धामिक कीर्त्ति[का]मो वा कश्चिन्नास्तीति [सा](१८)ध्यम्
अत्र साधनमाह अशरणेन कलिना तत्र प्रवेश क्वचिदपि न लब्ध ॥
आक्षेप ॥(१९) निषेधेनातिधामिकतारूपस्य विशेषस्य प्रतीते ॥ 126

किं नाम वर्ण्यते यस्य धुरीणैरपि वाग्मि(११०)[भिः] .
————— जि सर्वदा वर्णयन्ति यम् ॥

महापाग्मिभिरपि यस्य किं वर्ण्यते(१११) 127

[Lines 12 to end of page missing](*)

य मित्रभाव विरहिणीमारण दृत्वा कालपक्ष यमपक्ष
कृष्णपक्ष च प्रपत्स्ये ॥(११) [आक्षेप]प्रकारा ॥ 128.

इत्यध्यगवधूसख्यो यत्र वातायने रिक्ताः .
निन्दन्ति वन्द्य विश्वस्य प्रति[पत्सु](११२) सुगकरम् ॥

यत्र वातायनगता पान्थर्क्षासख्यो विश्ववन्द्य चन्द्र प्रतिपत्सु निन्द-
न्त्येवम् ॥(१३) 129.

पुण्डरीकैस्सुहरिणैर्मातृवैर्यत्र सुद्विजैः
कृष्णसारथ हरिभिश्शोभते राजमन्दिरम् ॥(१४)

सुहरिणोरतिशुभ्रै पुण्डरीकै च्छत्रैस्तथा सुद्विजैश्शोभनदन्तैर्मातङ्गै^१
 हस्तिभि कृष्णैश्च तैस्सां(१०)रैश्चाश्चैर्यत्र राजगृह शोभते ॥ विरोध ॥
 विरुद्धाभासत्वात् ॥ तथा हि पुण्डरीका व्याघ्रवि(१६)शेषा कथ हरिणा
 भवन्ति मातङ्गाश्चाण्डालास्ते कथ द्विजा कृष्णसारा मृगा कथ हरयै
 सिंहा ॥ (१७)

130.

राजहंसानुरूप्येण सितोपि पृथिवीभुजाम् .
 असितो यत्र सततं जायते यशसा भरः ॥

यत्र(१६) राज्ञामसित सङ्गाद्यशो राजहंसानुरूप्येण राजहंससितो
 मन्वादिप्रशस्तराजयशो(१७)नुरूपत्वेन यशसा भर उत्पद्यते ॥
 विरोध असितशब्दस्य विरोधद्योतकत्वात् ॥(१०) [अ]सितश्श्याम
 इति ॥

131.

क्षमायां यदकाठिन्यं शैत्ये तापकृता द्विपाम् .
 अपालक ———(११)

132

[Lines 12 to end of page missing] (**30)

. ति नोत्थानं यत्र सपूर्णपादपि ॥

अन्यत्र देशे त्रयाणां पादानां भङ्गेपि धर्म (११)
 लायते इत्यर्थं यत्र देशे चतुष्पादपि धर्म उत्थान निर्गमन नेच्छति तत्रैव
 तिष्ठतीत्यर्थं ॥(१२) विभावना विशेषोक्तिश्च ॥ अनवस्थितहेतु पादसा-
 मग्री तदभावेपि तत्फल धर्मानव[स्थान](१३)मुत्पन्नमिति विभावना तथा
 उत्थानस्य कारण सम्पूर्णपादत्व तत्सङ्गावेप्युत्थानाभाव[रूपक](१४)लस्यो-
 त्पत्तिरिति विशेषोक्ति ॥

133.

आयव्ययेषु कालैक्यं यत्र सर्वस्य दृश्यते .
 व्ययस्त्वादौ(१५) सुकृतिनामायस्तस्यानुयात्रिकः ॥

यत्र सर्वस्य लोकस्य धनोत्पत्तित्यागेषु समकालत्वं दृ(1.6)श्यते . अ-
जैयन्तो जना व्ययं कुर्वन्तीत्यर्थः . यत्र सुकृतिनामादौ व्ययस्तस्य व्ययस्यो-
त्पत्तिरनुयात्रिकी(1.7) पश्चाद्वनागम इत्यर्थः ॥ अतिशयोक्ती ॥ आयः का-
रणं व्ययः कार्यं भवति कारणका(1.8)र्ययोः पौर्वापर्यं प्रसिद्धम् तत्र त्वाय-
व्ययोस्तुल्यकालत्वम् . तथोत्तरार्धे आयव्यययोः(1.9) कारणकार्ययोः पौर्वा-
पर्यविपर्ययः ॥

134.

पौराणां हृदये यत्र सन्निधत्ते त्रिलोचनः .(1.10)
अन्तस्तु पौरनारीणां जाज्वलीति मनोभवः ॥

यत्र जनानां चित्ते हरस्सन्निधानं करोति(1.11) कामस्तु पौरस्त्रीचित्ते
ज्वलिततराम् ॥ असङ्गतिः ॥ हरः कामदाहस्य कारणम्(1.12) अत्र तु
हरः पौरचित्ते संनिहितः कामस्तु पौरस्त्रीचित्ते ज्वलतीति कार्यकारणयो-
र्विभिन्न(1.13)देशत्वात् ॥

135.

यत्र स्त्रीणामपाङ्गेभ्यः पूर्णाङ्गो जायते स्मरः .
युवभिर्जायमानोपि(1.14) रूपेण लभते बलम् ॥

यत्र पुरस्त्रीणां कटाक्षेभ्यः पूर्णाङ्गः कामो जायते तथा तरुणैर्जि(1.15)-
[तस्तासां रु]पेण कामो बलं लभते ॥ विपमम् ॥ सर्वत्र कारणानुगुणं
कार्यं प्रसिद्धम् (1.16) ..... कामस्य रूपहेतुकवललाभ-
.....(1.17)

136.

[Lines 18 to end of page missing] (*)⁴

यत्र राजशिखामणिः .

विश्वस्य मान्यतां लब्धुं सेव्यते परमेश्वरः ॥

यत्र रत्नैर्विरत्नैर्वा(1.1) [राजशिखा]मणिः राजा चन्द्रः शिखामणिर्यस्य
स परमेश्वरस्सेव्यते विश्वकर्तृकं मानं प्राप्तुम् ॥(1.2)[विचित्रं] विचल्पश्च ॥

1 Ms. 'यं' written over '4'. 2 Ms. 'दक्षे'. 3 *Scal.* नगरे as well as
पूर्व. 4 Ms. 'मणे'. 5 Illustration of *śaṅkha* lost. 6 Restore
चन्द्रैर्विरत्नैर्वा. 7 Ms. '4'. 8 Ms. 'दक्ष'.

विचित्रस्य विफलप्रयत्नलक्षणत्वात् अत्र हि मानलाभार्थं सेवाख्य-
(1.3)स्य प्रयत्नस्य विपरीतफलनिष्पत्तिहेतुत्वम्. सेवाकारिणां हि मान-
हानिः ॥ 137,

भूपैर्भुजेपि य(1.4)त्रत्यैर्धार्यते भूस्तसागरा .
कीर्त्तिः स्वच्छतनुस्तेषां न माति भुवनेष्वपि ॥

यत्रत्यै राजभिर्भूमिस्त(1.5)समुद्रा भुजचक्रेपि धार्यते स्वच्छा शुद्धा
सूक्ष्मा च तनुर्यस्यास्ता कीर्त्तिर्भुवनेषु न वर्तते ॥ अधिकद्वयम् ॥ अधिक-
(1.6)स्याश्रयाश्रयिणोरनानुरूप्यलक्षणत्वात्. अत्र ह्याश्रयस्य भुजस्या-
श्रयिभूताया भुवस्तुच्छत्व(1.7)महत्वाभ्यामनानुरूप्यम् भुवनानामाश्रयाणां
कीर्त्तिस्तदाश्रयीभूताया महत्त्वतुच्छत्वाभ्याम् ॥(1.8) 138.

धर्मो विवर्ध्यते यत्र वास्तव्यानां विभूतिभिः .
धर्मेण च विवर्ध्यन्ते वास्तव्यानां विभूतयः ॥

पौरश्री(1.9)भिर्धर्मो वर्धते धर्मेण च पौरश्रियो वर्धन्ते ॥ अन्योन्यम् ॥
परस्परं वर्धनक्रियाजननात् ॥(1.10) 139.

वार्षीकूपतटाकेषु प्रपासु विविधासु च .
दिवमप्युपयातानां दृश्यते तत्र जीवनम् ॥(1.11)

वाप्यादिषु जीवनं जलं प्राणश्च स्वर्गतानां दृश्यते ॥ विशेषः ॥ अना-
धारमाधेयमि(1.12)त्यादिलक्ष्यत्वात् ॥ अत्र जीवनं स्थावाररशरीरिणः ते
स्वर्गं गतास्तथापि जीवनं दृश्य(1.13)ते इत्यनाधारमाधेयम् ॥ 140.

त्रिदिवे दिवि पाताले कीर्त्तिः[सर्वासु] दिक्षु च .
यदीयानां नरे(1.14)न्द्राणा[मिकरूपा समा]श्रिता ॥

स्वर्गादिषु कीर्त्तिरेकरूपा समा समं युगपत्स्थिता ॥ वि^१(1 15) 141.

[Lines 16 to end of page missing](**36)

गै. पुनः राजभिः कीर्त्तिरनुपाल्यते ॥ व्याघातः ॥ उत्पत्तिविनाशयो-
रेकोपायत्वात् ॥ अत्र(1 1) राजभ्य एव दृष्टोत्सर्गोक्तपत्तिः तैरेव वेभ्य एव
च विनाशः ॥ 142.

अवला इति बाध्यन्ते सवलैरन्य(1 2)देशजैः .

तेनैव हेतुना यत्र रक्ष्यन्ते राजभिः परे ॥

अन्यत्र राजभिरवलत्वाद्वाजातो बाध्यन्ते त(1 3)स्मादेव हेतोस्तत्र
रिरात्रवो रक्ष्यन्ते ॥ व्याघातः ॥ व्याघातार्थं संभाव्यमानस्यावलत्वस्य
गो(1 4)विरुद्धरक्षणनिष्पादकत्वेन समर्थनात् ॥ 143.

यत्र वीर्यं प्रतापस्य प्रतापः कारणं त्रियः .

शीर्घ(1 5)र्मस्य नरेन्द्राणां धर्मो भोगापवर्गयोः ॥

यत्र वीर्यादयः प्रतापादीनां हेतवः ॥ कारणमाला ॥(1 6) 144.

अर्थो धर्मानुगो यत्र कामधार्थानुगो वृणाम् .

कामस्य शिवकामानां मोक्षोप्यनुगतां गतः ॥(1 7)

यत्र श्रेयस्कामानां धर्माद्यनुगा अर्थादयः ॥ एकावली ॥ अर्थादीनां
धर्माद्यनुगतत्वात् ॥ (1 8) 145.

यौवनेन वपुः स्त्रीणां यत्र रूपेण यौवनम् .

रूपं कान्तिविशेषेण सत्त्वावश्येन गर्जति ॥ (1 9)

यत्र यौवनादिभिर्वपुरादयो गर्जन्ति ॥ मालादीपकम् ॥ यौवनादीना-
मुत्तरोत्तर(1 10)वपुरादिगर्जनाख्यगुणावदत्वात् ॥ 146.

1 Me. 'हरे'. 2 [शिरेषः । एकस्याः कान्तिरेकगोचरत्वात्] Perhaps one illus-
tration of शिरेष—किञ्चिद्विपर्ययपर्याय-व्यवस्थान्तस्मरणेण is lost.

शम्भुर्लोकत्रये सारं तस्य सारं त्रिनेत्रता .

तत्रापि(1.11) चन्द्रमास्तस्य यत्कान्तावदनोपमा ॥ 147.

कनकाब्जैरजश्च्छब्दा वातायनविहारिणः .

मानवैर्यत्र सेव्यन्ते स्व(1.12)गङ्गावीचिमारुताः ॥

यत्र वातायनगता नाकनदीपवना मनुष्यैस्सेव्यन्ते यतो हेमाब्जैरजः-
(1.13)पूर्णाः ॥ काव्यलिङ्गम् ॥ कनकाब्जेत्यादेः पदार्थत्वात् ॥ काव्यलिङ्ग-
स्य च हेतोर्वाक्यप(1.14)[दार्थेत्यादि लक्षणात्] ॥ 148.

द्रष्टुं दिग्भ्यो दशभ्यो यदपर्याप्तदृगष्टकम् .

— (1.15) 149.

[Lines 16 to end of page missing](*)

हेतोर्वाक्यार्थत्वात् ॥ पूर्वश्लोकेपर्याप्तदृगष्टक इति विशेषणस्य पदार्थ-
त्वाभिमानात् ॥ 150.

सर्वस्वहारिणस्तस्तो वरुणो वाडवाद्ध्रुवम् .

यत्कूपान्सेवते तोयं गिरिदुर्गे कुतो(1.1)न्यथा ॥

वरुणस्य सर्वस्वं समुद्रस्तं दहतो वाडवाग्नेर्ध्रुवं भीतो वरुणो यत्कू-
पान्सेवते . वरुणत्रास(1.2)स्य साध्यस्य साधनमाह . अन्यथा यदि न वरु-
णस्य भयं स्यात्तद्विरिदुर्गे तोयं कथं स्यात् . वरुण(1.3)स्य जलाधिपतित्वा-
दिति भावः ॥ अनुमानम् ॥ साधनात्साध्यप्रतीतिरनुमानस्य लक्षणम् ॥
(1.4) अत्र गिरौ जलसंभवात्त्रासानुमानम् ॥ 151.

वरुणादिमहेन्द्रान्तमूर्त्तयो यत्र पार्थिवाः .

शिष्ट(1.5)दिक्पतिमूर्त्तित्वं गृह्णतेन्यपुरीः प्रति ॥

1 No Comm. [उदमालंकारः—उत्तरोत्तरोत्कर्षश्चर इति लक्षणात्]

2 Ms. 'काज'. 3 Ms. 'जच्छ'. 4 Ms. 'वेतो'. 5 Ms. 'मात्र'. 6 Ms. 'कोश'.

7-7 Ms. lc. at the top of page.

8 i.e. only one verse between दृष्टं

दिग्भ्यो and सर्वस्वहा. 9 Ms. 'नव'. 10 Ms. 'कृते'.

वरुणादारभ्येन्द्रं यावत्पञ्च लोकपालास्तेषां मूर्त्यस्ते(1.6)जोशा येषां
तथाविधास्तत्र राजानो भवन्ति . तत्र वरुणत्वमशेषजनाप्यायनात् . वायुत्वं
वलि(1.7)त्वान् . कुबेरत्वं धनदत्वात् . शर्वत्वं सर्वोत्कर्षात् . इन्द्रत्वमग्निद्वि-
व्रजत्वात् . यत्रत्या राजानोवशि(1.8)ष्टा ये दिक्पतयो वद्वियमनैर्ऋतास्तद्वायं
शत्रुनगरीषु गृह्णन्ति . अग्नित्वं तासां दाहात् . य(1.9)मत्वं शत्रुमारणात् .
नैर्ऋतत्वं शत्रुपुरीनिर्वसत्यर्करणात् ॥ अनुमानम् ॥ 152.

स्वर्गं पाल(1.10)ननिर्माणवर्णनैर्देववेशनानाम् .
ध्रुवं परयति यत्रत्यो राजा चित्रंकरः कविः ॥

पालनादिभिः(1.11) राजावयस्वर्गं गच्छन्ति ॥ यथासंख्यम् ॥ उदि-
ष्टानामर्थाणां क्रमेणानुनिर्देशात् ॥(1.12) 153.

व्यर्थो यशःप्रतापाभ्यां राज्ञां यत्रेन्दुभास्करो .
धत्तोर्धरात्रमध्याह्ने छत्रत्वं देववेशनानाम् ॥(1.13)

यत्र राज्ञां यशःप्रतापाभ्यां हेतुभ्यां व्यर्थो निष्प्रयोजनौ सन्तौ चन्द्रा-
कौ अर्धरात्रे मध्याह्ने च दे(1.14)वगृहाणां छत्रभावं धत्तः ॥ प्रतीपम् ॥ यशः-
प्रतापाभ्यां चन्द्रार्कयोराक्षेपात् ॥(1.15) 154.

[Lines 16 to end of page missing] (**37)

यत्कान्ताकेशसंस्कारधूपधूमस्सुधासितम् .
श्यामीकरोति सततं सौधं सितकरं ततः ॥(1.1)

यत्केशसौगन्ध्यार्थं धूमः पूर्वं सौधं ततश्चन्द्रं श्यामीकरोति ॥
पर्यायः ॥ क्रमेणैकस्या(1.2)नेकस्मिन्ननेकस्यैकस्मिन्नवस्थानात् ॥ 155.

यत्राधत्ते निशि मरुत्सौधेन्दुमणिशीकरैः .
घर्मोद(1.3)धिन्द्राभाखां गरुडयोश्चन्द्रकान्तयोः ॥

1 Ms. 'भेद' 2 Ms. 'तव' . 3 Ms. 'व्यय' . 4 Ms. 'कार' . 5 Ms. 'मि' .
6 Ms. 'व्यय' 7 Read 'व्यय' .

यत्र रात्रौ स्त्रीणां वायुरिन्दुसुन्दरयोगैरुद्योर्धर्म(1.4)जलकणानृद्धाति
कैस्तौधचन्द्रकान्तकणैः ॥ परिवृत्तिः ॥ चन्द्रकान्तजलकणैस्त्वे(1.5)दाम्बु-
ग्रहणात्समत्वम् ॥ 156.

पञ्चभिर्मार्गणैः पौष्पैस्समरो हरति कामिनाम्,
हृत्काञ्चना(1.6)म्बुजवनं वियोगाग्निपरीक्षितम् ॥

पुष्पमयैः पञ्चभिर्वाणैः कामो विरहाग्नौ परीक्षि(1.7)तं चित्तहेमप-
द्मवनं हरति ॥ 157.

सर्वस्वमपि संत्यज्य स्वगृहाद्यत्र मानिनः .
यशो गृह्णन्ति(1.8) तद्यस्य परे चर्वितचर्वकाः ॥

यस्य यशसः चर्विते चर्वणेपि कृते चर्वका भवन्ति(1.9) तद्यशस्सर्वस्वं द-
त्त्वा मानिनो गृह्णन्ति ॥ परिवृत्तिः ॥ सर्वस्वेनाधिकेन यशसो न्यून(1.10)स्य प्र-
हणेन न्यूनत्वात् ॥ पूर्वत्र पञ्चभिरशरैर्हेमपद्मवनहरणादधिकम् ॥(1.11) 158.

अपावनं धनं यत्र सर्वथा त्यागिनां गृहे .
अत्यागः स्तूयते मौग्ध्याद्वालाभिर्यत्र कामिनाम् ॥(1.12)

अपगतमवनं रक्षणं त्यागाभावो यस्य तद्धनं त्यागिनां दातॄणां गृहे
भवति . वालाभिः(1.13) कामिनामत्यागः अतिशयेनापराधः स्तूयते मुग्ध-
त्वात् ॥ परिसंख्या ॥ अपावन(1.14).....त्यागिधनादावेव नियम-
नात् त्यागिधन.....वा.....नृ(1.15).....भिमयः.....
...(1.16) 159.

[Lines 17 to end of page missing] (*)

[सतां परापवा]दोपि यत्र श्रोत्रमहाज्वरः .
स्वस्याकीर्त्तिर्भवेद्येन तत्तु व्यवहरन्ति के ॥

परस्यापवादोऽपि स(1) तां महाज्वरः कर्णयोर्भवति येन स्वस्यापयशो
भवेत्तत्के कुर्वन्ति . वाच्यां सैवं . यत्र परनिन्दापि(1 2) दुर्वचा तत्र स्वस्याकी-
र्तिहेतुभूतव्यवहारपरिहार आपतित इति शब्दोपात्तार्थापत्तिरिति(1 3) सैवं
वाच्या ॥ 160.

जहौ प्रागुपमानत्वं चरमं चोपमेयताम् .
यस्य संवर्धमानस्य संप(1.4)द्भिरमरावती ॥

प्रतीपम् ॥ अधिकगुणत्वसंभावनयोपमानत्वेन कल्पितामरा(1.5)वती
गुणानामन्तरपरीक्षणे सति पूर्वमुपमानत्वं मत्तजत् पश्चादुपमेयताम् . अति-
(1.6)न्यूनगुणत्वादिति भावः ॥ 161.

पुरान्तरेषु घनया श्वेतन्ते ज्योत्स्नया यदा .
तदा नीलन्ति यत्सौधान्य(1.7)सितागुरुधूम्यया ॥

अन्यनगरे पौर्णिमास्यादौ सौधानि श्वेतन्ति श्वेतानि भवन्ति तत्र तु
तदैव काला(1 8)गुरुधूमेन यत्सौधानि नीलानि भवन्ति ॥ गुणक्रियासमु-
च्चयः ॥ नीलनश्वेतनयोर्गुण(1 9)क्रिययोर्योगपद्यम् ॥ 162.

शीलालङ्करणं रूपं त्यागालङ्करणं धनम् .
श्रुतालङ्करणं मे(1.10)धा यत्र पुण्यानि शंसति ॥

यत्र रूपादीनि शीलाद्यलङ्कृतानि पुण्यसूचकानि भवन्ति ॥(1.11)
सद्योगः ॥ रूपादीनां सतां शीलादिभिस्सद्भिर्योगात् ॥ 163.

सचौरैर्दण्डकच्चापैरवर्षदैव(1.12)मातृकैः .
निर्धनैर्वहुदुर्भिर्चैर्दुर्जयं तत्पुरान्तरैः ॥

सचौरत्वादिविशेषणविशिष्टैरन्यन(1 13)गरैस्तज्जेतुं न शक्यम् ॥
असद्योगः ॥ पुरान्तराणामसतां चौरादिभिरसद्भिर्योगात् ॥(1.14) 164.

1 Ms. "देवि 2 Ms. वाच्या. 3 Ms. अर्थापत्ति . Perhaps one illustration
of गन्ध अर्थापत्ति is lost 4 Ms. वाच्या. 5 Ms. "नम". 6 Ms. "पिमा".
7 Ms. "दोषः". 8 Ms. "इव".

धर्मो दम्भं लोभमर्थः कामोऽस्थानप्रसङ्गताम् .
मोक्षश्चार्चनवैमुख्यं दिशन्त्यत्र न हस्यते ॥(115)

अन्यपुरेषु धर्मादयो दम्भादिकलुपिता हस्यन्ते ॥ सदसद्योगः ॥ सतां
धर्मादी[ना](116)- 165.

[Lines 17 to end of page missing] (**38)

स्य यस्य राज्ञः प्रतिकारांसामर्थ्ये सति तत्सबन्धिना पराभवात् ॥ 166.

यत्र मेघाः पिधीयन्ते गवाक्षा(11)गुरुधूम्यया .
सौदामिनीभिस्तेषां च हेमहर्म्यमरीचयः ॥

जालनिर्गतकालागुरुधूमैर्य(12)त्र मेघाश्छाद्यन्ते विद्युद्भिश्च स्वर्णहर्म्यो-
शवः ॥ मीलितद्वयम् ॥ वस्तुना यस्त्वन्तरनिगूह(13)नात् ॥ 167.

अभिन्नैकेन्दुभूरिस्त्रीमुखवातायनाः क्षपाः .
समरामाननाम्भोजदीर्घिका यत्र(14) वासराः ॥

अभिन्न. सट्टश एकोप्रतिमल्ल इन्दुर्येषा तानि भूरीणि स्त्रीमुखानि
येषु(15) तानि वातायनानि यासु ता क्षपा भवन्ति समानि रामाननानि
येषा तान्यम्भोजानि या(16)सु ता दीर्घिका येषु ते वासरा भवन्ति ॥ सा-
मान्यम् ॥ प्रस्तुताना मुखानामप्रस्तुतैश्च(17)न्द्रपद्मैर्गुणसान्ध्येन कात्स्न्यो-
पनिबन्धात् ॥ 168.

मध्येपि शुभ्रशशुभ्राश्मवेश्मरश्मिभरैश्शशी(18) .
यत्र सर्वाङ्गनीलो वा महानीलगृहांशुभिः ॥

यत्र स्फटिकगृहरश्मिसमूहै (19) चन्द्र. कलङ्कस्यानेपि शुभ्रो भवति

इन्द्रनीलगृहरश्मिभिस्सर्वाणिषु नीलो भवति ॥(1.10) तद्गुणः ॥ अन्यदी-
यसितासितगुणग्रहणात् ॥ 169.

न शक्यते यदानेतुं कलिना म(1.11)लिनात्मताम् .
तमसा चन्द्रविम्बं हि सविशेषं प्रकाशते ॥

कलिना यन्नगरं मालि(1.12)न्यं नेतुं न शक्यते यतः चन्द्रस्तमसात्यर्थं
शोभते ॥ अतदगुणः कलिगुणाननुहारात् ॥(1.13) 170.

गृह्येत त्रिगुणं त्वत्तो न स्यादग्रहणं यदि .
प्रत्यादिशन्ति शम्भन्त्यो यस्मिन्नित्यान्तकामुकान् ॥(1.14)

[यस्मिन्] कुट्टिन्यो.....न्तान्कामुकानिति प्रत्यादिशन्ति निपे-
धयन्ति इति हेतोर्यदि तत्कर्तृ(1.15)कत्वं कर्मकम्.....त्यर्थः
तदा त्वत्तः त्वत्]सकाशान्मया(1.16) त्रिगुणं गृह्येत परं सा तु त्वां न गृह्णाति
मद्वस्ते त्वया न्यस्तं यद्वस्तु तन्न गृह्णातीत्य(1.17)र्थः ॥ उत्तरम् ॥ अत्र
हि उत्तरात्प्रभुमन्नीयते . कामुकैर्हि कुट्टिनीनामुक्तमेतत्(1.18) इदं वस्तु तस्यै
वेहि सा मत्समीपं त्वयानीयतामिति ततः कुट्टिनीभिः पूर्वोक्तमुत्तरं(1.19)
दत्तमस्मादुत्तरात्प्रभोन्नयनम् . त्वत्त इति कामुकपरामर्शकम् एकतचनं तु
प्र(1.20)त्येकं पृथग्भाषणात् कुट्टिन्यो ह्यभिसारिकाणां गौरवरक्षणार्थं जना-
नुत्तरयन्ति ॥(1.21*) 171.

कं यत्र पुष्करं गत्वा वरिवस्यन्ति साधवः .
कं पुष्कराद्गृहायातं स्पृष्ट्वा शुद्धिं च मन्वते ॥

पुष्करं ती(1.1)र्थं गत्वा साधवः कं ब्रह्माणमुपासते पुष्करतीर्थाद्गृहा-
यातं कं जलं स्पृष्ट्वा शुद्धिं मन्यन्ते कमि(1.2)ति प्रश्ने कं ब्रह्माणं कं जल-
मित्युत्तरं द्वितीयम् ॥ 172.

1 Ms. एम्ब.   ॥ Is it 'त्यार्न' ?
5 Sic. Is it तत्कर्तृकं त्वत्कर्तृकम्ग्रहणं ?

3 Ms. उल्लि.
॥ Ms. 'रट्टयो'.

4 Is it 'त्यार्न' ?
7 Ms. 'रट्टि'.

यद्य कर्णोत्पलन्यस्तहस्तं दीपावलो(१३)किनीः .
दृष्ट्वा वधूः प्रियोपान्ते सखीभिः प्रतिमुच्यते ॥

दीपशमनार्थं कर्णोत्पलेषु न्यस्ता ह(१४)स्ता यत्रैव कृत्वा दीपानवलो-
कयन्तीर्नारिर्भर्तृनिकटे दृष्ट्वा सखीभिः प्रतिमुच्यते ॥(१५) सूक्ष्मम् ॥
रिरसारूपसूक्ष्मार्थप्रकाशनात् ॥ 173

शीतः पाणिरपथ्योय सद्यो मे निरगाज्ज्वरः .(१६)
यत्र रामा प्रियस्पर्शप्रस्वेदमिति निहुते ॥

इदानीं सम ज्वरो निर्गतोत्तस्तवाय पाणि शी(१७)तत्त्वादपथ्य इत्य-
नेन वचसा प्रियस्पर्शेन प्रस्वेद रामाच्छादयति ॥ व्याजोक्तिः ॥ स्वेदेनो-
द्भिन्नस्य(१८) प्रियस्पर्शसुखस्य ज्वरनिर्गमनेन निगूहनात् ॥ 174

मा प्रवेक्ष्यति कोप्यन्तर्मा शब्दश्श्रूयते वहिः .(१९)
वाक्य यत्र नवोढानामिति कान्तैर्निगद्यते ॥

नवोढा वक्ति मा हठादिक कुरु यत् कोप्यन्त प्रवेक्ष्य(१२०)ति तथा
मायुङ्क्त्व यतो वहिरशब्दश्श्रूयते एतदेव कान्ता अनुवदन्ति मा निपेध कुरु
यत् कोप्य(१२१)न्त प्रवेक्ष्यति काकुप्रयोगेण न प्रवेक्ष्यतीत्यर्थः मा निपेध
कुरु यतो वहिरशब्दश्श्रूयते काकु(१२२)प्रयोगेण न श्रूयते इत्यर्थः ॥ वक्रोक्तिः
काकुप्रयोगात् ॥ 175.

कोप्यन्तर्मे न ते स्नेहः कोपवन्त त्य(१२३)जान्तरात्
नतोहमिति मानिन्यो रम्यन्ते यत्र कामिभिः ॥

ममान्त स्नेहस्तव नास्ति यद्वा त्वत्कर्तृक स्नेहो मेन्तर्मयि विप(१२४)-
यभूताया न भवतीति मानिनीनामुक्तिः कामिभिस्त्वन्यथा योजनं कृतम् त्व

[कोपी] कोप(15)वान् मे मम नते प्रणते स्नेह इति त्वयोक्तम् तत्कोपमन्त-
राधिस्ता[त्यज त]वाहं नतः प्र(16)णामकारीत्युक्त्या कामिभिर्मानिन्यो
रम्यन्ते रमणीजिनाः . मे इत्येकवचनमेकैककामिन्य(1.17)भिप्रायात् ॥
श्लेषेण सैव ॥ सैवेति वक्रोक्तिः ॥ 176.

यत्र स्तनन्धयान्हस्ते रत्नदीपं जिघृ(18)क्षतः .
दृष्ट्वा हाहेति सम्भ्रान्ता धात्री चेतैर्विहस्यते ॥

रत्नदीपं हस्ते गृह्यतो बालान्द(19)ष्ट्वा सम्भ्रान्ता हाहेति वदन्ती
॥त्री चेतैरुपहस्यते ॥ स्वभावोक्तिः ॥ 177.

निपीडितस्य पूर्णे(20**39*)न्दोःस्सुधया पङ्किलाङ्गुली .
यत्र मृत्युजितः पादौ भाव्येते भावितैः पुनः ॥

पीडितस्यासनभूत(1)स्य पूर्णचन्द्रस्यामृतेनाद्राङ्गुली मृत्युजितो भग-
वतः पादौ भक्तैः प्रणिधीयेते ॥ भाविकम् ॥(1)अत्यन्तविप्रकृष्टस्य भगव-
दङ्गुलिपङ्किलत्वस्य प्रत्यक्षायमाणत्वात् ॥ 178.

च्युतकर्पूरकस्तू(13)रीपांसुला पण्यवीथिका .

कुरुते पाण्डुरश्यामवाससो यन्निवासिनः ॥

च्युताभ्यां कर्पूरक(14)स्तूरीभ्यां पांसुला यत्राट्टवीथी यस्मिन्निवा-
सिनः पौरान्सितासितवस्त्रान्करोति ॥ उदात्तम् ॥(15) सातिशयसमृद्धिवर्ण-
नात् ॥ 179.

पारेसिन्धु विजिग्ये यां मध्येसिन्धु व्यधाच्च याम् .
रामः कृ(16)ष्णश्च नगरं ते दास्ये यस्य नोचिते ॥

समुद्रपारे यां नगरं लङ्कां रामो जितवांस्तथा समु(17)द्रमध्ये नगरं

1 Should be "कोपिन". 2 Ms. "राधि". 3 Ms. "वाहन न". 4 Ms. वक्रो.
5 Ms. ५ ५ ५५ vertically on margin.

द्वारवर्ती कृष्णो यां व्यधात्ते नगर्यो यस्य दासत्वयोग्ये न भवतः ॥
द्वितीयमुदात्तम् ॥(१४)लङ्काजयद्वारिकानिर्माणयोर्महापुरुषचरितयोरङ्गभू-
तत्वात् ॥ 180.

चन्द्रांशुस्मेरधम्मिल्ल(१५)मल्लिकानां प्रियान्प्रति .
सौधेषु गीतं रामाणां यत्रालिभिरनूद्यते ॥

चन्द्रांशुभिः स्मेरांशु(११०)भ्रतरा धम्मिल्लमल्लिका यासां स्त्रीणां
प्रियानुद्दिश्य गीतं सौधेषु संस्रीभिरनु पञ्चा(१११)दुद्यते गीयते ॥ रस-
वत् ॥ रतेरङ्गत्वादसवदलङ्कारः ॥ 181.

सौधेष्विन्दूदये शुद्धाः प्रि(११२)यमार्गस्पृशो दृशः .
न व्याकुलयितुं भृङ्गा यत्रोत्पलदृशामलम् ॥

चन्द्रोदये प्रियमा(११३)गंवीक्षणीरुत्पलदृशां दृष्टीर्व्याकुलीकर्तुं भ्रमरा
नालं न शक्ताः अत्युत्कण्ठयेति भावः ॥(११४)प्रेयोलङ्कारः ॥ प्रियमार्गवी-
क्षणव्यमत्वादौत्सुक्यस्य रत्यङ्गस्य व्यङ्ग्यत्वात् ॥ व्यभिचा(११५)रि-
प्रेयस्वि ॥ 182.

प्रलापशिखभक्तानां धूयते यत्र निश्चलैः .
शिवभक्तैर्गृहद्वारं कुर्वन्नि[रिव(११६) पङ्क्तिम्] ॥

.....शिव शिवेति प्रलापहर्षवाप्येण गृहद्वारं प-
ङ्क्तिं (११७) 183.

[Lines 18 to end of page missing](*)

भवतीभिश्चन्द्रोदयेपि कोपो न त्याज्यः. चन्द्राधिकस्य शृङ्गारोद्दीपकस्याभावा-
थोपिशब्दः. इत्ये(११)वं प्रियहासोल्लस्यस्त्रीणां कोपोच्चलं मल्पीकरोति प्रियहा-
सेन रोपशाम्यतीति अर्थः ॥ समाहितम् ॥(१२)कोपप्रशान्तेरभ्यङ्गत्वम्
इति ॥ 184.

हठेन पादपतनं यत्र रामासु सागसाम् .

कोपाग्निं दीपयति⁽¹³⁾ च प्रसादाम्बु च वर्षति ॥

रामासु सापराधानां संवन्धिं हठेन प्रणमनं कर्तुं कोपाग्निं ज्वलय⁽¹⁴⁾-
ति हर्षजलं च वर्षति . प्रसादे इति वा पाठः ॥ भावसन्धिः ॥ असूयौत्सु-
क्ययो रत्यङ्गयोर्भावात् ॥⁽¹⁵⁾ 185.

लटभाभिस्त्वयं दत्तं विलासिषु नवंक्षतम् .

दृष्टं विस्मृत्य रत्यन्ते यथैति क्षणविघ्नताम् ॥⁽¹⁶⁾

कामिनां तरुणीभिस्त्वयमेव दत्तं तद्वद्विस्मृतं सद्वत्पन्ते दृष्टं
विघ्नतामेति ॥ भावोदयः ॥⁽¹⁷⁾ असूयोदयात् ॥ 186.

यस्मिन्पराङ्मुखी रक्ता साक्षुस्स्मेरा च योपिताम् .

सुसखीसाक्षिकं दृष्टि⁽¹⁸⁾र्भवत्यानमति प्रिये ॥

रमणीनां प्रिये प्रणमति सति दृष्टिः पराङ्मुखत्वादिसहिता क्षिण्ध⁽¹⁹⁾-
मयीसाक्षिकं भवति ॥ भावशवलता ॥ अमर्यासूयानिर्वेदहर्षाणां शव-
लत्वात् ॥⁽¹¹⁰⁾ 187.

भ्रूमङ्गभिस्त्रीणां येनाप्ताश्चापराजयः .

कामस्य कामिभिर्यत्र कृतस्तस्य पराजयः ॥⁽¹¹¹⁾

येन कामेन भ्रूमङ्गविच्छित्तिभिर्हेनुभिश्चापानां राजयः पङ्क्तयः प्राप्ताः
तस्य कामस्य का⁽¹¹²⁾मिभिः पराजयः कृतः ॥ अनुप्रासयमकयोस्सं-
सृष्टिः ॥ 188.

केलीकोकिलकाकल्याः⁽¹¹³⁾ कल्याः कान्तागिरो जये .

यत्र कामयमानानां नानाङ्गं सुवते सुखम् ॥

यत्र प्रियाणां वाचः(1 14) कामयमानानां कामिनां नानाविधं सुखमु-
त्पादयन्ति केलीकोकिलानां काकलीक(1.15).....॥ जये कल्पाः कुश-
लाः ॥ तयोरेव संकरः ॥ 189.

कर्पूरविषणौ यत्र सर्वस्मि... (1 16)- 190.

[Lines 17 to end of page missing](**40)

स्थानेनामरावतीन्द्रनगरी भूरिसौभाग्यं स्पृशति . समगुणेति तात्पर्यम्.
या च स्त्री पुरुषायि(1.1)तवृत्तिस्सात्यर्थं सुभगा ॥ समासोक्त्युत्प्रेक्षा-
सङ्करः ॥ स्पृशतीति संभावनातात्पर्या(1.2)दार्ढ्युत्प्रेक्षा नायिकाव्यवहारा-
रोपाच्च समासोक्तिः ॥ 191.

एवंविधामजयमेरुपूरः प्र(1 3)तिष्ठां
कृत्वा सकौतुक इवाजयराजदेवः .
दोर्वीर्यसंहतनयं तनयं विधाय
सिंहासने त्रि(1.4)दिवसीक्षितुमुच्चचाल ॥

एवंविधामजयमेरुनगरस्य प्रतिष्ठां कृत्वा स्वर्गदर्शनार्थं(1 5) कौतुकीव.
नगरान्तरलाभार्थमिति भावः . भुजबलमिलितनीति पुत्रं सिंहासने कृत्वा
(1 6)चलितः ॥ 192.

अर्णोराजोऽथ सादाशिवमनिशमनुध्याय रूपं प्रसन्ना-
दस्मादत्रैव(1.7) जन्मन्यतुलबलमिव प्राप्यं पञ्चाननत्वम् .
सर्वोर्वीणुएहरीकप्रकटविघटनोन्मत्तमा(1 8)तद्भाराज-
त्रासायासावतारव्यवसितमकरोत्पुष्करक्षेत्रमेकम् ॥

अथार्णोराजस्सदा(1 9)शिवसंबन्धि रूपं ध्यात्वा प्रसन्नादस्मात्सदा-
शिवादस्मिन्नेव जन्मानि बहुबलमिव पञ्चानन(1.10)त्वं सिंहत्वं पञ्चवक्रत्वं च

प्राप्यैकमप्रतिमल्लं पुष्करक्षेत्रं समस्तभूमौ पुण्डरीकाणां (I.11) छत्राणां प्रकटं
विघटनेनोद्धतानां मातङ्गराजानां म्लेच्छानां त्रासायासोत्पादने व्यवसितं
(I.12) शक्तमकरोत् ॥ व्यवहितमिति पाठो नार्पः . सिंहश्च पुण्डरीकाणां
व्याघ्रविशेषाणां विघ्नः (I.13) टनादधिकमुद्धतानां हस्तिनां भयमुत्पादयतीति
भद्रम् ॥

193.

श्रीलोलराजमुत्प (I.14) ण्डितभट्टनो-
राजात्मजो विवरणेन स जोन्मराजः .
सर्गे चिराद्व्यधित पञ्चममञ्चि (I.15) —
— — — — — राजे ॥

श्रीश्रीकण्ठचरित्रकाव्यविबृत्तौ (I.16)

[Lines 17 to end of page missing](*)

* * * * *

[पष्ठः सर्गः]

* * * * *

समीपु-

भयं तदेवाजयमेरुनार्यः ॥

प्रथमं चन्द्रस्य राहुणा ग्रहे प्राप्ते सति चन्द्रलोके दाक्षा(1) यणीनां ताराणामधिन्यादीनां यज्ञयमासीत्तदेव तत्सप्तमित्यर्थः दुर्गाङ्गनाः प्रापुः (1.2) विपण्ये हस्तश्रवणं च नक्षत्रे हस्तः करश्रवणं कर्णौ यासां ताः ॥ 1.

रजोभिरेव प्रतिभानभङ्गे(1.3)

पूर्वस्य पुंसस्तरणोः प्रवृत्ते .

निर्गत्य सोष्मा विदधे स दोष्मा-

नौर्वाग्नितां तत्कटकार्णवस्य ॥

अ(1.4) खोराजस्य पूर्वः पुमानादित्यः तस्य रजोभिरेव प्रकाशनाशे जाते सोष्मा दप्तो दोष्मान्भुजशा(1.5) ली स.....[सै]न्य-समुद्रस्य वडवाग्नितामकरोत् तत्कटकमशोपयदित्यर्थः ॥(1.6) 2.

पराङ्मुखी यत्पृतना प्रपेदे

जनङ्गमानामनुभिवियोगम् .

स रौरवाणां सुवसत्वकालो

भा(1.7) ग्यानि वा भास्करमण्डलस्य ॥

जनङ्गमानां म्लेच्छानां पृतना सेना प्राणैर्वियोगं पलायमा(1.8) ना सती यत्प्राप्ता स रौरवाणां नरकविशेषाणां सुवसत्वकालः सूर्यमण्डलस्य वा

1 Restore विपण्यहस्तश्रवण. स. 2 Ms. 'स्तत्र'. 3 Ms. 'य'. 4 Ms. दोष्मा. 5 Ms. 'ताक'.

भा(११)ग्यानि भवन्ति . यदि हि म्लेच्छा रणे संमुखा श्रियेरस्तदार्कविम्बं
भित्वा गच्छेयुः नत्वेवमतो न(१०)रके पतिताः ॥ 3.

दोःशालिनामाजयमेरवाणां
यल्लोहघातैः करणीयमासीत् .
भारा(११)यमाणैर्निजवर्मलोहै-
स्तदन्वभूवन्वहवस्तुरुष्काः ॥

अजयमेरुभवाना भटाना श(१२)स्त्राघातैर्यत्कर्तव्यमासीत्तद्गारीभूतै-
रायसकवचैर्वहवस्तुरुष्काः प्रापुः . निजकवचभ(१०)रैरेव मृता इत्यर्थः ॥ 4.

पुरोगतानामसवो निरीयुः
पिपासया ये मरुधूलिमध्ये .
तैरेव सा(१४)-----
----- ॥

..... पिपासया(१५)

5.

[Lines 16 to end of page missing](**41)

— घतस्कराढ्ये
सुखेन पाथेयमिवात्तवद्भिः ॥

अश्वप्रीवास्वायुधप्रहार दत्त्वा शोणित [पतित](११)द्वि कैश्चिन्मृतम् .
भावे क . अत्रोत्प्रेक्ष्यते पाथचोरसंकुले नरमार्गे पाथेयमिव गृह्णाति (१२) .
चौरबहुले च लोकः पाथेय गृह्णाति ॥ 6.

मरुस्थलीवालुकया प्यघत्त
कांश्चिद्विपन्नान्नु(१३)उतः पृथिव्याम् .

संस्कारमात्मोचितमन्तकाले
प्रवर्तयन्ती कृपयेव वात्या ॥

मृतान्भूमौ लुठ(१४)तोन्यान्वातसमूहो मरुसिकतयाच्छादयत् . अत्रो-
त्प्रेक्ष्यते कृपया हेतुभूतया यवनोचि(१५)वं प्रेतसंस्कारं भूमिनिष्पन्नलक्षणं
प्रवर्तयन्तीव ॥

7.

रुद्ध्वा स्थितान्कांश्चन राजमार्गं
ग्रा(१६)म्याशशवान्गन्धभयेन हुत्वा .
तुरुष्कमांसस्य चिराद्रसङ्गं
क्रव्यादमग्निं रचयांवभूवुः ॥(१७)

राजमार्गमापृत्य स्थितान्कांश्चन शवान्गन्धभयेन हुत्वा ग्रामिणः क्रव्या-
दमसंस्कृतमग्निं(१८) तुरुष्कमांसस्यास्वादज्ञं चिराच्चक्रुः ॥

8.

वभूव यावानवनेः पुरस्ता-
द्भारस्तुरुष्कैर्व्यसुभि(१९)र्लुठद्भिः .
तावानभून्मेदुरितोदरीणां
तत्पारणाद्भारणतश्शिवानाम् ॥

तुरुष्कैर्गतग्रा(११०)र्लुठद्भिः पूर्वं भूमेर्यावान्भारोभूतावानेव भारस्त-
त्पारणात्तुरुष्कप्रसनात्पीवरोदरीणां(१११) जम्बुकीनां धारणतोभूत् . पार-
णशब्दो भक्षणो वर्तते . तुरुष्कभक्षणे निवृत्तस्य भारस्य शिवामे(११२)दुर-
त्वात्पुनरुदयः ॥

9.

असूचि तेषां विशतामुलूकै-
स्सपादलक्षं यदमङ्गलं प्राक् .
त(११३)त्तत्पलास्वादननिर्वृतेस्य
भद्रं वभाषे बलिभृकुलस्य ॥

सपादलत्तं नाम देशविशो(१.१४)पं विशतां स्लेच्छानाममङ्गलमुल्लूकैः
कौशिकैर्यत्सूचितं तदमङ्गलमेव कर्तृ काक(१.१५)[कुलस्य] शुभममूचयत्
यतो मृतस्लेच्छमांसग्रासमुखितस्य . आसादनेति पाठो ना(१.१६)[पः]
..... ॥ 10.

— — — — — रीति
परस्परस्याप्सरसो हसन्त्यः .
जनङ्गमैर्मूर्धभिरर्ध(१.१७) —
— — — — — ॥

..... रुदयं ममेभ्य(१.१८) 11.

[Lines 19 to end of page missing](*)

तिस्ते तत्र कथामात्रमपि नाकुर्वन्निति . पांथेप्ष्विति यस्य च भावेन
भावलक्षणमिति सप्तमी(१.१), पांथाः कथामत्यजन्मृद्वादयस्त्वकुर्वन्निति
तात्पर्यम् ॥ . 12.

पवित्रिता वीररसेन धात्री
मुहूर्तमा(१.२)त्रं नृपसैनिकानाम् .
चाण्डालकीलालमलीमसे तु
चिरस्य वीभत्सरसे ममज्ज ॥

राजसै(१.३)न्यानां वीररसेन कर्त्रा भूमिर्मुहूर्तमात्रं पवित्रीकृता . तुः प-
चान्तरे . स्लेच्छरक्तैरशुचौ वीभत्सरसे(१.४) चिरममज्जत् ॥ 13.

इतमसादीकृतनष्टशिष्ट-
प्रविष्टोरुष्कतुरङ्गमापि .
सेना चकाराज(१.५)यराजसूनो-
रुच्चैरश्वस्सर्गमयीरिवाशाः ॥

नृपः(१.१) पताकासिचयप्रपञ्च-
सञ्चारिचित्राम्बरभूषणायाम् .
अलोठयित्वैव नवीकृतायां
पु(१.२)स्यामपूर्वां श्रियमीक्षते स्म ॥

ध्वजवस्त्राण्येव संचारि चित्रं यस्य तदम्बरं भूषणं य(१.३)स्यामत
एवालोटयित्वैव लोठनेन विनैव नवीकृतायां नगर्यां स शोभां दृष्टवान् .
शशुमारणा(१.४)नगर्यां नवीकरणम् ॥ 18.

महोत्सवः क्षमापतिना सुलग्ने
न ज्ञायते कुत्र स मूर्त्रितोभूत् .(१.५)
अद्यापि यो रुद्धतुरुष्कयात्रं
तथैव सर्वामिदानीमुपास्ते ॥

योद्यापि स्लेच्छानां यात्रां रुद्ध(१.६)वान्सर्वा भुवं च व्याप्नोति स
महोत्सवो राक्षा कस्मिन्नपि शोभने स्थिरे लग्ने प्रारब्धोभूत् . शोभन(१.७)-
लग्ने एवारब्धस्य स्थैर्योपपत्तेः ॥ 19.

व्यापादि यस्मिन्नपवित्रसेना
स भूपदेशश्चिरकाल(१.८)मासीत् .
कङ्कालिकाकालिशृगालमाला-
मेलापकोलाहलकेलिरौद्रः ॥(१.९)

सा चाण्डालसेना यत्र मारिता तत्स्थानं कङ्कादिरौद्रं जातम् ॥ 20.

विशुद्धिहेतोरथ तस्य(१.१०) राजा
घ्राणेन्द्रियाकस्मिकरौरवस्य .
अकारयत्कीर्त्तिपटीपिनद्ध-
क्षीरोदनप्रङ्कुर(१.११)णं तदाकम् ॥

1 Ms. 'क्षीट'. 2 Ms. 'स्थान'. 3 Ms. 'देन'. 4 Ms. 'शठ'. 5 Ms. 'प्र'.
We take it as an adverb. 6 Ms. 'सत्क'.

नासाया आकस्मिकरौरवाख्यस्य नरकविशेषस्य, चद्वेगोत्पादक(1.12)-
 दौर्गन्ध्यातिशयादिति भावः. तस्य म्लेच्छभारणस्थानस्य शोधनार्थं स
 राजा तटाकम्(1.13)कारयत्. कीर्तिरेव पटी तथा पिनद्धस्य क्षीरोदस्य
 नम्रंकरणम्. क्षी(1.14)रसमुद्रादधिकमित्यर्थः. अधिकश्च हीनं जयन्पटीं
 गृहीत्वा नम्रं करोति. नम्रपलितेत्यां(1.15)दिना कर्तव्यर्थे. [ल्यु]टि नम्र-
 करणशब्दस्य रूपम् ॥

21.

तत्तुङ्गमातङ्गघटास्थिकृटा-

वि(1.16)-----

-----पीडां मनुते स्म भू(1.17)[यः] ॥

22.

[Lines 18 to end of page missing](*)

या पुष्करारण्यविहारशीला

मन्दाकिनीवेन्दुनदी प्रसिद्धा .

भगीरथस्सिन्धुमिव स्रवन्त्या(1)

तया तटाकं तमपूरि देवः ॥

पुष्करमरण्यमाकाशं च तत्र संचारिणी या चन्द्रनदी(12) गङ्गेव
 प्रसिद्धा तथा नद्या सराजा तं तटाकमपूरयत् भगीरथस्समुद्रमिव. पूरेणि-
 जन्तस्य चिदपूरिति(1.3) रूपम् ॥

23.

पयोमिरीशानकिरीटचन्द्र-

पेयूपगर्भैः परिपूरितोपि .

क्षारत्वमापत्स(1.4)गरात्मजाना-

मपुण्यलेशादिव वारिराशिः ॥

1 Ms. "गण". Kātantra, 4.3.57. cf. Pāṇini, 3.2.56. 2 Ms. भ' to 'व
 1c. on margin. 3 Ms. "रोके". 4 Pāṇini, 3.1.61.

हरमौलिचन्द्रसुधामिश्रैर्जलैः(1.5) पूरितोपि समुद्रस्सगरपुत्राणामभा-
ग्यवशादिव चारत्वं प्रापत् . दोषादिवेत्यार्षः(1.6) पाठः ॥ 24.

पुण्यास्तु तस्याजयराजमूनोः
को वेदितुं तच्चगतीरभिज्ञः .
शाकम्भरीक्षेत्रे(1.7)त्रगतोपि यस्य
कीडासमुद्रस्सचिवस्सुधायाः ॥

राज्ञः पुण्यानां परमार्थं ज्ञातुं को(1.8) विदग्धः यस्य कीडाब्धिः क्षार-
स्थलस्थोपि सुधायास्तदराः ॥ 25.

नाम्ना पितुर्बहू(1.9)णवाणलिङ्ग-
प्रासादिसुचुद्रमकारयद्यत् .
वारां विवृद्धं यथमिवागतोसौ
हि(1.10)मालयस्तत्सरसो विभाति ॥

पितुरजयराजस्य नाम्ना स वारुणवाणलिङ्गस(1.11)हितं प्रासादं
यदकारयत्तप्रासादकरणं सरसो जलानां वर्धनार्थमिवागतो हि(1.12)मालयो
विभाति ॥ 26.

तद्वाणपूजागतपाशिहस्त-
स्रस्तरिवानन्दितधूर्णितत्वात् .(1.13)
नार्गर्गगर्गामपि — — नां
व्यधायि तेन द्रुनिर्भरा भूः ॥

दर्पधूर्णनाद्धेतोस्तदा(1.14)-

27.

[Lines 15 to end of page missing](**43)

सोक्तेन किं भवति . इदमेव सारमिति भावः . यानि देवगृहाणि पूर्व
जातानि वैश्राप्ते भ(1.1)विष्यते तेषां स एव न पुनर्देवगृहनिर्मातारः

प्रतिष्ठाफलं प्रापत् . कुतः तुरुष्काणां(1.2) यात्रायां विधातात् . यदि हि
स राजा तुरुष्कान्न विहन्यात्ते तुरुष्का देवगृहध्वंसं कु(1.3)र्युरिति भावः ॥ 28.

अवीचिभागो मरुभूमिनामा
खण्डो द्युलोकस्य च गूर्जरारूपः .
परी(1.4)क्षणायेव दिशि प्रतीच्या-
मेकीकृतौ पाशधरेण यौ द्वौ ॥

29.

तयोर्द्वयोरप्युदिते नरेन्द्रं(1.5)
तं वव्रतुस्तुन्यगुणे महिष्यौ .
रसातलस्वर्गभवे इव द्वे
त्रिलोचनं चन्द्रफलात्रिसर्गे ॥(1.6)

म १९९११२ तोवीचिनामा नरकैकदेशस्तथा गूर्जरनामा स्वर्गरूप इति द्वौ
खण्डौ प(1.7)श्चिमदिशि वरुणेन परीक्षार्थमिव स्थापितौ यौ तयोर्द्वयोर्मरु-
गूर्जरयोरुत्पन्ने समगु(1.8)णे राज्ञौ वव्रतुः यथा भूतलस्वर्गोत्पन्ने चन्द्रफला-
गङ्गे परमेश्वरं वव्रतुः ॥

30.

पूर्वा तयो(1.9)र्नाम कृतार्थयन्ती
तं प्राप्य कान्तं सुधवाभिधाना .
सुतानवापत्प्रकृतेस्समाना-
न्युणानिवान्यो(1.10)न्यविभेदिनस्त्रीन् ॥

तयोर्महिष्योर्मह्यात्पूर्वा ज्यायसी सुधवानामां तं कान्तं लब्ध्वा नाम
सा(1.11)र्थकं कुर्वती त्रीन्पुत्रान्समवलानन्योन्यभिन्नान्गुणाभिन्नाश्च प्रापत् .
अतस्संभाव्यते प्रकृतेर्गुणा(1.12)न्सत्वरजस्तमांसीवेति . तानि च समान्य-
न्योन्यभिन्नानि च भवन्ति ॥

31.

एको दशग्रीव इवाच(1.13)काञ्च
पितुर्विरुद्धं व्यवहृत्य नाभम् (?) .
अन्येन वान्येपि न कुम्भकर्ण-
न्यायेन नामाप्यत(1.14) — — — ॥

32.

— — — — मधुद्विषोऽश-
स्तत्त्वोचतो विग्रहराजनामा .
महावत्ता(1.15)-

33.

[Lines 16 to end of page missing](*)

गूर्जरेन्द्रो जयसिंहस्तस्मै यां दत्तवान्ता काञ्चनदेवी रात्रौ च दिने
य सौमं सोमेश्वरसंज्ञाम(1.1)जनयत् ॥

34.

उत्पत्स्यते कंचन कार्यशेषं
निर्मातुकामस्तनयोस्य रामः .
सांवत्सररित्युदि(1.2)वानुभावं
मातामहस्तं स्वपुत्रं निनाय ॥

कंचित्कार्यशेषं संपादयितुमस्य राम उत्पत्स्यते इ(1.3)ति ज्योतिर्विद्विः
कथितमाहात्म्यं तं सोमेश्वरं मातामहो निजनगरमनयत् ॥

35.

सर्व(1.4)प्रकारं खलु संमुखोपि
तस्यानुरूपं तनयं विधाता .
विधातुमल्पमतिभो यदासी-
च(1.5)तो न तं सान्वयतां निनाय ॥

सर्वधानुल्लोपि विधितस्य सदृशं पुत्रं कर्तुमनभिज्ञो(1.6) भुवं यदा-
सीत्ततो राजानं सपुत्रतां नानयत् ॥

36.

चतुर्मुखत्वे सदृशे विरिञ्चा-
द्विष्णोर(१७)लूनानननाविशेषः -
देवस्तु पञ्चाननताविशिष्ट-
ष्पटाननत्वं गुह्यानिनाय ॥

37.

प्र(१८)कृष्टतामभ्यधिकामतोपि
स्रष्टुं पदुर्न ध्रुवमीश्वरोपि .
अतः कुमारं विदधे कुमार(१९)-
मैच्छन्न तन्न्यूनसमान्ववायम् ॥

विरिञ्चाद्ब्रह्मणस्सकाशाद्विष्णोस्सकाशात्पञ्चा(११०)ननत्वेन महेश्व-
रोधिकः स च स्वपुत्रं कुमारं पश्युषत्स्वमनयत् अतोपि कुमारादपि प्र-
(१.११)कर्षं कर्तुमीश्वरोपि ध्रुवमसमर्थः अतः कुमारं कुमारमेव कृतवान्
कुमारादपि कु(११२)मारपुत्रस्य विशेषकरणसामर्थ्याभावादीश्वरः कुमारं
ब्रह्मचारिणं कृतवानित्यर्थः(११३) महेश्वरः कुमारं न्यूनोत्थवा समोन्ववायः
पुत्रो यस्य नैच्छत् ॥

38.

इत्थं विविञ्चन्नृपतिस्सम(११४)-

39.

[Lines 15 to end of page missing](**44)

कर्मसु धूर्जटिमीश्वरम् ॥

40.

भविष्यतानेन विमानदातु-
र्हातुं धनेशाक्षरयानलज्जाम्(११५) .
रामस्य पित्रा दुहितुस्सुतेन
सुतेजसा नन्दतु चक्रवर्ची ॥

धनेशाद्वैश्रवणाक्षरयाने(११२)न नरस्कंधाधिरोहणेन लज्जां हातुं त्या-
जयितुमिव विमानदातुः पुष्पकाख्यविमान(११३)प्रतिदायिनो रामस्य पित्रा

भवित्रो भविष्यतात्तेन दौहित्रेण चक्रवर्त्ता तुष्यतु . जहाविरन्तर्भावि(1.4)-
तएयर्थः ॥

41.

श्रुत्वेति दौहित्रमुखारविन्द-
लावण्यलक्ष्मीसहवासमत्ताम् .
विधाय(1.5) दृष्टिभ्रमरीं कथञ्चि-
त्तत्संमुखीं भूपतिरावभाषे ॥

दौहित्रमुखपद्मलाव(1.6)ण्यसमृद्धिसहवासेन मत्तां दृष्टिभ्रमरीं तस्य
दैवज्ञस्य संमुखीं कृत्वा राजावदन् ॥(1.7)

42.

अश्रौपमेवं बहुधा बहुभ्य-
स्संदेहगेहं च मनो ममाभूत् .
तदस्ति किञ्चिन्नहि जी(1.8)वलोके
प्रियंवदानां न यदीरणीयम् ॥

बहुभ्यः सकाशाद्बहुधा चाहमेवं श्रु(1.9)तवान् मम मनस्तु सन्वेह-
स्थानमेवाभूत् चादुकाराणां न किञ्चिदवाच्यं यतः ॥(1.10)

43.

पाङ्गुण्यमन्त्री परमार्थतस्तु
प्रजापतेस्त्वं प्रतिभाससे मे .
ललाटपट्टेषु कृतो नृ(1.11)णां वा
त्वं तेन लिप्यक्षरमूत्रधारः ॥

विधातुष्पाङ्गुण्ये सृष्टिविषये व्यवहारे मन्त्री(1.12) उपदेष्टा त्वं भवसि .
त्वमेव प्रजापतेस्सुखदुःखलेखनोपदेशं करोषीत्यर्थः य(1.13)द्वा प्रजापतिना
त्वं लिपिलेखकरः कृतः . त्वमेव लिखसीत्यर्थः ॥

44.

आज्ञां त्वदी(1.14)[यामनुवर्त्तमानः]
शरीरभाजां प्रसवप्रसङ्गे .

ज्योतींषि तीक्ष्णांशुमुखान्यमूनि(1.15)

॥

[प्रा]णिनां जन्मकाले त्वदाज्ञानुसारं सूर्यादिग्र(1.16)-.....
...एवन्मुमोच(1.17) 45.

[Lines 18 to end of page missing](*)

भरणान्तराणि ॥

संशय एव वंशस्तद्भेदं कृत्वा मुक्कारन्नसममुक्तं वचनं सूत्र्यता(1.1)मुच्य-
तामन्तः यथा सन्देहो न भवति तथा कथयेत्यर्थः . यद्वा व्यादाय , स्वपित्या-
दिष्वि(1.2)दं द्रष्टव्यम् . मम हृदये स्थितेन येन भूषणान्तराणि त्याज्यत्वं
प्राप्नुयुः . त्वद्वचनमेव(1.3) भूषणभूतं हृदि धारयामीत्यर्थः ॥ 46.

सन्देहवीजमाह ॥

इदं हि तद्वयोमनि चित्रकर्म(1.4)

मरुस्थले श्रीसहजस्तरुर्वा .

सूर्योदयो वा भुजगेन्द्रलोके

कलौ युगे यद्भुवि कै(1.5)टभारिः ॥

हिर्यस्मादर्थे . कलिकालेपि विष्णुर्भूमौ यदवतरति तदिदमाकाशे चि-
(1.6)त्रं भवति मरौ पारिजातो भवति सूर्योदयो वा पाताले भवति . अतो
मम सन्देह इत्यर्थः ॥(1.7) 47.

कस्यार्थं पुण्यानि तथाविधानि

प्रादुर्भवेयुश्चरमे युगेस्मिन् .

यस्याः करिष्यत्युदरं प(1.8)वित्रं

गङ्गाभुजङ्गादपि शार्ङ्गपाणिः ॥

1 Restore विषय मे सपयवपयेदं कल्पयन्ना मुक्कारन्नमुक्तम् . भवन्ति मे येन इतिस्थितेन
त्याज्यानि सर्वाभ ? 2 Ms. "रय". 3 Ms. "पुम्". 4 Ms. "स्वाच". 5 Ms. "न्दुद".

इदमपि संशयबीज हरिर्यस्या उ(। 9)द्वरं समुद्रादपि पवित्र करिष्यति
तस्या. कस्या कलावपि पुण्यानि तथाविधानि (। 10) भवन्ति . यैस्सस्करि-
ष्यत्युदरमित्यार्षे. पाठ ॥ 48.

आरुह्य संकल्पविकल्पतल्पं
ज(। 11)ल्पन्तमित्थं जयदेवासिहम् .
स्मित्वा विधातेव स मन्युमूर्ति-
मौहृत्तिकः स्फूर्तिम(। 12)दित्युवाच ॥

संकल्पाश्च विकल्पाश्च तदेव तल्पमाश्रित्य पृच्छन्तं जयसि(। 13)हृदेवं
मौहृत्तिको ज्योतिर्विन्मन्युमूर्तिं. प्रजापतिरिव किञ्चिद्विहस्योर्जितमेवमवो-
(। 14)षत् ॥ 49.

दशावतारानुकृतिप्रगल्भैः
पुरा मुरारेदशभिश्शरोभिः .
दिङ्मात्र(। 15)- 50.

[Lines 16 to end of page missing](**15)

— — — — — तस्थे .
तामुज्जहार तरितं स दृष्टि
सर्वसहां कोसलराजपुत्र्याः ॥ .

शोकाग्निना पीतेषि वृ(। 1)द्धि गच्छति वाप्पसमुद्रे बुद्धिर्ता यासीत्तां
कौसल्याया दृष्टि सर्वसहा शोकसहा स उवृ(। 2)तवान् सर्वसहा भूमि च
हरिरुद्धतवान् ॥ 51.

जीमूतकेशत्वदशोपपन्न-
सौदामिनी(। 3)सोदरपद्मलिम्बा .
ममार्जे वाप्पाम्युनिपातपाण्ड
पादौ जटाना पटलेन चास्याः ॥(। 4)

1 Comm. बर्चनद्वेष्ट 2 Ms. सम-3 3 Ms. सुद्ध. le. under 1 13
4 Ms. रिद्धि 5 Ms. वा 6 Ms. न रि 7 Restore गच्छति. त्वं रिद्धि. त्वं
न्यप्युपेता वृद्धोदरः 8 Ms. 'दृ' See pp 13 and 12, note 2. 9 Ms. 'नदी'.

जीमूतकेशत्वदशयोपपन्नस्सौदामिनीसोदरः पिङ्गलिमा यस्य तेन विद्यु-
त्कपिशो(1.5)नेत्यर्थः . बाष्पजलपाण्डू मातुः पादौ रामो जटापटलेन शोधि-
तवान् प्रणामं कृ(1.6)तवानित्यर्थः ॥

52.

रामप्रणामानुपदं विमुक्तं
प्रणम्य सुग्रीवविभीषणाभ्याम् .
त(1.7)त्पादमेकं पवमानस्रजु-
रन्यं मुमित्रातनयो ववन्दे ॥

रामस्य प्रणामानन्तरं सुग्री(1.8)वविभीषणाभ्यां प्रणम्य मुक्तमेकं
कौसल्यायाः पादं हनुमानन्यं लक्ष्मणो वन्दि(1.9)तवान् ॥

53.

त्वं मे महर्षे बहुमानभूमि-
रलं प्रणम्येति ससंभ्रमायाम् .
पादौ ज(1.10)नन्यामंपसारयन्त्यां
जटाधरो लक्ष्मण इत्युवाच ॥

तपोधन मम त्वं बहुमानपात्रं भ(1.11)वस्यतः प्रणम्यालं मा प्रणामं
कृथा इति संभ्रमसहितायां मातरि पादौ संवृ(1.12)एवत्यां सत्यां लक्ष्मण
एवमबोचत् ॥

54.

आर्यस्य कान्तारविहारकेला-
वहं सदांनु(1.13) ~ ~ ~ ~ ~ .
समन्वयातः क्षणमेव दृष्ट्वा
विधीयतां मातरनुग्रहो मे ॥

आर्य(1.14).....मनया दृष्ट्वा हे मातः(1.15) 55.

[Lines 16 to end of page missing] (*)

ज्येष्ठानुरागाख्यनिधानकोशे मुद्रानिवेशो निहितो हृदीव ॥

ततः कौसल्यया हृदि सू(1.1)क्ष्मं मेघनादपातितशक्तिव्रणचिह्नं^१ लक्षि-
तम् . अतस्संभाव्यते श्रीरामविष(1.2)ये स्नेहनामनिधिकोशे न्यस्तो मुद्रा-
निवेश इव ॥

56.

किमेतदित्याकुलया स्पृशन्त्या
पृष्ठो(1.3)पि मात्रा न स किञ्चिद्दूचे .
द्रोणाचलेन्द्रोद्धरणोद्धुरोपि
नेमे च लज्जातिभरात्कपीन्द्रः ॥(1.4)

व्रणं स्पृशन्त्या व्याकुलया मात्रा किमेतदिति पृष्ठोपि लक्ष्मणौ न
किञ्चिदुक्तवान् व्रण(1.5)क्ष्मपणोपध्यानयनार्थं द्रोणाख्यपर्वतोद्धरणोद्धुरोपि
इनुमांल्लज्जाभरादनमत्(1.6) मयि सत्यनेनायोधीति लज्जाभरः ॥

57.

यथाभवत्तस्य च शक्तिपातो
धन्वन्तरिर्वायुसु(1.7)तो यथा च .
वितत्य रामेण तथा समस्तं
मातुः पुरस्तात्प्रतिपाद्यते स्म ॥

लक्ष्मणस्य श(1.8)क्तिपातो यथाभूद्यथा च हनुमान्विशल्यीकरणे
धन्वन्तरिरासीत्तथा स प्रकारस्स(1.9)मस्तं विस्तरेण भागुरभ्रे रामेण
प्रतिपादितः ॥

58.

स्तुतिर्जगत्प्राणमुतस्य के(1.10)धं
जागंति यत्प्राणयितुं जगन्ति -
हरिस्तथा भाति न कौस्तुभेन
यथामुना लक्ष्मण(1.11) लक्ष्मणा त्वम् ॥

1 Ms. 'गुल्मे' लक्ष्मणस्य crossed after '६'. 2 Ms. 'शे'. 3 Ms. 'रप्यो'.
4 Ms. 'माउ'. 5 Ms. 'धान्व'. 6 Ms. 'नरि'. 7 Ms. 'तत्'. 8 Ms. 'गन्ति व'.

जगन्ति प्राणयतीति जगत्प्राणो वायुस्तस्य सुतो हनुमांस्तस्ये(1.12)यं
 का स्तुतिः यज्जगज्जीवयितुं हनुमाञ्जगतीति . एतेन न केवलं हनुमता
 ल(1.13)क्ष्मणः प्राणितो यावज्जगन्त्यपि लक्ष्मणवत्प्राणयतीति प्रतिपादितम्
 लक्ष्मणे प्राणिते रामस्य.....कार्याणा(1.14).....जीवनार्थं य-
 .....(1.15)

59.

[Lines 16 to end of page missing](*46)

मनुजस्य सेवा-
 मनुस्मरन्वाक्यमिदं वभाषे ॥

लीलयात्तो मनुष्यभावो येन स देवो रामः(1 1) कौसल्योक्तमेव श्रुत्वा-
 न्येन कर्तुमशक्यां लक्ष्मणस्य सेवां स्मरन्निदमवोचत् ॥

60.

तिलकम् ॥(1 2)

मातर्मृषा प्रार्थयसे त्वमेवं
 भवादृशीनां नहि तत्त्वमेतत् .
 देवी भवानी किमु कात्ति(1 3)केय-
 गात्रेययोः किञ्चिद्वेति भेदम् ॥

हे मातस्त्वमेवं मृषा याचसे त्वादृशीना(1 4)भेतन्न युक्तं रामो मदीयो
 लक्ष्मणोन्यदीय इति यतो गौरी कुमारदेरम्बयोर्भेदं न जा(1 5)नाति ॥ 61.

आशंसनीयं तु ममेदमस्ति
 यथाग्रजं मामनुजस्सिपेवे .
 तथाहमस्या(1.6)नुजतामुपेत्य
 सेवाविधानात्कृतनिष्क्रयः स्याम् ॥

मम त्वेतदाकाङ्क्षणीयं यथा माम(17)मजं लक्ष्मणोनुजस्तेवितर्धानेवं
लक्ष्मणस्यानुजो भूत्वा सेवनात्कृतार्थमुक्तिस्त्याम् . आ(18)शंसनीयमिति
पाठो नार्पः ॥ 62.

एतस्य सेवां च चिरस्य कृत्वा
भावान्विदित्वा क्षणभङ्गिनोमून् . (19)
अनेन जूटस्य भरेण खिन्नः
कापायधारी भवितास्मि मुण्डः ॥

लक्ष्मणस्य सेवां चिरं कृ(1.10)त्वा तथामून्पदार्थान्क्षणश्वरान्निश्चित्य
जूटभरेण खिन्न इवाहं कापायधारी मुण्डः भविता मुण्डत्व(1.11)भवनान्
.. मं(1)स्याम् . बुद्धदर्शने कामाय वसनं मुण्डत्वं च धर्मः ॥ 63.

श्रोत्रप्रविष्टादिति भूतधात्री-
जा(1.12)मातृवाक्याद्विनयावनम्रः .
उन्निद्रकीर्त्तिस्तवकैकचैत्र-
स्सौमित्रिरिस्थं कथयांचका(1.13)र ॥

उन्निद्राणां कीर्त्तिस्तवकानामेकश्रैत्रः कीर्त्तिं विकासयितेत्यर्थः श्रुताद्ध-
रणीजा(1.14)[मातृ रामस्य] वाक्याद्धेतोर्विनयावनम्रो लक्ष्मण एवमवो-
चत् ॥ 64.

पाथःकणाः पद्माचि(1.15)-—
—
—
—
—

[भू]यादयं मे सफ(1.16)[लः]— . 65.

[Lines 17 to end of page missing] (*)

मविष्यामि सहस्रमूर्धा ॥

अनेन भोगेन मम शोभा नास्ति अतोहमीदृशं भोगित्वं सर्पत्वं(1.1)
भोगभाक्त्वं च प्राप्नुयाम् येन त्वत्पादपवित्रां भूमिं स्पृष्टुं सहस्रं मूर्ध्नी शिरसां
फणानां(1.2) च यस्य स स्यामित्यादरद्योतनम्. शेषो भवेयमित्यर्थः ॥ 66.

इत्थं महीनाथ कथानवद्या
पु(1.3)राभवद्या पुरतो जनन्याः .
स्नेहानुबन्धादपि दाशरथ्योः
पफाल तस्यां प्रथमस्य वाक्यम् ॥(1.4)

हे राजन्मातुरग्ने या कथा पूर्वमभूत्तस्यां कथायां प्रथमस्य रामस्य
वाक्यं फलितम् ॥(1.5) 67.

तथा हि रामत्वमुपेयुषः प्रा-
ग्ज्येष्ठस्य निर्वाहितसाहचर्यः .
कृष्णः कनिष्ठस्स विवेक(1.6)निष्ठ-
स्तथागतत्वं प्रतिपन्न एव ॥

तथा हीत्यादि प्रथमवागुत्पत्तिपरम् हलधरभावं प्राप्त(1.7)स्य ज्येष्ठस्य
भ्रातुर्लक्ष्मणावतारस्य संपादितसाहायकः कनिष्ठः कृष्णो बुद्धत्वं प्राप्तः ॥
(1.8) 68.

अपत्यरत्नद्वयसंनिधान-
निधानभूः कोसलराजपुत्री .
यथा भवित्री विदितं तथा(1.9) मे
वद्वावधानः क्षणमस्तु देवः ॥

कौसल्या द्वौ पुत्रौ यथा सूते तथा मम विदितमतो (1.10)राजा क्षणं
सावधानो भवतु ॥ 69.

चक्षुस्त्रयाणां जगतामवामं
वामं त्रयाणामपि का(1.11)रणानाम् .

योयं जयत्यत्रिमुनेरिवाब्धे-
रयोनिजं पुण्यमपत्यमिन्दुः ॥

यस्त्रयाणां(1.12) जगतामवामंमनुकूलं चक्षुस्तथा ब्रह्मादीनां कार-
णानां वामं चक्षुः तथात्रिमु(1.13)नेस्समुद्रस्य चायोनिजातमपत्यं चन्द्रोयं
जयति ॥ 70.

मयाष्टधा लोकहिताय चक्रे(1.14)
कृता तनुष्पोडशधा त्वयैव .
इतीव यो मूर्धनि धारणीयः
परिश्रमज्ञेन महेश्वरेण ॥(1.15)

मया लोकानां हितार्थं प्रकृतिरष्टधा कृता अनेन चन्द्रेण पुनरेका.....
.....(1.16) 71.

[Lines 17 to end of page missing] (**47)

पाणौ विभर्ति हृदयेमृतकलशान्तर्विभर्ति दृग्गोचरे वामनेत्रे विभर्ति
चन्द्रं कर्पूरमिदं(1.1) . मृत्युञ्जयस्य कर्पूरोद्भूतितस्यागमेष्वभिधानात् . अन्या
लोकोत्तरा प्रादेशिकी न प्रदेशे ए(1.2)कदेशे भवा भूपास्य चन्द्रस्य भूषणत्वं
भवति किंवद्वत्तवत् शोभामात्रं समानो धर्मः(1.3)चन्द्रमिवेति बान्धवः ॥ 72.

लोकार्थमष्टावपि मूर्त्तयोम्-
रतिप्रकृष्टा तु य एष मूर्त्तिः .(1.4)
कामं च कालं च हि सर्वकालं
यतोर्नुगृह्णात्यविरोधमीशः ॥

हरस्थाष्टौ मूर्त्तयो भूम्या(1.5)द्वयो लोकहितार्था भवन्ति एष यश्चन्द्रा
मूर्त्तिर्भवति सा लोकहितार्थमतिप्रकृष्टा भव(1.6)ति अतो हेतोरीशः कामं

कालं च विरोधत्यागेनानुगृह्णाति . चन्द्रस्य कामोदीपकत्वात् काल(17)स्य
तिथिमुत्सेन व्यवस्थितस्य चन्द्रेणैव संपादितत्वात् ॥ 73.

अखण्डितेच्छैरपि राजदारैः
पि(18)यान्तराश्लेषमुखं न लभ्यम् .
इतीव धन्याः प्रति दत्तकन्याः
प्राप्नोति नित्यं नवरूपतां यः ॥(19)

राजानो नृपा राजा चन्द्रश्च तत्प्रियाभिरैश्वर्येणारखण्डितेच्छाभिरपि
नवनवदयितालि(110)ङ्गनमुखं न लभ्यते इत्यत इव भाग्यवतीस्ताराः प्रति
यो नित्यं नवत्वं गृह्णाति कलानां च(1.11)यादपचयाच्चेति भावः ॥ 74.

पक्षस्थिते दैत्यगुरौ विवादं
कृत्वा समं वाक्पतिनान्वयार्थे .(112)
य एव लेभे विजयप्रशस्तिं
श्रेयान्हि राज्ञः कविपक्षपातः ॥

चन्द्रस्य पक्षे स्थिते शुके(113) सति बृहस्पतिना साकं पुत्रार्थं¹ विवादं
कृत्वा य एव चन्द्रो विजयकीर्तिं लब्धवान् जी(114).....तः बृहस्पति-
चन्द्रयोर्विवादो जातः क्षेत्रिणो ममायं बुधः पुत्र इ(115)- 75.

[Lines 16 to end of page missing] (*)

प्रतिविम्बिता भूर्यत्ततः कलङ्कः कलङ्क इति प्रवादो जातः . कलङ्कः
कलङ्क इति द्विरुक्ति(1.1)वीप्साप्रतिपादनार्था ॥ 76.

वत्रे वलादाङ्गिरसाङ्गनापि
यदेनमेपोपि कथङ्कल(12)ङ्कः .
विहाय देवी दमघोषमूनं
न रुक्मिणी किं विधुमालिलिङ्ग ॥

आङ्गिरसो जीवः(1.3) तस्याङ्गना रोहिणी साप्येनं वलाद्यद्वेचकमत
सोपि नास्य दोषः शिशुपालं त्य(1.4)क्त्वा रुक्मिणीं विधुं विष्णुं किं नालि-
ङ्गत् ॥ 77.

तुपारगौरादपि जातमस्मा-
त्सुत्रामरामा(1.5)श्रवणोचितेन .
इन्दीवरेणैव सुरस्रवन्ती-
द्वदान्महानीलरुचां युधेन ॥

शच्या श्रोतुमु(1.6)चितेन . सुरूपत्वादिति भावः . युधेन महानीलका-
न्तिना यतो हिमशुभ्रादपि जातम्(1.7) यथा राचीर्कर्णपूरत्वोचितेन नीलो-
त्पलेन गङ्गाप्रवाहात् ॥ 78.

अङ्कस्पृशमित्यादि(1.8) युधस्तुतिपरमनन्तरकुलकम् ॥

अङ्कस्पृशं यं परभागभङ्गी-
सौभाग्यहेतुं स्मरतेव(1.9) बालम् .
अद्यापि नीलोत्पलचारुनेत्रो
नोत्सृज्यते चन्द्रमसा कुरङ्गः ॥

युधो नील इत्यतः(1.10) परभागभङ्गया सौभाग्यस्य हेतुमङ्कारुढं यं
बालं स्मरतेव चन्द्रेण भृगोद्याप्यङ्कान्न(1.11) त्यज्यते नीलोत्पलदृष्टिः ॥ 79.

सितेन्दुमुक्कामणिजीवहीर-
भौमार्कैरङ्कोपलगुम्फि(1.12)तो यः .
आकाशलक्ष्म्या इव कण्ठमूत्रे
सहार्किणा नीलमणित्वमेति ॥

सितेन्दू एव(1.13) मुक्कामणी जीव एव हीरो भौमार्कैरेव रङ्कोपलो

1 Ms. 'ही'. 2 Ms. 'वधुभा'. 3 Ms. 'ज्याभो'. 4 Ms. 'गी'. 5 Ms. 'स'.
6 Ms. 'वे'.

पद्मरागौ तेषु गुम्फितो यो बुध (I 14).....दलदन्त्याः कण्ठसूत्रे
इन्द्रनीलभावमेति ॥

80.

अल्पो महान्वां महसास्तु (I 15)

[Lines 16 to end of page missing](**48)

—निकटे स्थित इत्यर्थः. पुत्रा पितुः पार्श्वे वसन्तीति तात्पर्यम्. अयं बुध-
श्चन्द्रसकाशादव्यवहितो (I 1) यदास्ते तत्तस्मादहं मन्ये इति शेषः. जीवाद्-
गुरोरुपजीव्यादधीत्यायं बुधो भूमिजे भौमे स्वकु (I 2) लजातराजोद्देशेन बुद्धि-
वदाति. शनिः पितुस्सूर्यस्य सकाशादव्युत्क्रमेण पार्श्वे वसतीति नी (I 8) त्यु-
ल्लङ्घनप्रकाशनम् बुधस्तु चन्द्रात्क्रमेणैव तिष्ठति किन्तु भौमेन व्यवहितः
तथाविधा (I 4) स्थितिः पुण्यार्थमेवास्य भवति. अयं हि गुरोर्नीतिमधीत्य
भौमस्य प्रतिपादयति भौमेन (I 5) पुत्रेण नीतिर्भुवो वर्ण्यते सां च स्वपतीनां
राज्ञा वर्णयत्यतो बुधस्य पुण्यम् ॥

81.

रक्षःपराभू (I 6) त्यभयप्रदान-

प्रीतोर्वशीनिष्क्रयदौकितात्मा.

बुधप्रसूतिः पुरुहूतमित्रं

पुरूरवाः पार्थि (I 7) वचकवर्त्ता ॥

रक्षसां पराभूतिस्तयाभयप्रदानं तेन प्रीतयोर्वश्या निष्क्रयेण प्रत्युपका-
रेण (I 8) दौकित आत्मा यस्य स पुरूरवा बुधपुत्रो वज्रिसखश्चक्रवर्त्ता यभूर्व.
राक्षसेभ्यो रक्षितयोर्वश्या (I 9) स्वात्मा यस्य प्रतिपादितस्त पुरूरवा बुध-
पुत्र इत्यर्थः ॥

82.

शीतोष्णभावेन मिथो विरुद्धौ (I 10)

यां दीक्षितत्वेपि यदैक्षिपाताम्.

संतप्ततां तद्गुणो वभार

मित्रथ जाड्यं प्रतिपद्यते स्म ॥ (I 11)

वरुणशशीतो रविरुष्ण इति विरोधिनावपि वरुणाकौ दीक्षितावपि
यामुर्वशीं यदृष्ट(1 12)वन्तौ तत्ततो वरुणस्सन्तापमवहत् मित्रस्तूर्यो जाड्यं
जडत्वमवहत् ॥ 83.

साप्युर्वशी प्रा(1 13)प्य तमुर्वरीशं
तथा च नोजन्मवशंवदाभूत् .
अस्याश्चामीव पामरकामिनीव
यथा न सं(1 14)——— ॥

पुरुवरसं प्राप्य साप्युर्वशी तथा कामातुराभूद्यथा पामरस्त्रीव(1 15)
.....दित्यर्थः ॥ 84.

बहुष्वन्ती.————(1.16) 85.

[Lines 17 to end of page missing] (*)

.. ... इन्द्रसमं पुत्रमिच्छतस्तस्य यैस्त्वपोभिर्हेतुभिः कुशिकस्य
गाधिनामेन्द्रस्त्वयमेव जातः ॥ 86.

धर्तुं धरित्रीं(1 1) नवमो बभूव
नगाधिराजस्त न गाधिराजः .
ऐन्द्रीषु यस्येष्टिषु शश्वदासी-
देकाश्रयस्त(1 2)र्पकतर्प्यभावः ॥

स गाधिराजो भुवं वोढुं नवमकुलपर्वत आसीत् कांकासीदेवेत्यर्थः
यद्वा स गाधिराजो नासीत्किं तर्हि नवमो नगाधिराजः इन्द्रयागेषु यस्य
तं(1 3)र्पकतर्प्यत्वं चैकाश्रयमासीत् . स हि शक्रः तर्पकश्च स एव स एवे-
न्द्रयागे तर्पणीयः ॥(1 4) 87.

को वेद तद्गाधिभुवस्स तत्त्वं
 दधत्पुरस्तादपि राजतत्त्वम् .
 अपारतो यस्तपसः प्रभावा-
 त्सुव(१.५)र्णतां भावनयोपनीतः ॥

तत्तस्माद्धेतोर्गाधिभुवो विश्वामित्रस्य माहात्म्यं को जानाति यत्पू(१.६)र्वं
 राजतत्त्वं क्षत्रियभावमपि दधत्तपसोपारात्प्रभावाद्धेतोर्भावनया सुवर्णतां शो-
 भन(१.७)वर्णत्वं ब्राह्मणत्वं नीतः . क्षत्रियोपि हि विश्वामित्रस्तपोमाहात्म्या-
 व्ब्राह्मणस्संपन्नः . अथ च(१.८) यः पदार्थः पारंदो न भवति राजतं रूप्यं
 सुवर्णं करोतीत्यपि विरोधाभासकः ॥ ८८.

निन्ये ह(१.९)रिश्चन्द्रमधोगतिं य-
 दुचैः पदं चागमयत्त्रिशङ्कुम् .
 कोपप्रसादौ नृपगोचरौ त-
 त्यक्त्वा(१.१०)पि यो राज्यमपेक्षते स्म ॥

विश्वामित्रो हरिश्चन्द्रं यदधः कृतवांस्त्रिशङ्कुं च यदुचैः पदं(१.११) प्राप-
 यत्तद्वाज्यं त्यक्त्वापि कोपप्रसादावेवापेक्षते स्म नृपाणां गोचरौ राज्ञामेव कोप-
 (१.१२)प्रसादावुपयोगिनौ अयं तु राज्यं त्यक्त्वापि निग्रहानुग्रहोद्यतोभूदित्यर्थः
 उदारचे(१.१३)तसा तेन तयोरेव राज्यफलत्वगणनादिति भावः ॥ ८९.

स चक्रवर्त्ती भरतोपि जज्ञे(१.१४)
 —————न्दुगोत्रे .

राज्याभयं कर्तुमनेकवारं
 पुलोमजा यस्य पुरे ययाचे ॥

स ह(१.१५)-

९०.

[Lines 16 to end of page missing](**49)

ख्यानकरं जघान .
इतीव यदोर्वनदृप्तदन्ती
रामेण रामो दमयावभूवे ॥

मम पूर्वपुरु(1.1)पस्तहस्तरश्मिः तस्य मम गणनकरं कार्तवीर्यमयं हत-
वानित्यस्मादिव कार्तवीर्यभुज(1.2)वनमत्तगजः परशुरामश्चरामेण दमितः .
मत्तश्च हस्ती दम्यते ॥ 91.

द्वाभ्यां शताभ्यां स क(1.3)रैररौत्सी-
त्पंचाशता च ध्रुवमेकमेकम् .
नैकोपि पादश्चलति स्म येन
धर्मस्य तस्मिन्परिरुद्ध(1.4)ति क्षमाम् ॥

पञ्चाशदधिकशतद्वयसंख्यैः करैस्तहस्त्रबाहुः कार्तवीर्यो धर्मस्यैकमेकं
पादं त(1.5)द्ध्रुवं रुद्धवान् यतस्तस्मिन्भुवं पालयति धर्मस्यैकोपि पादो
नाचलत् ॥ 92.

कलिर्जजागा(1.6)र चुरिक्रियायां
कृतस्य दत्ताभय एष राजा .
तेनास्य पृथ्वीवलयप्रसिद्धिं
प्राचुर्यमूहे(1.7) कलिचुर्युपाख्या ॥

कार्तवीर्यस्य कलिचुरिरिति नाम प्रसिद्धं तत्र कविरुच्यतामूहते(1.8)
चुर स्तेये इत्यस्य धातोः क्रिया चुरिक्रिया तस्यां हरणेर्धातुकृतयुगस्य क-
लिरुच्यतः . कार्त(1.9)वीर्यः कृतस्य दत्ताभयः तेन ध्रुवं कलिचुरिसंज्ञा राज्ञो
भूमण्डले प्रसिद्धिमवहत् ॥(1.10) 93.

तदीयमेवाभरणायमानं
क्रमागतं नाम समुद्रहन्तः .

आसन्नप्रवृत्ते कलिघंमका(1.11)ले
कालीवने केचन भूमिपालाः ॥

क्रमागतं भूपणसमं तन्नाम धारयन्तः केचिद्राजा(1.12)नः कलिप्रीप्ते
प्रवृत्ते सति कालावनमावृण्वन्. प्रीप्ते च वननिवासौचित्यम् ॥ 94.

तेषां(1.13)मगात्साहसिकाभिधानः
प्रधानभावं प्रधानाध्वगानाम्.
यस्य प्रसन्ना ददृशेसिलेखा
का(1.14)[लीव देवी रिपु]पार्थिवस्य ॥

प्रधने युद्धे पान्थानां तेषां मुख्यत्वं साहसिकनामा राजा(1.15)....
.....काली देवीव दृष्टा ॥ 95.

सत्यं विना साह(1.16) ~ ~ ~ ~
~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~

मनन्यगामिन्य(1.17) ~ ~ ~ ~ 96.

[Lines 18 to end of page missing] (*)

माणव्यास्स साहसिकस्तपस्विने वामदेवनाम्ने निजराजलक्ष्मीं गुरुदक्षिणायै
दत्त्वा(1.1) सर्वा भूमिं जेतुं प्रस्थितवान् ॥ 97.

चूडामण्येस्तस्य महीपतीनां
चूडामणिज्ञोपि न वेद तत्त्वम्.(1.2)
अहं हि दैवज्ञश्चानुगामी
दैवाभिगामी स तु तत्प्रतापः ॥

चूडामणिनाम दैवज्ञशार्ङ्ग(1.3) तत्र निपुणोप्यहमस्य राजशिरोमणे-

स्तत्त्वं न जानामि यतोऽहं देवज्ञस्तत्प्रतापस्तु देवमप्य(१ ४)तिवर्तते . यावान-
स्य प्रतापस्तावान्वाङ्मनसातिक्रान्त इत्यर्थः ॥ 98.

यत्कार्मुकारोपणमात्र(१ ५)यन्न-
सापेक्षमाशाविजयं विजानन् .
स भाग्यसंपत्परिवार एव
वभ्राम सामन्तशिखाम(१ ६)णिर्गाम् ॥

धनुष्कर्षणमात्रप्राप्त्यं दिग्जयं जानन्स राजा भाग्यसम्पदेव परिवारो
यस्य(१ ७) . केवल इत्यर्थः . स चक्रवर्ती भुवं यदभ्रमत् ॥ 99.

विधास्यतस्सांद्दसमानुचर्या-
च्छायामपि च्छे(१ ८)तुमिवास्य रात्रौ .
विरोचने चुम्बति पश्चिमायां
पपात जातु त्रिपुरी पुरस्तात् ॥

रात्रौ साहसं(१ ९) करिष्यतोऽस्य च्छायामप्यनुचरत्वाच्छेतुं वारयितुमिव
सूर्यं पश्चिमदिग्गते सत्यग्रे त्रिपुरी(१ १०) नाम प्राप्ता ॥ 100.

अयं पृथिव्यामपि पादचारी
कष्टं द्विपार्त्तिह इवैकवीरः .
सहस्रपाद(१ ११)स्मि दिवि प्रयामि
कथं रथेनेति रविर्ननाम ॥

द्वौ पादौ यस्य सोऽयं सिंह इवाप्रतिमल्ल(१ १२)वीरो भुवि पादाभ्यां च-
रति . रथादि त्यक्त्वा चरतीति यावत् . अहं सहस्रपादस्मि अतो दिवि रथेन
(१ १३)कथं गच्छामित्यस्मादिव रविरदर्शनं गत . ॥ 101.

क्षीणं क्षपाकान्तमशुद्धपक्षे
दृष्ट्वा विसृष्टैः(१ १४)रिव सागरेण .
प्रदीपितेजोवधदन्दशूकै-
रसूच्यत यौर्जलदैरकस्मात् ॥

कृष्णपक्षे क्षी(१.१५)-

102.

[Lines 16 to end of page missing](**50)

कम्पितुमारम्भमकरोत् ॥

103.

आजन्मनस्साहसंसादरत्वा-
त्स साहसस्यैव शुभं निमित्तम् .(१ १)
यथार्थनामा पिशुनं विदित्वा
घने घनं गर्जति नन्दति स्म ॥

नित्यं साहसकरखात्सार्धकनामा स(१.२) राजा तन्निमित्तं बाहुकम्पं
साहसस्यैव सूचकं ज्ञात्वा घनं कृत्वा मेघे गर्जति सति साहसि(१ ३)को
राजानुप्यत् ॥

104.

ततो घनानां निचयैर्निशातै-
र्निशेषतस्तारकधाम्नि शान्ते .
निशातनुत्वाग्नि(१ ४)शशामं नादं
निकाममायाविनमेष वीरः ॥

निविडैर्मेघैस्तारकाणां धाम्नि स्थाने तेजसि(१ ५) वा शान्ते निशावसा-
नादत्यर्थं विस्तीर्णं शब्दमेव वीरश्श्रुतवान् ॥

105.

अथ ध्वनेस्संमुख(१ ६)मस्यं गत्वा
भयानकेनेव रसेन पूर्णाम् .

रमंशाननामानमसौ गभीरां
पुर्यास्त्रिपुर्याः परिखां(17)मपश्यत् ॥

ततोस्य शब्दस्य संमुखं गत्वासौ भयानकेन रसेन पूर्णमिव त्रि
नामनग(1.8)रीसम्बन्धिनीं रमंशानाख्यां परिखामपश्यत् ॥ 106.

प्राणोप्रीति कुलकम् ॥

प्राणोप्रीति(19)त्रीकृतकालकार्य-
पुरत्रयाख्याहुतिपंचकस्य .
वृत्तिर्नकीटेन मयापि का ते
ब्रह्माण्ड(110)कोटीशतघस्मरस्य ॥

आकृष्टः पाशो यैस्तैः कालदूतैरिव खड्गहस्तैः पुरुषैः केशेषु गृ(111)-
हीत्वा महाकालायतनं प्रवेश्यमानमेवं क्रन्दन्तं स राजा ददर्शेति सम्बन्धः .
प्रस्तकाल(1.12)कामत्रिपुराख्ययंचाहुतेस्तथा ब्रह्माण्डकोटीशतमासिनस्ते नृणां
मध्ये कीटेन मया(1.13) का वृत्तिः ॥ 107.

सर्वाङ्गशुद्धस्य सुधारुचेर-
प्यालोकयामो हृदि कालिमानम् .
त्रैलोक्यकर्णो(114)- 108.

[Lines 15 to end of page missing](*)

शेषोपि बलैकरूपो
गोरक्षणं साहसिकः करोति .

तव दर्शनं यद्यप्राप्तं तत्तर्हि सहसा बले(1.1)न करणेन त्ययैव योम-
शीत्वं प्रापितः न प्रकाश्यताम् यो शेषो न शेषोपि बलैकरूपो बलसहायो
हलधरंसमोयं साह(12)सिको गोरक्षणं भूमिरक्षणं करोति ॥ 109.

1 Ms. रत्ना. 2 Ms. पतिष. 3 Ms. प्रक. 4 Ms. बल. 5 Ms. नक्षी.
6 The verse referred to by this part of comm. is lost in the lacuna at
the end of the page. 7 Ms. 'क' to 'र' l. on top margin. 8 Ms.
'मयोदत्त'. 9 Ms. गोरक्ष l. under 1.3.

यः कोपि वा साहसिकोस्ति लोके
 यस्यास्ति वा क्षत्रियतावदाता .(1.3)
 कृपाकृपाणांभरणोस्ति यो वा
 स पातु मां मृत्युभयादमुष्मात् ॥

यो वा साहसिको यो(1.4) वा शुद्धक्षत्रियो वा दयास्वन्नमूपणो दया-
 मय इति यावत् सोऽस्मान्मृत्युभयान्मां रक्ष(1.5)[तु] ॥ 110.

[श्रुत्वेति त]त्कालगुरुभवद्वि-
 मेंधैस्स संक्रामणदीक्षयेव .
 सौदामिनीदृष्टिभिरी(1.6)[क्षमाणः]
 — निघोपमिदं वभाषे ॥

तत्काले गुरुभवद्विर्वहुंलीभवद्विश्च मेधैः(1.7).....क्षयमायः
 अत्रोत्प्रेक्ष्यते संक्रामणं वधानिपेधे प्रेरणं तदीक्षयेवेति(1.8).....[उ]क्त्वा-
 न्.....प्रतिपादनदीक्षाया हेतोरिशप्यं दृष्ट्यां पश्यति(1.9).....॥111.

[अरे वराकाः करुण]प्रलापं
 भाग्यैर्दृशो गोचरमागतं मे .
 विमुञ्चतेनं ब्रुतमन्यथा व-
 स्तदा(1.10)—————दस्मिन् ॥

अरे वराकाः हे अधमाः करुणाक्रन्दिनं स्वभाग्यैर्मम(1.11).....
 .....गोचरमेनं यूयं त्यजत तूर्णम् अन्यथा यदि न यूयं त्यजथ तदा(1.12)
 .....शिनितं(?) तद्युष्माकमा.....ति स्यात् युष्मानुपहरामीत्यर्थः
 सम(1.13).....सेनापरिवारितम्...स(1.14) 112.

(Lines 15 to end of page missing)(**51)

* * * * *

1 Ms. 'कृपाभ'. 2 Ms. 'लो'. 3 Ms. 'हरी'. 4 Ms. 'दत्त'. 5 Ms. 'द्वा'.
 6 Ms. 'ग्येह'. 7 Ms. 'च्य'. 8 Ms. 'वप'. 9 Copyist's remark-एत
 ऊर्ध्वं विचतुर्गुणं पञ्चापि गलितानीति भाति. ।

[सप्तमः सर्गः]

* * * * *

एष्वेत्यपिशब्दार्थः. कुम्भोदरनामा, भवान्या गणस्त्वं हिमाद्रिलतानां भवान्यां भगिनीनामिव य.....[जाग](1.1)रुको भवसि ॥ 1.

श्रवणम्य मृगाधिराजभावं व्रततीनामवता वनेभभङ्गम्.
भय— — — — (1.2)कदाचिद्विकृतं वासववारणो ररासं ॥

सिंहरूपमभिनीय हिमाद्रिलतानां.....[र](1.3)क्षता त्वया भयं प्रापित पेरावणो विकृतं कृत्वा क्रन्दितवान् ॥ 2.

सदसि ध्वनितेन तेन — — — — [न](1.4)व्यकथामसङ्गभङ्गे
अशपडिरदास्यशब्दशङ्काकुपिता पर्वतराजनन्दिनी त्वाम् ॥

.....(1.5)न हरस्य कथाच्छेदे जावे गणपतिवृंहितमिति शङ्कया
कुपिता गौरी त्वां सभाया.....(1.6), 3.

स्वरसेन यथा तथा वनेस्मिन्नसि राजैव समुद्यतो विहन्तुम्
परमेश्वरपाददूरवर्ती व्रज राजैव म(1.7)हीतलो भवेति ॥

यथा तथानुचितं स्वातन्त्र्येण राजैव क्रीडितुमस्मिन्वने यत्त्वं प्रवृत्तोतो
महेधरपादादूरव(1.8)र्ती त्वं भूतले राजैव भव ॥ 4.

शनैस्सुहृदा निकुम्भनाम्ना तव शापावधिमर्षिता भवानी
प्रचल(1.9)त्प्रतिविम्बिताभ्रमुक्ता शुनदीव प्रससाद चावदच ॥

1 Ms. 'रा'. 2 Ms. भवान्या lc. on top margin. 3 Is it भवता नन्दनपित्रः क ?
4 Ms. 'रा'. 5 Ms. 'तन'. 6 Ms. 'दन्त'. 7 Ms. lc. under 17.

ततो निकुम्भसंज्ञेन त्वदीयेन सख्या सवि(1.10)नयं शापावधिमर्धिता
सतो गौरी लोलैरभ्रैर्मुक्ता गङ्गेवं प्रससाद च शापावधिं चावदत् ॥ 5.

उप(1.11)यास्यति भूमिपालभावं कलिकाले दशकन्धराततायी .
इति निश्चलनिश्चयो यदासौ भविता स(1.12)म्भविता तदास्य मुक्तिः ॥

कलावपि श्रीरामो राजत्वं प्राप्स्यतीति सनिश्चयः कुम्भोदरो यदा
भवि(1.13)प्यति तदा शापमुक्तिरस्य भविष्यति ॥ 6.

गिरिजागिरिभीटशीं निशम्य व्यग्रशस्त्रं न ममास्ति शाप(1.14)शान्तिः .
न हि कश्चिदयं स्फुरत्युपाधिः पृथिवीं येन कलावुपैति रामः ॥

एवं गौरीवचनश्रुत्वा त्व(1.15)मेवं विचारमका.....(1.16) 7.

[Lines 17 to end of page missing](*)

.....य[द्गृ]हीतं तन्नूनं तयैव वासनया लिप्तं त्वां मत्वा शत्रुहस्तिनो
द्रष्टुं न शक्ताः ॥ 8.

गणकस्य गिरे(1.1)ति निर्विकल्पो नृपतिर्भूभरधारणानुतापम् .
उदकयुत नीलकण्ठलीलावृपलाभूलनभ(1.2)स्वतापनेतुम् ॥

दैवज्ञोक्त्या त्यक्तविकल्पो राजा हरक्रीडावाहपुच्छवातेन भूभारोद्धृ-
नतापं निवा(1.3)रयितुमभ्यलपत् ॥ 9.

अजयत्पृथिवीभृतस्समस्तान्स पटङ्गेन बलेन सर्वकालम् .
भूदिति स्फ(1.4)टिकाचलं प्रतस्थे बलमष्टाङ्गमवाप्य योगनिष्ठम् ॥

स पटङ्गेन बलेन सदा राज्ञोजयत् अष्टा(1.5)ङ्गयोगं प्राप्य स्फटिका-
द्वि प्रस्थितवान् . राज्यादप्यधिकस्पृहो योगेभूदित्यर्थः . पट्भ्योष्टानामधि-
क(1.6)त्वादिति भावः पृथिवीभृच्छब्दस्य श्लिष्टत्वादुक्तिसंगतिः ॥ 10.

अथ गूर्जरराजंमूर्जितानां मुकुटाल(1.7)ङ्कुरं कुमारपालः .
अधिगत्य सुतासुतं तदीयं परिरत्नभवनयथायनाया ॥

तेजस्विनां चू(११)ढारत्नं गूर्जरेन्द्रं तदीयं दौहित्रं प्राप्य रश्मिकुमार-
पालस्तत्पार्थनामाभूत् . कुमारोप्राप्तराज्यो रा(११)जपुत्रस्तोमेश्वरस्तस्य पाल-
नाम्नाम सार्थकम् . कुमारपालस्तदीयो ध्रातृपुत्रः ॥ 11.

प्रथमस्तुथ(११०)वासुतस्तदानीं परिचर्यां जनकस्य तामकार्षीत् .
प्रतिपाद्यजलाञ्जलिं घृणायै विदधे यां(१११)भृगुनन्दनो जनन्याः ॥

घृणायां प्रतिपाद्यो जलाञ्जलिर्यस्यां तां निर्घृणां यां परिचर्यां शि-
(१.११)रश्छेदात्मिकां [पर]शुरामो मातुः कृतवांस्तां परिचर्यां पूजां ज्येष्ठस्तु-
षवापुत्रः पितुः कृतवान् . पितुश्शि(१.१३)रश्छेदमकार्षीदित्यर्थः ॥ 12.

न परं विदधे वृथा गुणित्वं जनकं ज्ञेहमयं विनाश्य यावत् .
स्वय(१.१४)मेव विनाश्य गर्हणीयं व्यतनोद्दीप इवानुरागगन्धम् ॥

ज्ञेहमयं जनकं केवलं न विनाश्य.....(१.१५).....विनाशं
मरणं प्राप्य.....यथा(१.१६) 13.

[Lines 17 to end of page missing](**52)

—यन्तृसादिपत्तिव्यवहारेषु विसारिणा चतुर्था .

युधि वीररसेन शुद्धिमन्तं न समीपादमुचत्कुमार(१.१)पालः ॥

रधाविपु चतुर्भिः प्रफारैर्विसरता वीररसेन शुद्धिमन्तं तं कुमारपाल-
स्त्वसमीपान्नात्यजत् ॥(१.२) 14.

हनुमानिय शैलतस्तु शैलं द्विरदेन्द्राद्विरदेन्द्रमुत्पतिष्णुः .

छुरिकामपहत्य कुङ्कुणेन्द्रं गमया(१.३)मास कवन्धतां तयैव ॥

शैलान्छैलं हनुमान्यधोत्पतिष्णुस्तथा हस्तीन्द्राद्वस्तीन्द्रमारोहन्त कु-
ङ्कु(१.४)णेन्द्रादेव छुरिकां हत्वा तयैव छुरिकया कुङ्कुणेन्द्रं कवन्धतां प्राप-
यत् ॥ 15.

इति साहससाह(1.5)चर्यचर्यस्समयज्ञैः प्र[तिपादि]तप्रभावाम .
तनयां स सपादलक्षपुण्यैरुपयेमे त्रिपुरीपुर(1.6)[न्द]रस्य ॥

साहसानां साहचर्यं चर्या यस्य ॥ दैवज्ञैः कथितप्रभावां तेजलस्य मुतां
कर्पूरदे(1.7)वां सपादलक्षैः पुण्यैरुढवान् ॥ 16.

इतरेतरचित्रचौर्यचर्याचतुरत्वेपि निकामनिर्विकारम् .(1.8)
परमेश्वरयोस्तयोर्युगं तत्सुतरामेकशरीरतामयासीत् ॥

तयोः परमेश्वरयोर्महाराजयोश्चि(1.9)वयोश्च युगं कर्तुं एकशरीरतामै-
क्यमभेदं चागच्छत् अन्योन्यं चित्रस्य चौर्यचर्याहरणं तत्र जाग(1.10)रू-
कत्वेपि सति निर्विकारम् ॥ 17.

अविभावितभावभेदलेशो निजनामादिपदाभिधेयकल्पैः .(1.11)
शिशिरीभवदाशंयौ यशोभिः परितापं न कदाचिद्दहतुस्तौ ॥

न विभावितोनुमितो भावस्या(1.12)न्योन्यरागस्य भेदलेशो ययोस्तौ
तथा सोमेश्वरकर्पूरदंवीति निजनामोरादिपदे सोमकर्पू(1.13)रशब्दौ तदर्थ-
कल्पैर्यशोभिर्हिमीभवंचेतसौ तौ तापं न..... ॥ 18.

अथ जातु हृदीव(1.14) सन्निधानं ददृशे स्वमविधौ विधातुकामः .
त्रि----- (1.15) पञ्चनाभः ॥

हृदये स्थिति कर्तुकाम इव स्वप्ने----- (1.16) 19.

उदयावसरे हरेरभेदं----- (1.17) 20.

[Lines 18 to end of page missing](*)

य प्रतिपादयान्चकार ॥

साश्चर्यचित्तो राजा तत्स्वप्नद्वयं सृष्टिकर्तुस्सकलकर्मसाक्षिणे ज्योति-
विदेव(1.1)र्णयत् ॥ 21.

स जगाद यदैक्षत क्षपात्रे क्षितिपस्तद्भविता चिरादमोधम् .
यदुपस्यबलोकितं(१.२) तु देव्यां कलितस्तस्य न कालतोतिपातः ॥

• राजा प्रदोषे यदपश्यत्तच्चिरेण सफलं भविष्यति(१.३) यत्तु देव्या प्रात-
र्दृष्टं तस्य चिरकालत्वं नाकलितम् ॥ २२.

उचितामिव वाडवाग्रिमैत्रीं मकराङ्गस्थि(१.४)तितः करोति भौमः .
गगने न ममास्ति कापि शोभेत्यधुना कुम्भमिवालसः प्रविष्टः ॥

मकरो रा(१.५)शिविशेषस्तस्याङ्को मध्यम् . मकराङ्गश्च समुद्रः . तत्र
स्थित्योपपन्नां वाडवाग्रिमैत्रीमिव भौमः क(१.६)रोति दीप्तो वर्तते इत्यर्थः .
भौमस्य हि मकरराशिरुच्चस्थानम् . आकाशे मम न कापि शोभेत्यत इ(१.७)-
वालसरशनैश्चरः कुम्भं राशिविशेषं घटं च प्रविष्टः . अलसगामित्वादाकाशे
शोभाभावः ॥ २३.

द(१.८)नुजारिमिवानुनेतुकामो दनुजानां गुरुरेति मीनराशिम् .
अधिरोहति मेपमेप पूपा तुरगा(१.९)णामिव खेदशान्तिकामः ॥

दनुजारिं विष्णुं प्रसादयितुकाम इव शुक्रो मीनराशिं समुद्रं(१.१०)
चैति तथान्वानां विश्रमार्थमिवाको मेपं राशिं.....मध्यमधिरोहति ॥ २४.

विहसन्निव मेपराशिनं तं(१.११) वृषभं याति वृषाङ्गशेखरोपि .
उपलिप्सुरिवोभयस्वभावं मिथुनं संनिदधाति सोममूनुः ॥(१.१२)

मेपो हुडस्तद्रामिनं रविं हसन्निवेन्दुर्वृषं राशिमनद्वाहमपि आयाति
वृषाङ्गशेखरत्वात्तस्य वृष(१.१३)स्थितिरुचिता].....स्थिररूपं प्रा-
प्तुकाम इव वृषो मिथुने संनिहितः . द्विस्वभा(१.१४)[व].....[उभ]यो
रर्वान्द्वौर्वा स्वभावमुपलब्धुकामो मिथुनं हि द्वन्द्वम् ॥ २५.

1 See Canto VIII, verse 46. 2 See p. 185, verse 31. 3 Ms. "नरा".
4 Ms. "पानाणि" under 1.12. 5 Ms. "ने". 6 Ms. "वृ" etc. under 1.14.

तिमिरा(1.15)~~~~~मभ्युपैति .

पृथिवीम्—वं शिखीति बुद्ध्या यजमानः(1.16)

26.

[Lines 17 to end of page missing] (**53)¹

कुम्भारूपराशिद्वये निपण्णम्. अन्योपि स्वकार्यमन्येन संपादितं संभाज्य
स्वगृहे निप[ण्णो भव](1.1)ति. तुङ्ग इति पाठो नार्पः तयो रारयोस्तयोस्तु-
ङ्गत्वासंभवात् प्रकृतार्थाननुगुणत्वाच्च ॥

27.

अ—(1.2)भिरेप दीप्तिमद्भिस्तपनाद्यैः कलिकालिकां विहाय .
ध्रुवमेकपदे कृतीबुभूषुर्नृप पञ्चाग्नि [तपश्चरत्य](1.3)नेहा ॥

ध्रुवमयमनेहा कालः पञ्चाग्नि तपश्चरति . अत्र हेतुमार्ह . कृतीबुभूषुः
कृतयु[गं भवितु](1.4)मिच्छुः कलिमालिन्यं त्यक्त्वा.....भिर्दीप्तिमद्भि-
.....[कृ]ती कृतकृत्यो भवि[तुमिच्छ](1.5)ति स मलं त्यक्त्वा पञ्चाग्नि
तपश्चरति ॥

28.

इति शुद्धिमति क्षणेन गर्भे स्वयमाधत्त हरिस्त्वमेव दे(1.6)व्याः .
अचिराद्भविता पुरस्तदेपा क्षितिरुन्मूलितरामराज्यगर्वा ॥

एवं शुद्धेस्मिन्क्षणे देव्या गर्भे(1.7) विष्णुस्त्वयं स्वमात्मानंमधत्ताहि-
तवान् तत्ततो हेतोरेषा भूमिरचिरेण त्यक्तरामभद्रराज्यदर्पा पुरो भ(1.8)-
विष्यति . रामराज्यादप्यधिकस्य विभवस्य प्राप्तेः ॥

29.

इति वादिनमादिनावसानं वसनाल(1.9)ङ्कुरणादिदानवर्षैः .
परितः परितोष्य पार्थिवस्तं गणकाग्रेसरमुत्सवं चकार ॥

एवं वा(1.10)दिनं तं गणकं वस्त्रादिभिस्समान्य राज्ञा प्रदोषं यावदु-
त्सवमकरोत् ॥

30.

1 Ms. only one letter "मि" or "मि" in the middle of 1.17. 2 Ms. "कलि" lc. under 1.3. 3 Ms. lc. marks here but no. lc. on margin. 4 Ms. "तुङ्ग". 5 Ms. "नेम".

गणितासु गतासु या(1.11)मिनीषु प्रजगन्मे मुखपाण्डिमा स देव्याः .
उदरं विशतो हरेरंपश्यत्स्वपती नाभिजुषो य(1.12)मम्बुजस्य ॥

स्वपती शयालुस्तोदरं प्रविशतो विष्णोर्नाभिस्यस्य पद्मस्य यं पाण्डि-
मानमंपश्यत्स मुखपा(1.13)ण्डिमाल्पासु रात्रिषु गतासु सतीषु संक्रान्त
इवेत्यर्थः ॥ 31.

शनैश्शनैश्शनैश्शशाङ्गमुख्याः कुशभा(1.14)वोवयवेषु सार्वभौमः .
उदरस्य महार्घता भविष्यत्यतिरिक्तेत्युदपादि चिन्तयेव ॥

उदरस्या(1.15)धिका महार्घता भविष्यतीति चिन्तयेव कर्पूरदेव्या अ-
ङ्गेषु शनैश्शनैः कृशत्वमखण्डितमु(1.16)त्पन्नम् ॥ 32.

अपरेपि महस्विनः पृथिव्यां व्यवहर्तुं न यथारुचि क्षमंते .
इति गर्भगुणानिवाभ्यध(1.17)त्त क्रमशोस्याः प्रतिपद्य मान्द्यमग्निः ॥

अन्येपि तेजस्विनो यथारुचि यथाभिप्रायं यथादी(1.18)ति च भुवि
व्यवहर्तुं न समर्था इत्येतान्गर्भगुणानिब जठराग्निर्मन्दतां प्राप्याभ्यधात् ॥ 33.

अ(1.19)चिरात्तवं नन्दनस्य भोज्या निखिला भूरिति श्रुत्वती जनेभ्यः .
यदसेवत मन्दयापि रुच्या [मृद](1.20)मास्वादमिवैक्षत क्षितेस्तत् ॥

रुचिर.....यापि मन्दाग्निरपीत्यर्थः.....(1.21)भि-
...यद्वृक्षं भुजे तन्नूनं सा त.....(1.22).....ती भूमेरास्वादं सा
चर्व..... 34.

~~~~~(1.23*)
उदरेण चिरेण जातमस्यास्त्रिवलीविप्रतिपत्तिपण्डितेन ॥

य एकमेव बलं बलाख्यममुरमंभिनत्तस्ये(1.1)न्द्रस्यायुधं वयस्तस्य

1 See above, verses 19 and 22.

2 Ms. 'विष'.

3 Ms. 'दृग्'.

4 Ms. '५'.

5 Ms. '५' le. on margin.

साम्यं त्यक्तवतां उदरेण जातमिति भावे कः . तिस्रश्च ता (1.2) वल्यस्त्रिवल्यः
त्रयाणां चलानां समाहारास्त्रिवली त्रिवलीनां त्रिवल्याश्च विप्रतिपत्तौ
पराभवे (1.3) [पण्डितेन . एकवलीभेदी यस्तस्य त्रिवलीभेदिना सह महद-
न्तरम् ॥ 35.

हरिमध्यरुचिं जयत्यधस्ता (1.4) त्सति मध्ये करिकुम्भकल्पयोनीं .
अभवद्भुचिरस्य सास्ति नेति स्तनयोरश्याममुखत्वमाविरासीत् ॥ (1.5)

हरिस्सिंहस्तस्य मध्यमुदरं तस्य शोभां कुरात्वाज्यत्युदरेधस्तात्सति
हस्तिकवादसदृशयोराव (1.6) योर्या शोभा पूर्वमासीत्साद्य नास्ति . गर्भेण
मध्यस्य स्थौल्यादिति भावः . इतीव स्तनयोरश्याममुखत्व (1.7) चूचुककाण्ड्यं
कालमुखत्वं चासीत् ॥ 36.

मुखमग्निमुशन्ति यस्य सन्तो भविता तेन पुनः स्तनन्धयेन . (1.8)
नृपवामदृशस्तु पूर्वमेव स्तनयोरश्यामिकया मुखं चुचुम्भे ॥

सन्तोमि यस्य मुखमुपदिशन्ति (1.9) तेन विष्णुना पुनः पश्चात्स्तनपा-
थिना भविष्यते श्यामिकया तु देव्याः स्तनयोर्मुखं प्रागेव चुम्बि (1.10) तम् .
अग्निः कृष्णवर्त्मा स यत्र प्राप्नोति तत्र पश्चाच्छर्थात्मिका भवति अत्र तु
विपर्ययः ॥ 37.

विनिवे (1.11) शयति स्म यत्र चास्मात्कथमप्युत्तिपति स्म पादयुग्मम् .
सुचिरस्य भुवेव भाविवध्वा प्रतिवि (1.12) न्यासमतिप्रणम्यमानम् ॥

सा यत्र च स्थाने पादद्वयमक्षिपदस्मात्स्थानात्सा पादद्वयं कटेनोद-
(1.13) क्षिपद्वाविन्या स्तुपया भुवा न्यासे न्यासे प्रणम्यमानं कृतप्रणाम-
मिव ॥ 38.

रविणा शशिनं भृतं (1.14) कलाभिस्सकलैरेव करैरिवापिताभिः .
दधती कमलां सहस्रपत्रं स्वमुखस्योपरि सा द (1.15) दर्श सुप्ता ॥

1 Ms वज्राक्षि कृष्णवर्ध. crossed after 'तु'.

2 Ms 'व'.

3 Ms. 'सुप्ते'.

4 Ms 'नस्त'

5 Ms. 'अ'.

सकलैस्सहस्रसंख्यैः करैरपिताभिस्सहस्रसंख्याभिः कलाभिर्भृतं पूरि-
(1.16)तं चन्द्रमिव सहस्रपत्रं पद्मं स्वमुखस्योपरि धा[रयन्तीं लक्ष्मीं साप]-
श्यत् ॥ 39.

ज्वलदा(1.17)ननलाम्बिदन्दशूकं विहगं जातु ददर्श हेमपक्षम् .
विगलयमुनार्कविम्बदिग्धं पुरतो(1.18) मेरुमंथीरतामिवाप्तम् ॥

ज्वलति दीप्ते आनने लम्बी दंदशूकस्सर्पो यस्य तं तथा हे(1.19)मम-
पक्षं विहगं गरुडमधीरतामाप्तमपश्यत् . अत्रोत्प्रेक्ष्यते विगलंती यमुना
य(1.20).....विम्बेन दिग्धं सहितं मुमेरुमिव . गरुडस्थानीयो मेरुः
अर्कस्थानीयं मुखम्(1.21) [सर्प]स्थानीया यमुना ॥ 40.

वलर्यंकृत[भोगशेषतन्प]स्थितमात्मानमलक्षयत्कदाचित् .(1.22)
[गुरुगर्भभरोष्मणः शमाय त्वरितं]— — — — —[प्रचिष्ट]म् ॥

सा देवी आत्मानं वलयी(1.23**51)कृतो भोगः कायो येन तथाविधे
शेषे एव तल्पे स्थितमपश्यत् अतस्संभाव्यते गुरुयो गर्भभर(1.1)स्तेन
ऊष्मा तापस्तस्य शमार्थं तूर्णं चन्द्रमण्डलमिव प्रचिष्टम् ॥ 41.

स्वमयैक्षत चन्द्रकान्तशाला(1.2)वलभीनृद्वनिपद्मिणं कदाचित् .
उपदर्शनवाञ्छयोपनीतिं धवलद्वीपमिवोदरस्थिते(1.3)न ॥

सा जातु रमात्मानं चन्द्रकान्तमये शालावलभीनृद्वे निपण्णमारुढ-
मपश्यत् अतस्सं(1.4)भाव्यते उदरस्थितेन हरिणा दर्शनार्थं श्वेतद्वीपमिवा-
नीतम् ॥ 42.

अथ पुष्पशरस्य वन्धुमन्यं(1.5) पृथिवीं माधवमभ्युपेक्ष्यतीति .
उपयोगमपश्यतीव किञ्चित्स्वगतं गच्छति माधवे संसा(1.6)प्तिम् ॥

1 Ms. 'स'. 2 Ms. 'विराट्'. 3 Ms. 'रु'. 4 Ms. पुणे crossed and 'न'
written under it. Is it 'न' पुणे ? 5 Ms. lc- mark after 'द'. 6 Ms. न'.
7 Ms. has ८ on margin. 8 Ms. अष्ट. 9 Ms. 'नव'. 10 Ms. 'वत्'.

जनकत्वोदुहीपकत्वाद्धान्यं लोकोत्तरं कामस्य बान्धवं विष्णुं भूः
प्राप्स्यतीत्य(1.7)तस्वात्मानमनुपयुज्यमानं पश्यतीव साधवे वैशाखे समाप्तिं
गते ॥ 43.

तमसः प्रशमाय(1.8) सत्त्वमूर्त्तेरवतारावसरं विविञ्चतीषु .
कलिवन्धुतयेव विभ्रतीषु कशिमानं क्रमशस्तम(1.9)स्विनीषु ॥

कलिवन्धुभावेन हेतुनां तमसः पापस्यान्धकारस्य च शमनार्थं सत्त्व-
मूर्त्तेर्विष्णोरवतारसमयं विमृ(1.10)शन्तीष्विव तमस्विनीषु रात्रिषु कशिमानं
तुच्छत्वं क्रमेण धारयन्तीषु . तमस्विनीष्विति सा(1.11)कृतम् ॥ 44.

अचिरादिवसेश्वरस्य वंशः परमामृद्धिमवश्यमेप्यतीति .
दिवसेषु विकस्वरीभव(1.12)त्सु स्मयमानेषु च पुष्कराकरेषु ॥

सूर्यवंशोचिराद्दृष्टिं प्राप्स्यतीत्यत एव दिनेषु वर्धमा(1.18)नेषु सत्सु
पद्मसरसु च विकसन्तु सत्सु ॥ 45.

नरंकद्विपि* भूधरोज्जिहीर्षाजुपि सोमेश्वरवन्तभोदरस्थे(1.14) .
अलसालसगामिनीव शून्यं जलधिं द्रष्टुमिवाक्षमे दिनेशे ॥

दिनेशेर्केलसालसं(1.15) गच्छति सति अतस्संभ्रान्यते भूमिभारोद्धर-
णेच्छाधारिणि हरौ देवीगर्भस्थिते शून्यं संप(1.16)न्नं जलधिं द्रष्टुमसमर्थं ॥ 46.

सलिलेपि श्यालुना विमुक्ता नृपदारोदरगोचरे(1.17)ण निद्रां .
दिवसेष्यनुगन्तुमाविशन्त्यामिति तस्याममुमेव जीवलोकम् ॥

समुद्रे उचित(1.18)निद्रेणापि नृपदाराणामुदरे गोचरो यस्य तेन समुद्रे
निद्रा त्यजेति तस्यां निद्रायामर्याद्विष्णुं(1.19)मेवानुगन्तुमं मुं जीवलोकं दि-
नेष्याविशन्त्याम् ॥ 47.

1 Ms. 'नक्षत्रमधि'. 2 Ms. 'क' to 'न' lc. under 19. 3 Ms. 'विस्तिपु'. 4 Ms. 'न' to 'वि' lc. on margin. 5 Ms. 'पु' crossed after 'ध'. 6 Ms. 'न्यपरालो'. 7 Ms. 'मु' crossed after 'य'. निद्रा on margin. 8 Ms. 'नुम'. 9 Ms. 'मुसेव' lc. after 'य'. on margin. Is it 'मुसेवितुने'? 10 Ms. 'मनु'. 11 'मनु' crossed after 'न'.

निवसत्यपरत्र पुष्करा[च्चे सकलं मा स्म](1.20) पिवत्पयोधिर्मावः .
इति हैमवतीभिरद्भिरर्के तमिवापूरयितुं विशत्युदीचीम् ॥

अन्यत्र(1.21) विष्णौ वसति सति बहवाभिरशेषं समुद्रं मा स्म पिव-
दित्यत इव हिमाद्रि.....(1.22)पूरयितुमुत्तरदिशं रवौ प्रविशति
सति ॥ 48.

मण्दिपपतत्पतङ्गमालाद—[विभा](1.23)वितानुभावैः .
प्रविवेश पुरः कृतप्रवेशं शकुनैरि—

.....[५](1.24*)तन्तीनां पतङ्गमालाना.....विभावितो
दृष्टोनुभावैः स्वभावो येषां तैश्शकुनैराभितं म(1.1)नोहरं सूक्तिकावासं देवी
प्रविष्टा ॥ 49.

ज्येष्ठत्वं चरितार्थतामथ नयन्मासान्तरापेक्षया
ज्येष्ठस्य(1.2) प्रथमपरन्तपतया ग्रीष्मस्य भीष्मां स्थितिम् .
द्वादश्यास्तिथिमुख्यतामुपदिशन्भानोः प्रतापो(1.3)भक्तिं
तन्यन्गोत्रगुरोर्निजेन नृपतेर्जज्ञे सुतो जन्मना ॥

ज्येष्ठे मासि निजेन जन्मनोत्पत्त्यान्यमासे(1.4)भ्यो ज्येष्ठमासस्य ज्येष्ठत्वं
यथार्थतां कृतकृत्यतां नयस्त्वंथा परन्तपतया वैरितापनेन च ग्रीष्मस्य भीष्मां
स्थितिं कुर्वन्द्वा(1.5)दश्यां जन्मना तस्यास्तिथिषु प्राधान्यं दिशन्गोत्रादेर्भानोः .
प्रतापौभृत्यं कुर्वन्सुतो रामो जातो ज्येष्ठत्वं(1.6).....[३]ति व्याख्यानं
न संगच्छते ज्येष्ठ इति व्युत्पत्तिसिद्धेः ॥ 50.

निश्शेषाणां शिवा(1.7)नामुपरि कृतपदस्साहचर्याधिकारी
सर्वस्यास्तीर्थजातेस्तकलगुरतरुग्रायणीसो(1.8)दरश्च .

1 Ms. 'विष्णोः'. 2 Ms. 'नृपते'. 3 Ms. 'तद्वत्'. 4 Ms. 'ते'. 5 Ms. 'शान्'.
6 Ms. 'ह'. 7 Ms. 'त'. 8 Ms. 'ह' || 'त' lc. under 1-4. 9 Ms. 'पत्'.
10 Ms. 'गुणोत्पत्तिः'.

वालः कोप्येष राज्ञत्वमुपगतवानित्यकस्मात्सरस्व-
त्यस्मिन्नुत्पन्नमात्रे सुखमल(1.9)मकृत न्योमंमूर्चेर्मृडस्य ॥ .

सर्वेषां शिवानां श्रेयसासुपरि कृतं यदं चरणं(1.10) येन तथा सर्वती-
र्थानां साहचर्याधिकारी तुल्यः पवित्रत्वात्सर्वेषां कल्पवृ(1.11)क्षप्रधानानां
सोदरश्चैव बालः कोप्यद्भुतो,पूर्वो राजा चन्द्रश्चेति सरस्वती वीणी न्योमंरू-
पस्य(1.12) भगवतो मुखमभूययत् . आकाशाद्वागुच्चरितेत्यर्थः . चन्द्रो ह्येक-
स्यैव शिवस्य शिरसि(1.13) स्थितः अयं तु सर्वेषां शिवानां . चन्द्रो गङ्गाया
एकसहचरः अयं तु सर्वस्यास्तीर्थ(1.14)जातेः . स पारिजातस्यैव सोदरः
अयं ॥ सर्वेषां कल्पवृक्षाणामिति भद्रम् ॥(1.15) . 51.

श्रीश्रीकण्ठचरित्रकाव्यविवृतौ विश्वस्य निश्चस्य च
च्छायाभाजि किरातकाव्यविवृतौ वि(1.16)श्रम्य [रम्य]श्रियि .
पृथ्वीराजजयाख्यकाव्यविवृतौ संवेशमिच्छाम्यहं
शास्त्रज्ञोदजज्ञे(1.17)दमेदुरमतिर्ज्योत्स्नाकरो लावणिः ॥

श्रीलोलराजमुतपरिहृतभट्टनोन-
राजा(1.18)त्मजो विवरणेन स जोनराजः .
सर्गं सुखं व्यधित सप्तममत्र पृथ्वी-
राजाख्यराजवि(1.19)जयाभिर्धेकाव्यराजे ॥

पृथ्वीराजविजयविवरणे सप्तमस्तर्गः ॥(1.20)

1 Ms. राज. 2 Ms. सु. 3 Ms. स्फे. 4 Ms. पेयसासुप. 5 Ms. Copy
leaves space between सु and प. and before ये but no letter seems
missing. 6 Ms. रज. 7 Ms. वा. 8 Ms. वै. 9 Ms. जे च.
10 Ms. वज. 11 Ms. स्ये. 12 Ms. स्त्रिये. 13 Ms. र.

[अष्टमः सर्गः]

अथ शब्दगुणं व्योम सत्यमित्यवदन्निव .

सद्गीतकप्रसङ्गेन पुरन्दरपुराङ्गनाः ॥

अ(1 21)धाप्सरसो¹ गीतातिशयेनाकाशं शब्दगुणं सत्यमित्यकथय-

न्निव ॥ 1.

दिव्यदुन्दुभिर्जीमूत(1 22)-----भाविनी .

पुष्पवृष्टि[र]रोचिष्ट किञ्जल्कतडिदुज्वला ॥

दिव्यदुन्दुभिरेव जी(1 23)-----नी तथा किञ्जल्क एव तडि-

त्तयोज्ज्वला पुष्पवृष्टिरशोभते ॥ 2.

पुष्पवर्ष(1 24)मिलदिव्यभृङ्गपक्षसमीरणैः .

[प्रमृ]ष्टानीव यान्ति स्म दिङ्मुखानि प्रसन्नताम् ॥(1 25**55)

पुष्पवर्षे मिलन्तो ये दिव्यभृङ्गास्तेषां पक्षवातेन प्रमृष्टानीव दिङ्मुखानि

प्रसादं प्रापुः ॥(1 1) 3.

ईत्यन्तं पुलकम् ॥

सनार्थां पृथिवीं मत्वा राजपुत्रस्य जन्मना .

रजोपि पस्पृशुस्तस्यास्त्रासा(1 2)दिव न मारुताः ॥

राजपुत्रेण जातेन सत्सर्वाभिकां पृथ्वीं² संभाव्य भयादिव वायवो रजो-

पि भूमेर्न [प](1 3)स्पृशुः ॥ 4.

अकाण्डे न प्रवेष्टव्यं प्रजास्विति हविर्भुजा .

मृत्युर्न्ययम्यतेवाचिःकराग्रैर्दक्षिणामु(1 4)सैः ॥

1 Ms 'धसरे, 2 Ms. '3' to '4' lc. under 1.25. 3 Ms has 'L' on margin.
4 See verse 10 below. 5 Ms. 'स्वस्या', 6 Ms '4' पृथ्वी lc. under 1 3.

भवता प्राणिषु प्रवेशोसमये न कार्य इत्यग्निना दक्षिणामैर्वालाहस्तै-
र्निषिद्ध(1.5) इव . यमस्य दक्षिणाशापतित्वाज्ज्वालानां दक्षिणाप्राणां निषे-
धकत्वमुंचितम् ॥(1.6)

5.

स्ववंश्यमेलकोत्कर्षं परयन्तौ शशिभास्करी .
यशःप्रतापवैशद्यदीप्तिपात्रीवभूवतुः ॥(1.7)

निजकुलजातयोस्संगमेनोत्कर्षं पुत्रजन्मलक्षणं परयन्तौ यशःप्रतापा-
भ्यामिव वैशद्यकीर्त्योः पात्रीवभूवतुः ॥(1.8)

6.

गुणवद्भिर्दृता लक्ष्मीः पद्मैरस्मत्प्रसूतिभिः .
इति वैमल्यमाजम्पुरव्याजं सलिलाशयाः ॥(1.9)

अस्मज्जातैर्गुणिभिः पद्मैश्च श्रीर्युतेर्त्तव सरांसि वैमल्यं गुणं प्रापुः ॥ 7.

विभाव्य स्वामिनः प(1.10)त्रीं समुत्पन्नजगन्निधिम् .
भूरप्यसूययेवाभूद्भूरोद्भिदुरशेवधिः ॥

समुत्पन्नो जग(1.11)न्निधिर्विष्णुर्यस्यास्तां महिर्षीं विमूरय स्पर्धयेव
भूरपि प्रकटीकृतहेमकुम्भाभूत(1.12) . हेमकुम्भप्रादुर्भावोक्तिर्बालरक्षणौ-
चित्यादत्यर्थं संगच्छते ॥

8.

धर्मकर्मक्रियाविघ्न(1.13)हरे जाते नृपात्मजे .
प्रसेदे यजमानानां न केपामन्तरात्मना ॥

यज्ञादिविघ्नहरे(1.14) पुत्रे जाते सति सर्वेषां याज्ञिकानां चित्तेन प्रसादः
प्राप्तः तज्जन्मना चेतः प्रसन्नमभू(1.15)दात्मनः प्रसन्नत्वादिति भावः ॥ 9.

इति विष्णुमयं मूर्तिभेदं मानुषतां गतम् .
मत्वेव दे(1.16)वदेवस्थाप्यनन्दन्ताष्टमूर्तयः ॥

1 Ms. 'यज्ञ'. 2 Ms. 'कनु'. 3 See Supra, Canto I. 34. 4 Ms. lc.
under lc. 7. 5 Ms. 'रूपे': on margin. 6 Ms. 'तेषु'. 7 Ms. 'श्री'.
8 Ms. lc. under 1-10 9 Ms. 'दक्ष'.

हरिमवतीर्णं मत्वाष्टमूर्त्तैरष्टौ मूर्त्तयोतुष्यन्निवेत्थम् .(17) क्षित्यादीनां
रजोभावादावानन्दोत्प्रेक्षणम् ॥ 10.

नृत्यन्तीनां सुरस्त्रीणां पुत्र्यद्भिर्हारदाम(1.18)भिः .
जेतुं मरुत्तसम्राजं मुक्तावर्ष इवाभवत् ॥

नृत्यवशाच्छ्रैर्हारैर्हेतुभिर्मुक्ता(1.19)वर्षं मरुत्तं राजानं जेतुं जितं कर्तु-
मिवाभूत् . अन्तर्भावितस्यार्थोत्र जयति . ॥ 11.

प्रक्रान्त(1.20)मित्याद्यष्टभिः कुलकम् ॥

आहृतैर्व्योमगङ्गातो वातेन कनकाम्बुजैः .
नृत्तप्रवृत्तनागा(1.21)रिभ्रंष्टपक्षाङ्किता इव ॥

आकाशगङ्गातो वातेनानीतैस्सुवर्णपद्मैर्हेतुभिर्नृत्यद्भिः[रुड](1.22)पतत्पक्ष-
भूषिता इव ॥ 12.

स्वनितेन मृदङ्गानामप्सररो[नृत्त]योनिना .
लक्ष्मीमहो[त्सवोत्साह](1.23*)गर्जदैरावर्ता इव ॥

अप्सरसां नृत्ते जातेन मृदङ्गशब्देन हेतुना श्रीमहोत्सवे उत्साहेन
गर्जन्त्रै(1.1)रावणो यासु . पत्युरवतारान्महोत्सवः . स्त्रियो हि भोगलम्पट-
त्वाद्भर्त्तारमनेकरूपमिच्छन्ति .(1.2) ऐरावणस्य गर्जनं लक्ष्म्या गजवाह-
त्वात् ॥ 13.

नृत्यद्देवधूवक्रगलद्धर्मांश्चुशीकराः .
पृथिवी(1.3) सुधया संकुं प्रवृत्तेन्दुशता इव ॥

नृत्यन्तीनामप्सरसां मुखेभ्यो गलन्तो धर्मकणा यासु ताः(1.4) भूमि-
ममृतेन सेक्तुं वर्षितुं प्रवृत्तानीन्दुशतानि यासु ता इव ॥ 14.

1 One verse missing See Notes 2 Ms. 'चमासाज्या 3 Sic. It
should be प्रक्रान्तमेवमष्टाभिरित्यन्य for there are 10 verses, not 8 4 Ms. 'रिभ्र'.
5 Comm. 'वषा 6 Ms. 'श्रेडु' 7 Ms. 'मुमि'.

उत्सवालोकनायातब्रह्महं(1.5)सपरिच्युतैः .

पक्षांशैर्विगलत्पूर्वराजकीर्त्तिच्छटा इव ॥

उत्सवस्य वीक्षणार्थमागतस्य(1.6) ब्रह्मणो हंसेभ्यः पतितैः पक्षकणैर्हं-
तुभिः पतन्ती पूर्वराजानां कीर्त्तिच्छटा याभ्यः . तत्कीर्त्यपेक्ष(1.7)या पूर्व-
राजकीर्त्तेरुपत्त्वाद्विगलनम् ॥

15.

ध्वनिभिर्दिव्यशङ्खानामसंख्यैर्मुखरीकृताः .

स्वं(1.9)कुन्त्यैः पाञ्चजन्यस्य गीयमानगुणा इव ॥

अगणितदिव्यशब्दमुखराः पाञ्चजन्यस्य वं(1.9)स्यैर्हरैर्गुणा गीयमाना
यासु ॥

16.

अनभ्रवर्षपृपतैः प्रसवद्भिस्सहस्रधा .

पटवास(1.10)कपायाक्षचन्द्रांशुकलुपा इव ॥

मेघान्विना वर्षकणैः पतद्भिस्सहस्रसद्वयैः कर्पू(1.11)रादिक्षोदकलुपित-
नेत्रेन्दुवाष्पाविला इव ॥

17.

दास्यत्यानन्दितो भास्वान्कस्मैचिद्यदि वा(1.12)जिनः .

तदनूखगतिः का स्यादिति वाचालचारणाः ॥

स्थकुले हरेरवतारेण ह(1.13)ष्टोर्कः कस्मैचिद्यद्यन्दास्यति तदाऽवि-
द्यमानोरोरुणस्थ गतिः केति मुखरचारणाः ॥(1.14)

18.

प्रगीतरोहिणीवक्रप्रसभारोहणोत्सुकम् .

स्त्रलाञ्छनमृगं रोद्धुमपि व्यग्रमुधाकरां ॥(1.15)

गातुं प्रवृत्ताया रोहिण्या मुखे बलेन रोहणे लुब्धं स्वाङ्गमृगं रोद्धुं
मुधाकरोपि व्यग्रो(1.16) यासु ॥

19.

1 Ms. कोरे.	2 Is it सङ्गु ?	3 Ms. पाञ्च.	4 Head "भरद्वाज".
5 Ms. "च-व".	6 Ms. "चय".	7 Ms. "राज-विन्दो".	8 Ms. "जिन".
9 Ms. "रपः".	10 Ms. "कर".	11 Ms. "रपः".	

प्रसृतैर्मृगंशीर्षस्य चन्द्रं शुद्धान्तसीमनि .

स्वगीतपरगीताभ्यामानन्दाशुभिः (1.17) रुचिताः ॥

चन्द्रावरोधेषु निजगीतेन परगीतेन च निर्गतैर्मृगशीर्षस्य हर्षवाप्से (1.18)-
स्सिक्ताः ॥ 20.

प्रमोदाशुप्रवाहेण देवानां चालिता इव .

अतिप्रसन्नानां जम्बुर्गलत्क (1.19) लिमला दिशः ॥

देवानां हर्षवाप्सोत्तसा धौता इव दिशो गलन्कलिमलो याभ्यस्ताः
(1.20) [प्रमा]दं प्रापुः ॥ 21.

प्रक्रान्तमेवमष्टाभिर्दिक्पालैः प्रमदोत्सवम् .

सुरैस्तद्वीर्यपिण्डस्य नृ (1.21) [प]तिर्निर्वाहयत् ॥

एवं लोकपालैरारब्धं पुत्रस्य संबन्धिनमुत्सवं तेषां लोकपालानां (1.22
**56*) वीर्यस्य पिण्डस्य रीशोः पुत्रस्य राजा समापयत् . पिण्डस्य चाष्टा-
ज्ञानि ॥ 22.

[अदेयमपि यत्] प्रादादनर्थिभ्योपि पार्थिवः .

अशो (1.23) धयदृशं पित्र्यमिति किं नाम कौतुकम् ॥

अदेयं छत्रचामराद्यप्ययाचद्भवोपि राजादात् (1.24) पितृणामृणमशोधय-
दिति नाश्चर्यम् . पितरो हार्थिनः पितृणां चरणशुद्धिरवश्यं कार्या . अ (1.25) यमर्थः
शृणुमस्मै सन्नमतीति वाक्यात्पुत्रे जाते पितुर्गुणान्मुक्तिः पित्रा गृहीतं च
शृणुं (1.26) पुत्रशोधयतीत्यथान्तररखितंम् (1) ॥ 23.

ददाने नृपतौ रत्नचामीकरकरम्बकम् .

त्रिमुक्ति (1.27) मोक्षिकप्रायैरपि बद्धैरवाप्यत ॥

1 Ms. 'तेश्च' . 2 Ms. 'चन्' . 3 Ms. 'हत्क' . 4 Ms. 'निनि' .
5 Ms. पृ on margin . 6 Ms. राधि . 7 'स्य', 'प्रस्य', पितृस्य चाष्टाज्ञानि lc
above 1. 1; 'पृ' lc. under 1. 8 अष्टमस्मिन् सनयति Astareya Br. 7-13 4,
Shāṅkhayana Shr. Sūtra, 15 17. 9 Ms. 'त्रैपते' . 10 Is it 'त्यर्थान्तर-
भाषितम् (!)' ? The figure is अर्थोपपत्ति-

राक्षि रत्नादि वदति यंद्वैराभरणीकृतैर्हारादिभिर्विमुक्ति कण्ठा(16)दे-
रवरोद्दण प्राप्तम् निजकण्ठद्वारा अपि दत्ता इत्यर्थ . अपि शब्दात्कारावद्धाना
मुक्ति (17) किमर्थमाख्यायते इत्यर्थापत्तिरार्थी ॥ 24.

उद्यत्कर्पूरकस्तूरीकशमीरजरजश्चंदेलात् (18)
मुक्तेच वैरमन्योन्यं दृष्टं ज्योत्स्नातमोरुणैः ॥

उत्तिष्ठत्कर्पूरादिधूलिव्याजाज्योत्स्नादिभिर्वैर त्यक्त(19)न्योन्यमिव
दृष्टम् तत्काल भयवशात्सर्व राजादिभिर्वैरत्याग. कृत इति भाव ॥ 25.
असाध्य(10)मित्यादि कुलकम् ॥

असाध्यं कोशता प्राप्तैर्मैरुद्दणसागरैः .
अशक्यं निधिनाथे(11)न कोशाध्यक्षत्वमीयुषा ॥

असाध्यमित्यादि महोत्सवविशेषणम् . कोशीभूतैर्मैरुमुलै फरपैरन्ये-
(12)नासाध्य कर्तुमशक्त तथा कोशाध्यक्षेण वेश्रवणेनाशक्यम् ॥ 26.

कष्टं कल्पद्रुममयैर्निष्पा(13)द्यमपि निष्फुटैः .
क्रीडादिभिर्निर्वाह्य चिन्तामणिमयैरपि ॥

कल्पवृक्षकृतैर्गृहारा(14)मै कष्टेन सपाद्यम् चिन्तारत्नमयैरशैलैरप्य-
शक्यम् ॥ 27.

अवाप्ते कामधेनूनां विराटत्वे(15)पि दुर्घटम् .
रक्षाभिरपि दुस्साधंमणिमादिभिरष्टभिः ॥

कामधेनूना विराटत्वे वि(16)राटराजभावे प्राप्तेष्वशक्यम् . सरागाभि-
रप्यष्टभिरणिमादिभित्सिद्धिभिरशक्यम् शक्ति(17)भिरित्यर्प पाठ ॥ 28.

1 Ms. नये 2 Ms. 'हारादि' 1c under 16 3 Ms. 'व-त' 4 Ms.
'जेव 5 Ms. 'भवे' 6 Ms. 'तेवे' 7 Ms. 'दिभि' 8 Ms. 'अप्य'
corrected to 'स्त्व' 9 Ms. मते 10 on margin 10 Where can it
fit in the text ? 'दिभि यविभि' would be no worse than 'दिभि सिद्धिभि.' Or,
is some one criticising the commentary ?

स्वप्रकर्षपरीक्षार्थमुपदिष्टमिव त्रिया .

निर्माय पृथिवीपालः पु(1 18)त्रजन्ममहोत्सवम् ॥ 29.

पृथ्वीं पवित्रतां नेतुं राजशब्दं कृतार्थताम् .

चतुर्वर्णधनं नाम पृ(1 19)थ्वीराज इति व्यधात् ॥

स्वमाधिक्यं दर्शयितुं लक्ष्म्येवोपादिष्टं पुत्रजन्ममहोत्सवं कृत्वा रा-
(1 20)जा भूमि पवित्रयितुं राजशब्दं च चरितार्थतां नेतुं पृथ्वीराज इति
चतुरक्षरं पुत्र[ना](1 21)माकरोत् ॥ 30.

पूर्णैः पुण्यैस्तमुत्सङ्गे कृत्वा कारणमानुषम् .

पूर्णपुण्याभवद्धा[त्री पवित्र](1 22)त्वमवाप च ॥

स्तेच्छवधेन कारणेन मानुषं तं पृथ्वीराजं पूर्वपुण्यैरगाण्यैरङ्क
... (1.23*) पूता चाभूत् ॥ 31.

यथाकामार्पितार्थित्वं यद्वालस्यैव(1 1) पप्रथे .

तन्मन्ये सुरभिस्तन्यं तस्मै धात्रीतनुर्ददौ ॥

तस्य धालस्यैव सतीर्थिनां कामपूरणं(1 2) यत्प्रसिद्धं तस्मादहमेवं मन्ये
धात्रीरूपा कामधेनुस्तस्मै स्तन्यमदात् . स्तन्यप्रदानानुसारेण वास(1 3)ना-
नुपज्ञात् ॥ 32.

स्तनं श्रीखण्डधवलं कस्तूरीलिप्तचूचुकम् .

पपौ दक्षिणपूर्वाभ्यां दि(1 4)ग्भ्यां सारभिवार्पितम् ॥

श्रीखण्डेनेव श्वेतं कस्तूरीलिप्ताग्रं स्तनं स पीतवान् दक्षिणपूर्(1 5)र्वा-
भ्यां दिग्भ्यामर्पितमिव सारम् . तयोस्तदुत्पत्तेः ॥ 33.

वभौ स्तनस्य गौरस्य मुखे गृह्णन्स(1 6) चूचुकम् .

कलङ्करूपं हृच्छल्यं शशाङ्कस्योद्धरात्रिव ॥

गौरस्य स्तनस्य चूचुकमास्ये गृ(१७)द्वयन्स द्वन्द्वल्यं कलङ्कं चन्द्रस्यां-
द्धरत्रिवाशोभतं . स्तनश्चन्द्रत्वेन चूचुकं कलङ्कत्वेन संभावितम् .(१८) मुस-
मिति पाठो न तथार्थः ॥

34.

तस्य धात्रीकुचाज्जातु कुङ्कुमं वदनं विशत् .
गाढतां शा(१९)रदादेशानुरागं हृदयेनयत् ॥

धात्रीस्तनान्मुखं प्रविष्टं कुङ्कुमं कर्तुं शारदादेशे(११०)नुरागं मूर्त्तता-
मिव चित्ते नीतवान् ॥

35.

वंशशुक्लपुञ्जवान्धात्रीहारमुक्तामणीन्स्पृशन् .
मि(१११)रिसागरसारस्य ग्राहित्वं तत्करोग्रंहीत् ॥

वंशाच्छुक्लेश्रोतपञ्जान्धात्रीहारमणीन्स्पृशंस्त(११२)त्करोद्रिसमुद्रसारमा-
हित्वं गृहीतवानिव . स्तन्यपाने हि कण्ठभूपानिरोधो बालानां स्व(११३)-
भावः ॥

36.

ताम्रपर्णीव तद्धात्री स्तनयोस्संनिधिं व्यधात् .
मौक्तिकानीव निर्यान्ति वदनाद्(११४)दतोस्य यत् ॥

तद्धात्री स्तनविषये ताम्रपर्णीव संनिधानमकरोत् यतो वदतोस्य
मुखा(११५)न्मुक्ताफलानीव निर्गच्छन्ति . अव्यभिचारगतार्थत्वादनुपात्ते
वचनरूपे विषये मुक्तानां(११६) विषयित्वम् . वदतस्सेति(?) पाठ
आर्थः ॥

37.

अव्यक्तवर्णया तस्य भाविन्या शुद्धवर्णया .
स(११७)रस्वत्या च लक्ष्म्या च मुरपद्ममचुम्बयत् ॥

वर्णशब्दोत्तराणां यशसश्च वाचक . वा(११८)त्येनाव्यक्तवर्णया पुरत-

शुद्धवर्णया भविष्यन्त्या सरस्वत्या लक्ष्म्या च तस्य मुखपद्मं चुम्बितम्
(1.19). सरस्वत्या मातृत्वाल्लक्ष्म्याः प्रियात्वाच्चुम्बनमुचितम् ॥ 38.

अव्यक्ता न तथा भाति न व्यक्तापि त(1.20)[या] यथा .
व्यक्ताव्यक्तेन रूपेण हरुचेस्य सरस्वती ॥

अतिवात्येनाव्यक्ता वात्यातिक्रमे च(1.21) व्यक्तास्य वाङ् तथा भाति
यथा किञ्चिद्व्यक्तेन रूपेण वाक्शुशुभे . हरुचेति पाठ आ[पः](1.22) . सर-
स्वती नदी चेत्यर्थान्तरध्वनिः . तत्पक्षे अव्यक्तं मुक्तयेकपदं परव्याप्तिकं च
व्यक्तं(1.23**57) भोगैकपदमपरव्याप्तिकं चेत्यागमिकार्थः.....(1.1) 39.

[सर्वलो]केक्षणप्रिया .
रवेरिवाविशिष्टार्थकरपादा गतिक्रिया ॥

ईर्ष्यं दर्शनं नेत्रं च तत्र सर्व(1.2) लोकानां प्रिया तथार्थः प्रयोजनं पदा-
र्थश्च सोविशिष्टो यस्य तत्करपादं यस्यां सास्य ग(1.3)तिः रिद्धं शुशुभे ॥ 40.

जितराजीवलावण्ये मनोज्ञस्खलनाकुला .
मुखे व्याक्तिं ययौ तस्य(1.4) वाणी पादद्वये गतिः ॥

पद्मसुन्दरे मुखपादद्वये चास्य गतिर्व्यक्तिं गता स्तलनं वर्णव्य(1.5)-
त्यासः पतनं च तेनाकुला यतस्ततो मनोज्ञा च ॥ 41.

शुकेष्वध्याप्यमानेषु धात्रीभिस्तेन भू[रि](1.6)शः .
पर्वते पर्वते राम इत्याकर्ष्योन्मनायितम् ॥

पर्वते पर्वते राम इति वचनं धात्री(1.7)भिरशुकेषु पाठितेषु तच्छ्रुत्वा
तेनोत्कण्ठितचित्तेन संपन्नम् . पूर्वजन्मस्मरणादिति भावः ॥ 42.

1 Ms. "पद्म" under line 19. 2 Which, then, is the ^{अनार्थ} reading ?

3 Ms. पृ. रा. on margin 4 Is it "रथस्याप्रसुतस्य धननम् ? 5 Ms. "रा".

6 Ms. "सोवि". 7 Ms. "द्वये" under 1-5. 8 Ms. "निम्ब".

द(१६)शावताराभरणं कण्ठे रक्षार्थमाहितम् .

अनन्यरक्षमात्मानमशंसत्तस्य रक्षितुः ॥(१७)

अस्य बालस्य रक्षार्थं कण्ठे स्थापितं दशावतारसंज्ञभाभरणं कर्तुं
तस्य रक्षितुरात्मा(११०)नं नान्यस्माद्रक्षा यस्य तमशंसत् . हरेरेव दशा-
वतारत्वान् अस्य च नारायणावता(१११)रत्वात् ॥ 43.

त्रैलोक्यरक्षकस्यास्य किमर्थोऽस्मीति कान्तिमान् .

स्वेनैव स्वं जहासेव कण्ठे व्या(११२)घ्ननखाङ्कुरः ॥

त्रिभुवनरक्षितुरस्यास्मि निष्प्रयोजन इत्यतो व्याघ्ननखो दीप्तिस्तारा-
(११३)त्मनैवात्मानमहसदिव ॥ 44.

चूडाकरणसंस्कारसुन्दरं तन्मुखं वभौ .

पाश्चात्यभागसंप्रा(११४)प्तलक्ष्मेव शशिमण्डलम् ॥

पश्चाद्भागे सफलङ्कमिवेन्दुविम्बं तन्मुखं चूडाकर्म(११५)शोभनं वभौ ॥ 45.

अत्रान्तरे पुनर्देवीवपुः प्रैक्षत पार्थिवः .

स्वमदृष्टभुजैर्द्रभोगका(११६)न्त्येव पाण्डुरम् ॥

राजा देवीगात्रं स्वप्ने दृष्टस्याहिराजस्य भोगकान्त्येव पाण्डु पुनरप-
श्यत्(११७) ॥ 46.

प्रसूतपृथिवीराजा देवी गर्भवती पुनः .

उदेप्यत्कुमुदा फुल्लपद्मेवं सरसी वभौ ॥(११८)

जनितपृथ्वीराजनामपुत्रा पुनर्गर्भिणी देवी वभौ उद्रेत्स्यमानकैरवा
फुल्लपद्मेव(११९) सरसी ॥ 47.

अन्तर्वत्री विशेषेण देवी पुत्रेण पिमिये .

ज्येष्ठानुवृत्तिसंस्कारं गर्भस्थेनैव पा[१२०]ठिता ॥

सगर्भा महिषी तेन पुत्रेणाधिकमतुष्यत् गर्भस्थितेन पुत्रेण ज्येष्ठ-
[.....शि](1 21)क्षितेव ॥ 48.

माघस्याथ तृतीयस्यां सितायामपरं सुतम् .
प्रसादमिव [पार्वत्या मूर्ते प](1 22)रमन्वाप सा ॥

मूर्ते गौर्योः प्रसादमिव सा द्वितीयं पुत्रं गौरीतृतीयस्यामयाप-
[५] ॥ 49.

—(1 23*)—
—पदानां यत्कृतार्थत्वाय पस्पृशे ॥

यु(1 1)द्धेष्वास्य हस्तिदलनलीलां भविष्यन्तीं जानतेव हरिराजनाम्नायं
स्वस्य कृतार्थत्वाये(1 2)व स्पृष्टः . हरिराजो हि हस्तिमर्दनः ॥ 50.

उष्णशीतलयोर्मध्ये पावनं ज्येष्ठमाघयोः .
सोमे(1 3)श्वरभुवोर्जन्म वद्विगङ्गाम्भसोरिव ॥

सोम उमासहित ईश्वरः सोमेश्वरो राजा च तद्भुवोर्गे(1.4)णेशकुमार-
यो राजपुत्रयोश्चोष्णशीतयोर्ज्येष्ठमाघयोर्मध्येभिगङ्गाजलयोरिव जन्म पाव-
नमभूत् ॥(1.5) 51.

निदाघमाघजन्मभ्यां पीत्वा(?) तीव्रत्वमाययौ .
ताभ्यामातपशीताभ्यामिव प्रत्यर्थिकर्णयोः ॥(1.6)

निदाघे माघे च जन्म ययोस्ताभ्यां राजपुत्राभ्यामातपशीताभ्यामिव
वैरिर्कर्णयोः पीत्वा(1.7) तीव्रत्वं प्रापत् ॥ 52.

अथ भ्रातुरपत्याभ्यां सनाथां जानता भुवम् .
जग्मे विग्रहराजेन कृतार्थेन शि(1.8)वान्तिकम् ॥

1 Sic. 2 Ms. 'गो'. 3 Ms. 'जापु'. 4 Ms. 'वाभू'. जन्म पावन' lc on
margin. 5 Sic. In 14 पीश ?

ताभ्यां भ्रातृपुत्राभ्यां रक्ष्यमाणं भूमि जानता विप्रहराजेन कृतक-
त्येन सता शि(११)वसमीपं प्राप्तम् ॥ 53.

सुतोप्यपरगाङ्गेयो निन्येस्य रविमूनुना .
उन्नतिं रविवंशस्य पृथ्वीराजे(११०)न पश्यता ॥

वीरत्वब्रह्मचारित्वाभ्यां द्वितीयो भीष्मो विप्रहराजस्य पुत्रो यमेन
नीतः पृथ्वी(१११)राजेन हेतुनार्कवंशस्यौन्नत्यमिव पश्यता ॥ 54.

कैलासं जग्मुषो यातं पश्चाद्विग्रहभूयुजः .(१.१२)
कविवान्धव इत्यंकं भूमावशरणं पदम् ॥

मृतस्य विप्रहराजस्य पश्चात्कविवान्धव इत्येवं(११३) पदमशरणं यातं
सम्पन्नम् ॥ 55.

प्रत्यानेतुमिवाकाण्डे पूर्णोपि सकलैर्गुणैः .
पितृवैरि(११४)तनूजोपि प्रतस्थे पृथिवीभटः ॥

विप्रहराजं प्रत्यानेतुमिव गुणवान्पृथ्वीभटोपि प्रस्थितः ॥(११५) 56.

मुक्तेति सुधवावंशं गलत्पुरुषमौक्तिकं .
देवं सोमेश्वरं द्रष्टुं राजश्रीरुदकण्ठत ॥

गलन्ति(११६) पुरुषा एव मौक्तिकानि यत्र तं सुधवावंशं त्यक्त्वा राज-
क्षमीस्सोमेश्वरं द्रष्टुमुत्कण्ठिताभूत् ॥ 57.

आत्म(११७)जाभ्यामिव यशःप्रतापाभ्यामिवान्वितः .
सपादलक्ष्मणानिन्ये महांमाल्यैर्महीपतिः ॥

यशःप्र(११८)तापाभ्यामिव पुत्राभ्यां सहितो राजा महासचिवैस्सपा-
दलक्ष्णामानं देशमानीतः ॥ 58.

कर्पूरः(११९)देव्यथादाय दानभोगाविचात्मजौ .
विवेशाजंयराजस्य संपन्मूर्तिमती पुरीम् ॥

मूर्त्ता श्रीरिव(१२०) [कर्पू]रदेवी दानभोगाविव पुत्रौ गृहीत्वाजयराज-
स्य. नगरं प्रविष्टा ॥ 59.

तस्यां प्रविष्टमात्रायां(१२१) [गङ्गायामि]व सागरः .
देशस्संपूर्णभावं च पावनत्वं च लब्धवान् ॥

यथा गङ्गायां समुद्रस्तः(१२२)[था तस्यां] प्रविष्टायामेव देशस्संपूर्णतां
पावकतां च प्रापत् ॥ 60.

त्यक्त्वा पितुर्गिरा राज्यं यत्र रामो(१२३) [वनं ययौ] .
कुलं कलङ्कयांचक्रे तदाग्रं सुधवासुतः ॥

यस्मिन्कुले रामः पितुराज्ञया रा(१२४**३४)ज्यं त्यक्त्वा वनं गतः तत्कुल-
मायस्सुधवासुतोदूपय[त्] ॥ 61.

[सुतः] काञ्चनदेव्यास्तं कलङ्कं यदशोधयत् .(१.१)
तद्रामाचतरस्यैव पृथ्वीराजस्य चेष्टितम् ॥

काञ्चनदेव्याः पुत्रस्तं पितृहत्यारूपं कलङ्कं यद(१.२)ज्ञालयत्तद्वीरामाय-
तारस्य पृथ्वीराजस्य. कृत्यम् ॥ 62.

तथा चास्य पितृभ्रात्रोस्सिद्धं प्रासादमा(१.३)व्रकम् .
अयं तु पितृनामाङ्कं नगरं निरमापयत् ॥ 63.

भग्नानां गिरिदुर्गाणां सहस्रप्राप्तिनिधी(१.४)निव .
प्रासादान्विविधानत्र पुरो यानग्रजो व्ययात् ॥ 64.

यूधनाथमित्रैतेषां मध्ये भवगढागदम् .(१.५)
प्रासादं वैशनाथस्य प्रजाक्षेमद्वरो व्यधात् ॥

ध्वंसितानां शैलकोट्टाना गणनाप्रतिनिधी(16)निव यान्प्रासादांस्तत्र
नगरेप्रजोकरोत्तेषा मध्ये यूयनाथमिव ससाररोगभेषज वैद्यना(17)थस्य
प्रासादं प्रजाहितोकरोत् ॥

65.

दत्ते हरिहयेनेव शुद्धरीतिमये हरौ .

प्रतिष्ठां ल(18)म्भितस्तत्र शुद्धरीतिमयः पिता ॥

रीतिर्धातुविशेष . तत्प्रकृतौ ह्ये सूर्येणैव दत्ते शुद्धरीतिः(19) शुद्धा-
चारश्च पिता तेन प्रतिष्ठापितः ॥

66.

पितुः रीतिमयस्य रीतिवाहारूढस्य प्रतिष्ठापि(110)तस्याग्रे रीतिमयं
स्वात्मान प्रतिष्ठाप्य राजा स सर्ग त्रिधा रीतिमय कविरिवाकरोत् . क-
वि(111)पक्षे गौडीवैदर्भीपाश्वाली चेति तिस्रो रीतयः ॥

67.

एकस्थाने प्रतिष्ठाप्य ब्रह्मविष्णुम(112)हेश्वरान् .

त्रिपूरुपमिव श्राद्धं धन्यो निमित्तवान्पितुः ॥

एकस्मिन्स्थाने ब्रह्मादींस्त्रीन्देवा(113)न्प्रतिष्ठाप्य पितुस्त्रिपूरुपं श्राद्धमिव
सोऽकरोत् . प्रतिष्ठाप्येत्यविवक्षितपूर्वकालम् ॥(114)

68.

कृते यथेष्टफलदे तेनायतनपञ्चके .

सुरदुममदो जिग्ये मेरोरजयमेरुणा ॥

तेन रा(115)ज्ञां प्रासादपञ्चके कृते सत्यजयमेरुदुर्गेण मेरोर्मदो
जितः अभिलपितफलदायि(116)त्वात् ॥

69.

तन्निर्मितसुरागारैर्ग्रामैर्गङ्गानकादिभिः .

अल्पावशेषवास्तव्या मन्ये जङ्गेमरा(117)वती ॥

1 Ms दत्ते 2 No verse corresponding to this comm The 1st, 3rd
and 4th lines can be restored—पितुः रीतिमयस्याग्रे राजा सर्ग त्रिधा रीतिमयः कवि
रिवाकरोत् ॥ 3 Ms. "समो 4 Ms राध . 5 Ms गुह्ये"

तेन निर्मितानि मुरागाराणि येषु तैर्गङ्गानकादिभिर्गमैर्हेतुभिरमरावती
अल्पेवशेषा(1.18) वास्तव्या देवा यस्यामिति जाने . अमरावतीतोप्यत्राधि-
कगुणत्वादिति भावः ॥ 70.

अणशुद्धिं(1.19) विनिर्माय निर्माणैरीदृशैः पितुः .
तत्त्वरे दर्शनं कर्तुं परलोकजयी नृपः ॥

देव[लयनि](1.20)माणैः पितुः अणं शोधयित्वा पितुर्दर्शनं कर्तुं
परलोकं जितवान्राजात्वरत् ॥ 71.

ए[काकिना हि](1.21) मत्पित्रा स्वीयते त्रिदिवे कथम् .
बालश्च पृथिवीराजो मया कथमुपेक्ष्यते ॥ 72.

[इतीवास्या(1.22*)]भिपिक्रस्य रक्षार्थं व्रतचारिणीम् .
स्थापयित्वा निजां देवीं पितु(1?)भक्त्या दिवं ययौ ॥

मत्पित्रा केवलेन स्व(1.1)र्गे कथं स्वीयते कथं च बालः पुत्रो मया
[उपेक्ष्य]ते इत्यत इवाभिपिक्रस्य पुत्रस्य रक्षार्थमिव प्र(1.2)तानुष्ठायिनीं
देवीं स्थापयित्वा पितृभक्तस्त स्वर्गमगात् ॥ 73.

तं पृथ्वीभटपर्यन्ताश्चाहमानपुर(1.3)स्तराः .
आदित्यद्युतयस्सर्वे प्रत्युज्जग्मुर्महीभुजः ॥

सर्वेपि स्वयस्यास्त्वर्गे तं प्रत्युद्गताः ॥(1.4) 74.

तेषामेकतमं मध्ये नापश्यत्पितृवैरिणम् .
कचिदप्यन्धतामिक्षे मयं व्रीडावशादिव ॥

तेषां म(1.5)ध्ये एकं पितृवैरिणमेव स नापश्यत् . अप्यन्धतामिक्षे
लज्जयेव ममम् ॥ 75.

पुरः प्रदक्षिणं चक्रे (1.6) तस्य प्रत्युद्गतो वृषा .
सर्वाङ्गसद्भिनीर्दृष्टीर्नेप्यन्निव कृतार्थताम् ॥

सर्वाङ्गेषु सद्भिनीर्दृष्टीः (1.7) कृतार्थतामिव नेतुमस्य प्रदक्षिणमिन्द्रोक्-
रोत् . प्रदक्षिणेन हि पश्चात्स्था श्वपीन्द्रदृष्टयः (1.8) परयन्ति ॥ 76.

यावज्जङ्गमकैलासमारोहति सुरद्विपम् .
तावत्कैलासमेवैष निन्ये शङ्कर (1.9) किङ्करैः ॥

जङ्गमं कैलासमैरावणं स यावदारुरुक्षति तावद्गणैः कैलासमेव नीतः ॥ 77.

उभौ (1) (1.10) विशत एवास्य रुद्रादिमुदपद्यतं .
स्वपुत्रभूपदायादकन्दर्पजयि लोचनम् ॥

पृथ्वीराज (1.11) प्रतिमल्लकामजेतु नेत्रं कैलासं प्रविशतोऽस्योत्पन्नम् .
ईश्वरं सारूप्यं प्राप्तवानित्यर्थः ॥ 78.

अ (1.12) कस्मात्पूर्वपुरुषौ पत्न्यास्तस्य च तेजसी .
चुचुम्बतुस्तं सस्तेहं वामदक्षिणयोर्दृशोः ॥

तस्य (1.13) तत्पत्न्याश्च पूर्वपुरुषौ तेजसी चन्द्रार्कौ तं नेत्रयोस्तेनैव
चुचुम्बतुः ॥ 79.

अस्मिन्कुद्रे न मे भाव्यम (1.14) सिंश्चन्द्रकलाच्छलात् .
स्वचापपुष्पदान्नेव तं मनोभूरपूजयत् ॥

सोमेश्वरे कुद्रे सति म (1.15) म न जीवितव्यमित्यतश्चन्द्रकलाव्या-
जान्निजधनुःपुष्पगुणेनेव कामस्तमपूजयत् . अयं (1.16) भावः . पूर्वमीश्वरो
मह्यमक्रुध्यदा तदोमया रहितो हरोभूदत उमाप्रसादात्पुनरहं (1.17) प्रा-
णान्प्राप्तवान् अयं तु सोमेश्वरो यदि मह्यं क्रुध्यति तदा मम प्राणा न
भवितारः ॥ 80.

जिता(1.18) कर्पूरदेव्यास्मि कस्माद्वयितया तव .
केशग्रहमितीवास्य चकार त्रिदशापगा ॥

शुचि(1.19)त्वात्तवात्प्रिययाहं कस्माज्जितेतीवास्य गङ्गा केशग्रहणमक-
रोत् ॥ 81.

भूमेर्भरस्त्वदीयेन शृ(1.20)[ही]तस्तनयेन मे .
इत्यालिलिङ्ग चाकाण्डे तं स्वकीर्त्तिसितः फणी ॥

त्वत्पुत्रेण मम भूभारो(1.21).....वीचि निजकीर्त्तिरंशोपस्तमा-
लिङ्गत् ॥ 82.

जाता स्वरूपहानिर्नः पाताले तव कीर्त्ति(1.22)[भिः] .
[चूडामणी]न्नं सहते कुटिलानां सुतश्च ते ॥ 83.

इतीव कर्णयोर्बाहुद्वये शिरसि पादयोः .(1.23)
-----[समा]श्लिष्टो यथाशक्ति स पन्नगैः ॥

सितस्यास्मत्स्वरूपस्य तव यशोभिर्हानिर्जाता(1.24*59) तव पुत्रः
कुटिलानां चूडामणीनपि कुटिलाभ सहते यद्वा वक्राणां चूडामणीभ सहते
अ(1.1)स्यैव चक्रवर्त्तित्वेन चूडामणिधारणौचित्यात् इतीव कर्णौ सर्पस्त
परित्यजः ॥ 84.

अलङ्क(1.2)रणभोगीन्द्रफणमाणिक्यमालया .
दीपवृक्ष इवाभूत्स शम्भोः प्रथमदर्शने ॥

भूषणा(1.3)द्विष्टणरत्नभ्रेण्या स हरप्रथमदर्शने दीपवृक्ष इवाभूत् ॥85.

मा गाः पुत्रं प्रति स्नेहं त्वं न त(1.4)स्योपयुज्यसे .
इतीव रुचतां निन्ये कुतोप्येतत्स भस्मना ॥

पुत्रे स्नेहं त्वं मा गमः यतस्त्वं तस्य नो(1.5)पयुज्यसे तस्य त्वत्तोष्यधि-
कगुणत्वात् इतीव भस्मना स रुचतां नीतः ॥ 86.

सुतस्य निर्मली(1.6)कर्तुं राज्यस्थितिमिवाहृतम् .
फलिकालं दधौ कण्ठे रुद्धावतरणं हृदि ॥

स राजा अहि(1.7)तं विषं हृदये रुद्धप्रवेशं फलिकालमिव कण्ठेवहत्
पुत्रस्य राज्यं निर्दोषीकर्तुमिव(1.8). आहृतमिति पाठो नार्पः अहितमिति
पाठस्ताधुः ॥ 87.

ये श्रूयन्ते त्रयस्तापास्ते शूलारोपि(1.9)ता इव .
प्रजाक्षेमाय तत्पाणौ शिखात्रयमिपाद्भुङ्क्षुः ॥

आणवदयस्तापा ये श्रूयन्ते ते(1.10) तद्वस्ते शिखात्रयव्याजात्प्रजासु-
खार्थं शूले आरोपिता इव वभुः ॥ 88.

अपश्यदृपमारूढमात्मा(1.11)नं चन्द्रपाण्डुरम् .
यशसेव निजेर्नैव नीयमानं शिवालयम् ॥

शशिशुभ्रं वृषमारोहन्तमां(1.12)त्मानं सोपश्यत् स्वयशसेवेश्वरनिकटं
नीयमानम् ॥ 89.

वलात्पुरुषकारेण जेतव्यस्यात्मजन्मना .(1.13)
मुण्डमालोकयामास करामलकवद्विधेः ॥

वलाद्धेतोः पुरुषेण करणमूलेन वृध्वरिजेन जेतव्यस्य(1.14) विधेर्मुण्डं
करामलकमिव सोपश्यत् ॥ 90.

ज्योतीरूपेण पुत्रस्य संक्रान्तेष्विव तेजसि .
शुद्धा(1.15)भिलोकपालानामस्थिसम्भिरभूष्यत ॥

पुत्रसम्बन्धिनि तेजसि विषये लोकपालानां प्र(116)शस्तेषु तेजस्सु
सङ्क्रान्तेषु सत्सु शुद्धाभिस्सतीभिर्लोकपालानामस्थिमालाभिस्स भूपि-
(117)तः . अशुद्धमपि वस्त्रं वह्नौ पतितं शुद्धं भवति ॥ 91.

पुष्करं कलिरूपेण कलिं हन्तुमिवा(118)गमत् .
विदार्य कृत्वा तस्यैव क्रीडया पिदधे वपुः ॥

पुष्करं तीर्थं पद्मं च हस्तिरूपेण ह(119)न्तुमागतमिव कलिं पाटयित्वा
तच्चर्मणा लीलया गात्रं पृथगात् ॥ 92.

इति लज्जाकरं जन्म(120) मर्त्यात्मनोर्हरन्निव .
परमेश्वरसायुज्यं देवस्सोमेश्वरो ययौ ॥

अमर्त्यपतेरपि पुत्रस्य मर्त्या[ज्ज](121)न्म लज्जाकरं सन्निवारयन्निव
सोमेश्वरः परमेश्वरसायुज्यं गतः ॥ 93.

वैद्यनाथप्रतिष्ठायाः(122) प्रभावात्स शिवालये .
मरुत्तश्चेतयोस्तुल्यप्रतिपत्तिरजायत ॥

देवप्रतिष्ठायाः प्रभावा(123*)[च्छङ्क]रावासे मरुत्तश्चेतसमानादरस्सं-
पन्नः ॥ 94.

पुष्करक्रीडातक्रायातनारदादिमुखादसौ .(124)
पुत्रराज्यस्थितीश्मृण्वद्भद्रलोके सं पिप्रिये ॥

पुष्करे स्नात्वागतानां नारदादीनां मुखात्पुत्रसा(125)ग्राह्यं श्रुत्वा स
रुद्रलोके च प्रीतोभवन् ॥ 95.

प्रसादपात्रमाकर्ण्य श्वेतन्यायेन तत्र तम् .
मृत्युविंश(126)तिं नाकाले तत्पुत्राधिष्ठिताः प्रजाः ॥

1 Comm. 'न गजम्' (?) 2 Ms. 'पद्मि' 3 Ms. 'मरुत्तम्' . 4 Ms. 'नरेश्वर' .
5 Ms. 'रमाय' . 6 Ms. 'क्रीडा' . 7 Ms. loc. under 1 1

श्वेतसमं तं प्रसादपात्रं ध्रुत्वा तत्पुत्रपालितं देशं यमो(1.4) नायाप्य-
काले विशति . अद्यापीत्युभयोश्श्लोकयोर्गोच्यम् ॥ 96.

पादाधिष्ठितपृष्ठं तं वृषमारोहतीश्व(1.5)रे .
परयन्त्यंवापि सासूयं नन्दिप्रभृतयो गणाः ॥

पादेन तत्पृष्ठमधिष्ठायेश्वरे वृषमारोहति(1.6) सति नन्दिरुद्रादयो गणा-
स्सोमेश्वरं सासूयमद्यापि परयन्ति . परस्योत्कर्षासहनमसूया . तदु(1.7)त्कर्षं
न सहन्ते इत्यर्थः ॥ 97.

स्वयं निमित्तपूर्वस्य सरसः परिवृद्धये .
गृहीतामिव वास्तव्यसौम(1.8)नस्यमहोदधेः ॥ 98.

पितुर्मन्दाकिर्नीं मूर्ध्नि भगवद्भावलाञ्छनम् .
स वारुणस्य वाणस्य प्रतिष्ठा(1.9)फलमैक्षत ॥

ईश्वरसायुज्यज्ञापिकां गङ्गां वरुणवाणप्रतिष्ठायाः फलं स दृष्टवान्(1.10)
स्वेन निर्मितस्य सरसो वृद्धयर्थं पौरसौमनस्यसमुद्राद्गृहीतामिव ॥ 99.

स सर्वपूर्वपुरुषान्पश्यन्तुं(1.11)द्रत्वमागतान् .
आत्मैव पुत्र इत्यर्थं श्रौतं सत्यममन्यत ॥

ईश्वरभावं प्राप्तान्सर्वान्पूर्वपुरुषा(1.12)न्पश्यन्स राजा पुत्र आत्मेति
वैदिकं वचनं सत्यं मतवान् . स्वस्यापि रुद्रत्वप्राप्तेरिति भावः ॥ 100.

किं(1.13) भूयसा गिरिशवत्स सर्वगततामगात् .
पृथिवीराजकीर्त्तीनामियत्तामिव वीक्षितुम् ॥(1.14)

बहुनोक्तेन किम् . ईश्वरतुल्यं स राजा सर्वगतोभूत् पुत्रयशसामियत्ता-
मिव द्रष्टुम् . पृ(1.15)थ्वीराजयशांसि सर्वव्यापीन्यभूवन्निति तात्पर्यम् ॥ 101.

यो मां प्रागुदमूलयद्दशपुत्रं(१.१६)स्तस्यापि यो निर्ममे'
मूलोन्मूलनमात्मजत्वमगमत्सोप्यस्य पुण्यात्मनः .
कुर्वाणो मम वर्तते(१.१७) स च दिवारार्त्रो यशोराशिभि-
र्द्युद्धिं विन्ध्यवदित्यमन्यत शिवं तेन त्रिनेत्राचलः ॥

यो राव(१.१८)णो मासुदस्यनत्तस्यापि मूलानामुत्पन्नं यो करोत्सोस्य
पुत्रत्वमागतः स च पृथ्वीराजो(१.१९) यशोभिर्विन्ध्यस्येव मे वृद्धिं करोतीति
तेन सोमेश्वरेण कैलासस्ताध्वमन्यतेति भद्रम् ॥(१.२०) 102.

श्रीश्रीकण्ठचरित्रकाव्यविधृतौ विश्वस्य निरवस्य च
च्छायाभाजि किरातकाव्यवि(१.२१)धृतौ विश्वस्य रम्यश्रियि .
पृथ्वीराजजयाख्यकाव्यविधृतौ संवेशभाजोष्टम-
स्तर्गांगादि(१.२२)[ति] जौनराजकवितुः सिन्नस्य शास्त्राध्वनि ॥

श्रीलोलराजमुत्पण्डितभट्टनोन-
रा(१.२३*००)ज्जन्मजो विवरणेन स जौनराजः .
सर्ग व्यधात्सु — — — — — प्र पृथ्वी-
राजान्यराजविज[याभिधका](१.१)न्यराजे ॥

पृथ्वीराजविजयविररणेष्टममर्गः ॥

[नवमः सर्गः]

इति हृद्गतेन द[यितेन रु](1.2)द्रवा-
 मृपजग्मुषा मुपितमोहदोहदा .
 अपवर्गपद्धतिमिवानुपप्लवां
 तनयश्रियं नृपवधूर(1.3)शिश्रियत् ॥

एवं रुद्रभार्ग्वं गतेन हृद्गतेन भर्त्रेण निवारितमोहोत्पत्तिः कर्पूरदेवी
 निर्वाधां मोक्ष(1.4)वीथीमिव पुत्रलक्ष्मीमधारयन् ॥

1.

तनयोभ्यपिच्यत यदा तद्रापत-
 न्गनादनभ्रमलिनादपां(1.5) कणाः .
 असमञ्जसव्यवसितापसारणं-
 ग्रथितग्रहास्तुजलशीकरश्रियः ॥

यदा राजपुत्रो(1.6)भिपिक्तस्तदा निरभ्रादाकाशाञ्जलकणाः पेतुः अस-
 मञ्जसमनुपपन्नं यद्व्यवसितं व्यवसायः(1.7) प्रजापीडनं तस्यापसारणं त्या-
 गस्तेन ग्रथिता निर्गता ये ग्रहास्तुकणास्तत्समाः¹ . उपमोपक्रमो(1.8)त्येक्षेयम् .
 व्यथितेति पाठो नार्यः वैद्यमायविरोधात् . यद्वा व्यथितेति पाठः विपूर्व-
 त्यायतेः(1.9) निष्ठायां रूपम् ॥

2.

शशिसूर्ययोः ससुतयोर्हि² मानसं
 कुलपञ्जपातमतिमात्रमश्नुते .
 परि(1.10)पालितां स्वयमवेक्ष्य मातरं
 न महीसुतः स्पृशति जातु वक्रताम् ॥

1 Ms. 'वपू'. 2 Ms. 'वेद्य'. 3 Ms. 'पू'. 4 Ms. 'सूर्य'. 5 Ms. 'मात'.
 6 Ms. 'पव'. 7 Ms. 'स्वपु'. 8 Ms. 'यन्तिपयोः' written above 'हि' under 1. 9.

हि शब्दस्तथाह्यर्थे . चन्द्रा(1.11)कयोश्चित्तं सपुत्रयोः कुले पक्षपातं
भजते तथा स्वमातरं भूमिं पालितां दृष्ट्वा भौमो वक्रत्वं न स्पृ(1.12)शति .
असौम्यप्रहाणां वक्रत्वे प्रजापीडोत्पत्तिरिति भावः ॥ 8,

क्रतुभिस्स्वशिष्यकुलतृप्तिनि(1.13)वृत्तो
बृंहतां पतिर्न भजतेतिचारिताम् .
दनुजद्विपि प्रभुपदव्यवस्थिते
प्रतिभैव का भृगु(1.14)भवस्य दुर्नये ॥

तद्वाज्ये यज्ञैस्स्वशिष्याणां देवानां कुलस्य तृप्त्या सुखितो देवाचार्यो
नाति(1.15)चारमेति . शुभप्रहाणामतिचारे प्रजापीडोत्पत्तेरिति भावः . दान-
यशत्रौ राक्षि सति दानव(1.16)गुरोर्दुर्माने^१ स्पृतिरेव का ॥ 4.

अनयद्य एव वदनावशेषता-
मवनेस्स एव परिपालनोद्यतः .(1.17)
तदुपर्यतीव मृगयाकुतूहली
शममेतु मा तदिह सिंहिकासुतः ॥

य एव राहुं मु(1.18)रमात्रशेषत्वमनयत्स एव हरिर्भूमेः पालकः तदु-
परि राजा मृगयाकरः तत्तस्मात्(1.19) सिंहिकासुतो राहुस्सिंहश्च मा शम-
मेतु . काफा एत्वेवेत्यर्थः ॥ 5.

उदरंभरिर्नरपतेर्यशो(1.20)हिमै-
र्न दिशां गणैः स्पृशति दाहसाहसम् .
अत एव जातुचनं न प्रतन्यते
कलिकालि(1.21)का कचन धूमकेतुना ॥

राक्षो यशोहिमैः पूरितोदरो दिशां गणैः^२ दाह एव साहसं ना.....

1 Ms. स्पृ. 2 Ms. 'दृ'. 3 Ms. 'ह'. 4 Ms. 'भोग्ये' corrected to 'भोगे'.
5 Ms. गज. 6 Ms. गजे.

---(L22)तथा धूमकेतुना प्रजापीडासूचकेन शिखातारकेण कलिकालिका
दुर्भिक्षादि का.....(1 23*).....हिमे च सति दाहो न भ-
वति¹ धूमकेतुरग्निः.....करोति ॥

6.

नवभिर्ग्रहैरिति विधेयतां गतै-
र्नव(1 1)खण्डयापि धरया सुखं स्थितम् -
ग्रहचक्रवर्त्तितनयोपि सोन्तकः
स्पृशति प्रजास्वसमये न कं(1.2)वन ॥

शुद्धैर्नवभिर्ग्रहैर्हनुभिर्नवखण्डया मुवा सुखेन स्थितम्. स यमोपि
प्रजासु मध्ये कं(1 3)चिन्नाकालेभारयत् यतो ग्रहचक्रवर्त्तिनः सूर्यस्य पुत्रः .
पृथ्वीराजस्य सूर्यवंश्यत्वादिति भावः ॥(1 4)

7.

अतिवृष्टिभीरुदधिः पयोमुचा-
मुपयुक्तमेव सलिलं प्रयच्छति .
स्मरतीव रामतनुना वि(1 5)निर्मितां
क्षितिपेन पूर्वमनलास्त्रखण्डनाम् ॥

अतिवृष्टेर्भीतः इव समुद्रो मेघानामुपयु(1.6)ज्यमानमेव जलमवात् श्री-
रामेण राज्ञा कृतामाग्नेयास्त्रखण्डनां स्मरतीवाग्धिः ॥

8.

अभिन(1.7)न्दितोपगमनाः कृपीवलैः
शंवलीभवन्ति समये बलाहकाः .
चरणोदकं क्षितिपतेस्तर(1 8)द्विषी
गगनस्थितेव परिपूरयत्यमून् ॥

कृपीकरैस्तनुतागमना मेघा वर्षासु श्यामीभवन्ति(1 9)नारायणावतारस्य
राज्ञः पादजलं नदी गङ्गाकाशस्था मेघानिवापूरयन्. गङ्गाजल(1.10)मेघ

1 Ms. 'दा' to 'ति' lc on top margin 2 Ms. 'वृद्ध'. 3 Ms. 'पला'.
4 Ms. 'निन्दित'. 5 Ms. 'नन्'. 6 Ms. 'वेगव'. 7 Ms. 'दन्व'.

मेघा वष्टुर्न तत्र सामुद्रमित्यर्थं गाङ्गसामुद्रयोर्जलयोर्लक्षणं गुणान्तर-
चायुवे(1 11)दशास्त्रेपूक्तम् ॥ 9

प्रतिमुच्य भूतलजुषो निधीनपि
कचिदप्यगम्यत पलाय्य पन्नगेः (1 12)
प्रतिपद्य दुर्विवरचारचातुरीं
कथमुर्वरामभिभवयुरुन्दुराः ॥

भूतलस्थाभिधीनपि(1 13) त्यक्त्वा सर्पे कापि गतम् राजैव निधिपाल-
नादिति भावः । पलाय्येति पूर्वकालश्चिन्त्य दुर्विवरेषु चारस्तत्र चातुरीमा-
भि(1 14)त्यागवो भूमि कथं खनेयुः ॥ 10.

न स भूतलस्य लव एव विद्यते
नृपतेः प्रतापदहनश्चित्ततो(1 15) न यम् .
अत एव कुत्रचिदपि प्रपद्यते
शलभावली न सुलभावकाशताम् ॥

राज्ञः प्र(1 16)तापान्निर्य देश नाश्रितस्त नास्त्यत एव शलभमाला सु-
लभाश्रयता न प्राप्ता शलभा(1 17) हि वह्निना दहन्ते ॥ 11.

विततान रात्रिचरचक्रवर्तिनो
दशकन्धरस्य किल यः कुलक्षयम् (1 18)
स यदा पुनाति पुनरेव मेदिनीं
शुक्रसारणाद्यभिभवस्तदा रुतः ॥

रश्म पते रावणस्य(1 19) यो वशक्षयमकरोत् स एव यदा भूमिमव-
तरति तदा शुक्राना सारणादिना सचारादिना(1 20) भव कुत .
शुक्रसारणी रावणमन्त्रिणी च ॥ 12

नरनाथकीर्तिविभवस्य दूरतो
भवति स्म(१.२१) दिव्यमपि राजमण्डलम् .
अतिमात्रमासदनतो महीभुजां
तदरन्तुदः कथमुपप्लवो(१.२२) विशाम् ॥

दिव्यमपि राजमण्डलं चन्द्रविम्बं च राजयशसो दूरेभवत् यशसो-
विसितत्वात्(१.२३**६१) तत्ततो दिव्यस्य राज्ञां स्वामिनां मण्डलस्य दूर-
.....पतीनां कर्तृणां विशां कर्मभू[तानां](१.१)मुपसवः कुतः .
अतिमात्रमासदनतो नैकट्यात् ॥

13.

बहलैर्यथैव शबला बलाहकै-
र्गगनस्थली(१.४) भवति निर्गते तपे .
शरदागमं प्रति तथैव जायते
खलधान्यराशिभिरपहुता मही ॥

वर्षा(१.३)सु यथाभ्रैर्द्यौःशबला भवति तथैव शरदि धान्यैः कर्णैर्भूरक्षा-
दिताजायत ॥

14.

न तदस्ति किञ्चि(१.५)दपि यद्भवेप्यते
सुवसीभवजनपदासु सीमसु .
गृहमेधिनां तु हृदयान्यनिर्गृति-
र्न(१.५) जह्राति भिक्षुमुखदर्शनं विना ॥

सुवसीभवन्तो जनपदा यासु तासु सीमसु सतीषु यद्भवे(१.६)प्यतेन्वे-
प्यते तन्नास्ति . सर्ववस्तूनां सुलभत्वादिनि भावः . तुर्व्यतिरेके . भिक्षुणां
याचकानां मु(१.७)खदर्शनं विनाऽनिर्गृतिश्चित्तदौस्थ्यं गृहस्थानां चित्तानि
नात्यजत् . याचकदुर्भिक्षमेवाभू(१.८)दित्यर्थः ॥

15.

अपराधमेव न करोति कश्चन .
क्रियते जनस्य कतमस्य निग्रहः .
कलिनाप्य(1.9)भिन्नचरणस्त्वनुग्रहं
नृपतेरवाप परिपूर्णपादूपः ॥

राज्ञां प्रजासु निग्रहानुग्रहौ(1.10) युक्तावित्याह . कोपि नापराधमकरो-
दतः कस्य निग्रहः क्रियते अपराधे सति दण्डस्य युक्त(1.11)त्वात् . तदेवा-
पराधाभावं व्यतिरेकद्वारेण दर्शयति . कलिनापि . अपिशब्दः किपुनत्वे-
ता(1.12)द्वापराभ्याम् . अंभिन्नाश्चरणा यस्य स वृषो धर्मोत एव चतुष्पाद्वा-
होनुग्रहं प्रापत् . परिपूर्ण(1.13)पादिति चिन्त्यम् ॥ 16.

अधिदैवते शिखिनि नित्यतर्पिते
न मर्धो धुनोति कुसुमानि तत्सखः .(1.14)
अतितर्पणादरुचिमानिवाचर-
त्यचलेषु नोष्मसमये भयं शिखी ॥

अग्नये स्वाहा(1.15) वसन्ताय स्वाहेति श्रुतेरभिर्वसन्तस्य देवता . व-
सन्तस्याधिदैवतेऽग्नौ नित्यतर्पिते सति(1.16) तत्सखो वायुर्मर्धौ वसन्तेषु पुष्पा-
णि नाधुनोत् . मीष्मे शैलेष्वग्निर्दाहं नाकरोत् यज्ञेष्वति(1.17)वृत्त्या गतयु-
मुच्च इव ॥ 17.

अतिदातृनामतिरुदर्यतां च न
प्रकटीकरोति जलद्रुस्त(1.18)पात्यये .
विहितोपदेश इव मध्यमां स्थितिं
नृपशिञ्जया जनपदरूपागतः ॥

वर्षानु(1.19) मेघोतिदानृतामतिवृष्टिमनिरुदर्यतां वृष्टिप्रतिबन्धं च ना-
करोत् अतस्संभाव्यते नृ(1.20)पान्छिञ्जया मध्यमां स्थितिं भयान्निर्जनैः कृ-
तोपदेश इव . तदा हि राज्ञो नीत्या लोको यु[क्ता](1.21)व्यवयोभूत् ॥ 18.

1 Ms. 'हिउ'. 2 Ms. 'भ्यर्जय'. 'न' lc. under 1.12. 3 Pāṇini, 5.4.140.
Also cf. V. 133.

परिरक्षणाभिमुखशालिपालिका-
नयनश्रिया कृतपराभवा इव .

[८](१२२) एमेव कुत्रचन भूरि मन्वते
न पतन्ति शालिषु शरत्क्षणे मृगाः ॥

शालिरक्षिकाया.....(१२३*).....या जितः इव मृगास्तृणमेव.....
.....[८]णमात्राशनदानोधिबयस(?)योग्या इत्यर्थः कापि(११).....
.....पु मृगा नापतन् . तृणमात्रेप्यनर्हाणां का शालिस्तृहेत्यर्थः ॥ १९.

मृगयाकुतूहलिनि बाल(१२)पार्थिवे
विमुखैर्निरुद्धगतयो मृगैरिव .
अतिदारुणां न रजनीषु ह्यमनी-
ष्वपि वातुमुद्यमभृतस्स(१३)मीरिणाः ॥

बाले राक्षि मृगयोद्यते पलायितैर्मृगैर्निरुद्धगमना इव वायवो हेमन्त-
राशिष्व(१४)पि नावहन् . वायुहिं मृगवाहनः ॥ २०.

परिरक्षके सुमनसां महीपतौ
शिशिरो रिपुस्सुमनसा(१५)मपि क्षितिम् .
पिदधाति कुन्दकुसुमैस्तथा यथा
बहुना द्वियेव न हिमेन पत्यन्ते ॥

सुमन(१६)सां साधूनां रक्षके राक्षि सुमनसां पुष्पाणां शत्रुरपि शिशिरः
कुन्दपुष्पैर्भूमिं तधाच्छादय(१७)यथा लज्जयेव तुहिनेन न पतितम् ॥ २१.

वपुषा जितोप्यनुचरीकृतस्तथा
युवभिर्यथा परक(१८)लत्रदर्शने .
परिहृत्य कार्मुकशरौ करद्वया-
त्पिदधाति दृष्टिमिव पुष्पसायकः ॥

तद्गुणैः(१.९) रूपेण जितः कामोपि तथा विधेयीकृतो यथा यूनां पर-
स्त्रीदर्शने काम एव हस्तद्वयाद्ध(१.१०)नुशरौ त्यक्त्वा यूनां दृष्टिं हस्ताभ्या-
मिव पिदधाति . तरुणाः परस्त्रीदर्शनं न कुर्वन्तीत्यर्थः ॥(१.११) 22.

सुरसद्यभिः प्रतिपदं नवैर्नवै-
स्त्रिदिवादिवाविरतमागतैर्महीम् .
निजमेव कर्म विमलं(१.१२) न मानवा-
नमरावतीमनयदुद्धसामिव ॥

शुद्धं निजमेव कर्म कर्तुं मानवानमरावतीं ना(१.१३)नयत् . स्वर्गादप्य-
तिगुणे कृते तत्रैव स्वर्गमभ्युज्जतेत्यर्थः . अतस्संभाव्यते उद्धसामि(१.१४)व .
अत्र हेतुमाह . प्रतिस्थानं नवैर्नवैर्निर्मितैर्देवगृहैः स्वर्गादिव भूमिमागतैः ॥ 23.

प्रथि(१.१५)मानमेति रजनी यदा तदा
यदुदेति कुम्भतनयो महापुनिः .
प्रतिचत्वरानवरतोद्भवन्मठ-
द्विज(१.१६)वेदशब्दरुचिरत्र कारणम् ॥

यदा रात्रिर्घृद्धिमेति तदागस्त्यो यदुदेत्यत्रोदये प्रतिचतु(१.१७)प्यधेष्वधि-
च्छिन्नमुपरन्तो ये मठद्विजवेदशब्दास्तेषु रुचिरश्रवणेच्छा भवति हेतुः ॥ 24.

ग(१.१८)णनातिगान्युपवनानि वापिका-
स्सरसीः प्रपाथ दधती वसुन्वरा -
दिननायकस्य जगदे(१.१९)रुचलुपो-
प्यधुनाश्रुते दशमभागदृश्यताम् ॥

असंख्यान्युद्यानादीनि दधती भूस्तूर्येण(१.२०) [द]शमभागे दृश्यतां

द्रष्टव्यत्वमेति भूमेर्नवभागेपूपवनादीनि सन्तीत्यनस्तूर्येण दशमे(1 21) भागे
दृश्यते इत्यर्थः ॥

25.

पृथिवी तथा सरसतामुपागता
नृपतेर्यशोभिरमृतातिशायिभिः (1 22)
समुदेति हस्तयुगमात्रकाद्यथा
प्रतिकूपकं [जित]रसायनं पयः ॥

अमृतादधिकै रा(1 23)[जय]शोभिस्सरसतां भूमिस्तथा प्राप्ता यथा
प्रतिकूपं जितामृत जलं हस्तद्वयमात्रादु(1 24**62)त्पद्यते ॥

26.

न विनास्ति मासमपरो मलिम्लुच-
~~~~~

[चटवस्तृतीयस](1 1)वनस्वरैः पुनः
कलिमेव तस्करमवन्ति रात्रिषु ॥

..... सं विनान्यो मलिम्लुचो नास्ति या(1.2)मिकाः प्राहरिका
रात्रिषु वृथैव निष्फलं जाप्रति, चटवो ब्राह्मणपुत्रास्तृतीयसवने वेदध्वनि-
भिस्तं क(1 3)लिमेवावन्ति रक्षन्ति, वेदध्वनिं श्रुत्वा कलिचौरैः पलायित
इत्यर्थः ॥

27.

प्रपतन्ति कस्यचन(1 4) नास्त्रसंपदः
प्रथिते प्रतापदहनेपि भूपतेः .
विनिधाय वारिदगणेष्वतो भिया
शिशिरीक(1 5)रोति मधवा शरासनम् ॥

राज्ञः प्रतापाम्नौ प्रथिते सति कस्याप्यस्त्राणि न पतन्ति प्रभवन्ति(1 6)
दीप्यन्ते च अतोस्त्रज्वलनाभावाद्धेतोर्मेषेषु विन्यस्येन्द्रस्त्वधनुरशीतलीकरो-
तीत्युत्प्रेक्षा ॥

28.

न यथा त(1.7)था व्यवहरत्युपर्वुध-
शुभमेव चिन्तयति सर्वसन्ननाम् .
विजहत्सु शूरतनयेषु शस्त्रिंतां
स्वप(1.8)दे न लोहचरणोपि दृश्यते ॥

* उपर्वुधोभिस्त्वेच्छया न व्यवहरति सर्वगृहाणां शुभमेव ध्याय(1.9)ति
तथा शूरा वीराः शूरोर्कश्च तत्पुत्रेषु शस्त्राणि त्यजत्सु सत्सु शूरतनयो लोह-
चरणः स्वस्थाने न दृ(1.10)श्यते ॥ 29.

यमकिङ्करेष्वपि निरुद्धसंचरे-
ष्वविशन्न यातुपतिसैनिकाः क्षितिम् .
मरुमेदिनी(1.11)ष्वपि विहाय विक्रियां
मधुरत्वमेव वरुणेन सेव्यते ॥

यमकिङ्करेष्वपि रुद्धप्रवेशेषु सत्सु(1.12) यातुपतिसैनिका राक्षसा भुवनं
न प्रविष्टाः . क्षारत्वं त्यक्त्वा वरुणेन मरुपु माधुर्यं सेवितम् ॥ 30.

परिर(1.13)क्षतीव कमलस्थितां श्रियं
सरसामुपान्तविपिनेषु मारुतः .
धनदस्य जाग्रति चमूंधराधवे
न(1.14) निधिप्रजागरमकुर्वतो रगाः ॥

सरसामन्तेषु वायुः पद्मलक्ष्मीमिव रक्षति तथा राक्षि रक्षा(1.15)र्थं
जाग्रति सर्पा निधिरक्षार्थं प्रजागरं नाकुर्वन् ॥ 31.

नृपतिस्त्वयं स्फुरति वैष्णवं मह-
स्तदुपर्यु(1.16)पस्किंयत रुद्रतंजसा .

रविसंख्यया विवदमानमानम-
चदशेपमेनमधिराजमण्डलम् ॥ (1.17)

राजा स्वयं वैष्णवं तेजो भवति तत्राप्येकादशानां रुद्राणां तेजसोपवृंहितः
अतो द्वादशतेजो (1.18) मयस्सम्पन्नः ततो रविसंख्यया द्वादशसंख्यया अविव-
दमानं विवादरहितं द्वादशविधं रां (1.19) जमण्डलं समस्तमप्येवमानमत् ॥ 32.

इति मूर्त्तयोष्ट परमेश्वरं यथा
वरुणप्रभं जनहुताश (1.20) नादयः .
जगदीशमित्थममुमध्युपासते
विरचय्य तेजसि पदं वशंवदाः ॥

वरुणादयो (1.21) ष्टमूर्त्तयः परमेश्वरं यथा सेवन्ते तथा तस्य तेजसि
स्थानं कृत्वा य.....स्ता अमुं राजानं सेवन्ते ॥ (1.22) 33.

धृतसर्वरुद्रमहसः क्षमापते-
र्जननी निजारभत पत्तनं निजम् .
उपलभ्यते तदुपल (1.23) नीतये
सममेव रुद्रवृषभैः कुतूहलम् ॥

रुद्रतेजोमयस्य राज्ञो माता यन्नगरं निर्मे..... (1.24) .....
सममेव लब्धम् ॥ 34.

इति रामराज्यसुख (1.1) [संप]दां पदं
समपादि यत्कलियुगेऽपि मेदिनी .
कुलकौमुदी कलिचुरेरचाप त-
त्पतिदेवता (1.2) व्रतफलं विपक्रिपम् ॥

कलावपि रामराज्यसुखश्रियां स्थानं भूमिर्यत्सेपत्रा तत्कूर्पूरदेवी (1.3) पति-
व्रतात्वफलं पदम् . तस्याः पातिव्रत्याचरणादेव भूस्सुप्तेनासीदित्यर्थः ॥ 35.

गुरुशुक्रयोस्त(1.4)चिवयोरुपर्यधो
बलंविद्विषा च बलिना च वर्त्यते .
इति मध्यमं भुवनमाश्रितस्तयो-
रुभयोरपि(1.5) प्रतिभया भयाय यः ॥

36.

स कदम्बवास इति वासवादिभिः
स्पृहणीयधीर्व्यसनमध्यपाति(1.6)भिः .
अथगाहते सहचरस्सुमन्त्रितां
परिरक्षितुं क्षितिधरस्य सद्गुणान् ॥

जीवे सचिवे सति(1.7) बलंविद्विषेन्द्रेण दिवि परित्यज्यते . स्वार्धणिच् .
शुके सचिवे सति बलिदानवेन पाताले वर्त्यते(1.8) इति युद्धयेव यः कद-
म्बवासनामा सचिवस्तयोर्भयार्थं मध्यमं स्वर्गपातालमध्यस्थं भुवनं भू(1.9)-
मिमाश्रितस्त सहचरो राक्षस्पद्गुणान्नक्षितुं मन्त्रित्वं धारयति व्यसनप-
तितैरिन्द्रादिभिः(1.10) काङ्क्षणीयबुद्धिः ॥

37.

हनुमन्तमेनमपि रुद्रमामन-
न्त्यपरानसौ दशसु दिक्षु रक्षितुम् .
नृ(1.11)पतेर्यशो नियुषुजे स्वयं पुन-
स्सकलक्रियानुचरभावमश्नुते ॥

जना एनं कदम्बवासं ह(1.12)नुमन्तं रुद्रमामनन्ति तथा हि राक्षो
पशो रक्षितुं दशसु दिक्षु सैन्यान्विस्पृष्टवानसौ(1.13) कदम्बवासः स्वयं
निरालकार्येष्वनुचरत्वं भजते ॥

38.

कपिलक्षणं कपि(1.14)लतां बहन्निति
प्रतिभाधनैः प्रतिपदं परीक्षितः .

1 Ms. 'कड'. 2 Comm. 'वृद्धयन्'. 3 Ms. 'क्षिति'. 4 Ms. 'नन्ति'. 5 Ms. 'रु-
(1.13)नन्' crossed with vertical strokes after 'रु'. 6 Ms. 'पुन' crossed
with vertical strokes after 'रु'. 7 Ms. 'नन्ति'.

न यशोमयेन वपुषा वितीर्णवा-
न(११५)वंलम्बमेव चतुरोपि योर्णवान् ॥

तेजस्विभावात्कपिलतां कपिलक्षयं हनुमच्चिह्नं(११६) वहन्स यशोमयेन
शरीरेण न वितीर्णवान्नतरत्काका तीर्णवानेवेत्यर्थः बुद्धिमद्भिः प्र(११७)ति-
स्थानं कृतपरीक्षः ॥ ३९.

रथकेतुसंनिधिमिवागतः पुरा
कपिलः किरीटकिरणैः कि(११८)रीटिनः .
दनुजस्य येन महसादृहत्पुं
तदिवाधुनापि वदनैर्विभक्तिं यः ॥

रथे के(११९)तुस्तत्र स्थितिमागतोर्जुनस्य ध्वजीभवन्नित्यर्थः अतोर्जुन-
स्य मौलिरश्मिभिरिव कपिलो(१२०) हनुमान्पुरापि कदम्बवासरूपत्वेपि तदिव
मुखेन वहति येन सहसा रावणस्य नगरीमदहत्(१२१) . [मौ]लिरश्मयः
कपिलत्वेपि हेतुस्संभावितः ॥ ४०.

मणिभिर्विलब्धितचरस्यं(१२२) [वारि]पिः
क्षितिभर्तुरोपधिभिरुद्धृतस्य च .
निजतेजसेव परिवारितः क्रमा-
दविचिन्त्यमन्त्र(१२३)[महि]मत्वमेति यः ॥

पूर्वं लब्धितस्य समुद्रस्य रत्नैस्तथोद्धृतस्य शैलस्योपधिभिरिव निज(१२४)-
[प्रभ]या परिवारित इव योतुलमन्त्रमाहात्म्यत्वमेति. मन्त्रौपधिमाहात्म्येन
हि मन्त्रमहि(१२५**६३)मा स्फुरति ॥ ४१.

स्वपरिश्रमोद्धृतविलब्धितक्षमा-
धरसिन्धुनायकपरिच्युताचिव .

1. Sic. Is it 'नवि' ? 2 Ms. 'नुवे'. 3 सहसा lc under 1. 20. Text. 'मह'.
4 Ms. 'योगिनपारय' crossed with vertical strokes after 'पिम'. 5 Ms. 'यास्य'.
6 Ms. 'दत्तस्य'. 7 Ms. 'रिव' lc. on margin.

— — — (1) तुङ्गिमगभीरते गुणा-
वितरेतराव्यवहितौ दधाति यः ॥

स्वपरिश्रमेणोद्धृतोल्लङ्घितौ यौ (1.2) चमाधरसिन्धुनायकौ ओपधिपर्वत-
समुद्रौ ताभ्यां पतिताविव तुङ्गत्वगाम्भीर्ये गुणौ अन्त्योन्य (1.3) मव्यवहितौ
संमुखश्रितावविरोधकौ यो दधाति . तुङ्गत्वं गाम्भीर्यविपर्ययः गाम्भीर्यं
तुङ्गत्व (1.4) विपर्ययः . अविरोधकाविति चिन्त्यम् ॥ 42.

फलशङ्कया विहितभम्पयोः पुरा
शशिमूर्ययोश्चकितयोरच्युतं महः .
परिवृ (1.5) दतामिव नयत्यहनिशं
दधदन्वयाभरणदासकर्म यः ॥

चन्द्रार्कौ फले इति भ्रान्त्या दत्तो (1.6) त्प्लुतित्याश्चकितयोश्चन्द्रार्कयोः
पतितं तेजः कर्मभूतं यो वृद्धिं नयति . अत्र हेतुः चन्द्रार्कयोरन्वया (1.7)-
भरणं पृथ्वीराजस्तस्य दास्यं धारयन् ॥ 43.

सचिवेन तेन सकलासु युक्तिषु
प्रवणेन तत्किम (1.8) पि कर्म निर्ममे .
मुखपुष्करं शिशुतमस्य यत्प्रभोः
परिचुम्ब्यते स्म नवयौवनश्रिया ॥

स (1.9) मस्तेषूपपायेषु सामादिषु चतुरेण कदम्बवासेन तत्कर्म कृतं येन
वालस्यापि राज्ञो मुख (1.10) पद्मं यौवनोचितया लक्ष्म्या परिचुम्बितम् .
यौवनोचितं समस्तपृथ्वीजयं बाल एव कृतवानित्य (1.11) र्थः ॥ 44.

1 Can it be 'क्षिमायु' ? 2 Ms. 'य' to 'यन्' lc. after 'क' under i. 4.
Query. Is it written by some one who revised the Comm. ? The word
described चिन्त्य is not the author's, but the Comm's. In the text 'तद्व्यव'
would also suit. Cf. p. 136, note 10

जलदाः क्षमापरिवृढस्य देवता-
तनुमाश्रितस्य चिकुरीभवन्ति ये .
शितिकण्ठता(1.12)एडवृनिदानमाप तं-
दूध्वनितं तदीयमिव वाचिं सन्निधिम् ॥

‘विष्णुरूपमाश्रितस्य पृथ्वी(1.13)राजस्य ये मेघाः केशीभवन्ति तदीयं
नितितं गजितमिव वाचि सन्निधानमकरोत् मयूर(1.14)नृत्तकारणम् ॥ 45.

अवलम्ब्य जानुयुगलं श्रितामिव
प्रणयेन वैरिनगरागतां श्रियम् . (1.15)
क्षितिपस्य सान्त्वयितुमिच्छुना शनै-
र्भुजयोर्युगेन युगदग्रता दधे ॥

शत्रुनगरेभ्य आगतां(1.16) लक्ष्मीं जानुद्वयमवलम्ब्य विप्रन्तीं सान्त्व-
यितुमिच्छुनेन तस्य भुजद्वयेन रथकाष्ठपरिमा(1.17)णता जानुव्यापित्वं
दधे ॥

रसनासहस्रयुगले यया यया
भुजगाधिपस्य किल विद्य(1.18)या श्रितम्
उपगम्यते मिलितया तया तये-
त्यवलम्बते स्म सुविशालतामुरः ॥

शेष(1.19)स्य जिह्वासहस्रद्वये यया यया विद्यया श्रितं तया तया विद्य-
या मिलितया पृथ्वीराजे(1.20) आगम्यते इतोचोरो विस्तीर्णतामघात् ॥ 47.

पृथिवीभरेण सह दिग्गजाष्टका-
त्सह दानसौर(1.21)भभरेण चाहता .
पुरतोनुपार्श्वगतभाग्यमध्यगा
गतिरेति मन्थरतया समागमम् ॥

अ[ष्ट](1.22)भ्यो दिग्दक्षिण्यस्सकाशाद्भूभरेण दानसौरभभरेण सह
पानीतेव गतिर्मन्थरत्वमागता . म(1.23)न्थरगामित्वे हेतुरुत्प्रेक्ष्यते, पुरतः
पार्श्वगतभाग्यमध्यगतत्वादिव गवेर्मन्थरत्वम् ॥ १

मुंच[रित्र](1.24*)कीर्चन]विचक्षणान्कीर्वा-
निव वकिमाणमुपदेष्टुमुद्यता ..
स्मरचापचापलजिगीपया भ्रुवो-
रपरैव(1.1)[का]चिदुददीपि चातुरी ॥

राःकीर्तनपराङ्कर्वन्वक्रत्वलक्षणाभ्यां संज्ञि कौटिल्यं चोप-
(1.2)देष्टुं प्रवृत्तेव काप्यवाच्या परा लोकोत्तरा चातुरी स्मरधनुजिगीपयेवो-
दीपि दीप्ताभूत् ॥ 49.

अपि(1.3) दृष्टिपातवशवचिंनो विधे-
रुपयातयेव वदनारविन्दतः .
धनदान्तकाभिहितवामदक्षिणा-
श्रि(1.4)तंवन्धया नयनयोरिश्रयोदिनम् ॥

विधेर्ब्रह्मणः स्थानपद्यादागतयेव यतो दृष्टिपातमात्राय(1.5)तस्य श्रिया
।स्य नेत्रयोरुदितं श्रितम् . कीदृश्या धनदान्तकाभ्यां वैश्रवण्यमाभ्यामभिहि-
वो वाम(1.6)दक्षिणाश्रितो वन्धो यस्यां सा . दृष्टिपातवशवचित्त्वे अयं भावः
वद्दृष्टिपातोनुकूलः प्रतिकूलम(1.7)पि दैवमनुकूलयति प्रतिकूलस्त्वनुकूलमपि
प्रतिकूलयति अत एव वामे नेत्रे यमोनुकूल(1.8)ले धनदः . उपहितेत्यार्षः
पाठः . उपहित उपरञ्जितो वामदक्षिणो स्थितिवन्धो यस्याः ॥(1.9) 50.

रणसाहसाय हरितां वराहतां

५ . क्षितिधारणाय मिलितां भुजद्वये -

* 1 Ms. "वाम". 2 Comm requires वसन्तार. 3 Ms. "सिधिव". 4 Ms. "लेव".
5 Ms. "वाप्त". 6 Ms. "दक्षिण". 7 Ms. "कृत्वा".

मुखयोर्दिदृक्षुरिभू (११०) तत्पूर्वयो-
द्वैगभून्पुष्टुर्दुरपाद्बुद्धिनी ॥

अस्य दृष्टिर्नेत्रा-तगामिनी पुन पुनरभूत् अत (१११) सभाव्यते रणार्थं
सिंहता भूमिधारणार्थमादिसूकरता भूतपूर्वयोर्भुगयोर्द्वैगमिच्छुरि (११२) च अथ
भुजद्वये श्रिताम् ॥ ५१.

कपिलस्य पश्चिममुखस्य या रुचिः
कुपितेषु तामपि रुद्रा (११३) चिदुद्बुद्धत् .
अपरत्र वनितुमिगविचक्षणा
वदन वलात्परिचुचुम्ब दिव्यता ॥

पचानन (११४) स्य विष्णो कपिल मुखमित्यागम कपिलवर्णस्य प-
श्चिममुखस्य या रुचिराताम्रता ता (११५) मपि कुपितेषु कोपेषु विभ्रतस्य मुख
दिव्यता देवतात्मता रमणीयता च वलाच्चुचुम्ब अ (११६) तस्सभाव्यते
तस्मादन्यत्र स्थातुमकुशलेव ॥ ५२

वदने दृशोश्च वनजश्रिया स्थितं
हरिता च (११७) वामनतया सहोदरे .
धियि भार्गवत्वमभिरामकृष्णता
धिक्कुरेषु सर्वविषयेषु बुद्धता ॥ (११८)

वनज पद्ममुत्पल च तच्छोभया मुखे दृशोश्च स्थितम् केशेषु मनो-
हरासितता स्थिता सर्वे (११९) पदावधु प्रबुद्धता स्थिता वनजा मत्स्यकूर्मे-
वराहा हरिर्नरसिंह वामनो बलिजित् भार्गव परशु (१२०) राम अभिरा
मरश्रीराम कृष्णो वामदेव बुद्धस्मृत ॥ ५३.

नव लक्षणान्यपि पुरातनान्यम् (१२१)-
[न्यवलम्ब्य] भूपतिरधत्त तद्वलम् .

निरुपप्लवां रचयितुं क्षितिं यतो
दशमावतारकरणीयम^(1 22)[ग्रहीत्] ॥

एतानि नवसंख्यानि पूर्वजन्मभवानि अपि लक्षणान्यवलम्ब्यांश्चित्य
राजा तद्वलमवहत् ^(1 23**64). नृत्समन्तलोभूदित्यर्थः . ततो भूमेरुपद्रवं नि-
धारयितुं दशमावतारे कर्तव्यमग्रहीत् ॥ 54.

अयशस्वि^[ता]^(1 1)प्रथमबीजकल्पया
विजितस्य रूपविषयान्मनोभुवः .
वदनाधिवासमिलितालिरेखया
कृ^(1 2)तपूर्वरङ्गमिव कूर्चलेखया ॥

मुखपद्मसौगन्ध्यागतध्रुमरमालामदृश्या तथा रूपेण जि^(1 3)तस्य का-
मस्य अपयशोबीजसदृश्या श्मश्रुलेखया कृतोद्योद्यौवनस्य कामजयस्य वा
पूर्वरङ्गो^(1 4) येन तत् ॥ 55.

अवतंसकुण्डलमरीचिरोचितं
शशिविम्बतां स्पृशति गण्डमण्डलम् .
परितापस^(1 5)स्पृष्टमिगान्यपाधि-
र्जनितां न्यपोहितुमृतस्य तिष्ठतः ॥

भूषणकुण्डलरश्मिभूषित कपोल ^(1 6)चन्द्रकान्तिं धारयति मुखमध्ये
षत्तत्सत्यस्यान्यराजैः कृत तापमिव वारयितुम् ॥ 56.

यदि चापकौ^(1 7)शलकलामनामुया-
ममुतो भवेयमभयस्तदीश्वरात् .
इति चेतसा च वपुषा च निजितो-
प्यभिको^(1 8) रतेरनुचरत्वमायया ॥

यद्यहमेतस्मात्पृथ्वीराजाद्धनुर्विद्यामाप्नुयां तदा हरांन्निर्भयः स्यामित्यत
(1.9) इव रतेरभिकः कान्तः कामोप्यस्य राज्ञोनुचरत्वमागतः . शान्तेन चेत-
सा कान्तेन च देहेन जितः ॥ (1.10)

57.

प्रथमं शरेण पृथिवीभृतं ततो
भुजयोर्वलेन शिवचापतां गतम् .
किल यो वभञ्जं विशिखाः (1.11) शिलाभिदो
यदमुप्य संप्रति किमेतदद्भुतम् ॥

अस्य राज्ञश्शराशिलाभिदः पापाण्यविदा (1.12) रका यद्भवन्ति तन्ना-
श्रयेम् यतो यः पूर्वं शरेण कौर्कचाद्रिमभिनत् ततो भुजवलेन शिवचापत्व-
(1.13) मापन्नं पृथिवीभृतं मन्दरपर्वतं वभञ्जास्फोटयत् ॥

58.

जविना ह्येन विहरन्नलङ्घय-
न्नृप (1.14) तिर्यदेकमन इत्यदः कियत् .
अतिरंहसोस्य दधते हि वाजिनः
पटुतामनेकमनसां विलङ्घने ॥ (1.15)

वेगवताश्चेन संचरमाणो राजा यदेकमप्रतिमल्लमनः शकटमलङ्घय-
जितवानित्यदः किय (1.16) द्रवति . न किंचिदित्यर्थः . अस्याश्चा ह्यधिकवेगा
अनेकमनसां जये सामर्थ्यं दधते . चित्तादप्यति (1.17) वेगास्तदश्चा इत्यर्थः .
अनेकमनोजयशक्तो यदेकमनो जयति तत्र किंचित् एकापेक्षयानेके (1.18)-
पामधिकत्वात् ॥

59.

हयमेव यं यमधिरोढुमिच्छति
प्रसभं प्रयाति स स तार्क्ष्य (1.19) तामिव .
विशिखं च कुञ्चनं यं यमस्यति
प्रतिपद्यते स स महास्रतामिव ॥

यं यमश्चम(1.20)यमारोहति स सोश्चो गरुडत्वं प्राप्नोति यं यं शरं च
कापि क्षिपति स स शरो महास्रतामिवाप्नोति ॥(1.21) 60.

अपि यं यमाश्रयति मत्तवारणं
स स सोदंरत्वमिव गच्छति श्रियः .
करपुष्करं नयति यं य(1.22)मप्यसि
स स नन्दकत्वमवनेः प्रपद्यते ॥

तस्य बाहूभूतो हस्ती श्रियस्सोदर ऐरावणस्तद्भावमि(1.23)व गच्छति
तत्करस्थः खड्गो भूमेर्नन्दकत्वं ह्लादकत्वं विष्णुपद्मत्वं च प्राप्नोति ॥ 61.

[अतिच(1.24*)अलं य]दतिदूरवर्त्ति य-
द्यदतीव तीक्ष्णमपि कर्कशं च यत् .
मदनस्यं चित्तमिव नावहेलया
सुभिदं(1.1) [व]भूव न तदस्य धन्विनः ॥

अतिचलत्वादियुक्तं यत्तदयं तदस्य सुभिदं शोभना भिदा भेदो य-
(1.2)स्य तन्न नाभूदभूदेवेत्यर्थः . यथा चित्तं कामस्य सुभिदं तच्चातिचलत्वा-
दिसहितम् ॥(1.3) 62.

सकलाभिप्रिन्दुवदनाभिरात्मनो
रजनीषु कण्ठगत एव वीक्ष्यते .
बहुबन्लवीपतिदशोप(1.4)योगिनीं
बहुरूपतां पुनरपि श्रयन्निव ॥

सर्वाभिस्त्रीभिस्स राजा स्वप्ने कृतालिङ्गनो दृश्य(1.5)वे अतस्संभाव्यते
यद्गूनां षोडशसहस्रसंख्यानां बल्लवीनां गोपीनां पतित्वे उपयुक्तामने(1.6)-
करूपतां पुनरपि श्रयन्निव ॥ 63.

उपगन्तुमेतदनुगत्वमर्थिता
हृदि पोस्फुरीति यदपि द्वयोः(१७)रपि .
अपरागतस्तदपि विभ्यतो ध्रुवं
मदनं वसन्तशशिनौ न मुञ्चतः ॥

कामाद्राज्ञोधिक(१८)सौन्दर्यदर्शनाद्वसन्तचन्द्रयोरेतस्यैवानुचरत्वं लब्धुं.
यद्यपि अभिलापोत्यर्थं स्फुरति तथापि ध्रु(१९)वं लोकापवादभयाद्वस-
न्तचन्द्रौ कामं न त्यजतः ॥ 64.

इति यौवनेन विनयानुयायिना
क्रिय(११०)माणसेवेयवलोक्य पार्थिवम् .
अनुरक्तभाव इव शिश्रिये वला-
न्न कया निविश्य हृदि राज(१११)विद्यया ॥

एवं विनयानुगतेन यौवनेन तं राजानं कृतसेवं दृष्ट्वा तस्य बुद्धौ श्रित्वा
कया न राज(११२)विद्यया नुराग इवाश्रितः . अनुरागवत्य इव राजविद्यास्तं
भेजुरित्यर्थः . यं च पुरुषा अपि(११३) कामयन्ते तं प्रति सर्वा. स्त्रियोर्नुरा-
गिन्यो भवन्ति ॥ 65.

कुलशैलदिकरिभुजङ्गमाग्रणी-
कम(११४)ठेन्द्रकोलपतिरालरुद्रभाक् .
इयमेककेन सकला मयोद्धते
पृथिवीति विशति(११५)मुवाह यो भुजान् ॥

कुलपर्वतादीन्भजन्ती . कुलपर्वतादिभिरुद्धेत्यर्थः . इय पृथ्वी स(११६)-
कला मया केवलेनोद्धते इतीव विशतिसंख्यान्भुजान्योवहत् ॥ 66.

विदलय्य तं कुलम(११७)हीधरादिका-
नवधार्य विस्मृतधराधृतीनिव .

उपगम्य दिव्यतनुतां कराङ्गुली-
दश(1.18)कद्वयेन वसुधां वभार यः ॥

तं रावणं हत्वा कुलपर्वतादीन्विस्मृतभूधारणाभ्यासा(1.19)न्निश्चित्येव
दिव्यतनुतां चतुर्भुजत्वं प्राप्याङ्गुलीविशकेन यो भुवमवहत् ॥ 67.

स पुनर्मद(1.20)ग्रजसुतासुतो भव-
न्दिभुजोपि रक्षति चराचरं जगत् .
इति चार्तया कृतकुतूहलः क्रमा(1.21)-
द्भुवनैकमल्ल इति बन्धुराययी ॥

स नारायणो मद्भ्रातृपुत्रीपुत्रो भवन्दिभुज एव सम(1.22)स्तं विश्वं
धारयतीति श्रुत्वा कौतुकी भुवनैकमल्लनामा बन्धुः पृथ्वीराजमागतः ॥ 68.

निय(1.23)[सन्ति] शक्रदिशि कल्पशाखिनो
मणयो यथेप्सितफलाश्च रोहणे .
शितिकण्ठवा(1.24**65)हनवृषानुरागिणी
सुरभिः प[वित्रयति चोत्तरां दिशम्] ॥

.....[इ](1.1)क्षिणदिक्स्थिते रोहणे रत्नानि काञ्चित्फलप्र-
दानि सन्ति ईश्वर.....(1.2)उत्तरां दिशं पावयति ॥ 69.

उपयाम्युदारचरितोपसेव्यतां
कथ—(1.3) .
अगमयथा वरुणदिक्पवित्रतां
भुवनैकमल्लचरणान्जधूलि[भिः] ॥

.....(1.4)वैः कल्पद्रुमादिसमैः पुरुषैः सेवनीयतां कथं ग-
च्छामीत्यतो नू[न].....(1.5)यथा सा भुवनैकमल्लस्य चरणरेणुना
पवित्रतामगच्छन् ॥ 70.

1 Ms. 'यु'. 2 Ms. 'यु'. 3 Ms. 'य' l. under 1. 22. 4 Ms. (9).
5 Ms. 7. 6. 11. on margin. 7 Ms. (10).
३०

युधि करशरीरनिरपेक्षतां^(1 6) विना
प्रविशेदुपेक्षिततनोश्च किं धनैः .
इति यो दधात्यखिलदातृतामयं
स्फुटमेक एव^(1 7) पुरुषार्थलक्षणम् ॥

देहनिरपेक्षा एव युधि प्रविशन्ति . युद्धे जयपराजययोरनिश्च^(1 6)यात् .
शरीरनिरपेक्षस्य धनैः किम् . शरीरोपयोगित्वादेव तेषामिति भावः . इत्यतो
हेतोर्गोशेष^(1.9)दातृत्वमयमेव पुरुषार्थं दधाति ॥ 71.

यदि न प्रदक्षिणमिषेण रक्षकौ
प्रभविष्यतो शशिरवी द्व^(1 10)योर्दिशोः .
विदल्य तद्विरचयिष्यदेव यः
कनकाचलं सकलमेव पात्रसात् ॥

दक्षिण^(1 11)पार्श्वप्रक्रमणव्याजेन चन्द्रार्कौ मेरुसम्बन्धिन्योर्द्वयोर्दि-
शोः पार्श्वयो रक्षकौ यदि न स्यातां तत्स मे^(1.12)रं शकलीकृत्य पात्राधीनं
कुर्यात् ॥ 72.

न स रोहणस्य मणिरस्ति रक्षितुं
भुवनैकमन्लभय^(1 13)मस्य यः क्षमः .
द्विजवत्सलात्पुनरतो वदन्यंतः
परिरक्षिता कलशनन्दनो मुनिः ॥ 73.

तस्मा^(1.14)दातुर्यो रोहणं रक्षितुं शकस्स कोपि मणिरस्याद्रेर्नास्ति
अगस्त्यस्तु ब्राह्मणप्रियादातु^(1 15)स्तस्माद्रक्षिताभूत् . अयं भावः . यद्यहं
रोहणाद्रत्नान्यानेतुं गच्छामि तदागस्त्यब्राह्मणो द^(1 16)क्षिणदेशे निवसं-
ल्लोभात्क्षोभं करिष्यति अतो भुवनैकमल्लो रत्नाहरणार्थं नागच्छत् ॥ 73.

अपग(117)र्जिता नयनयोर्न निर्वृते-
रविधायिका चर कदाचिदीक्षिता .
तदिदीदृशीति कनक—(118)भृताः
ककुभो विभाव्य जनता विसिस्मिये ॥

इतः प्रभृति इति ये इत्यन्तं मरुत्तवर्णनपरं कुल(1.19)कम् ॥

गर्जितवर्जिता तथा दृशां भीतेरकर्त्री विद्युन्न जानु दृष्टेत्यतो हेतोर्लोफ-
स्सुवर्णपूर्णा(1 20) दिशो दृष्ट्वा साध्वर्योभूत् ॥ 74.

सुरदीपिकात इव मारुताहृतैः
कनकारविन्दमरुन्दविन्दुभिः(1.21) .
प्रथमैरशशंसं पृपर्तहिरण्यमयैः
क्षितिरुत्तसर्पणरूपेव मङ्गलम् ॥

वायुना गङ्गाया आ(1 22)नीतैर्हेमपद्मकिञ्जल्कैरिव नवैस्सुवर्णपृष्टिक-
णैः करणैरुत्तसर्पणैव भूर्मङ्गलमसूचयत् ॥(1 23) 75.

अथ मेरुसन्धिगतपादपस्रव-
त्कनकापगाभिरिव मेदुरोदरैः .
जलदैः प्रदाय [कनकानि](1 24*) भूरिशः
परिशोध्यते स्म कनक[र्णमात्मनः] ॥

.....ये पादपास्तेभ्यस्सूत्रन्तीभिस्सुव(1 1)र्णनदीभिरिव पू-
रितोदरैर्मैपैर्वहुव.....कनकवर्णानां दृष्टमित्रं शोधितम् ॥(1 2) 76.

क्रमशस्सुवर्णगिरिपक्षतिद्वयं
शतकोटिपाटितचरं शतकतुः .

1 Ms. Sic Is it च न ? 2 Is it 'कनकानि' ? 3 See verse 83, below.
4 Ms. मरुत्त. 5 Ms. 'मेम' 6 Ms. 'यत्त'. 7 Ms. 'करुणया'. 8 Ms. 'भव'.

विरचय्य चूर्णश इव प्रवृष्टः(१३)वा-
न्विविधैः प्रसादमुपगम्य मन्युभिः ॥

शतकोटिना वज्रेण पूर्वं पाटितं मेरुपद्मद्वयं क्रमे(१४)ण चूर्णं कृत्वे-
न्द्रो नानायज्ञैः प्रसन्नो वर्चः . मन्युभिः . क्रोधैः प्रसादं प्राप्येति विरोधः ॥ ७७.

शनकैर्हि(१५)रण्यरसमेव लोहितं
स हिरण्यगर्भ इव सर्वतोमुखः .
अविशङ्कशङ्करकराङ्गुलीनख(१६)-
क्षणलूनपञ्चममुग्धोवमदिवः ॥

स हिरण्यगर्भो ब्रह्मेव लोहित रक्त हिरण्यरसं द्रुतसु(१७)वर्णमेव दिव-
स्त्वर्गादमुचत् . हिरण्यगर्भत्वाद्विरण्यवमनमुचितम् सर्वतोमुखश्चतुर्मुखः .(१८)
तथा निशङ्कं शङ्करेण कराङ्गुल्या क्षणेन लूनं पञ्चमं मुख यस्य सः . यदा
तु सुवर्णवर्षमपत(१९)त्तच्छिन्नशि[रसो ब्र]ह्मणो रक्तमेवापतदित्यर्थः ॥ ७८.

शिववीर्यपानमतिदुष्करं पुरा
विरचय्य हव्यम(११०)पि नव्यमश्रेता .
अधिरुह्य शून्यमिव दूरमम्बरं
वमनं व्यधीयत हिरण्यरेतसा ॥

अतिदुर्धरं(१११)मपि शिववीर्यपान पूर्वं कृत्वा नवं हविश्च भुञ्जानेन
हिरण्यरेतसाग्निना वमनमिव कृतम्(११२) वमनस्य जुगुप्सनीयत्वाच्छून्यं
दूरमाकाशमधिरुह्य . हिरण्यरेतस्त्वाद्विरण्यवमनोक्तिरस(११३)गच्छते . दुर्-
धरं भुञ्जेन यः स्नेहं भुङ्के स च वमति ॥ ७९.

अवचित्य पूर्वममरापगान्तरा-
त्तपनीयपुष्करवनी(११४)रिवाखिलाः .

समपादि गालितवता निजोष्मणा
पृथिवीसुतेन पृथिवी हिरण्मयी ॥

गङ्गा(११५)या हेमपद्मवनीरुचित्य स्वोष्मणा करणभूतेन द्रावयता भौ-
मेतेव भूमिर्हेममयी संपादिता(११६). मातुर्हि माहात्म्यं पुत्रा जनयन्ति ॥ ८०.

उपनीयमान इव खेचरीगणै-
श्वरकर्मणे खगपतौ त्रिप(११७)क्षताम् .
हरितालपिञ्जरितदिग्बधूमुखै-
श्च्युतमन्तरालगरुतां लवैर्लवैः ॥

अन्तराले मध्ये ग(११८)रुतां सूक्ष्मसूक्ष्माणां पद्मणामिवांशैरंशैश्च्यु-
तम् पतितं . भावे क. . नभश्चरीभिश्चरुनिमित्तं ग(११९)रुडे लुञ्चितपक्षत्वं
नीते सति . खेचरीणां खगचरोरुचितत्वादिति भाव . हरितालेनेव क(१२०)-
पिशिकृतं दिङ्मुखं यैः . नेयं कनकवृष्टिः किं तर्हि गरुडसुवर्णमयपद्मकणा
इव पतिता इ(१२१)त्यर्थः ॥ ८१.

ब्रुहिणाण्डभाण्डमतिमात्रसंकटां
परिपूर्य कीर्त्तिषु गतासु दुस्स्थताम् .
परितक्ष्य(१२२)माणमिव तत्पजासृजा
निरवग्रहं कनकवर्षमाचरत् ॥

तद्ब्रह्माण्डमिव निर्निरोध सुवर्ण(१२३)[वृष्टि व्यधा]त् . अत्र हेतुत्वे-
क्षा . ब्रह्मणा तक्ष्यमाणमिव . तक्षणे हेतुमाह भरुत्तंयशास्सु ब्राह्म(१२४)-
.....रयित्वा दुस्स्थतामसान्त्व गतासु सतीषु यतोतिमात्रसंकटाम् ॥ ८२.

इति यः प्रसीदति(१२५**६६) विभाविलावृता-
दविशिष्टां ग[मित्वा]न्सं भारतम् .

स मरुत्तं—७—७—७—७—७—७—

[भुवनैकम्](1.1) नल्लमुपमानमिच्छति ॥

विमौ परमेश्वरे प्रसन्ने सति इलावृतं व.....[भार](1.2)
तवर्षं भूमण्डलमनयत्स मरुत्तोपि हरपुरे भुवनैकमल्लमुपमा.....
[मि](1.3) च्छतीत्यर्थः ॥

83.

अहिमांशुवंश्यमुभटानुयायिता-
मिति सोमवंशसु—७—७—७—७—
[अतितप्ततां च](1.4) जडतां च पस्पृशु-
र्न विशस्सनातनमधूत्सवा इव ॥

चन्द्रान्वयेषु म.....(1.5) न्सूर्यवंश्यस्य पृथ्वीराजस्यानु-
चरत्वं प्राप्ते सति प्रजास्तापं च जाड्यं च नाग[च्छन्].....(1.6)
इव . वसन्ते हि शीतातपयोस्ताम्यम् ॥

84.

प्राज्यप्रजाभ्युदयवर्धनदत्तं [चिचे
दैवातिशायिवलयुग्भुव?](1.7) नैकमल्ले .
संकीर्णवान्ययुवभावगुणानुभावं
पस्पर्शं वर्महरता हरि[राजदेवम्].

.....(1.8) मिश्रो बालत्वयौवनयोर्गुणानुभावो यस्य तं हरि-
राजं वर्महरतास्पृशत्.....(1.9) दित्यर्थः . प्राज्ये महति प्रजोदये
विषये सावधाने तथा दैवोल्लंघिपौ[रुप].....(1.10) हरिराजो वा-
न्यमुल्लंघयति स्मेत्यर्थः ॥

85.

यन्मेघनादफणिपाश[निपीडनेन
प्राग्राम](1.11) लक्ष्मणतनावभिभूतिरासीत् .

तेनायमत्र जनने जननीपितृव्य-
मृत्योर्दि[पद्यत सदानुचरो गरु](1.12)त्मान् ॥

पूर्वजन्मनि रामलक्ष्मणमूर्तौ मेघनादस्य रावणसूनोः फणिपाशैः पी-
डित.....(1.13)भवो यदासीत्तेनैव हेतुनेवास्मिञ्जन्मनि नित्या-
नुयायी गरुडो मातृपितृव्यरूपेणोत्पन्नः . पूर्व मेघे(1.14)नादेन सर्पास्त्रं दत्त्वा
रामलक्ष्मणौ मत्सन्निधानाभावात्पीडितावितौव विमृश्यास्मिञ्जन्मनि भुव-
नै(1.15)कमलरूपेण गरुडः पृथ्वीराजसेयां नात्यजदित्यर्थः ॥ 86.

मैनाकशैलवदखण्डितपक्षपाते
पित्रन्वयां(1.16)भरणताजुपि तत्र वीरे .
देवी व्यराजत कुमारविनायकाभ्यां
कर्पूरदेव्यचलराजमुता मुताभ्याम् ॥(1.17)

अचलराजस्य पुत्री कर्पूरदेवी पुत्राभ्यां कुमारविनायकाभ्यामप्राप्त-
प्राप्तराज्याभ्यां शुशुभे पितृकु(1.18)लस्य भूषणभूतेखण्डितस्त्रेदे भुवनैकमल्ले
सति . अचलराजमुता गौरी च मैनाकेखण्डितः पक्षा(1.19)भ्यां पातो यस्य
वस्मिन्सति गणपतिकुमाराभ्यां पुत्राभ्यां शोभते ॥ 87.

नागानां दमने स एव पटिमा सत्यं तदे(1.20)कात्मतां
प्राप्तं दिव्यपथावगाहनविधौ सैवातिरंहस्विता.
पृथ्वीराजसहायतामनुभवन्नेकं मुप(1.21)र्णः पुन-
र्यच्चांमीकरपक्षपातमपुचत्तन्मानवत्वं दधौ ॥

नागानां हस्तिनां फणिनां च दमने स एव पटि(1.22)मा भवति . गरु-
डसदृश इत्यर्थः . सत्यं गरुडेन सदैकात्म्यं प्राप्तम् . गरुडो हि सत्यः स च
सत्यभापी(1.23). दिव्यपथस्य भव्यमार्गस्याकाशस्य चावगाहने स एव वेगः
मुपर्णशोभननागवह्नीदल.....(1.24*).....[प]क्षपातं

लोभं सुवर्णमय[पक्ष]त्या पातं यदत्यजत्ततो हेतोर्मानव(११).....
 ...[पृ]थ्वीराजस्य सहायतां भजन्. नागदमनादिभिर्गुणैर्यद्ययं गरुड
 ए(१२)व.....यां सुवर्णपक्षपातमोक्षान्मानवत्वमवह.....
 सत्यशब्दस्य गरुडवाचिनो नपुंसकलिङ्ग..... ॥ ८८.

इति गरुडहनूमं(१३)[नमृतिभेदानुगत्वा-
 न्नृपतिरथ] पमणो रामभावप्रभावम् .
 तरितुमतिरस्वीभूय सप्तोपि सिन्धू(१४)-
 ~~~~~मियार्थं ॥

एवं गरुडहनूमतोर्मृतिभेदस्य भुवनैकमल्लस्य कंदम्बवासस्य चानुग-
 त्वा(१५).....[पृ]थ्वीराजस्साप्तसमुद्रांस्तरितुं बलं प्राप्य लोकहिताय
 प्रयत्नं कृतवान्(१६).....येन समुद्रमतरत् अहं पुनर्गरुडहनूमदवतारा-
 भ्यां भुवनैकमल्लकदम्बवासाभ्या(१७).....[मगरु]डदिति भद्रम् ॥ ८९.

श्रीश्रीकण्ठचरित्रकाव्यविवृतौ विश्वस्य निश्च(१८)[स्य च
 च्छायाभाजि किरात]काव्यविवृतौ विश्वस्य रम्यश्रित्य .
 पृथ्वीराजजयाख्यकाव्यविवृतौ(१९)[ज्योत्स्नाकरो लावणिः?]
 [सं]वेशं परिवाञ्छति प्रतिपदं शास्त्राध्वनि ग्लानिमान् ॥

श्रीलोल(११०)[राजसुतपण्डितभट्ट]नोन-
 राजात्मजो विवरणेन स जोनराजः .
 सर्गं व्यधत्त नवमं सुखमत्र पृ(१११)[ध्वी-
 राजाख्य]राजविजयाभिधकाव्यराजे ॥

पृथ्वीराजविजये नवमस्सर्गः ॥(११२)

1 Ms. 'नाभि'. 2 Ms. 'नान'. 3 Ms. 'रव'. 4 Ms. lc. at top of page.
 5 Ms. 'संयस्य'. 6 Ms. 'नुय'. 7 Sic. Is it 'रय जुपायो ?' 8 Ms. 'समि'.
 9 Ms. 'यु'. 10 Ms. 'मिवाय'. 11 Ms. 'क' to 'च' lc. on margin.

[दशमः सर्गः]

अथ विषटनसज्जवाल्म्यसख्ये
पिशुनगिरामपथेपि यौवनस्य .
दिशि दिशि विचचार पु(१.१७)प्पचापो
नृपतिसुताशयसन्धिवन्धभूतः ॥

पिशुनगिरो भेदमुत्पादयन्ति . वासामधिपये(१.१४)पि यौवने विषटमानं
विदीर्यमाणं बाल्येन सख्यं यस्य तस्मिन्सति कामो राजकन्याचित्तस्य राज-
विषये(१.१७).....तः प्रतिदिशमचरन् . पृथ्वीराजस्य यौवनं श्रुत्वा
सर्वा राजकन्या रागमभज(१.१६)न्नित्यर्थः ॥

1.

प्रथमसमयविप्रलम्भस्विन्ना
स्वसमसमग्रगुणावरोधभङ्गया .
अथ ज(१.१८)नकमुतेव मूर्त्तिभेदै-
र्बहुभिरमुं परिरभ्य निर्ववार ॥

पूर्वजन्मनि विरहेणोद्विग्ना सीतेवात्मसमानां(१.१८) संपूर्णगुणानाम-
न्तःपुराणां व्याजेनानेकैर्मूर्त्तिभेदैरमुमालिङ्गयानुप्यन् . अन्तःपुररूपा बहू-
र्मूर्त्तीः(१.१९) कृत्वा सीतेव तमसेवतेत्यर्थः ॥

2.

अनुगतनवयौवनश्रियापि
व्यपनयतापि धृतिं पतिव्रतानाम् .(१.२०)
समसमयमयत्यताङ्गनानां
नरपतिरूपगुणेन कञ्चुकित्वे ॥

सयौवनशोभेनापि सतीनां धृतिः(1.21) हरतापि राजरूपगुणेन स्त्रीणां
सौविदल्लत्वे समकालमेव यत्नः कृतः. पृथ्वीराजादन्यराजानाम(1.22)....
.....रतेषु स्त्रीणां स्पृहा नाभूदित्यर्थः. श्रीधृत्योः स्त्रीलिङ्गत्वादपि
विरोधवाचकः क(1.23).....रस्त्रीगाङ्गेया(?)...भवन्ति ॥ 3.

अपि सलिलशयस्य यस्य सेवा-
मकुरुत तं(1.24**67) परिरब्धुमुत्सुकानाम्.
~~~~~[मसूययेव] निद्रा
नयनपथं न ज[गाम कामिनीनाम्] ॥

[जलशयः](1.1)नस्यापि यस्य निद्रा सेवामकार्षीत्तमा[लिङ्गितुं का]इच्छ-
न्तीनां स्त्रीणां नयन.....[अत्रो](1.2)स्नेहयते असूययेवेति. यं ज-
लेपि श्रितं [न तस्या]ज तमद्यैताः कथं प्रार्थ..... 4.

~~~~~(1.3)रवदेवं तं सिपेवे
विनयवशंवदता वदान्यता च.
परिकलितवतीव दु~~~~~
~~~~~(1.4)यांचन श्रीः ॥

कामातुरेव विनीतिर्दातृता च तं सिपेवे विनीतिर्दातृते.....
(1.5)परिचयं नास्पृशत्. विनयपूर्वं दातृत्वेपि सति तस्य लक्ष्मी रंसिकैवा-
. भूदित्यर्थः ॥ 5.

परमपुरुष[का](1.6)रदुरिश्रिताभ्या-
मुपगमिती वशवर्त्तितां भुजाभ्याम्.
विधिरविधुर एव भूरिवारं
रणसमयानवतारयां(1.7)चकार ॥

महता विक्रमेण दुःश्रिताभ्यामूर्ध्नायमाणाभ्यां भुजाभ्यामायत्तीकृतो
विधिरनुकूल एव त(१.८)स्य बहून्वारान्संग्राममुदपादयत् ॥ 6.

अथ कुविधियदृच्छयेव नागा-
र्जुन इति निन्दितभिक्षुयोग्यना(१.९)या .
निगडगृहपरिग्रहाय मातु-
र्ग्रह इव विग्रहराजवल्लभायाः ॥ 7.
पितुरखिलनृपाविल(१.१०)ङ्घ्र्यभाग्या-
द्भुतवलनिर्मथनैकवीरजन्मा .
गुडपुरमिति दुर्गमध्यरोह-
न्मधुररसाहृतिदोहदेन वालः ॥(१.११)

नागार्जुनस्य यः कुविधिः कुत्सितं पूर्वकर्म तेन हेतुना या यदृच्छा
तया हेतुभूतया निर्मितं मातापितृ(१.१२)भ्यां कृतं भिक्षुयोग्यं भिक्षुपु प्रचु-
रतयाश्रितं नागार्जुन इति नाम यस्य स वालो विवेकशून्यो गुडपु(१.१३)र-
संज्ञितं कोट्टमारोहत् . केन हेतुना मधुरा या रसा भूमिस्तस्या आहतौ हरणे
दोहदो लौल्यं . किमर्थं स(१.१४)स्या मातुर्निगडगृहे बन्धने परिग्रहार्थं न तु
कोट्टंजयायेत्यर्थः . पितुर्विग्रहराजस्य संयन्धिनस्सक(१.१५)लै राजभिरलङ्घ्यस्य
भाग्यानामद्भुतवलस्य निर्मथने एकवीरं . जन्म यस्य सः . वालाश्च वालाश्र-
(१.१६)यो ग्रहो मातुर्निगडायैव भवति तस्याः पुत्रोपयोज्यमध्यासितत्वात् .
मधुरस्य रसस्याहृतौ(१.१७) आहारे लौल्येन ॥ 8.

प्रशमितभुवनैकमल्लवीर्य-
ज्वलनविलम्बकदम्बवासवायुः .
समुदितपुरु(१.१८)पार्थभागधेयो
निरगमदाहवसाहसाय देवः ॥

1 Ms. 'मुष्मा'. 2 Ms. 'दृष्ट'. 3 Ms. 'दृष्ट'. 4 Is it वाहस्व च ?
5 Is it 'योगिपट्याशित्वा' or 'योग्यमेध्याशित्वा' ? 6 Ms. 'स्य'.

भुवनैकमल्लस्य यो वीर्यज्वलनस्तेन विलम्बो(1.19)र्थादरिदूरीकरणं तथा
कदम्बवास एव वायुस्तौ प्रशमितावनपेक्षितौ येन सः यतो युगप(1.20)त्रि-
विष्टपौरुषभाग्यो देवः पृथ्वीराजो युद्धाय निर्गतः ॥ 9.

• कुलमुदधिनिवासि कालदत्ता-
भय(1.21)मिव हैमवतीसहोदरस्य .
युधि सहचरतां नरेन्द्रमूर्ते-
र्नरकरिपोः करिचक्रमाललम्बे ॥

समुद्रे(1.22) निवसत्तथा रणकाले दत्ताभयं पार्वतीसोदरस्य मैनाकस्य
कुलं गिरिसमूह इव हस्तिगणो(1.23) राजरूपस्य विष्णो रणे सहचारित्व-
मापत् ॥ 10.

नृपतिमनुचचार चारुकिथ-
क्रमत इवो — — — — — (1.24*) — — .
— — — — — इवान्तरिक्ष-
भ्रम — — — — — [म]नन्तमश्वयूथम् ॥

अन्तरन्तरिक्षे आ(1.1).....वमानमित्यर्थः अश्वकुलं राजा-
नमन्वगच्छत् अतः संभाव्यते रिक्यं(1.2).....[सू]र्यस्याश्वानां
यूथमिव.....वेगवत् . अनन्तं बहु . पृथ्वीराजो हि सूर्य(1.3).... 11.

[श्रुतिभरसहस्रप्रवृद्ध]कीर्ति-
द्विपमिव शेषमहीशमेव यत्वा .
अहिकवलनकेलि(1.4)[कोविदं त-
त्करभकुलं हयसं?]यमन्वयासीत् ॥

राज्ञोतिभरसहस्रेण प्रवृद्धां कीर्तिं द्विपन्तं शेषं(1.5).....
[मा]सोद्यतमुष्ट्रकुलमश्वसेनामन्वगच्छत् ॥ 12.

गलितमयुगपद्यु(१६)गत्रयेण
क्षितिपतिना युगपत्कृतं नवीनम् .
गिरिशृष्टपदत्रयं विदित्वा
धवलवलं वलव(१७)द्वले ववल्ग ॥

अयुगपत्क्रमेण युगत्रये गिरिशृष्टस्य धर्मस्य पादत्रयं गलितं सद्रा-
ज्ञा(१८) नवीनं कृतं ज्ञात्वेव धवलवलं वृषयूथं कटकेवलगात् ॥ १३.

नरपतिदयितेति माननीयां
क्षि(१९)तिमिव पादयुगेन न स्पृशन्ती .
चतुरचरणचारचारुसी-
द्गगन इवात्र पदा पदातिसेना ॥(१.१०)

भूमिपतेर्भूमिः प्रियेत्यतो मान्यां भूमिं मत्वेव पदाभ्यामस्पृशन्ती
पत्तिसेनाकाशे न्यस्तपदेवासीत् (१.११) चतुरो यश्चरणयोश्चारः क्रमविशेषस्तं-
या चारुः ॥ १४.

नृपतिरखिलकृष्णपद्मरक्षा-
मणिरिति क(१.१२)र्णजुपेव किंवदन्त्या .
उपसमृपुर्तीतभाविराका-
रमणगणस्सुसितातपत्रभङ्गया ॥

अ(१.१३)यमखिलानां सर्वेषां कृष्णात्पापादबहुलाश्च पश्चाद्रक्षार्थं मणिरिति
श्रुतया वार्तयेव भूतां(१.१४) भविष्यन्तश्च पूर्णचन्द्रारच्छत्रच्छलादागताः ॥ १५.

प्रहितमुदधिसप्तकेन सर्वं
सकलघनेभ्य इ(१.१५)वैन्द्रचापचक्रम् .
दिशि दिशि शिखिभिच्छनिमिताना-
मघटत मण्डलमुष्णवारणानाम् ॥(१.१६)

सप्तभिस्समुद्रैस्समस्तमेधेभ्यो विसृष्टमिन्द्रधनुश्चक्रमिव मयूरपक्षकल्पि-
ताना छत्राणां(१ १७) मण्डल दिशि दिश्यमितत् ॥

16

असितधवलधृयमानवाल-
व्यजनसहस्रसहायदिग्धि(१ १८)भागा .
चकितकलितमोनुलशवल्ग-
त्कृतयुगचन्द्रकरेव भूर्वभूव ॥

कृष्णाना श्वेताना च चम(१ १९)राणा सहस्राणि सहाया येषा ते दि-
गन्ता यस्या सा भू राजभयाचकितो य कलिस्स एव तम(१ २०)स्तस्यानुल-
गना कृतयुगस्य चन्द्रस्येव करा किरणाश्च यस्या सा भूरभूत् ॥ १७.

हृदि हृदि रिपुयोपि(१ २१)ता निधातु
विभजनपूर्वमिवोपतापनाय .
ध्वजपटपटलानि पाटनाय
प्रवृत्तिरे प्रच(१ २२)[तान्ति] सूर्यधाम्नः ॥

चलन्तो ध्वजास्सूर्यतेजोदलनाय प्रवृत्ता अतस्सभाव्यते शत्रुतीणा
प्रतिचि(१ २३) सतापनार्थम् खितेजो निधातुमिव ॥ १८.

अविरलरथचक्रचक्रधारा-
खनननिभेन पृथक्पृथक् पृथिव्याः .(१ २४)
[अपरनृपनिस्वातताप]शून्यो-
द्धरणमिवाशयतो विधीयते स्म ॥

रथचक्राण्येव चक्रधारास्ताभिर(१ २५**६९)विरल कृत्वा सननस्य व्या-
जाद्राज्ञान्यरा[ज]कृतस्य सन्तापशल्यस्योद्धर (१ १)स्य १९

1 Ms. शहि*

2 Ms. वि

3 Ms. वि०*

4 Ms. ते उव

5 Ms. lc at the bottom of page

6 See p 39, note 4 p 204 note 2

7 Ms. न्यर

8 Ms. यल

चरणविपाद्यमानधात्री-
तलतलिनोच्चरिताहिवाहिवक्रम् .
[करभकुलमुवाह तत्पताका-
प](1 2)टमिव तुल्यगुणं विरूपतायाः ॥

चक्रपाटितभूतलानुलिनें तनु.....(1 3)यस्य तत्करभकुलं
कर्तुं पताकापटमिवावहत् उप्रैप्रस्यमानेषु.....(1 4)गुणं कुतो विरु-
पत्वात् . यद्वा भूतलस्य तलिनं तनुप्रदेशः ॥ 20.

पटं— — — — —
[रिपु](1 5)वलनिर्दलनाय कालदूतान् .
प्रतिनिनदनिभादुपागताः स्मो
दुतमिव— — — — — ॥

[दु](1 6)न्दुभिश्शत्रुमारणार्थं यमकिङ्करानिवाहयत् वयमागतास्म इ-
तीव भू.....॥(1 7) 21.

कटकभरनिपीड्यमानधात्री-
नमनमितोन्नमितो महीध्रंवर्गः .
उपजिग[मिपु]— — — — —(1 8)
चलितुमिवारभताक्षमो ग्रहीतुम् ॥

सैन्यभरेण निपीड्यमानधा[त्री].....(1 9)किचिदिवोन्नमितः
भूमितमने पर्वतानामौन्नत्यसंभावनात् शत्रूनागच्छ.....(1 10)कः
पर्वतवर्गो भयवशाच्चलितुमिवारब्धवान् ॥ 22.

करभरभसगीरुभिर्भुजै-
स्त्व[रितमवेशि यदा](1 11) तलं रसायाः .

1 Ms. 'य'. 2 Ms. 'श'. 3 Sic. Is it 'तलानुलिने' ? The text would then be 'तलानुलिनेचरि'. 4 Is it पटमिव वा उप्रैप्रस्यमानेषु ? 5 Ms. 'दोम'. 6 Ms. तुल्य.

अतिभरविवशस्य भोगिभर्तु-
स्तदिव सहायदशां प्रयातुमीषुः ॥

करभेभ्यो रभस(॥ १२)भीतैस्सर्पैः पानाले द्रुतं यत्प्रविष्टं तत्प्रवेशवशैः(?)
संभ्रांतस्य शेषस्य साहायकं कर्तुं सर्पा(॥ १३) अकार्षन्निव(?) ॥ २३.

पटहविरटितानुवादविद्या-
पतिभिरकारि निवेदनं दिगन्तैः .
द्युसरिति जलके(॥ १४)लिनिर्घृतानां
दलति भरेण धरेति दिग्गजानाम् ॥

पटहानां विरटितस्य ध्वनेरनुवादे(॥ १५) प्रतिशब्दे विद्यापतिभिर्विदग्धै-
दिगन्तैर्गङ्गाजलं क्रीडाप्रवृत्तानां दिग्हस्तीनां भरेण भूस्फुटतीवे(॥ १६)....
..... ॥ २४.

—, कमदलयन्दमाय(?)मस्मि-
न्सति वृषतौ तव वक्ता न योग्या .
निगदितुमि(॥ १७) — — — — —
— — — — — ॥

.....विपर.....(॥ १८) २५.

[Lines 19 to end of page missing] (*)

.....मुखसहस्रेण शेषे.....ति गृहीतमूर्तिसहस्रो
चलवद.....(॥ १).....कृतां भूमिभवहत् . नामी शेषनिश्वासाः किं
कहिं भूमिधारणार्थं कृ(॥ २)..... ॥ २६.

तुरगसुरपरम्परापरागैः
प्रथमतः गतमस्तमन्तरिक्षम् .
पुन(॥ ३) — — — — —
[क]चिदपि मातुमिभैरशक्नुवद्भिः ॥

अश्वत्थुरजोभिराकाशं विनाशं(1.4).....नैर्हस्तिभिस्त्वशरी-
रभिर्या पुनरिव निर्मितम् ॥ 27.

प्रतिपदमघटन्त वै(1.5)[जयन्ती-
भुज— —दभिभूत?][वैजयन्ताः .
दशमुखहृतपूर्वराजराज-
प्रमुखविमानमदन्विदो नि(1.6)[विशाः] ॥

.....[म]ण्डपा मार्गे मार्गे संपन्नाः वैजयन्त्यः पताकास्ता
एव भुजास्तैर्हंतुभिरभि(1.7).....[जि]तरशकप्रासादो यैस्ते तथा
दशमुखेन हृतपूर्वाणि यानि राजराज...(1.8).....विमानानि
तेषां मदच्छिदः पुष्पकादिविमानसदृशा इत्यर्थः ॥ 28.

तिसृभि(1.9)[रनुसृतेषु शक्तिभिस्तं]
प्रणयपरा परिरभ्य राजलक्ष्मीः ,
अविरतकरिकर्णनालवात्या-
जडिमभयं(1.10) — — — [मुञ्चति स्म?] ॥

तिसृभिरशक्तिभिरनुसृता सहितेतीव तं प्रणयेनालिंग्य राज्यश्रीर-
विरतं(1.11).....यो^१ जडिमा ततो भयमत्यजत् तिसृणां मध्या-
त्काचिदेनं मा स्म रञ्ज(1.12).....गातुं . परिरम्भेण च जाड्य-
भयं शाम्यति ॥ 29.

प्रतिपथमिलितानुलग्नतत्त(1.13)-
त्पुं[रदयिता]हृदयोपदिष्टरंहाः .
गुडपुरमथ वेष्ट्यांचकार
क्षितिपतिरुद्धतयुद्धतत्त्वदर्शी ॥(1.14)

अर्थाद्गुडमागतानां प्रतिपथं मिलितानामनुलग्नानां तासां तासां पुर-

खीणां हृदयैरिवोम(॥ 15)दिष्टं रहो यस्य स मनोवच्छीघ्रगामीत्यर्थः तयो-
द्धतेषु युद्धतत्त्वस्य दर्शको राजा गुडपुरम्(॥ 16)वेष्टयत् ॥ 30.

दलपितुमयतन्तं दुर्गभाजा-
मथ हृदयं नृपसैन्यसिंहनादाः .
असमसमरस(॥ 17)त्रनिर्विविक्त-
त्पितृपतिमङ्गलसूक्तपाठकल्पाः ॥

दुर्गप्रविष्टानां मनो दलितुं राजकटकसि(॥ 18)हनादाः प्रवृत्ताः अस-
मो यस्समरस्स एव सत्रेभ्यो वरतान्नदानस्थानं तत्र निर्विविक्तप्रवेष्टुका-
मः(॥ 19) यः पितृपतिर्यमस्तस्य मङ्गलसूक्तपाठसदृशाः . सत्रे च भोक्तुकामो
ब्राह्मणस्सूक्तानि पठति ॥(॥ 20) 31.

अचनियतिभयादुपेत्य पार्श्वं
सह चलता कलिनेव दत्तशिक्षः .
दयितमपि विमुच्य वीरधर्म(॥ 21)
कचिदपि विग्रहराजभूरयासीत् ॥

सह चरता सहचरेण कलियुगेन राजभयान्निकटमे(॥ 22)[त्य दत्तो]-
पदेश इव विग्रहराजपुत्रोभीष्टमपि वीरधर्मं त्यक्त्वा कापि पलायितः ॥ 32.

समर—(॥ 23) — — — — —
समरसहेषु बहुष्वपि स्थितेषु .
स मरणमपवादसंज्ञमाप्तुं
समरस[योर्मयलज्जयोर्ममज्ज?] ॥(॥ 24)

.....हेषु वीरेषु बहुष्वपि स्थितेषु स राजा पुत्रसंभ्रामार्थं न
प्रवृ.....(॥ 25**69).....[अय]शोनामकं मरणं लब्धुं तुल्ययोर्मय-
[ल]ज्जयोर्ममज्जः . अन्योपि कि..... 33.

— — — — (11) मपदे विमुक्तसत्त्वं
 — — — रजोपि तमोदशां प्रपन्नं .
 तदपि समरसान्नि[णोप्यष्टएवन्
 — — — देवभटा^१](12) दयः प्रवीराः ॥

राज्ञा भीतानां मारणाभावादपदे अस्थाने भ्रष्टसत्त्वं तं तमोदशां प्रा-
 मुवद्रजो य.....(13) दयत्तदेवभटादयः संवर्धुः . देवभटादिभिस्तत्सत्त्व-
 भ्रंशो गोपितं इत्यर्थः . रजस्तमसी गुणौ . 34.

[प](14) रिष्टरहितरिशरोविहीनो
 भवति पुमानिति यः पृथुप्रवादः .
 अहितभुजभृतां — — —
 [त](15) मगमयच्चरितार्थतां नरेन्द्रः ॥

अस्वामिको लोकशिशोरहितो भवतीति यो महाञ्जनप्र[वादस्तं श]-
 (16) दुभटानां शिरांसि च्छित्वा सत्यार्थत्वमनयत् . विमहराजपुत्रे चलिते
 शत्रूनवधीदित्यर्थः ॥ 35.

[भुवि पति](17) तवतां स्वयोधमूर्ध्ना-
 मनुसरणार्थमिवावनम्रमुख्या .
 सममहितमहीपतेर्जनन्या
 सुभटपदाः प्रभु[रानि](18) नाय वध्वा ॥

छेदेन भुवि पतितानां निजभटशिरसामनुगमनार्थमिवा[न]तमुन्म्या
 शत्रुराजमात्रा सह वध्वा(19) राजा सुभटपंक्तीनामनयन् ॥ 36.

असुररुधिरसिन्धुतीर्थिकानां
 नर[रुधिराच]मनं दपेयपानं .

इति नृ(१०)पतिशंरा इव त्रपातो
भगिति निपङ्गनिपङ्गितामगच्छन् ॥

पृथ्वीराजेनासुरसमाश्रयत्रयो नित्यं.....(१.११)अतोसुररक्ताब्धौ ती-
र्थिकानां तद्वाणानां नररुधिरेणाचमनमपेयस्य पानमयुक्तं भवतीतीव लज्जा-
तो राज्ञ(१.१२)शरास्तूणे तूर्णं प्रवेशमगच्छन् ॥ ३७.

अथ विजयिनि राजनि प्रविष्टे
क्षणमपि निर्गमनं श्रियोतिभीमा .
अरु[ण](१.१३)दजयमेरुगोपुरस्य
प्रतिभटमूर्धभिरेव तोरणस्रक् ॥

ततः प्राप्तजये राज्ञि पुरं प्रविष्टे सति शत्रु[मस्तक](१.१४)कृता अजय-
मेरुदुर्गस्य तोरणस्रगेवातिभीमत्वान्निर्गमनं श्रियोरुधत् . श्रीस्तत्रैव स्थिरा-
भूदित्यर्थः ॥(१.१५) ३८.

मरुदिव दिशि पश्चिमोत्तराया-
मेतिबलवानधिपस्समस्त एव .
तदुपरि परमार्थपौरुष[द्ध्या इय](१.१६)-
पतिरेव तिरस्करोति सर्वान् ॥

यथा वायुस्तथा पश्चिमोत्तरायां वायव्यविदिशि सर्व एव प्रभुरति-
[बल](१.१७)वान्भवति तदुपरि इयपतिरेव सहजविक्रमसमृद्धस्सन्सर्वान-
भिभवति ॥ ३९.

तमपि मुपितग[र्जना](१.१८)धिकारं
विरसलघुं शरदभ्रवद्वधाद्यः .
कदशनकुशलो गवामरित्वा-
त्समुदितगोरिपदापदेश[मुद्रः](१.१९). ४०.

वृषचरणनिपातपातकित्व-
प्रकरणसामयिकः कलेर्पुगस्य .
स किल सकलराजमण्ड[लश्री](1.26)-
व्यवधिविधानविधुन्तुदत्वमच्छत् ॥

गर्जनाख्यो देशविशेषो गर्जनं गर्जितं च तत्र सुपित्तविद्यम[1.27]
(1.21)यश्शरदभ्रमिव विरसं हृतभूमिकं निर्जलं चानो लुमनादगर्जयं
लातुल.....(1.22)गोघ्नत्वात्कुत्सितभोजनकार्यं तवामनुश्रुतेभ्यः
य स्थिते^१ गोरिरिति व्यपदेशो मुद्रा [यस्य]....(1.23*).....[३]
दृष्टेदेन पातकित्व.....एप्रकर्षणक्रिया तत्र ५.....(1.१).....
...[चन्]द्रो नृपाश्च राजानस्समस्तराजमण्डलशोभा.....
.....(1.2).....छादयति ॥

किमपरमपरीक्ष्य दीक्षितत्वं
क्षपणविधौ नररत्नसां स पापः (1.१)
[व्यस]जदजयमेरुमेरुभू-

राजद्विस्थवर्गस्तमापतन्तं सन्तं कथमपि निषिषेधेति संवर्धः(18). स-
लतिदशां लुञ्चनं प्रापितं शिरः कर्मभूतं दधानम् अतस्संभाव्यते निस्वधी-
नामसंख्यानां कपिला(19)नां गोविशेषाणां वधो मारणं तत्प्रशस्तिं लेखितु-
मिव वेधसैव विस्तीर्णलेलाटपट्टं सृष्टम् . लि(1.10)खितुमिति चिन्त्यम् ॥ 43.

परिहृतकचकूर्चपद्मरोम-
व्रजमिव कालिकयाप्यवद्यभीत्या .
स्वपदसु(1.11)लभगोस्तनीगुलुच्छ-
प्रतिफलितामिव वधुतां वहन्तम् ॥

स्वपदे गर्जनदेशे सुलभा या गोस्त(1.12)नी द्राक्षा वदगुलुच्छेभ्यस्सं-
क्रान्तामिव कपिलवर्णतां दधानं अतस्संभाव्यते पापभयात्कालत्वेना(1.13)पि
त्यक्तकेशादिकम् ॥ 44.

दधतमपुनरुद्रमाय लूनै-
स्सह चिकुरैरिव लुप्तमूर्धवर्णाम् .
विपिन(1.14)विहगवाशितायमानां
तनुमिव धिमिरमप्यशुद्धवर्णाम् ॥

धिङ्निन्दायाम् . वनपक्षिरुतसमां(1.15) गिरं दधतम् लुप्ता मूर्धवर्णा
ऋटवर्गरपा यस्यास्ताम् तनुमिव . तत्पक्षे मूर्धवर्णः कात्स्व्यं अशुद्धो(1.16)
[व]र्णो जनङ्गमत्वं यस्याम् ॥ 45.

हृतमिव हिमतश्शुचित्ववर्णं
जननभुवः ककुभो हिमाद्रिमत्याः .
सि(1.17)[च]यसमुचितं विपाण्डमानं
वपुषि वहन्तमवधरोगकल्पम् ॥

सिचयानां वाससामुचितं पा(११८)[एडुर]त्वं शरीरे धारयन्तं. पांडुवर्ण-
मित्यर्थः . अथदो गह्वो रोगंश्चित्रादिः तत्समम् अतस्संभाव्यते शु(११९)-
[चि]त्वं शुद्धिशुभ्रत्वं च तद्वर्णं यत्रैवं कृत्वोत्तरदिशो जन्मभूमेहिमादिवा-
ह्यतम् ॥ ४६.

कलयति कथ(१२०)[मा]द्विकृतस्य शोभा-
मशुचिनि जन्मनि वाससोपि शुद्धिः .
इति वृजिनमिवेत्यं कञ्चुकित्वं
कृतपरिरंभ(१२१) — — — [मुद्गहन्त]म् ॥

अशुचिनि जन्मनि चाण्डालत्वे मलिने च जन्मनि सत्याद्विकृतस्य श-
रीरस्यस्य(१२२).....[विहि]ताल्लिङ्गनं वृजिनं पापं कर्मभूतमुद्गह-
न्तम् ॥(१२३**७०)* ४७.

* * * * *

न्धिस्थानेषु मग्नास्तर्वव.....यस्य भाजनं दृष्ट्वा राज्ञां पडङ्ग.....
...(१.१)न केवलं जनानामङ्गान्य...मग्नानि यावद्राजाङ्गान्यपि दुर्गाङ्गे
मग्नानीत्यर्थः . भयात्सर्वे दुर्गं प्रविष्टा [इ](१.२)ति तात्पर्यम् ॥ ४८.

भापादोपवशाद्विरां चलरजस्तोमंदिशाम्भसा-
मक्षणां भानुरुचां च दुष्कृतभरा[द्या](१.३)वायुधिव्योरपि .
काठिन्यात्कुलिशस्य मारकफलासद्रादिपूणां वधा-
ज्देनूनां [च] धरण्यरोधि दशधा [तथ्या](१.४)भिर्धगोरिभिः ॥

दशधा गोरिभिर्गवामोरिभिर्वधैर्धरणी गौररोधि विष्णुता . तानेव
दशप्रकार[ान्भा](१.५)पादोपेत्यादिनाह . भापादोपवशाद्विरां रोधः . यतरेणु-
निकरैर्दशां गवां रोधः . तथाम्भसां गवां वै[रि](१.६)व रोधः . तथाक्षणां गवां

तैरेव रोधः. पापभरादद्यावापृथिव्योर्गोर्वाधा. कुलिशस्य गोः कंठिन्याजयः.
(1.7) शराणां मारफलकफले लोहमये मुखे आसक्ताद्धेनूनां गवां वधात्.
तथा च कोशः.

. वाग्भूदिग्ररिम(1.8)वज्रेषु पञ्चक्षिस्वर्गवारिषु

गोशब्दस्य स्मरणादशधा तैर्ध्यामिधैस्सत्यार्थनामभिः ॥

49.

कारागाराधिका(1.9)राहितरणरणकैः प्रेतनाथस्य याव-
सैर्दुर्गे गूर्जराणां नृत्तनुभिरसुरैर्नद्वललाख्ये निमग्नम्.

पृथ्वीराजं(1.10)स्य तावन्निखिलदिग्भयारम्भसंरम्भसीमा-
भीमा भूभङ्गभङ्गी विरचनसमयं कार्मुकस्याचचत्ते ॥(1.11)

कारागारे बन्धनस्थानेधिकाराय प्रेतनाथस्य जनितं रणरणकं चिन्ता
यैः. पूर्वं यमकारागारस्य शून्यत्वा(1.12)चिन्ता नाभूत् तदा तु यमेन कारा-
गारं प्रवेशिताः अतो यमस्य प्रत्यवेक्षाचिन्ता जातेत्यर्थः. तैर्मनूप्यरु(1.13)-
पैरसुरैर्नद्वलनाम्नि दुर्गे यावन्निमग्नं तावदिशामभयदानस्य सीमावधिः भु-
कुटिर्धनुषो न(1.14)मनमाख्यत्. राज्ञा यदा भुकुटिः कृता तदा भटैर्धनुर्निम-
गमित्यर्थः ॥

50.

भुकुटिकुटिलः पृथ्वीभर्तुर्गद(1.15)नवनैरिशवं

मिलदरुणिमा भाले कोपि व्यभाव्यत कालिमा.

जलधर इवाकस्मादैरम्मदेन सहाचि(1.16)पा

चिकुरसरणिं प्राप्तः कर्तुं प्रतापहतिं द्विपाम् ॥

राज्ञो भुकुटिरूपः कुटिलश्च तथा मिलन्न(1.17)रुणिमा कोपरागो
यस्य स कालिमा काष्ण्यं ललाटे जनने(?) व्यभाव्यत दृष्टः शत्रूणां प्रतापं
हन्तुं वैद्यु(1.18)तेनाग्निना सह केशसीमां प्राप्तो मेघ इव. नेयं भुकुटिः
किन्तु मेघः न चायं कोपरागः कि(1.19)न्तु विद्युदग्निः. विद्युत्सहितो मेघ-
शत्रूणां प्रतापार्गिन् शमयितुं संप्राप्त इति सम्भावनामिति भ(1.20)द्रम् ॥ 51.

1 Ms. "शरीका".

2 Ms. "य".

3 Sic. Is it "रफले"? Is the text

"मारफलका"?

4 Ms. "क्रिया".

5 Ms. "यै".

6 Ms. नम.

7 Ms. "रे".

8 Ms. महा.

9 Ms. वैरिणा crossed before के.

श्रीश्रीकण्ठचरित्रकाव्यविवृतौ विश्वस्य निश्चस्य च
 छायाभाजि किरातकाव्यविवृतौ (1 21) विश्रम्य रम्यश्रियि .
 पृथ्वीराजजयाख्यकाव्यविवृतौ संवेशमिच्छाम्यहं
 शास्त्रज्ञोदजरेदमेदु (1 22) रमतिर्ज्योत्स्नाकरो लावणिः ॥

श्रीलोलराजमुतपरिडितभट्टनोन-
 राजात्मजो विवरणेन स [जो] (1 23) नराजः .
 सर्गं चकार दशमं सुरमत्र पृथ्वी-
 राजाख्यराजविजयाभिधकाव्यराजे ॥ (1.24)

पृथ्वीराजविजयविवरणे श्रीजोनराजकृते दशमस्तर्गः

[एकादशः सर्गः]

तेजसा .
तेजोन्तरतिरोधानं व्यानञ्ज नृपतेर्मुखम् ॥

अ.....(1.1).....सृष्टं राज्ञो मुखं तेजोन्तराणा-
मन्येषां तेजसामन्तर्धानमकरोत् ॥

1.

दर्पणेष्विव सं(1.2)क्रान्तं मुखेषु भुजशालिनाम् .
सहस्रमुखतां प्राप तस्य शूरस्य तन्महः ॥

आदर्शेष्विव वीराणां मुखे(1.3)पु संक्रान्तं तस्य शूरस्य रवेश्च तेज-
सहस्रप्रकारतां प्रापत् ॥

2.

ततः कदम्बवासेन धैर्यावासेन मन्त्रिणा .
वि(1.4)ज्ञप्तस्तत्पदासेन सभाव्यासेन पार्थिवः ॥

धैर्यावास्तत्त्वादिगुणविशिष्टेन कदम्बवासाख्येन मन्त्रिणा(1.5) राजा
विक्षप्तः ॥

3.

राजन्मवसरो नायं रूपां भाग्यनिधेस्तव .
किं क्रमेणकथ्येषु तार्क्ष्यः फणिषु कुप्यति ॥(1.6)

अ.....वतो नायं रोपकालः उष्ट्रैर्भोक्तुं शक्येषु सर्पेषु गरुडैः किं
पराक्रमते ॥

4.

तिलोत्तमामिवोद्दि(1.7)रय रसामतिमनोरमाय .
सुन्दोपसुन्दभङ्ग्या ते स्वयं नन्दयन्ति शत्रवः ॥

यथा तिलोत्तमामुद्दिश्य (1.8) सुन्दोपसुन्दौ नष्टौ तथा तव मनोज्ञां ल-
क्ष्मीमुद्दिश्य शत्रवस्त्वयं नाशमेप्स्यन्ति ॥ 5.

इति तस्मिन्वदत्येव (1.9) महीनं विनयानंतः .
तेजसेव भ्रमदृष्टिः प्रतीहारो व्यजिज्ञपत् ॥

एवं तस्मिन्कथयत्येवं वि (1.10) नयेन नतोतस्तेजसेव सम्भ्रान्तदृष्टिः प्र-
तीहारो विज्ञप्तवान् ॥ 6.

हृद्यमान्तमिवानन्दं विकस्वरमुखौ (1.11) वमन् .
लोखहस्तः पुमान्प्राप्तो देव गूर्जरमण्डलात् ॥ 7.

आकर्ण्येति प्रतीहारभारतीं भारतेश्वरः (1.12)
तूर्णं प्रवेशयेत्पूचे स च दूतमरीविशत् ॥

एवं प्रतीहारविज्ञप्ति श्रुत्वा त्वमेनं प्रवेशयेति (1.13) राजा तमेवं प्रत्यु-
क्तवान् प्रतीहारश्च दूतं प्रवेशितवान् ॥ 8.

मुखे प्रसादसंवादसंमतैस्स मितैः (1.14) पदैः .
गूर्जरोपज्ञमाचख्यौ घोरं गोरिपराभवम् ॥

मुखे प्रसादस्य संवादेन प्रियैरल्पैः पदैः (1.15) स दूतो गूर्जराणामुपज्ञाद्य-
ज्ञानं. प्रथमं गूर्जरेरेव कृतामित्यर्थः . गौरीणां स्तेच्छानां पराभवं कथि (1.16)-
तवान् . उपज्ञोपक्रममिति तपुंसकम् . उपज्ञा ज्ञानमाद्यं स्यादित्यमरः ॥ 9.

उद्यैश्चवस्वसा (1.17) लक्ष्मीरमुनैव कलङ्किता .
इति क्रोधेन निश्शेषैः परित्यक्तं तुरङ्गमैः ॥

उद्यैश्चवसरसोदरी श्रीर (1.18) ..... दूषितेर्ताव रुपा सर्वैरथैस्त्व-
कम् ॥ 10.

द्विजराजो मम भ्राता द्विजराजाश्रयः पतिः .

कथं(1.19) [मातङ्ग]सद्भो मे न्याय्य इत्युज्जितं श्रिया ॥

द्विजराजश्चन्द्रो ब्राह्मणश्च मम भ्राता भवति द्विजराजो गरुडस्तदा-
(1.20).....तो मम मातङ्गैर्मूच्छैश्चाण्डालैश्च सङ्गः कथमुचित इति
लक्ष्म्या त्यक्तम् ॥ 11.

अपवि(1.21)[त्रय]स्वन्द्रद्रुमसमर्थैरिवासुभिः .

पृष्ठव्रणमुखेनैव त्यक्तनिशेषसैनिकं ॥

अशुचित्वान्मुं(1.22**71)खं द्रुमशकैरिव.....पृष्ठव्रणमागैरेवो-
ज्जितसमं[स्त].....(1.1)इत्यर्थः ॥ 12.

निशम्य दुर्यशोमात्रसैन्यं ह्यपतिं गतम् .

विज्ञापयितुमारेभे पार्थिवं [पृथिवीभटः] ॥(1.2)

अपयशोमात्रमेव सैन्यं यस्य तं ह्यपतिं गतं श्रुत्वा पृथिवीभटो रा-
जानं विज्ञप्तवान् ॥ 13.

— (1.3)मांसाद्य स्वामिन्मा स्मावमन्यथाः .

भावर्य्यदर्शिनात्मानं धन्यं मन्यस्व मन्त्रिणा ॥

हे स्वामि.....(1.4)त्वं मावमंस्थाः भविष्यन्तमर्थं जानता कद-
म्बवासेन मन्त्रिणा करणभूतेन त्वमात्मानं धन्यं मन्यस्व ॥ 14.

[तिलोत्तमे](1.5)व हि रमां रज्यन्ती त्वयि गोपती .

स्वयं जगाम लोभान्धगोरित्तयनिमित्तताम् ॥

गोर्भूमेस्वर्गस्य.....[त्व](1.6)यि सानुरागा लक्ष्मीस्तिलोत्तमा
' यथा लोभान्धानां गोरीणां म्लेच्छानां क्षयकारित्वं गता ॥ 15.

1 Ms. ब्राह्मणश्च lc. under 1.20. 2 Ms. द्विज. 3 Ms. सम. 4 Ms. 'द्रुममम'.
5 Ms. 'वासु'. 6 Ms. 'ष्ट'. 7 Ms. 'नेव'. 8 Ms. 'त्वा-मुन्मुख'. 9 Ms. has ? on margin-
10 Ms. 'नस'. 11 Ms. 'ना'. 12 Ms. 'न्याय्यसि'. 13 Ms. 'वन'. 14 Ms. 'रत्न'.

इ— — — (१७) — — — मन्तहरिरभ्यधात् .

उपमानं त्रियः केयमिति प्रासङ्गि— — — ॥

.....क्यान्त.....(१८)वदत् केयं लक्ष्म्या उपमानं उक्ते-
ति शेषः ॥ 16.

इतिहासशताभ्यासव्यासः क्षमायास[सन्निधौ](१९) .

इतिहासशुचिं वन्दी भूयोप्युदहरद्गिरम् ॥

पुरावृत्तज्ञाने व्यासो वन्दी राजान्तिके एव.....(११०)तां वाचं
पुनरभ्यधात् ॥ 17.

तिलोत्तमेति ललिता काप्येषा चतुरत्तरी .

देव व्यस्तसप्तस्तत्वात्प[श्चोः] (१११)पंचसायकी ॥

तिलोत्तमेत्यत्तरचतुष्टयं पञ्चवाणस्य पञ्चशरा भवन्ति व्यस्तसप्त-
.....(११२)गुणस्य उकारस्य विश्लेषेण पञ्चाक्षरतोदयात् ॥ 18.

रूपस्योच्चममुचित्य रम्भादि— — लंति^१.(११३)

परीक्षापूर्वकारी यां ससर्जं चतुराननः ॥ 19.

भवद्गुणफलं मत्वा यन्मुख^१— — — (११४)

मिथस्तुन्दापस्तुन्दाभ्यां युद्धा चक्रे पदं दिवि ॥

यन्मुखदर्शनमेव जन्मवृक्षस्य.....(११५)स्तुन्दाभ्यां स्वर्गे यु-
द्धा स्थितिः कृता ॥ 20.

आनन्दसन्पदो या गातन्मुखस्या[र्ध]भागिताम् .

[इतीव?]— — — (११६)व्याधिमन्द्रमिन्द्रं व्याधादिधिः ॥

तस्य मुखस्य संबन्धिन्या हर्षोर्ध्वोर्ध्वभागा चन्द्रो मा.....(११७)-
राजयत्मणा हतं चन्द्रं विधिः कृतवान् ॥ 21.

1 Is it 'रिक्त-निम्न' ? 2 No. Comm. 3 Ms. 'य' 4 Ms. 'य' crossed after 'य'.

रूपमायत्ततां यातं तथास्यास्सुरयोपितः .

[अनुरक्तः?](1 18)मिवोपास्ते चित्रस्थामपि तां यथा ॥

रूपं.....विधेयं तथाभूद्यदनुरागादिव रूप.....[लि](1 19)खि-
तामपि तां सेवते ॥ 22.

तथा च पूर्वचारित्रं त्वदीयं यत्र चित्रितम् .

देव तत्रेयमभ्ये[ति पश्य धा](1 20)श्रीसुतामपि ॥

तथा हि त्वदीयं पूर्वजन्मचरितं यत्र यत्र लिखितमस्ति त.....
.....[सी](1 21)तामप्यभ्येत्यनुकरोति ॥ 23.

इति पृथ्वीभटेनोक्ते दूतं संतोष्य पार्थिवः .

विसृज्य म[न्त्रिणः सर्वानवि](1 22)शस्त्रमण्डपम् .

वन्दिनेत्युक्ते दूतं प्रतिमुच्यामात्यान्विसृज्य स चित्रस्थानम्.....
(1.23*) 24.

_____ जो व्यजिज्ञपत् ॥

समस्तानां रा.....(1.1)....तयाङ्गुल्या चित्रं दर्शय.....
...[विज्ञ]प्रवान् ॥ 25.

लूनैरत्र दशाननस्य भगवान्(1 2)[प्राभिराद्यै?]र्मुखै-

र्मन्ये मानवदेव शस्तुरकरोदष्टावधीनास्तनूः .

कृतं यद्वदनं त्वनेन नवमं प्रायच्छदस्मात्फ(1 3)[लं]

[त्वत्तो मृत्यु]मतोधिकं त्वसुलभं मत्वाप्यरौत्सीत्करम् ॥

हे मानवानां देव कृतैरष्टाभिर्मुखैर्हेतुभिर(1 4)[प्रौ पृथि]व्यादीस्तनू-
र्मूर्ती रावणस्यायत्ताः कृतवान् ततो रावणेन नवमं मुखं यल्लूनं फलं त्व-
त्कृतं मरण(1 5)[मदात्] ततो दशमशिरश्छेदारम्भे हरोस्य करं रुद्धवान्

अहं मन्ये त्वत्कृतमरणादधि(। 6)[कं]-----मत्वा . अयमर्थः . अष्टशिर-
रच्छेदफलान्निजाष्टमूर्त्तिषु प्रभुत्वदानादधिकं नवमंशिर(। 7)[रन्ध्रेद]फलं ना-
रायणहस्तेन मरणं रावणस्य मया दत्तम् . दशमं शिरोसौ यदि मद्भक्त्या
[लुनाति](। 8) तदा किमतोधिकं फलं ददामीति दशमं शिरश्चिकर्तिषो रावण-
स्य महेश्वरो हस्तं रुद्ध्वा(। 9)[नि]ति संभावनम् ॥ 26.

पयोधेरुत्पन्नान्करितुरागधन्वन्तरितरू-
न्दविष्ठीभूतायां जननभुवि त्विन्ना(। 10)[निव] विदन् .
इमानेतां लङ्कां यदपि दशरुणो यदनय-
चदप्येते सीदन्त्यपहृतिक्वकीर्तेरसह(। 11)[नात्] ॥

समुद्राज्जातानैरावणोच्चैश्चरवोधेन्धन्तरिपारिजाताञ्जननभुवि जन्मभुवि
समुद्रे दविष्ठीभू(। 12)[ता]यां दूरं गते सति सिन्नानुद्विग्नानिव जानन् . ज-
न्मभूमिस्समुद्र एषा दूरस्थ इत्युद्विग्नानामै(। 13)[रा]ग्णादीनां संभावना-
दित्यर्थः . रावणस्तानिमानैरावणादीक्ष्णका यदनयत्तथापि हठापह(। 14)[र]-
णलज्जया ते सीदन्ति ॥ 27.

विजित्य ब्रह्माण्डभ्रमणनिपुणं पुष्पकमयं
विलासप्रासादं पुर(। 15) हत(। 15) लङ्कां दशमुखः .
असन्तुष्टो भ्रातुस्तदपि नियतं नेतुमलका-
मुदस्यन्कैलासं वरदमिम(। 16)[भीशं] ज्वलयति ॥

ब्रह्माण्डेऽपि भ्रमणं तत्र निपुणं पुष्पकसंज्ञं विलासप्रासादं प्राप्याप्य-
सन्तु(। 17)ष्टो रावणो लङ्कां नगरं यदह(। 17)त्तदपि ततो नूनमसन्तुष्टो रावणो
भ्रातुरलकां हर्तुं कैला(। 18)[समु]त्तिपन्नावस्यो वरदमीश्वरं ज्वलयति ॥ 28.

1 Ms. 'सकप्याद्या' crossed after 'ये' 2 Ms. 'रन्ध्रे' 3 Ms. 'वर' .
4 Is it 'रन्ध्रे' ? 5 Ms. 'पन्' See p. 163, note 5. 6 Is it 'वरद' ?
or 'वरद' ? 7 Is it 'दशर' or 'दशर' ?

उत्तिष्ठोयं मुहूर्ते स्फटिकगिरिरितश्चक्रवर्त्तिन्यमु(1.19)[प्ति-
न्नन्त]स्संक्रान्तिभाजि प्रथमजलधरश्यामले राक्षसानां .
देवस्यार्धेन्दुमौलेर्वपुरनुपम(1.20)[तत्वेपि?] मृत्युंजयाख्यं
पुष्पाति स्पष्टलक्ष्माभरणकुमुदिनीकान्तविम्बासनत्वम् .

सजल(1.21)[मेघनि?]
कांमेस्मिन्नाक्षसानां चक्रवर्त्तिनि रावणे प्रतिवि-
म्बिते सति मृत्युंजयसंज्ञं रूपमथा(1.22**72)रय[तो]प हरस्य प्रकटकल-
ङ्कचन्द्रविम्बाननत्वं कर्म स्तु.....(1.1)यदा कैलासो रावणेन करामे
उत्तिष्ठस्तदा रावणे प्रति[विम्बिते?]
[मृत्युंजय](1.2)रूपोचितं
चन्द्रासनत्वं संपादयति ॥

29.

लङ्कायां पुरि—(1.3)

प्रायं सोदरजातमातुरतमा यावत्प्रयुक्ते रमा .

तावत्त्वां—(1.4)पि-

ग्रामण्यं कृतकप्रसुप्तममरस्तोमः स्तुतिं प्रस्तुते ॥

.....(1.5)दप्रामाववसादं समुद्रमुखाच्छ्रुत्वात्याकुला लक्ष्मीस्त्वां

या[व].....(1.6)ए क्रीडासहाये फणि.....पे कृतकं कृत्वा त्वां प्रसुप्तं
बुध्वा स्तुतिम्.....अयमर्थः रावणो(1.7).....दुर्तानामै[राव]णादी.....
मुपद्रवनिवारणार्थं लक्ष्मीस्त्वां यावत्प्रेरयति [तावदेव]वर्गस्तुतिं कर्तुं प्र(1.8)-
वृत्तः ॥

30.

आवेदितेषु दशकन्धरदुर्नयेषु

लज्जाभरानतमुखैस्त्रिदशैः पुरस्ते] .

एतानि पश्य तनुभृ(1.9)न्ति?] भृशं ज्वलन्ति

पातालसंतमसजिन्ति तवायुधानि ॥

राक्षसमात्रेण वयं जिवा इति लज्जा(1.10)भरेण नष्टैश्च सद्भिर्देवै राव-
णाप[न]येषु तवामे निवेदितेषु सत्सु देवतारूपमूर्त्तिनि तवायुधानि भृशं ज्व-
(1.11)लन्ति . अतः पाताले संतमसं जितवन्ति क्रोधादिति भावः ॥ 31.

पश्यामी चरणनस्तांशुभिस्त्वदी(112)ये-
 र्गङ्गाम्भश्चिररचितानुचर्यचर्याः .
 पेयूपोद्धरणदिनाधिकप्रमोदाः
 क्षीरोदादमृत[भुजः स्व](113)मुत्पतन्ति ॥

त्वत्पावनस्तरश्मिभिर्हेतुभिर्गङ्गाजलेनेव चिरं रचितानुचर्यचर्या.....
 (114)....नस्तरश्मिभिः कृतगङ्गास्नाना इवेत्यर्थः . अमृतभुजोमराः पेयूप-
 स्योद्धरण.....(115) दो येषां ते क्षीराम्बुनिधेर्दिवं गतास्त्वं पश्य . अयमर्थः
 रावणकृतमवमानं.....(116)प्रणम्य देवा गता नाकम् ॥ 32.

नाकेसदां परिपदि प्रतिमुच्य चान्त्यां
 संवाहने चरण[योर्विहितो](117)द्यमायाः .
 श्रीर्हारमध्यमणिदर्पणविम्बितेयं
 गर्भप्रवेशमिव वाञ्छति कर्तुमुर्ध्याः ॥

.....(118)मुच्य देववर्गे गते सति तत्पादसेवोद्यताया भूमेर्हार-
 मध्यप्रतिविम्बिता लक्ष्मीरन्तः प्रवेशं कर्तुमि(119)वेच्छति . अयमर्थः श्री-
 स्वामिनोतिप्रियां भुवं मत्वा तत्प्रवेशे इव प्रवृत्तेति अन्यश्च.....
 [क](120)रोति ॥ 33.

शान्तां कान्तां च विभ्रत्स्वतनुमिव तनुं पुत्र[कामेष्टियाजी?]
 सावित्रस्यैव राज्ञो मुनिसदसि प(121)राभृश्यतामृश्यशृङ्गः .
 शृङ्गं श्रुत्वा ललाटे — — — तैरलितः काममस्यैव मध्या-
 दग्ने[रुद्धृत्य पा](122)त्रं कनकमयमयं पूर्णपात्रीकरोति ॥

नाम्ना शमित्वेन च शान्तां कान्तां कान्तिमती.....(123)मूर्तं द-
 धत्सावित्रस्य सूर्यवंश्यस्य राज्ञो दशरथस्य पुत्रकामेष्टियाजक शृश्य....
 .....(124).....खे शृङ्गं श्रुत्वा साश्चर्यायं दशरथोऽग्नेर्मध्यात्सु-

वर्णपात्रमुत्पाद्या(११) . . . . . तर्त्यर्थः . अयमर्थः. दशरथस्य पुत्रकामेष्टि-
मृश्यशृङ्गो' यदाकरो(१२)त्तदाग्नि' . . . . . चरुपूर्णा दधत्पुरुषः प्रादुर्भूतः
ततो दशरथस्ता सुवर्णपात्रीमृश्यशृ(१३)ङ्गाय दत्तवान् ॥ ३४.

योयं पयश्चरुरयं तुहिनांशुविम्ब-
मेतत्तले कनकभाजनमेष भानुः .
अग्रेरुदेति(१४) पुरुषोयमिति क्षयाय
धामत्रयं घटितमत्र निशाचराणाम् ॥

यः क्षीरचरुस्त चन्द्रः क्षीरच(१५)र्वाधारभूतं हेमपात्रं स सूर्यः अग्रेर्यः
पुरुषो निर्गतस्सोयमग्निरिति निशाचराणां क्षयार्थं धामत्रयं सघ(१६)टित-
मिति सभावनम् ॥ ३५.

अम्भोधेरुदरे चिरस्य जनितं तेजोवधं निद्रया
संमृज्येव महर्षिमन्त्रनिन(१७)दैः पुत्रीयया चानले .
वीर्यं वैष्णवमुदगतं चरुमिपादेतद्धरित्रीभुज-
स्तावित्रस्य करद्वयेत्रं पुरुषः(१८) कोप्येप विन्यस्यति ॥

चिरं समुद्रमध्ये निद्रया जनितं तेजोवधं मन्त्रध्वनिभिरम्रौ पुत्रीये-
ष्टया च होमेन(१९) संमृज्य निवार्येव चरुरूपमुद्रंतं विष्णुतेजः कोपि विन्य-
स्य पुरुषस्तावित्रस्य राज्ञो हस्तद्वये न्यस्यति(११०) . अयमर्थः तेजोजलयोर-
न्योन्यप्रतिपक्षभूतत्वात्समुद्रान्तनिद्रया हरेस्तेजोवधो जातस्तस्य च शब्दै-
(१११)होमेनं च निवृत्तिरुचिता ततो वीर्यं दशरथस्य दिव्यं पुमान्प्रति-
पादयति ॥ ३६.

दत्तात्कोशलकेकेयेन्द्र(११२)मुतयोरभ्यर्चिताभीष्टयो-
र्वाग्देवीरमयोरिवामृतचरोश्चिचादिवांशानुवर्त्ता .

1 Ms "शृयशृङ्गो" lc. on margin, "दशरथो" crossed in the text 2 Ms "लुभे".
3 Ms समृज् 4 Ms "चतार्य" lc. under 1 5 5 Ms लुभे 6 Ms "निन".
7 Ms "ग्वेवे". 8 Ms "सुप्त" lc. under 1 9 9 Ms "हमे" 10 Ms "केक".

लेभेसौ मलयेश्वरस्य(113) तनया पुण्यप्रतापौ यथा
नीतेः पूर्णमिवाप्तवान्मुतचतुर्वर्गं ततः पार्थि(114)वंः ॥

सरस्वतीलक्ष्म्योरिव पूज्यवल्लभयोः कौसल्याकैक्योः(115) दंताधि-
त्तादिव द्वौ भागौ पुण्यप्रतापाविव सुमि(116)त्रा लेभे ततो राजा नीतेः
पूर्ण नीतिमयं सुतानेव चतुर्वर्गं धर्मार्थकाममोक्षांलब्धवान्(117). पूरणगुणे-
ति पृष्ठी . अयमर्थः कौसल्या वाग्देवीवदभ्यर्चिता कैकेयी लक्ष्मीवदभीष्टा
(118)ताभ्यां दशरथाचित्तवच्चरुभागः प्राप्तः ताभ्यां च दाक्षिण्यात्सुमित्रायै
भागांशौ दत्तौ इति पुत्रचतु(119)ष्टयोत्पत्तिरित्यर्थः ॥ 37.

जन्मान्तरं स्वयमरिष्टगृहे तदेत-
देव त्वमत्र परिभावय रामनाम .
हस्ता(120)ङ्गुलीविनिदधद्दने पुरैव
पौलस्त्यमूर्धगणनामिव निर्मिमाणम् ॥

राम इति नाम यत्र(121) [तज्जन्मा]न्तरमर्थात्पूर्वरूपं परिभावय पश्य
अरिष्टगृहे सूतिगागृहे मुखे हस्ताङ्गुलीः क्षि(122).....संभाव्यते पुरैव
प्रथममेव रावणशिरोदर्शकसंख्यामिव कुर्वत् ॥ अयमर्थः स्वभावे(123)-
.....ङ्गुलीर्वाला आस्ये क्षिपन्ति तत्रोत्प्रेक्ष्यते दशाननस्य शिरोगणना-
हेतोः क्षिपतीति ॥(124*73*) 38.

सैयं कौसलचक्रवर्तितनया त्वत्पीतवामस्तनी
देवी ल[क्ष्मणपीतदक्षिणकुचा?]----- (11)दृशोः .
शत्रुघ्रेण सह स्तनययंयुता कैकेय्यसावप्यसौ
-----[सु](12)पित्रा मुखम् ॥

सैयं कौसल्या देवीहास्ति कीदृशी त्वया पीतो रामस्त[नो यस्याः]

1 Copyist leaves a blank between 'र' and 'व', 'यि' and 'व', 'व्ये' and 'द', 'नि' and 'श'. 2 Ms. 'सुते'. 3 Ms. 'वं'. 4 Panton, 2 2 11.
5 Ms. 'गम'. 6 Ms. 'वं'. 7 Ms. has ७, ४, ५ vertically on margin.
8 Ms. 'नपु'.

.....(13) पीतो दक्षिणः कुचो यस्या. अतस्तापत्नेये स्नेहाविक्यादृष्टयोर्गाङ्गेयायात्रेत्यारोप (14) भरतशत्रुघ्नाभ्या पीत(15)स्तनी असौ च कैकेयी असौ सुमित्रा सपत्नीविनयान्नतमुख्यस्ति. हेतुरुत्प्रेक्ष्यते. निष्प्रयोजनास्तन्य(16)भरात्. स्नेहदाक्षिण्यवशात्कौसल्याकैकेयीभ्या सुमित्रातनययोः पोषितत्वादिति भावः ॥ 39.

अ[न्विता](17) रामभरतौ रविनारायणाविव.

इमौ लक्ष्मणशत्रुघ्नौ विनतानन्दनाविव ॥

सूर्यनारायणावि(18)व रामभरतौ अन्विताववियुतौ सह लिखिताविह स्तः विनतानन्दनौ अरुणगरुडाविव लक्ष्मण(19)शत्रुघ्नाविव स्त. अयं भावः. रविनारायणौ कश्यपसुतौ तयोर्द्वेर्मातुरौ विनतासुतौ यथा त(20)था रामभरतयोर्लक्ष्मणशत्रुघ्नौ ॥ 40.

उपनयनगृहं तदेतदस्मिन्मुनिरयमाभरणाय(21)ते वसिष्ठः.

अधरिततपनैर्महोभिरस्य प्रवलयतीव निजं वपुः कृशानुः ॥

तदुपनयनगृह(22)मेतत्. अस्मिन्नुपनयनावासेय वसिष्ठो भूपणीभूतः सूर्याधिकैरस्यैव तेजोभिरत्राग्निस्त्वदी(23)ति प्रवलाभिव कुर्वते. आज्यादिजाता तेजोवृद्धिर्वसिष्ठतेजोभिः कृतेति सम्भावनम् ॥ 41.

चूडापं(24)चक्रमण्डनीकृतनखज्योत्स्नाप्रमूनात्करः

पर्यायेण मुनिविभाति भवतां पा-श्चतुर्णामयम्.(25)

मन्येनेन सुतेजसा विरचिते पञ्चाङ्गमन्त्रार्पणे

देवस्याद्यतनेपि जन्मनि मनाद्भास्ति कचिदुर्न(26)यः ॥

क्रमेण चतुर्णां भवता चूडापञ्चके मण्डनीकृतो नखज्योत्स्नापुष्पसमूहो येन तेजस्वि(27)ना पञ्चाङ्गस्य मन्त्रस्यार्पणे कृते सत्यस्मिञ्जन्मन्यपि कापि न तव दुर्नय इत्यहं जाने. पूर्वजन्मा(28)न्तरे यस्तेनाशीर्वादः प्रयुक्तस्तन्माहात्म्यादद्यापि भवता सर्वत्र प्रसिद्धिरित्यर्थः ॥ 42.

अयमृषिः(११८)वृषा विश्वामित्रस्तपोभिदिधिक्षित-
त्रिजगदभयक्रीडादानप्रतिग्रहिवेधसम् .
उपकरणतां(११९)मानेतुं त्वां जगन्निधिमध्वरे
रघुकुलपतेर्धन्यस्याग्रे प्रसारितवान्करम् ॥

अयं विश्वामित्रः(१२०) ऋषिर्दशरथस्याग्रे हस्तं प्रसारितवान् किं कर्तुं
त्वां यज्ञे उपकरणतां नेतुं तपसाग्निनेव(१२१) दग्धुमिष्टं यत्त्रिभुवनं तस्या-
भयक्रीडादाने प्रतिग्रही वेधा ब्रह्मा यस्य तम् दश.....(१२२)को भूत्वा
विश्वामित्रस्त्वां यज्ञरक्षणार्थं नीतवानित्यर्थः ॥ ४३.

उपाकुर्वत कौशिक—[त्रिः](१२३)शङ्कुं पुरा
ततः कुलपरम्परागतमृणं मृजां नेप्यतः .
अनन्तवपुषा धृता—(१२४*)
—[पा]दपातेन ते ॥

कौशिको विश्वामित्रस्त्रिशङ्कुनामानं राजानम्(१२५)[प].....त्रिशङ्कुं
शृणुं पतितम् . ततो हेतोः कुलक्रमागतं त्रिशङ्कुपकाराख्य(१२६)मृणं शुद्धि
नेप्यत[स्त]व पदपातेन भूरियं सुस्थतां व्रजति शेषशरीरेण शिरसि धृता
सती दौर्ध्यं म(१२७)न्यमाना . अयमर्थः . पूर्वर्ण शोधयतस्तव पादपातं शेष-
शिरोधराणामुत्तमं मन्यते इति ॥ ४४.

देव(१२८)स्यैकशरेण भिन्नहृदया सेयं पुरस्तादका
पुत्रस्याव्यमुपेप्यतोस्त्रमरुता मार्गोपदेशोन्मुखी .
त(१२९)त्कालं स्तनशृङ्गसङ्घटविनिर्यातेन रक्तापगा-
पूरेणैव निजेन लाघववती दूरं यतो नीयते ॥(१३०)

भवत एकेनैव शरेण भिन्ना तादृका सेयमत्र लिखितास्ति इयमस्त्रवा-

युना समुद्रं गमिष्य(१७)तः पुत्रस्य मारीचनाम्नो राक्षसस्य मार्गोपदेशो सं-
मुखी ताटका पूर्व समुद्रं प्राप्ता पश्चात्तत्पुत्र इत्यर्थः (१४) . अत्रोपपत्तिमाह
स्तनावेव शृङ्गसङ्कटं ततो निर्गतेन रक्तनदीप्रवाहेण स्वेनैव यस्माद्दूरमपसा-
(१५)र्यते सप्तसमुद्रं(?) प्राप्यते ॥ ४५.

न्यस्तं दीर्घतपःप्रसादनकृते स्वर्दन्तिकुम्भस्थला-
दाह(१०)त्थैव विडौजसा सुभगतासर्वस्वमाविभ्रता .
फाडिन्यं कुचमण्डलेन दधती गात्रान्तरैरुज्झि(११)तं
पश्येमां स्वमहोभिरुद्धतमनश्शल्यामहल्यामितः ॥

दीर्घतपसो गौतमस्य प्रसादना(१२)र्थं रोपनिवारणार्थं विडौजसेन्द्रे-
णैरावणकवाटादानीय दत्तं सौभाग्यमेव सर्वस्वं धारय(१३).....तद्वा-
न्तरत्यक्तं निविडत्वं स्तनाभ्यां दधतीति .....ल्यां त्वया निजतेजोभि-
रुद्धतं मनश्शल्यं शि(१४)लाभावप्राप्तिलक्षणशलापो यस्यास्तां पश्य ॥ ४६.

विश्वामित्रमुनेस्तपोवनमिदं भित्त्वा सुबाहुं बला(१५)-
द्देवस्यात्र सहायतामुपगतैः प्राणैस्तदीयैरिव .
सान्द्रत्वं गमितेन पक्षमरुता मायामृगत्वो(१६)चितं
मारीचं पुरतोयमाशुगदशामध्यापयत्याशुगः ॥

विश्वामित्रस्येदं तपोवनं भवति अत्र(१७) तपोवने सुबाहुं हत्वायमा-
शुगश्शरो मारीचं नामानं राक्षसमाशुगदशां द्रुतापसरणमध्याप(१८)यति .
शरे दत्ते मारीचः पलायते इत्यर्थः . मांयया मृगस्तद्भावे उचिता . मृगा हि
द्रुतगामिनः(१९) . अत्र संभाव्यते साहायकं कुर्याद्विन्मुनाहुप्राणैरिवाधि-
कीकृतेन पक्षवायुनेति . मारीचो भीत्या न पला(२०)[यितः किं] तर्हि शर-
पक्षपवनेनैव दूरमपसारित इत्यर्थः आशुगस्याशुगमनाध्यापनमुचितमि(२१)
.....ति ॥ ४७.

श्वशुरवसतिस्सेयं प्राची पुरो मिथिलापुरी
प्रथमपटनिन्यासादुर्वमियं(१ २२) [वपुरैश्वरम्?].
चरममनमन्त्रापं यस्यां पुरा धरणीसुतां
स्वभुजमहिमा देवायादात्ततो ज(१ २३**७१)नकेश्वरः ॥

श्वशुरस्य जनकराजस्य वसतिर्नगरी सेयं.....(१)भवति
यस्यां धनुष्कोटिन्यासादुर्वमियंश्वरसंवन्धि वपुः.....(२)अनमत
यथा यस्यां भवते स्वभुजवलं सीतां पूर्वं ददौ पञ्चाञ्जनकः ॥ ४८.

अ[त्रुच्यद्वटनाद्वासनतया?](१ ३) मुक्तापि गौरीशतां
गाढाकर्षणलीलया विघटनाभीतेन देहार्थयोः .
मन्दं मन्दमकर्षिं यद्भ(१ ४)गवता दोर्लाघवालोक्ते
कोदण्डं तदपण्डितं दलितवानत्र प्रभुस्तत्रपे ॥

प्रभुर्मेवांस्तत्रपे(१ ५) ललज्जे . अत्र हेतुमाह कोदण्डं दलितवान्भगवान् .
फीटशं तदपण्डितं तस्मिन्दलने अपण्डित(१ ६)तमनभिह्वं सहसैव दलनादि-
ति भावः . सहसा हि भारितश्चौरादिः कारणं न जानाति . केन(१ ७) हेतु-
ना दलितवानित्याह दोषोर्भुजयोर्लाघवस्यालोक्ते . निमित्तसप्तमीयं . तत्कि-
मित्याह(१ ८) परमेश्वरेण यन्मन्दं मन्दं कृष्टम् . कदाचित्तस्य देहार्थे गौरी
स्यादित्याह गौरीशतामर्धनारीश्व(१ ९)रतां त्यक्तापि . यद्यस्य देहार्थे गौरी
नासीत्केन हेतुना धनुर्मन्दमाकृष्टमित्याह गाढं बलेताक(१ १०)र्षणं तस्य लीला
विधानं तथा निजदेहयोर्देहार्थयोर्विघटनायास्सांधिविश्लेषाद्भीतेन . भीतौ हे-
(१ ११)तुमाह घटनया संयोजनेन यदङ्गमर्धनारीश्वरत्वं तस्य वासना संस्का-
रस्मृतिरपुष्टयन्ती स्थिरा य(१ १२)स्य वद्भावेन . अयमर्थः गौर्या वामार्ध
योजितमपनयि स्वयामार्धं मया योजितमतो गाढं धनुष्क(१ १३)र्षणात्तन्मा
भाङ्गीदिति भगवान्यन्मन्दमकृष्टपक्षपातमहं भगवानिति लज्जां प्रातवान्

युना समुद्रं गमिष्य(१७)तः पुत्रस्य मारीचनाम्नो राक्षसस्य मार्गोपदेशे सं-
मुखी ताटका पूर्वं समुद्रं प्राप्ता पश्चात्तत्पुत्र इत्यर्थः(१८) . अत्रोपपत्तिमाह
स्तनावेव शृङ्गसङ्कटे ततो निर्गतेन रक्तनदीप्रवाहेण स्वनैव यस्मादूरमपसा-
(१९)र्यते सप्तसमुद्रं(?) प्राप्यते ॥ ४५.

न्यस्तं दीर्घतपःप्रसादनकृते स्वर्दन्तिकुम्भस्थला-
दाह(११०)त्यैव विडौर्जसा सुभगतासर्वस्वमाविभ्रता .
काठिन्यं कुचमण्डलेन दधती गात्रान्तरैरुज्जिह्वा(१११)तं
पश्येमां स्वमहोभिरुद्धतमनश्शल्यामहल्यामितः ॥

दीर्घतपसो गौतमस्य प्रसादना(११२)र्थं रोपनिवारणार्थं विडौर्जसेन्द्रे-
शैरावणकवाटादानीय दत्तं सौभाग्यमेव सर्वस्वं धारय(११३).....ताङ्गा-
न्तरंत्यक्तं निविडत्वं स्तनाभ्यां दधतीति .....ल्यां त्वया निजतेजोभि-
रुद्धतं मनश्शल्यं शि(११४)लाभावप्राप्तिलक्षणशशापो यस्यास्तां पश्य ॥ ४६.

विश्वामित्रमुनेस्तपोवनमिदं भित्त्वा सुबाहुं बला(११५)-
द्देवस्यात्र सहायतामुपगतैः प्राणैस्तदीयैरिव .
सान्द्रत्वं गमितेन पक्ष्मरुता मायामृगत्वो(११६)चितं
मारीचं पुरतोयमाशुगदशामध्यापयत्याशुगः ॥

विश्वामित्रस्येदं तपोवनं भवति अत्र(११७) तपोवने सुबाहुं हत्वायमा-
शुगदशरो मारीचनामानं राक्षसमाशुगदश द्रुतापसरणमध्याप(११८)यति .
शरे दत्ते मारीचः पलायते इत्यर्थः . मायया मृगस्तद्भावे उचिता . मृगा हि
द्रुतगामिनः(११९) . अत्र संभाव्यते साहायक कुर्गद्विस्मुनाहुप्राणैरिवाधि-
कीकृतेन पक्ष्मायुनेति . मारीचो भीत्या न पला(१२०)[यितः कि] तर्हि शर-
पक्ष्मपवनेनैव दूरमपसारित इत्यर्थः आशुगस्याशुगमनाध्यापनमुचितमि(१२१)
.....ति ॥ ४७.

श्रीरामस्य मुखाभ्यां सम(1 5)समयं युगपन्नताभ्यां स्थितम् . श्रीरामस्य ब्रा-
ह्मणजयित्वादन्त्यस्य च जितत्वाल्लज्जाया हेतुन्तरसंभावनं ॥(1 6) 52.

आशाचतुष्टयविभङ्गुरजामदन्य-
कीर्त्तिप्रतापमिथुनारचितानुचर्यैः .
कान्तानुगैरनुगतस्तनयैश्च(1 7)तुभि-
स्तोयं नृपो दशरथः प्रविशत्ययोध्याम् ॥

आशाचतुष्टयाद्विभङ्गुरजामदन्यस्य की(1.8)र्त्तिप्रतापरूपं
मिथुनं तेनाचरितानुचर्यैरनुगतेर्जायासहितैः पुत्रैश्चतुर्भिस्सहितो दशरथस्तोयं
वि(1 8)शत्ययोध्याम् ॥ 53.

ज्येष्ठप्रवासविधिरस्य न सन्निधाने
धर्मानुबन्धनधनस्य भविष्यतीति .
आकृष्यमाण इ(1 10)व रावणकुनिमिचै-
र्मातामहस्य भवनं भरतोपमेति ॥

धार्मिकत्वास्य सन्निधाने सति ज्येष्ठस्य(1 11) प्रवसनं न संपद्यते इत्यतो
रावणपापैराकृष्यमाण इव भरतो मातामहगृहं गच्छति ॥ 54.

जानक्येव(1.12) गुणानुबन्धनतया देवो धनुर्लक्ष्म्या
शत्रुघ्नप्रथमेन सार्धममुना श्रान्तेव तूष्णेन च .
सत्येन स्वलि(1 13)ता पितुर्वसुमती राज्याभिप्रेक्षेण मे
यद्यार्द्रत्वमुपेक्ष्यतीति चकितो मुञ्चत्ययोध्यामयम् ॥(1.14)

गुणानां शीलादीनां गुणस्य मौर्व्याश्चानुबन्धेन नवयः सन्ति ये च आप-
लवया सह तथा शत्रुघ्नेषु(1.15) प्रथमेन निपन्नेष्वेव लक्ष्मणेन च सहायं
रामोयोध्यां त्यजति . कथं चकितं . चकितत्वे हेतु(1 16)माह मम राज्याभि-

वीराणा(११४) न तदुपयोग्यमिति धनुर्भङ्गो लज्जाकर . सभावनेयम् अथवा
 त्रुण्यदिति गौरी हेतु (११५) अत्रुण्यन्ती स्थिरा घटना यस्य तस्मि-
 न्नङ्गे वासना यस्य तद्भावेन यथा धनुष्कर्षणेङ्गाना श्रेयो भवति(११६) ततो
 गौरीशत्वे त्यक्तेपि स्वाङ्गसन्धिभङ्गमयाद्धनुषो मन्दकर्षण सभाव्यते ॥ ४९

अस्मादैवतमूर्तिलोचन(११७)युगाच्चन्द्रार्कतेजोमया
 दानन्दाश्रुजलायमानमुदितं राजन्ववशद्वयम् .
 निरशेष प्रममार्ज(११८) यः करयुग व्यापारयन्नीड्या
 पुण्यैर्नेत्रयुगं पवित्रयति नस्तस्य मुनिभार्गवः ॥

हर्षदाष्पक(११९)णसमान सूर्येन्दुमयादस्मात्रेत्रयुगादुत्पन्न राजवशद्वय
 दैवतमूर्तिकमपि यो भुजद्वयव्या(१२०)पारमात्रेण हतवान्-सोय भृगुपुत्रो मुनि
 पुण्यैर्नो दृष्टि पवित्रयति पुण्यवशादेतद्दर्शन(१२१) भवतीत्यर्थ ॥ ५०.

चाप चत्रायुधस्य(?) भ्रसुरगृहगतत्र्यक्षविक्षेपचाप-
 द्रोहव्रीडातिभारा(१२२)नतमुखमिलितोदाचतावीरधर्मः .
 वीर्येणार्धेन दोष्णोर्मदृमृदु दलनातङ्गसा— — —(१२३)-
 न्देवो वैलक्ष्यहासश्रुतिरुसुमचयैरर्च्यते भार्गवेण ॥

जनकस्य गृहे निक्षिप्त (१२४*) नतमुख कृत्वा
 मिलिताबुदात्ततावीरधर्मो यस्य स भगवान्किञ्चिद्वले(११) वेण वैल-
 क्ष्यहासस्त्रपाहसित तस्य श्रुतिभिरेव पुष्पप्रसरै पूज्यते ॥(१२) ५१

अवनिमपहृतां जहौ यदेकः क्षितिपतिसाद्विदधे पुनर्यदन्यः .
 समसमयमतस्स्थित नताभ्या जितज(१३)यिनोरिह रामयोर्मुखाभ्याम् ॥

रामभद्रपरशुरामयोर्मध्यादेको हता जिता भूमि तत्याज अन्यो दाश-
 (१४)रथि पुनरवनिं राजसादकरोत् अत इव जितस्य परशुरामस्य जयिन-

रामपादुका जटाबन्धं वि(1.6)ना न शोभते इति ज्येष्ठस्य श्रीरामस्यानुवृत्ति-
प्रती सन्नामसमीपाद्याति निवर्तते ॥ 59.

कुचतटम[नम्](1.7)यादत्तदिव्याङ्गराम-
च्छुरितमभि दधानो मातुलुङ्गीफलेच्छाम् .
अत्रनिदुहितुरैन्द्रिस्संस्पृशन्नेप(1.8) काक-
स्सममुपलभतेच्छणोरेकशेषं स्वजात्या ॥

अनसूयादत्तेन दिव्याङ्गरागेण च्छुरितं स्तनम[ण्डलम्](1.9)भि धी-
जपूरफलभ्रांतिं दधानस्सन्नतस्संस्पृशंस्तक्षयन्नेप ऐन्द्रिः काकस्वजात्या
काककुलेन सह(1.10) नेत्रयोरेकशेषमेकनेत्रत्वं लभते . सीतास्तनस्पर्शात्का-
कस्य श्रीराम इपीकाखं दत्तवान् . रामवि(1.11)सृष्टेयीकास्त्रप्रभावात्समस्ता
अपि काकाः कायास्संपन्ना इत्यर्थः ॥ 60.

रुद्धा विराधरुधिरेण धरेति(1.12) कामं
काकास्सहस्रनयनत्वमिमं चकाह्लुः .
धाराधरस्य चरितेन दुरात्मनस्तु
नैसर्गिकं द्विनयन(1.13)त्वमपि व्यतीयुः ॥

रामेण हतस्य विराधनाम्नो रक्षसो रक्तेन भूर्व्याप्तेति लोभात्काकास्त्वा-
त्मनोक्षिसह(1.14)स्त्रमभ्यलपन् . धाराधरनाम्नः काकत्वापराधेन स्वाभाविकं
द्विदृष्टित्वमपि ते तत्यजुः . सर्वे का(1.15)काः कायास्संपन्ना इत्यर्थः ॥ 61.

करंणारूवाराचमनशुचिना मूर्धनि मुनि-
धृतेनार्य रामे नि(1.16)जमिह महस्सरूपयति .
अशङ्काहङ्कारावगमयदधो यः क्षितिभृता
कृतेच्छा मेरोरप्युपरि भवि(1.17)तुं विन्ध्यनदुपौ ॥

योगस्यमुनिर्विन्ध्यनदुपौ क्षितिभृता पर्वतराजनौ अधो गमयन्नोचीकृ-

पेकेण भूर्यक्षाद्रत्वमेष्यति तदा पितुस्सत्येन स्तलिता स्तलनं प्राप्स्यते .
रा(1.17)ज्यं त्यक्त्वा रामस्तूर्णं वनं गत इत्यर्थः . स्तलितेति लुट् ॥ 55.

शृङ्गवेरपुरमेतदिदुदीपादपोयमिय(1.18)मालवालभूः .

अत्र नूतनजटाधरे म्रिये पाणिरुद्धनयनास्ति जानकी ॥

अत्र शृङ्गवेरपुरा(1.19)दौ रामे जटाधरे संपन्ने सति सीता हस्ताच्छा-
दितनेत्रास्ति ॥ 56.

वदंरीविपिने तपस्विनोर्नरनारा(1.20)यणयोरिवानयोः .

अयमेकपदेन जायते द्युनदीपांतयुतस्सखा गुहः ॥

वदर्याश्रमे तपस्य(1.21)[तोर्नरना]रायणयोरिव रामलक्ष्मणयोरयं गु-
हनामा गङ्गाप्रवहणसहितस्तन्नैकपदे स(1.22)[स्त्रा].....गुहो गङ्गा-
मेतावंवतारयदित्यर्थः . गणपतिकुमारौ च नरनारायणयोर्वदर्याश्रमे सखा-
यौ संपन्नौ ॥(1.23**75') 57.

जनकदुहितृसोदरत्वयुद्धया धरणिरुहैरविमात्रमातिथेयैः .

ज[यति]-----प्रथमतः(1.1)पोवनमेव चित्रकूटः ॥

सीतायास्सोदरा वयमिति मत्वेवात्यर्थमर्थि.....[जय](1.2)ति
सर्वोत्कर्षेण वर्तते प्रथममाद्यं तपोवनम् ॥ 58.

गङ्गेवोपरि शङ्करस्य न जटावन्धं विना शोभते

मेध्या मेघं(1.3)जपादुकेति भरतो ज्येष्ठानुवृत्तिव्रती .

पौलस्त्याभिभवावसानसमयं वक्तुं गतं नाकिना-

मावासं पितरं निवे(1.4)द्य विमुखो यात्येष रामान्तिकम् ॥

रावणकृतपरामभवसमाप्तिं देवानां वक्तुमिव स्वर्गं गतं पितरं वशर(1.5)यं
निवेद्य विमुखो रामेण कृतप्रार्थनामङ्गस्तत्रेव भरतो हरस्येव मे गङ्गेव

रामपादुका जटावन्धं वि(१.६)ना न शोभते इति ज्येष्ठस्य श्रीरामस्यानुवृत्ति-
वती सनामसमीपाद्याति निवर्तते ॥ 59.

कुचतटम[नम्र](१.७)यादत्तदिव्याङ्गराग-
च्छुरितमभि दधानो मातुलुङ्गीफलेच्छाम् .
अत्रनिशुहितुरैन्द्रिस्संस्पृशन्नेप(१.८) काक-
स्सममुपलभतेक्षणोरेकशेषं स्वजात्या ॥

अनसूयादत्तेन दिव्याङ्गरागेण च्छुरितं स्तनम[ण्डलम्](१.९)भि वी-
जपूरफलभ्रांति दधानस्सत्रतस्संस्पृशंस्तक्षयन्नेप ऐन्द्रिः काकस्त्वजात्या
काककुलेन सह(१.१०) नेत्रयोरेकशेषमेकनेत्रत्वं लभते . सीतास्तनस्पर्शात्का-
कस्य श्रीराम इपीकात्सं दत्तवान् , रामचि(१.११)सूष्टेपीकास्त्रप्रभावात्समस्ता
अपि काकाः काणास्संपन्ना इत्यर्थः ॥ 60.

रुद्धा विराधरुधिरेण धरेति(१.१२) कामं
काकास्सहस्रनयनत्वमिमं चकाङ्क्षुः .
धाराधरस्य चरितेन दुरात्मनस्तु
नैसर्गिकं द्विनयन(१.१३)त्वमपि व्यतीयुः ॥

रामेण हतस्य विराधनाम्नो रक्षसो रक्तेन भूर्व्याप्तेति लोभात्काकास्त्वा-
त्मनोक्षिसह(१.१४)स्त्रमभ्यलपन् . धराधरनाम्नः काकस्यापराधेन स्वाभाविकं
द्विदृष्टित्वमपि ते तत्त्यजुः . सर्वे का(१.१५)काः काणास्संपन्ना इत्यर्थः- ॥ 61.

करेणाकूवाराचमनशुचिना मूर्धनि मुनि-
धृतेनायं रामे नि(१.१६)जमिह महस्संक्रमयति .
अशङ्काहङ्कारावगमयदधो यः क्षितिभृता
कृतेच्छा मेरोरप्युपरि भवि(१.१७)तुं विन्ध्यनहुंपौ ॥

योगस्यमुनिर्विन्ध्यनहुंपौ क्षितिभृतौ पर्वतराजानौ अधो गमयन्तीचीकृ-

तवान् (1 18) कीदृशौ मेरोरप्युपरि भवितु मेरुमपि जेतु कृतेच्छौ तथा महा-
हकारौ अयमगस्त्य समुद्रा (1 19) चमनशुद्धेन शिरसि स्थापितेन हस्तेन
दाशरथौ स्वतेजस्सत्रामयाति प्रतिपादयति ॥ (1 20)

62.

सुरतरूपश्चक्रमेपा मुनिप्वशरणेषु जयति पञ्चवटी .
शूर्पणखाच्छललक्ष्मां लक्ष्मणयज्ञोयमना (1 21) स्ते ॥

मुनिप्वशरणेष्वेपा पञ्चवटी कल्पवृक्षादीञ्जयति मुनीना रक्षणा-
त्. शू[र्पणखाया] (1 22) अञ्छल छलवर्ज लक्ष्माणि कर्णनासाच्छेदो य-
स्मात्स लक्ष्मण एव यज्ञोनास्ते य (1 23*)

63

— — — [श्रवणद्वयनासि¹] कौष्ठं-
पञ्चाहुतिप्रगुणित पुरतोनुजेन .
पत्नीसमक्षमिह पचवटी — — (1 1)
[रक्षस्समिद्धिरजुहोद्विज] जाठराग्निम् ॥

अनुजेन लक्ष्मणेन पुरत पूर्व शूर्पणखाकर्णनासौ (1 2) घ्नेनेव पञ्चाहुति-
भि प्रगुणित द्विजाना ऋव्यात्पक्षिणा गृध्रादीना जठराग्निमुदराग्निं राम-
स्तीताग्ने (1 3) रक्षस्समिद्धि राक्षसैस्सह युद्धेरजुहोदत्तर्पयत् अग्निहोत्रे च प-
ञ्चाहुतयो भवन्ति समिद्धिरि (1 4) ध्मैश्चाग्निस्तपितो भवति ॥

64

विशिरसि शर्वरीचरसहस्रचतुर्दशके
तदिह कवन्धनृत्तमुदपाटि (1 1) चतुर्दशधा .
भयचकितेषु येन भुवनेषु चतुर्दशसु
त्रिपुररिपोर्व्यलम्पत दिनान्तमहानटता ॥

शर्वरीच (1 6) राणा सहस्रचतुर्दशके विगताशिरसि सति चतुर्दशप्रकारं

1 Ms. चयात् le under 1 21 2 Ms. शर्पण 3 Ms. चयात् le under 1 20
4 Ms. धी 5 Ms. काट 6 Ms. शर्पण 7 Ms. ए, blank after 70

नृत्तमुत्पन्नं येन भुवनेषु(1.7) भयसम्भ्रान्तेषु सत्सु हरस्य नृत्तविलम्बो जातः.
हरस्यापि नृत्तं दृष्ट्वाश्चर्यमुत्पन्नमित्यर्थः ॥ 65.

देशस्सोयं(1.8) शवररमणीगीतकाकुत्स्थकीर्त्ति-
श्रुत्युत्कण्ठाबंहितानिहतप्राणिसुप्रापनाकः .
मायात्मापि व्यधित(1.9) नयनस्पर्धया वर्धमान-
क्रोधः प्राणैरपि स हरिणो यत्र सीतापकारम् ॥

शवररमणीभिर्गीतायाः(1.10) काकुत्स्थकीर्त्तेश्रुतावाकर्णने उत्कण्ठिता-
बहितास्तावधाना अत एव निहता ये प्राणिनो मृगास्तैस्सुप्रा(1.11)पस्सु-
लभो नाको यत्र सः . नारायणं हि स्मरतां मरणप्राप्त्या स्वर्गप्राप्तिः . एवं-
विधस्सोयं देशः ने(1.12)त्रस्पर्धयेवातिक्रुद्धो हरिणरूपो मारीचः प्राणैरपि⁴
सीतापकारमकरोत् ॥ 66.

रूपं न मन्त्रमहसामपि तत्प्रकारयं(1.13)
[दूरं मनो] नयति यज्जनकात्मजायाः .
इत्थं विदन्निव विशश्रुतजं पुरोगं
वैरूप्यमेव विदधे दशकण्ठ(1.14)भिन्नुः ॥

यद्रूपं रामात्सीतायाश्चित्तं दूरीकुरुते तद्रूपं मन्त्रमहसां देवानामपि
न प्रकाशयम् (1.15) देवानामपि तद्रूपमसंभाव्यमित्यर्थः एवं जानन्नित्वं राव-
णभिन्नुः पर्णशालीं विशाग्रेव पूर्वमेव वि(1.16)रूपतामकरोत् ॥ 67.

प्राणान्स्वयौवनजवांतिजवान्निमृज्य
स्वर्गस्थितं दशरथं भति वाल्मित्रम् .(1.17)
उत्क्रुत्तपक्षतिरिढाद्य निशाचरेण
नोद्ग्रीवतां भजति मानधनो जटायुः ॥

1 Ms. Blank after 'यु. 2 Ms. 'यदावि'. 3 Ms. 'स्य' 'ते'. 4 Ms. lc.
under l. 13. 5 Ms. 'न्ति'. 6 Ms. 'शात'. 7 Ms. 'त्वय'. 8 Ms. 'वयु' (1)

वालमित्रं स्वर्गस्थं दशर(1 18)थं¹ प्राणान्स्वयौवनजववदतिज्जवांस्तूर्णगा-
मिनः प्रतिमुच्य जटायुर्दशास्येन लूनपक्षो नोदग्नी(1 19)वतां भजति शिरो
नोन्नमयति मानधनो जटायू रावणेन हत इत्यर्थः . मानी चावमानितस्स-
ञ्जिरो(1 20) [नोन्नमय]ति ॥

68.

नीत्वा पावकतां जटायुवपुषा सर्वाशिनं पावकं
देवोयं पितृमित्रघातिनम(1 21)[रिं बुध्वाचि²]राद्रावणम् .
सुग्रीवस्य चकार दुन्दुभिवपुःकङ्कालवैकर्तनि-
क्रीडापर्वतमारुतास्र(1 22) ~ ~ ~ ~ ~ पूतं शिरः ॥

सर्वाशित्वादपवित्रमग्नि जटायुदेहहोमात्पवित्राकृत्य पितृमित्रं(1 23**76)
जटायुं हतवन्तं रावणमरिं बुध्वा रामस्सुग्रीवस्य शिरः पूतमकरो[त्.....
.....कङ्का](1 1)लः कलेवरमेव वैकर्तनिक्रीडापर्वतो यमलीलाद्रिस्तस्य
मारुता[स्र.....](1 2)हिकं कृत्वा सुग्रीव स्वपक्षीकृतवानि-
त्यर्थः ॥

69.

कक्ताकुन्निगतस्य [हृहयर्धनुर्ज्यावन्धपीडाजडा-
न्स](1 3)व्रीहो दशकंधरस्य निविडं नापीडयद्यो भुजान् .
तस्मिन्वालानि सप्तलोकविजयस्तम्भायमानान्पु(1 4)र-
स्तालान्सप्त विदार्य दारुणजवो रामेपुरेप च्युतः ॥

हृहयस्य कार्तवीर्यस्य धनुर्ज्यावन्धपीडा त(1 5)या जडान्नावणस्य दा-
हुमूलगतस्य भुजान्यो दृढं नापीडयत्तस्मिन्वालिवानरेयं चारुणो दुस्तहज-
(1 6)वस्सन्सप्तभुवनजयस्तम्भसमान्सप्त तालान्भित्वा पतितः . हृहयावष्ट-
ब्धस्य रावणस्य संवन्धनेन(1 7) किं फलमिति सत्रीडत्वम् ॥

70.

शैलेमुष्मिन्दशमुखभुजस्तम्भसंस्तम्भनाहं
दृष्टे पुत्रे भुवि निप(1 8)तिते नाक्रमेगोद्वते च .

1 Add प्रति 2 Ms has ए ए. वि. on margin. 3 Ms. 'द्वारुण'. 4 Ms. 'रे'.
5 Ms भुजा.

वाष्पैश्शोकप्रमदरसयौगपद्यप्रवृत्तै-
स्साहस्राक्षैरिव वनजलैः(१०)विंच्यथे रामभद्रः ॥

अस्मिन्पर्वते मेघाम्भोभिः रामो व्यथितः . अत्रोत्प्रेक्ष्यते साहस्राक्षै-
रिन्द्रसंघ(१०)न्धिभिर्वाष्पैरिव . कीदृशैश्शोकानर्दयोस्साहस्रस्थानेन प्रवृत्तैः .
हर्षशोकयौगपद्यहेतुमाह पुत्रे वा(११)लिनि हते स्वर्गे च प्राप्ते दृष्टे सति .
पुत्रस्य वधान्छोकः स्वर्गप्राप्त्या हर्षः रावणभुजस्तंभनयोग्ये . साह(१२)-
स्राक्षैरिति साभिप्रायम् . सीताविरहाद्रामोत्रादौ रुदोदेत्यर्थः ॥ ७१.

श्रुत्वा भ्रातुरमर्त्यलोकगमनं(१३) तत्कालसंपातिना
वाष्पौघेण निदर्शितार्णवपथस्संपातिना मारुतिः .
लङ्कामेत्य तथा व्यचे(१४)ष्टत यथा स्वस्मै च पित्रे पितु-
मित्राय स्पृहयालुतां च मरुते निन्ये पडाशां(१५)तीन् ॥

भ्रातु (१३) जटायोस्स्वर्गगमनं श्रुत्वा तत्कालं पतता वाष्पप्रवाहेणैव
हेतुना कर्तृभूतेन सन्पातिना पक्षिणा(१४) निदर्शितसमुद्रमार्गस्सन्मारुति-
हनुमान्लङ्कां प्राप्य व्यचेष्टत तथा शक्तिमदशैष्यथा स्वस्मै(१५) पित्रे पव-
नाय पितुर्मित्रायाम्रये च पट्लोकपालान्स्पृहयालुतां श्रद्धालुत्वमनयत् . यत्पुत्रो
लङ्का(१६)दाहकस्त वायुर्धन्यो यन्मित्रपुत्रोयं हनुमान्स्त चाग्निर्धन्य इति
लोकपालाः स्तुतिं चतुरित्यर्थः ॥(१७)

७२.

दत्त्वा देव्यं रामभद्राङ्गुलीयं
तद्वत्तं च प्रत्यभिज्ञानरत्नम् .
लङ्कादाहं स्वर्गयूयैर्मुनाणं
पा(१८)र्णा पत्युस्सत्यसन्गो निधत्ते ॥

अभिज्ञानं रामाङ्गुलीयं सीतायै दत्त्वा स्वस्मिन्निर्लङ्कादाहं(१८)क

(1.21) यन्तमिव सीतासंवन्धिनं प्रत्यभिज्ञानमणिं सत्यसन्धो हनूमान् रामस्य
हस्ते न्यस्यति ॥

73.

—(1.22) गमसंस्कारकुमारब्रह्मचारिणः .

अमी कपिशिताकाशाः पिवंत्याशाः प्लवद्रमाः ॥

.....(1.23*) जा ब्रह्मचारिणः निस्संख्या इत्यर्थः कपिशितामा-
काशं यैस्ते वान(1.1)[राः]..... ॥

74.

—[रत्ना]करत्वं निविडयति तदाघातसाततपहेला-
खेलन्मातङ्गनक्रावत(1.2)[गिरिशकलारब्धमाणिक्यवर्षः].
[अ]म्भोधेर्देवसेतुर्जलधरकरणिं गृह्णतो यस्य पार्श्वे
विद्युज्ज्वालायमा(1.3)नैर्ज्वलितमिदमितश्चामुतश्च प्लवङ्गैः ॥

तदाघातेषु सातत्येन नित्यं हेलया निखिलाभिः(?)मातङ्गन(1.4)कैरावृता
ये गिरिशकलास्तैरारब्धं माणिक्यवर्षं यस्य स देवसेतुर्जलनिधे रत्नाकर-
त्वं करोति . से(1.5)तुशैलरवैरेव रत्नाकरस्समुद्रो जात इत्यर्थः यस्य मेघसा-
म्यं दधतो निकटे इतश्चामुतश्च विद्युत्स(1.6)मैर्वानरैरिदं ज्वलितम् ॥ 75.

एतान्यथ निशाचरेन्द्रनगरीचामीकराट्टालक-
श्रुत्युत्कर्षदुरीच्यदुस्स(1.7)हसद्देवैश्चानरान्वानरान् .
एषामेव शिरोभिरेभिरभितो रुद्धान्तरः प्रत्युत
प्राकारः कपिशिर्षपं(1.8)किरचनारिक्तोयमाभासते ॥

लङ्काप्राकारहेमाट्टालकदीप्तिभिरुत्कर्षेणाधिकं दुरीच्यो दुस्स(1.9)हस्ते-
जोम्रियेपां तान्सहसा वैश्चानरानिति वारोपः . एषां वानराणामेव शिरोभिर्नि-
रुद्धमध्यो(1.10)यं प्राकारः कपिशिर्षपंफिसंज्ञया रचनयातिरिक्त आभासते .

धामुरे प्रतिभासते हेमवप्रे कपि(११)शीर्षपङ्क्तिरपि वाहुल्यान् विभाव्यते इत्यर्थः ॥ ७६

व्यतिकरितहरितिशङ्करत्नःरूपिजलयोधरुव(१२)न्वताण्डवेयम् .
असुलभसुरमुन्दरीविमाना रघुपतिरावणसपरायगोष्ठी ॥

हरिता का(१३)लाना रक्षसा पिशाङ्गाना कपीना च कयन्धताण्डव
व्यतिकरित मिलित यस्या सा तथा दु(१४)र्लभाप्सरोविमाना बहूना वी-
राणा मारणादिति भावः रामरावणगोष्ठिय भवति ॥ ७७

राममेव(१५) किल शेषशायिनं शेषमेव च विचिन्त्य लक्ष्मणम् .
गाढता ध्रुवमिदं न शिश्रिये मेघनादभुज(१६)गास्त्रवधनम् ॥

राम विष्णु शेषे शयान लक्ष्मण शेषमेव चिन्तयित्वा मेघनादकृत
सर्पास्त्रवध(१७)न गाढता नाश्रयत् . अर्हन्नेषारारध्यस्याहिपतेश्च कथं वयं
वन्धनं कुर्म इति चिन्तयित्वेव सर्पास्त्र(१८)नन्धनं सग्नो विगतम् इत्यर्थः ॥ ७८

ज्येष्ठानुवर्तनरसे रुधमेतदीये
भाव्य मयेति तमिश्रितिलमुज्जि(१९)हीर्षुः .
शक्तिं न्यधादशमुखो हृदि लक्ष्मणस्य
वेगादथ पवनभूः प्रतिहन्ति ता च ॥

एतदीये ल(२०)क्ष्मणस्तन्निधिनि ज्येष्ठानुवर्तनरसे रामभक्तिरभे सति
भया कथं भाव्यं जीवनीयमित्यतस्तं रामभक्ति(२१)[रसमु]द्वतुक्ताम् इव
रावणो लक्ष्मणहृदये शक्तिं न्यधात्ततो हनूमास्ता शक्तिं प्रति शत्रोद्धरणा-
(२२) ॥ ७९

[अर्धोद्धृ]तेगगिरिपीडितद्रोणलस्य
द्रोणाचले वरगतेपि विलपितान्धि .

लंकापतेः कपिर(1.23)[यं हृदयं वभ]ञ्ज
पुत्रं पुनर्दशरथस्य सुतस्तृतीयः ॥

अर्धमुद्धृतेनेशगिरिणा कैलासेन पी(1.24**77')डितमुजवलस्य राव-
णस्य हृदयं हनुमान्द्रोणाद्रौ हस्तगेपि.....(1.1)पुत्रमिन्द्रजितं लक्ष्मणो
भक्त्यावंधीत् रावणः कैलासं किंचिदु.....(1.2)हस्ते धारयित्वा समुद्रं
गिर्यं इत्यनयोर्महदन्तरमित्यर्थः ॥

80.

अ—~—~—~—~—~—~[धूं](1.3)मे
घ्राते चितादहनजन्मनि कुम्भकर्णः .
सुग्रीवनिष्फलविकर्तितर्कणनास-
—~—~—~[श्रयति विश्र](1.4)वसोभिधानम् ॥

इन्द्रजितं हतं श्रुत्वास्येन्द्रजिताश्रिताधूमे घ्राते सुग्रीवेण निष्फलं कृत-
कर्ण[नासो](1.5)पि एष कुम्भकर्णो विश्रवसः पितुर्नामाद्य धत्ते . अयमर्थः
आदावेव यदि कुम्भकर्णस्य क[र्णो नासो](1.6)च सुग्रीवोच्छेत्स्यत्तदा छेदः
सफलोभविष्यत् कर्णयोरभावे सतीन्द्रजिन्मरणस्याश्रवणात्त[साया](1.7)आ-
भावे धूमस्य घ्राणाभावात् . स्वपितृनामधारणं कर्णरहितत्वादिति भावः ॥ 81.

रामशरकुम्भ](1.8)सम्भवसंरम्भात्कुम्भकर्णविन्ध्यगिरिः .
शशितरणि सरणिरोधी न्यपतदसावपुनरुत्पतनः ॥

राम(1.9)शर एवागस्त्यंस्तस्य संरम्भेण कुम्भकर्ण एव विन्ध्याद्रिश्र-
न्द्रार्कमार्गरोधी सन्नपुनरुत्थानः पतितः ॥

82.

श(1.10)तकोटिकोटिशतमिव
हंतमिव जितस्य वज्रिणः .

1 Ms. has १. २. ५ on margin. 2 Ms. "अव". 3 Is it श्रुत्वेन्द्रजितनमस्य तदा
च पू? 4 Ms. "लक्ष". "विकर्तित" added to suit metre and sense. 5 Ms. "वयो".
6 Ms. "धान्". 7 Ms. "गमि". 8. Ms. "गस्त". 9 Ms. "मिष". 10 Ms. "म" lc. under 1. 11.

दर्शयति करगतं समरे
निशिवाग्रपाणिजः(१.११)मिषादशाननः ॥

जितस्येन्द्रस्य. हृतमिव वज्रधाराशतं रावणो' नरस्रव्याजाद्धस्तगतं दर्श-
यति ॥(१.१२), 83.

हिमकिरणकिरीटकुट्टिन-
स्वचदनचेदनया स्मृतिस्पृशा .
भटिति विघटितान्पितामहः(१.१३)-
स्समघटयत्प्रपितामहोस्य यान् ॥

हरेण लूनं यस्त्वमुखं तस्य व्यथया स्मर्यमाणयेव हेतुः(१.१४)भूतया
अस्य प्रपितामहो मृष्टा यान्निघटितान्सतस्तूर्णं समघटयन्व्योजयत् ॥ 84.

तत्तादृशघुः(१.१५)वीरकैतवशिरस्स्वच्छन्दसन्दर्शन-
क्रीडापञ्चमपातकप्रणयितामश्रायमायातवान् .
[तैः कृतैः] पुरः(१.१६)तो विदेदुद्दिनुस्संदर्शितैर्मूर्धभिः
प्रायश्चित्तमिदं चकार दशषा तात्कालिकं रावणः ॥

तैः(१.१७)दर्शभिश्शिरोभिः कृतैस्सीताया दर्शितै रावणो दशप्रकारं
प्रायश्चित्तं सद्यो करोत् . प्रायश्चित्ते हेतुः(१.१८)माह स रामो तादृक्पातौ रघुवी-
रस्य रामस्य कैतवेन मायया शिरसि स्वच्छन्दस्त्वान्छन्तं भेदस्तस्य(१.१९)
संदर्शनमेव मृष्टा सैन पंचमं पातकं तत्र प्रणयितां कर्तृत्वं प्राप्तवान् . अ-
न्यत्र पातकी प्रायश्चित्तं करोति ॥ (१.२०) 85.

कृषेपु मूर्धसु नवस्वपि रावणस्य
यावन्नुलाव दशमं चदनं न रामः .

श्रीस्तान्न तायदमुचदालि (१२१) ते तु तस्मि-
स्तुल्यं व्यभज्यत मुखेषु दिशा पतीनाम् ॥

नवसख्येषु रावणस्य शि (१२२) सत्सु यावन्न रामो दशम शिर-
शि च न वास्तावन्ती शिरासि नात्यजत तस्मिन्द (१२३)

विभागेन गता अयमर्थ प्राग्वत्पुनस्तथानशकित्वात्रवसत्य (११)
श्वस्ता ॥

86.

पत्युर्देवरपुत्रयोश्च वदनैः कल्पान्तभानुमभे-
र्त्तकातोरणमा (१२) [लिप्ता विरचिता दृष्ट्वापि ता वानरैः ?]
स्वःस्त्रैरपि कीर्त्तिताश्रुनयनैः कारायुद्धान्निर्गतैः
प्राणैर्वज्रमयै (१३) रिय तदपि नो मन्दोदरी मुच्यते ॥

रावणस्य तथा देवरपुत्रयोश्च मुखैर्वानररचिता लङ्काया तो (४) रण-
माला मन्दोदरी यद्यप्यपश्यत्तथापि सा वन्धनिर्गतैरशोकाश्रुपूर्णदृष्टिभिस्त्वर्ग-
वन्दीवृ (१५) नैर्वीक्षिणापि वज्रकठिनै प्राणैर्न वियुज्यते अयमर्थ वन्दुसहि
तस्य भर्तुर्मरण पश्यन्त्या अपि (१६) मन्दोदर्या प्राणान्निर्यान्ति ॥ ८७.

इयमपि रघुराजपुत्रपत्नी
कनकमयत्वमिवागता पुरैव
सम (१७) धिकसमवेतकान्तिरूपा
प्रमुपितमन्युमला निरेति बद्धेः ॥

इयमपि सीताग्रिमध्यानिरे (१८) ति अत एव पुरैव परित्यागात्पूर्वमेव
सुवर्णमयत्वमिव प्राप्ता सीता त्यक्त्वा हि रामो हेममय्या (१९) सीतयैव प
त्न्या सह यज्ञानकरोत् अधिक जातकान्ति तथा प्रमुपितो निवारित
मन्युमलोपयशो य (११०) या ॥

88

लङ्कादाहप्रसङ्गप्रथमपरिचितेनामुना स्वामिभक्ति-
स्वस्तिन्धुस्नातकेन द्रुतमनिलभुवा(॥ ११) चन्दिताभ्यां पुरैव .
पद्भ्यां लङ्केन्द्रचूडामणिगुणितनखश्रेणिमार्प्यं^(१) त्रपाभ्यां
मातुर्निर्माय पापक्ष(॥ १२) यमथ विदधे पुष्पकस्यात्र देवी ॥

युद्धात्पूर्वमेव लङ्कादाहप्रसंगपूर्वपरिचितेन रामभक्तिगङ्गायां स्नातकेन
ह(॥ १३) तुमतैव प्रथमं चन्दिताभ्यां ततो विभीषणस्य मुकुटरत्नैः प्राप्तां नख-
संपर्केण त्रपा ययोस्ताभ्यां . नखानां(॥ १४) रत्नाधिकैशुतित्वादिति भावः वि-
भीषणेन प्रणताभ्यामित्यर्थः . पादाभ्यां सीता पापक्षयं भूमे.(॥ १५) कृत्वा
पुष्पकस्य पापक्षयमकरोत् . अयमर्थः रावणस्पर्शदोषाच्चयोर्यत्पापमासीत्-
त्सीतापा(॥ १६) इत्यर्थेन शान्तम् ॥

89.

आरूढे प्रसभापहारनिविडव्रीडाजडं राक्षसे
मन्दं मन्दमुवाह वा(॥ १७) इनमिदं दिव्यं धनस्वामिनः .
देवेनेदमधिष्ठितं तु गुरुतायोगेपि तज्ज्ञाघवं
धत्ते येन विभे(॥ १८) ति सौप्यंचतुरमन्यः खगानां पतिः ॥

रावणेन हठापहरणलज्जयेव जडं पुष्पकं रावणे(॥ १७) आरूढे सति
मन्दं मन्दमवहत्तत्पुष्पकं रामेणाधिष्ठितं सद्रौखे सत्यपि तज्ज्ञाघवं धारय-
(॥ २०) ति येन लाघवेन हेतुना गर्ह[डो] मन्दमात्मानं मन्यमानो भयं प्राप्नोति .
अयमर्थः मन्दगामि(॥ २१) [नं मा] त्यक्त्वा नारायणः पुष्पकमेवारोहयतीति
गरुडभयं . गौरवेपि लाघवमिति विरो(॥ २२) [धः] ॥

90.

[सु]ग्रीवश्च विभीषणश्च कृतिना रामेण निष्कण्टकी-
कृत्याप्यर्पितया तथा न भजतो रा(॥ २३) [ज्यश्रिया] निर्दृष्टिम् .
लङ्काश्लेषणशीतलीकृतमनस्स्वामिभियादत्तया
दृष्ट्या भाग्यवता(॥ २४-७४) पर्वति हनुमानात्मानमाद्यं यथा ॥

1 Ms. 'नय'. 2 Sic Comm suggests 'देवियन्' which would be 1 ad
metre. 3 Ms. lc. under l. 12. 4 Ms. 'मे'. 5 Ms. 'नय'.
6 Ms. 'नय'. 7 Sic. Is it 'जेय'? 8 Ms. has 'U. on mar, in.

सुग्रीविविभीषणौ रामे.....[य](1.1)था लङ्कादाहसुखितसीता-
दत्तया दृष्टया हनुमान्महाभाग्यवन्तमा.....(1.2)सीतादृष्टि-
रित्यर्थः ॥

91.

मृडतनुरनुप्राणद्विधा भुजङ्गमजङ्गमा-
भरणभरणी शम्भोः(?) प्रिय](1.3)ङ्करणी दृशः .
अजनयदमुं कौमारेण क्रमेण ततोऽकरो-
त्सुरहितकृत[1 विष्णोस्साहायकं कपिकेसरी?](1.4) .

अनुप्राणजीवजगद्विधं यया सा मृडस्य तनुरीश्वरमूर्तिर्वायुरूपा हर-
स्य भुजङ्गमा एव जङ्ग(1.5)मान्याभरणानि तेषां भरणी पोषिका हरस्य
तलाटदृष्ट्यग्रेः प्रियंकरणी ज्वालाकरो हनुमन्तम(1.6)जनयत् अयं हनु-
मान्कौमारेण क्रमेण रामस्य विष्णोस्साहायकमकरोत् केसरी राजा ह---
...(1.7)न्कुमारः स्कन्दश्च दैत्यदलनाद्विष्णोरुपकारं कृतवान् . अयममुमि-
त्यनयोर्मध्यादेकस्य पाठे.....(1.8)रस्यार्थलभ्यत्वम् ॥

92.

वैदेहीकिंवदन्त्या रघुपतिहृदयं लक्ष्मणस्याथ वक्ष-
स्संजीवेन्या विशल्यं(1.9) विरचयितुमयं द्विः पयोराशिपारे .
यातायातं विधाताप्यधिवसति यतो विस्मयस्यानिभूमिं(1.10)
भूमौ(?)रंहो निरंहो बहति हनुमतस्संमतं तद्विमानम् ॥

सीतावृत्तान्तेन राम.....(1.11)जीवनौपध्या लक्ष्मणस्य च वक्षो
विगतशल्यं कर्तुं द्वौ वारौ समुद्रस्य पारे गता[गतं].....[ह](1.12)नुमान्ये-
नाश्चर्यस्यातिशयं प्राप्तः तद्धनुमतो मनोहरं निरंहो निष्पापं रंहो.....
(1.13) धारयति ॥

93.

लङ्कायामपि चन्द्रशेखरधनुर्मौर्वीकिणश्यामिकां
क्रान्तां दाशरथे[भुजादिव मनो](1.14)राज्योपधानीकृतात् .

न्यस्तां पत्रलतां दधत्रिजटया काकुत्स्थकान्तामुखं ,
पुप्यत्पुष्पक—[भ्रकुह](1.15)रे श्वेतांशुतां शंसति ॥

काकुत्स्थस्य कान्तायास्तीताया मुखं कर्तुं श्वेतांशोश्चन्द्रस्य भावं शंस-
[ति](1.16) पुष्पकमेवाभ्रकुहरं तस्मिन्पुप्यद्विकसितम् तथा लङ्कायामपि त्रि-
जटयां राक्षसां.....(1.17)तितां पत्ररचनां दधत् अत्र संभाव्यते सीता-
या मनोराज्येपूषधानीकृताद्गामभुजादी(1.18)श्वरधनुर्गुणश्यामिकां संक्रा-
न्ताम्. नैयं पत्रलता किं तर्हि मौर्वीकिणा श्वेत्यर्थः ॥ 94.

एतस्मिन्दृष्ट्वाभ्रे रघुतिलकयशोहंसवीतंसकल्पे
द्वैगुण्यं द्रवसहस्रं व्रजति सुरपतेर्निर्भरत्वान्मु(1.20)देति ,
पौलस्त्यस्य प्रपित्सोस्समरपरगतो देवभूयं शरैर्गै-
र्द्वैधावल्लभाक्षिमार्गं नयति दिवम(1.21)यं मातलिर्वर्म दिव्यम् ॥

रामयश एव हंसस्तस्य वीतंसकल्पे भूपणसदृशे(1.22) तस्मिन्चावणे
दरयमानेन मुदा द्वैगुण्येन्द्रस्य दृष्टिसहस्रं द्वैगुण्यविकासं.....(1.23*)
.....तस्य रावणस्य बाणवर्षेद्वैधा द्विसहस्रसंख्यः क्षितोक्षिमार्गो(1.1)
..... ॥ 95.

तेजोवधं रचयितुं रजनीचराणां
रामाय यत्करसहस्रमिव स्वमर्कः .(1.2)
रुह—~ ~ ~ ~ ~ जतश्च
विभ्रद्रयो हरिसहस्रमनेन निन्ये ॥

रक्षसां तेजोदानि कर्तुं सूर्यस्व(1.3)रश्मिसहस्रं रामाय यद्विद्वृष्ट्वांस्त-
द्वाजिसहस्रं धारयन्नथो मातलिना नीतः ॥ 96.

1 Ms. 'रुष'. 2 Ms. 'व्य'. 3 Init. लिखित. 4 Ms. 'तेदे'. 5 Ms. 'कण्ठ'.
'भूषण' crossed out. 6 Ms. 'तेदे' crossed after 'ते'. 7 Ms. 'ringed'
with a line. 8 Ms. 'रुष'. 9 Ms. 'रुह'—'वाक्पृष्ट' struck out after 'रुह'.

अ(१.४)यं नंदिग्रामस्सुकृतफलभूमिर्नयनयो-
जटाभारं यस्मिन्सममवनिभारेण भरतम् .
क्षिपंतं दृष्ट्वा(१.५)ग्रजचरणयोरानतमुखौ
समं जातावेतौ रजनिचरशास्त्रामृगपती ॥

यत्र भूभारेण सह जटा(१.६)[भारं रामपा]दयोरुपरि क्षिपन्तं भरतं .
राज्यं प्रत्यर्पयन्तमित्यर्थः . दृष्ट्वा सुग्रीवविभीषणौ ए(१.७)तावधोमुखौ
संपन्नौ . ताभ्यामग्रजयो रावणबालिनो राज्यहरणाल्लज्जेति भावः . नेत्रयोः
पुण्यफ(१.८)लस्सोयं नंदिग्रामः ॥ ९७.

अयोध्येयं ध्येयं कथमपि विरिञ्चप्रभृतिभि-
र्जनास्सर्वे यस्यां त(१.९)[मपि नयना]तिध्यमनयन् .
न यं दृष्ट्वा पारं न भवजलंधेयीति पशवो
यतस्तं सेवित्वा कपिभि(१.१०)[रपि तीर्णो] जलनिधिः ॥

यं दृष्ट्वा पशवोपि संसाराब्धिपारं लभन्ते तं विष्णुमपि ध्यातव्यं सर्वे
ज(१.११).....तिध्यमनयन्नपश्यन्नित्यर्थः सेयं अयोध्या भवति पशुप्रा-
णानां हरिदर्श(१.१२)..... वानरैरपि समुद्रस्तीर्णः ॥ ९८.

निशेषानुदधीन्नदीश्च निखिलास्तीर्था(१.१३)[नि सर्वाणि च?]
भ्रान्त्वा वारिभिराहृतैर्जनकजाचारित्रमित्रैरमी .
विद्युत्सन्त इवाम्बुदाः कपिचमूभिश्चा(१.१४)[स्त्रिया]माचरा-
श्चक्रुः कारणमानुपस्य जलधिक्रीडानिवासस्मृतिम् ॥

विद्युत्सहिता मेघा इ(१.१५)व वानरसहिता राक्षसा हेतुमानुपस्य राम-
रूपस्य विष्णोस्समुद्रलीलागृहस्मरणं चक्रुः स(१.१६)मुद्रादीन्गत्वानीतैर्जलैः
अयमर्थः राज्याभिषेकार्थं तावन्तः कलशाः क्षिप्त्वा यावद्विस्तस्य स(१.१७)-
मुद्रस्मरणं जातम् ॥ ९९.

आ देवादिवसेश्वरादशरथं यावत्सदेश्ये कुले
सर्वस्मिन्ननरण्यमन्युशः(११८)मने प्रस्ताविते नाट्ये
स्वयं स्वयं महर्षिरेव भरतः पात्ररुमे मेनका-
मुख्यानाममरावतीमृगः(११९)दृशा शिक्षागुरुर्लक्ष्यते ॥

सूर्यात्प्रभृति दशरथं यावत्समानदेशे कुले आकाशस्थिते इत्यर्थः (१२०)
अनरण्यहन्तुर्वशासनस्य बवादनरण्यमन्युशमननाम्नि नाटके आरब्धे सति
मेनकादीनामप्यस्य(१२१)[सा स्व]स्मिन्स्वस्मिन्पात्रक्रमे भूमिकारम्भे शिक्षा-
गुरुरेव लक्ष्यते ॥ 100.

सेयं देव तिलोत्तमा स्वः(१२२) ~ ~ ~ ~ ~ चपायात्थचा(?)
वेतावायतनारविन्दमुकुलौ लावण्यरूपश्रियोः .
अस्थानाभिः(१२३**७७)निवेशतां न दधतुः सुन्दोपसुन्दौ ~ ~
स्पृष्टौ तद्यशसोरनाम ~ ~ ~ ~ ~ ॥

.. (११) नद्योस्सन्नन्धिनोर्यशसो राम एतार्थः प्रकटावमृतघटा-
.. . . . (१२) त्त. स्तनयोस्सौन्दर्यात्सुन्दोपसुन्दयोस्तिलोत्तमायामनु-
रागो नास्या[ने] (१३) धिका तिलोत्तमा ॥ 101.

अस्याः पश्य विदेहराजतनयानेपथ्यलीलायित-
स्व ~ ~ ~ ~ ~ (१४) ह्यदं रघुसुरामिनः .
एतस्यां निभृते दृशौ विनिहिते स्मृतवोऽभिभूतानीतया
देव्या सैर्ष्यतया यथैषं न [पुनः](१५) स्पृष्टो निशान्त्या भुवम् ॥

तिलोत्तमायारसीत्स्वरूपाभिनयो रामस्वचित्तं तथा रञ्जयति यथेष्ट्या-
वशा(१६)दिव भूमिं प्रविशन्त्या रामेण न्यस्ता दृष्टिं स्मृत्वा त्यक्तानीत-
यापि सीतया राम पुनर्न स्पृष्ट ॥ 102.

1 Ms 'तरे'	2 Ms 'म ३' le under 1 .0	3 Ms 'नन्'
4 Is 11 'या मृगणे' ?	5 Ms has १ ११ ११ on margin	6 Ms '१२'.
7 Ms 'नेव'.	8 Is 11 '१ ११ ने ११ ११ पर ११ ११ ११ ?	9 Ms 'देव'.

आव(१७)जितो जनकराजसुताभिनीत्या
 नून तथायमनयाप्सरसात्र देवः
 बाञ्छन्त्यरोचकितया(१) वरमेतमेव
 ज(१८)न्मान्तरेष्वपि यथा स्ववश विधाता ॥

सीतारूपाभिनयेन तिलोत्तमया रामस्तथा वशीकृतो यथा(१९)रोच-
 कितयान्यस्मिन्नभिलाषाभावात्सा जन्मान्तरष्वपि तमेव भर्तार बाञ्छन्ती
 तमेव स्ववश नय (११०)पि स्ववशं करिष्यति इत्यर्थः ॥ १०३

स्वरचितंमिति प्राज्य चिचस्थित पृथिवीभटे
 भणति पृथिवीरा[जो जातो](१११) मुहुर्मृदुरुन्मनाः .
 नयनविषय याता चित्राकृतिस्तु तिलोचमा
 तपपि विदधे चित्रन्यस्त—(११२)विलोकिताम् ॥

पूर्वजन्मचरित्र पृथिवीभटे वर्णयति सति राजोत्कण्ठितो जात चित्रे
 स्थित[१ दृष्टा](११३)तिलोत्तमा राजानमपि चित्रस्थितमिव चक्रे अतस्तभा-
 व्यते एकत्वमिव राजान नेतु(११४)मिच्छु अत्यनुरागाद्धि द्वयोरेकत्व भ-
 वति ॥ १०४.

चक्रे राज्याश्रमपदमुनेस्सनिधानेस्य सत्त्वं
 वरत्यागस्त्वय(११५)मिति दिशः किंवदन्त्या भ्रमन्त्या .
 यस्मिञ्जन्मप्रभृति भगवान्सन्निधत्ते [स्मरारि]
 स्स्थातु बाञ्छामकृत हृद(११६)ये तत्र तस्य स्मरोपि ॥

राज्यमेवाश्रमपद तत्र मुने राजर्षे पृथ्वीराजस्य सनिधाने सत्त्वं प्रा-
 णि(११७)भिर्वरत्याग कृत इति वार्त्तया भ्रमन्त्या हनुभूतया यत्र चेतसि
 स्मरारिस्सनिहित स्मरोपि तत्र चेत(११८)सि स्थातु सनिधानमकरोत्

1 Ms नत 2 Ms मत् 3 Ms यद्यच क (f) 4 Ms cross mark
 above नय 5 Ms स्वय स cross ms E above स 6 Ms Head स्वचरित
 7 Ms भटो 8 Ms चित्ता 9 Ms Is it निजपुरिवैवलम् 10 Ms नो
 11 Ms (स्मरारि) 12 Ms सत्त्वं

पूर्वोक्तस्य श्लोकस्य हेतुमतोर्यं श्लोको हेतुत्वेन व्याख्येय इति भद्रम् ॥
(1.19),

105.

श्रीश्रीकण्ठचरित्रकाव्यविवृतौ विश्वस्य निश्चस्य च
च्छायाभाजि किरातकाव्यविवृतौ विश्रम्य रम्य(1.20)भ्रियि .
पृथ्वीराजजयाख्यकाव्यविवृतौ संवैरामिच्छाम्यहं
शास्त्रज्ञोदजखेद[मेदु]रमचिज्योत्स्ना(1.21)भिधो लावणिः ॥.

श्रीलालराजमुत्पलितभट्टनोन-
राजात्मजो विधरणेन स जो[नराजः] .
[स](1.22)गं दशान्त्यमकरोत्सुप्रमत्र पृथ्वी-
राजाख्यराजविजयाभिधकाव्यराजे ॥¹

[द्वादशः सर्गः]

— — — — —
 [निपुणं ध्यानफलं] चिलोचने .
 नृपतेः [सम]योपयोगिनं
 द्विगुणीभावमिवाधि[जग्मतुः] ॥ (1.1)

..... निपुणं कृत्वा ध्यानमेव फलं ययोस्ते नेत्रे तत्कालोप-
 योग्यं द्वै..... (1.2) ..... कामित्वादिति भावः ॥ 1.

अमृतमपया तथा दृशो-
 विषयं भू(1.3)मिपतेः प्रयातया .
 यदियाय रुचिर्न मन्दता-
 मनुकूलो विविदे विधिस्ततः ॥

हर्षकारित्वाद(1.4)मृतपुष्करिण्या तिलोत्तमया राज्ञो नेत्रविषयमाग-
 तया रुचिर्मन्दतां यन्न गता दर्शनवृत्तिर्नाभू(1.5)दित्यर्थः ॥ 2.

नयने श्रवणे मनश्च य-
 त्सममेव व्यक्तसन्महीभुजः .
 विपुर्लङ्घितलक्ष्यपञ्चक-
 रमुकृतौ(1.6) पञ्चशरस्ततोभवत् ॥

राज्ञो दृशौ कर्णौ मनश्च युगपदेव यद्विचकासं ततो हेतोः पञ्च लक्ष्या-
 णि(1.7) गोचरीकुर्वन्पञ्चशरस्मुष्टु कृतकृत्योभवत् . पञ्चानां शराणां युग-
 पत्लक्ष्यपञ्चकप्राप्तेः ॥ 3.

प्रविवेश(१५) [विनिर्य]यौ च य-
न्नयनाग्नेर्यदनः पिनाकिनः .
नृपतिं भवत्प्रतापम-
प्युपसर्पन्नत एव नात्रसत् ॥

ह(१७)रस्य नेत्राग्निं कामः प्राविशन्नेत्राग्नेर्यदं निर्गतस्ततो महाप्रता-
पमपि राजानं प्रेषि(११०)शत्राव्रसत् . अग्निं सेवमानस्य तापत्रासाभा-
वात् ॥

मिलितभ्रमरालिकालिकं
बहुभेदैः कुसुमैः(१११) कृतं धनुः .
स्वकरादिव जिष्णुनापितं
क्षितिजिष्णोर्विजिगीपया बहन् ॥

मिलितेत्यारभ्योपकं(१.१२)क्षुमित्यन्तं कामवर्णनपरं कुलकम् ॥

भ्रमरालिरेव कालिका मेघपंक्तिरपि मिलिता यत्र त(११३)था वर्णवै-
चित्र्याद्बहुभेदैः पुष्पैः कृतं धनुर्दधत् अतस्संभाव्यते क्षितिजिष्णो राज्ञो
विजिगीपया(११४) हेतुभूतया इन्द्रेण स्वहस्तादिव दत्तम् तद्धि मेघपंक्तिसहितं
बहुफलं च भवति . क्षितिजिष्णोरि(१.१५)ति साभिप्रायम् ॥ 5.

अलिपंक्तिमयं मुहुर्मह-
र्मकरन्दाङ्कितमास्पृशन्गुणम् .
विरलाग्रिशि(११६)स्वाधिवासित-
प्रतिपक्षेक्षणधूमधूसरम् ॥

भ्रमरमालामयं रजोयुक्तं गुणं पुनः पुनस्स्पृशन् अल्पाभि(११७)रग्नि-
ज्वालाभिस्सहितो यः प्रतिपक्षस्य हरस्य नेत्रधूमस्तेन धूसरम् ॥ 6.

1 Ms. 'दमन' 2 Is it 'यव' ? 3 Ms. तत्रप्रतापमपि crossed after 'न'.
4 Ms 'आनवस'. 5 See verse 8, below. 6 Ms. 'सितप्र'. 7 Ms. 'वत्प्र'.

त्रिदिवोपवने फलन्ति(I 18) ये
 तरवः पञ्च यधामनीपितम् .
 स्वयमेव समर्पितं नय-
 नृजुतां तैः कुसुमेपुपञ्चकम् ॥

ये(I.19) नाके वृक्षाः प्रार्थितं ददति तैरिव पुष्पशरपञ्चकं दत्तं नृजुतां
 नयन् ॥

7.

उपकर्तुमुपेतमप्युमा(I 20)-
 मुपनीयाज्वलयद्य एव माम् .
 तमसौ वरिवस्यतीत्यभू-
 न्मदनो योद्धुमनाः क्षमाभुजम् ॥(I 21)

.....य्योपकर्तुं प्राप्तमपि मां योद्धुदेव तं हरमसौ राजा सेवत इतीव
 राजानं प्रहर्तुका(I.22)[म इव कामोभू]न् योद्धुमना इति पाठ आर्षः ॥ 8.

रजसा कपिशा दिशो बभूवु-
 र्धनुराकर्षति कौसुमे(I.23) [मनोजे] .
 [व]निता इव पत्युरप्सरो-
 विषयां वीक्ष्य हठप्रतारणार्थम् ॥

कामे पुष्पचार्यं कर्षति रं(I 24**80)जसा कपिशा दिशो बभूवुः निज-
 स्य पत्युः पृथ्वीराजस्य तिलोत्तमा.....(I.1)

9.

शरमोचरतामनीतयो-
 नियतं शिञ्चितमस्त्रविद्यया .
 पुरतो गुह[रामयो]—

— — — — — ॥(I 2)

ब्रह्मचारित्वात्कामेन शरविषयभावं न नीतयोः कुमाररामयोरप्रे का-
 .. (1 3)रोपि भूभृतं पर्वतमपि भिन्नवान् . तौ हि कौञ्च-
 द्वि विभिदतुः ॥ शिक्षितयस्त्रविद्यये(1 5)ति पाठस्समीचीनः ॥ 10.

कमलासहजद्रुमाग्रजै-
 स्सुधया(1 4) हालहलेन चोक्षितैः .
 कुसुमास्त्रशरैर्वशं ययौ
 सममानन्दविमोहयोर्दृष्टैः ॥ 11.

चतुरश्रचतुरशरानर्धा-
 दसमास्त्रः परिवर्ज्य मारणम् .
 हृदि तस्य तत्तस्तिलोत्त(1 6)पा
 सचतुर्द्वार इव न्यविक्षत ॥

चतुर आशुकारी कामो मारणनामानं शरं वर्जयित्वा चतुरशरान्या-
 म्नि(1 7)हितवांस्ततश्चतुर्द्वारसहितं इव चेत्तसि तिलोत्तमा अविष्टा ॥ 12.

तेषां चतुर्णां शराणां कर्माण्याह ॥(1 8)

सममुद्यदवाधि निद्रया
 समतापि प्रललाप चापदे .
 इति तस्य चतुर्दशे मनो-
 भवने स्वाम्य[प्रवाप(1 9) साप्सराः?] ॥

राजा संमोहं प्राप्तवान् . निद्रया स बाधितः . राजालप्स्यत . राजा अ-
 स्थाने च प्रलापं कृतवान् (1 10). एवं चतस्रो दशा यस्य तस्मिन्नाज्ञो मनोगृहे
 स्वाम्यमैश्वर्यं तिलोत्तमा प्रापत् . गृहं च चतुर्मुखं भव(1 11)ति ॥ 13.

1 Ms. This part of Comm is given after verse 11. 2 Ks. 'जस्य'.
 3 Ms. 'योवृ'. 4 Ms. No Comm on verse 11. 5 Ms. 'न्या'.

अणिमानमतिप्रसादिता-

द्यूपतेर्जातुचिदाससाद सा .

मतिमम्युजनालवद्यत-

रशुचिमूर्द्धमां(1.12) प्रविवेश भूपतेः ॥

अतिसेवितादिन्द्रात्सा तिलोत्तमा कदाचिदणुत्वं प्रसादं प्रापत् यतो
हेतोर्मृणा(1.13)लसूत्रवच्छुचिं सूद्धमां मतिं राज्ञः प्रविष्टा . अणुरेव हि
सूद्धमं प्रविशति . इन्द्रश्च मृणालनालं.....(1.14)अवंधे(?) प्राविशदि-
त्यागमः ॥

14.

सहजस्य तरोरशरीकृतै-

हृदि रुद्धे कुमुमैर्मनोभुवा .

मुमुदे मुखदेव(1.15)ता रमां

नृपतेरश्वाससमीरसौरभैः ॥

लक्ष्म्यास्सहजस्य तरोः पारिजातस्य पुष्पैरशरीकृतैः कामेन रु(1.16)द्धे
सति हृदि राज्ञो निश्वाससौगन्ध्यैर्मुखदेवतां लक्ष्मीर्मुमुदे तुष्टा ॥

15.

अमरत्वमु— — — रं(1.17)

प्रविशन्त्येव हृदि द्रुयोपिता .

नृपतेर्निमेषतां दृशा-

वतिमात्रं विभरां वभूवतुः ॥

.....[प्रवि](1.18)शन्त्या सुरस्त्रिया देवत्वमिषोपायनीकृतम् य-
स्माद्राज्ञो दृशौ निर्निमेषभावमवहता[म् . देवा हि निर्नि](1.19)मेषाः ॥

16.

द्रुवधूपरिरम्भसाक्षिणः

प्रथमे स्मो वयमेव भूमजः .

इति नूनमहर्षि रोमभि-

र्मक(1 20)राङ्गाशुगपक्षवात्यया ॥

आद्यास्तिलोत्तमालिङ्गनसाक्षिणो वयमेव स्मो भवार्मः इत्यतो हेतो-
नू(1 21)नं रोमभिरहर्षि हृषितम् . अत्र हेत्वन्तरं संभाव्यते . कामशरपक्ष-
घातैः . साक्षिण इत्यारोपः वि(1 22)शेषणेन नपुंसकता स्यात् ॥ 17.

कतिचिन्नपतन्कणांस्ततो

नयनाभ्याममृतं न्यपायि यत् .

— — — — — (1 23*) — — — —

— — — — — [धर्मविन्द]वः ॥

राक्षा तिलोत्तमादर्शनामृतं यत्पीतं ततः कणा एव.....(1.1)
.....[ग]ण्डयोर्मध्ये धर्मकणाः पतिताः . नामी धर्मकणाः किन्तु
पीतस्य(1.2) तिलोत्तमामृतस्य कणा एवेत्यर्थः ॥ 18.

ददृशेङ्गमिवाधिरोपिता

पुलकाङ्गेन मुखेन तस्य सा .

हरिणं(1 3) शशिमत्सरादिव

भगुणैर्गीतगुणैर्निघृत्तया ॥

कामघशाद्भूतार्थदर्शिना तस्य रोमाञ्छितेन मु(1 4)रेनाङ्गमिवाधिरो-
पिता जननेन ददृशे संभावितं . अङ्गाधिरोपणे हेतुमाह . तिलोत्तमासंमन्धि-
भिर्गीतगुणैर्हं(1 5)तुभिर्हरि[णं गृही]तुकामेनेन चन्द्रमत्सरात् हरिणोनय-
नार्थमिवाङ्गं तिलोत्तमारोपितव्यर्थः ॥(1 6)

19.

परिरन्तितव[र्ण]संस्थितिं

नृपमेतावति मण्डले भुवः .

1 Ms. 'वह-ये. 2 Ms. 'वह. 3 Ms. 'नृ-पते. 4 Ms. 'पेर-दृने. 5 Ms.
'जनेन lc. under l. 4. 6 Ms. 'संमन्धि' lc. under l. 5. 7 Ms. 'रि'. 8 Ms. 'एन.

अपदेगमयद्विवर्णतां

प्रथमो विप्लवका(१७)रिणां स्मरः ॥

परिरक्षिता वर्णानां ब्राह्मणादीनां संस्थितिर्येन तं राजानमुपद्रवकारि-
णामाद्यः कामो वि(१८)भिन्नो वर्णो मुखरागो यस्य तद्भावमपदेनयत्. वर्ण-
रक्षितुर्वर्णनाशनमनुचितमित्यर्थः ॥

20.

पदमै(१९)न्द्रमुपेत्य दर्शित-

स्सकलेस्मिन्नवनीतले पुरा .

त्रिदिवप्रमदानुरागिणा

स्वरभेदश्चरमन्तु जल्पिते ॥(११०)

ऐन्द्रं पदं प्राप्य राज्ञा भूतले स्वरभेदः स्वर्गाभेदः प्रथमं भूतले दर्शितः
चरमं पश्चाज्जल्पिते(१११) कथासु स्वरभेदस्वरसादो राज्ञा तिलोत्तमानुर-
क्तेन दर्शितः ॥

21.

अयमेप्यति दिव्यमूर्त्तिता-

मनुर(११२)ऋत्विदिवाङ्मनां प्रति .

इति भूरमणस्य मानुषी

प्रचकम्पे तनुरौपचारिकी ॥

तिलोत्तमाया(११३)मनुरक्तोयं मानुषी मूर्त्तिं त्यक्त्वा दिव्यां मूर्त्तिं पुन-
र्मेहीप्यतीतीव राज्ञं औपचारिकी कार्यसिद्धय(११४)र्थमभिनीता मानुषी
तनुः कम्पते स्म ॥

22.

अत्रिलाम्बितमीयुरूपतां

शिशिराः प्राक्प्रमदाश्रुशीकराः .(११५)

~~~~~

शशिनस्स्थान इव त्विषा रवेः ॥

प्रथमं तद्दर्शनजाता हर्षवाष्पकणास्तूर्णः(1 16)[मुष्णत्वं] गृहीतुमैच्छन्
अतस्संभाव्यते चन्द्रस्य स्थाने कामेन धृतस्य रवेस्त्विपेव तापिताः कामेन
च(1.17)न्द्रो रोजसन्तापनार्थं सूर्यः कृतः तद्दीप्त्यैवोष्णा इत्यर्थः ॥ 23.

हृदये लिखितां पुरः स्थिता-
दपि चित्राद्द्रु(1.18)चिरां ददर्श यत् .
अविदत्परमार्थतस्त-
स्त मनोराज्यमनोतिशायिनीम् ॥

अग्रस्थाचित्रादप्यनि(1 19)रुचिरां हृदि लिखितां तां राजा यद्दृष्ट्वांस्ततो
हेतो राज्ञैर्नां मनोराज्येषु मनसा तिलोत्तमाभोगे(1 20)प्वतिशायिनीं पर-
मार्थतो जायामविवत् . उत्तरोत्तरमाधिक्यदर्शनात्कृपाधिक्यमनुचितमित्य-
र्थः(?). (1 21) [अ]विददिति चिन्त्यम् ॥ 24.

विकसन्मदने हरेः पदे
सुमनश्चिन्तितकल्पपादपे .
इति नित्यविकस्त्र(1 22)[रेवस]-
न्निदिवोद्यान इवास्य सा हृदि ॥

विकसन्मदनः कामो धृत्तविशेषश्च यत्र तथा हरेर्विष्णो(1 23**81*)-
रिन्द्रस्य च स्थाने' सुमनसां सज्जन[िनां] चिन्तिनेषु कल्पपादपे[षु]....
.....(1.1) नित्यविकसिते नन्दनवन इव तस्य धिते सावसत् ॥ 25.

स~~~~~
~~~~~(1 2)ग्रहीत् .
अनुरागरसच्युतोपि य-
न्मिलितः सात्त्विकभावसंपदा ॥

.....(13)नित्याभ्यां सफलं तत्प्रापत्. यत्सात्विकभावानां
कम्पस्वेदादीनां.....[संपत्](14)तिस्रोपि मिलितः ॥ 26.

उदभिद्यत घर्षविन्दुभिः
प्रथमं चित्रकरस्य [कौशलात्?].
~~~~~(15)

रनु मध्यन्दिनदुन्दुभिध्वनिः ॥

चित्रकरस्य रवेरालेख्यकृतश्च कौ(16) 27.

[Lines 7,8 missing]

शेषं नयने न्यमज्जयत् ॥

चित्रमण्डपे षट्शब्दस्यानुवादिनि संप्रति शब्द इत्य.....
(19)तस्तरसि दृशो निमग्ने मध्याह्नविध्यनुष्ठानार्थमवश्यगमनेन दर्शनविघ्न-
संभावन.....(110) 28.

अनुबन्धमवेक्ष्य तादृशं
क्षितिभर्तुस्सुरसुन्दरीं प्रति .
गणयन्नपराधमात्मनो
मनसीत्थं पृथिवीभ[?] (111)दोभ्यंघातं ॥ 29.

उपमानपदे तिलोत्तमां
यदि मन्त्री विदधे श्रियं प्रति .
अपरीक्ष्य पुनस्तदीदृशं
कथम(1.12)र्थं तदनुदितं मया ॥

लक्ष्मीं प्रत्युपमानत्वे कदम्बवासस्तिलोत्तमां यदि विदधे तत्तदीदृशं-
मर्थम(113)विमृश्य तदेव मया कथमनुकथितम्. तिलोत्तमाकथैव कथ-
मारब्धेत्यर्थः ॥ 30.

इदमीदृगनर्थसंशः^(1.14)यं
कथयात्रेक्यगृहं च दर्शितम् .
अनयन्मदनः शरव्यतां
विशतो यत्र महीपतेर्मनः ॥

ईदृगदि^(1.15)शोनर्थविषयस्संशयो यत्र तच्चित्रगृहं कथं सया दर्शितम्
यत्र विरातो राज्ञश्चित्तं लक्ष्यतां कामो^(1.16)नयत् चित्तमभिनादित्यर्थः ॥३१.

क ललाम तिलोचमा दिवः
मभुता च क मनुष्यमण्डले .
— — —^(1.17)पुरुषस्य नेदृशी
षट्नेयं पुरुषोत्तमं विना ॥

दिवो ललाम भूषणं तिलोचमा क भवति [मनुष्यमण्डले]^(1.18)ले
ऐश्वर्यं क भवति पुरुषोत्तमं विष्णुं विना पुरुषस्य नेदृशी षट्ता भवात् ॥३२.

इयंती — — —^(1.19)मानसीं
रुजमाशा मम हन्तुमीश्वरी .
अभवन्न कदम्बवासवा-
नृपतेः काचिदनर्थकारिणी[?] ॥

[म]^(1.20)म मानसीं रुजं चिन्तां हन्तुं सेवमाशा परं केवलमीश्वरी
समर्थो भवति यत्कदम्ब.....^(1.21)राज्ञोनर्थकारिणी नाभूत् ॥
..... ॥

33.

पुरतः पुरुहूतयत्तन-
प्रमदानाम स — — —^(1.22)
तदवश्यमितोपि सद्गुण-
दयमेव द्रुतमुद्धरिष्यति ॥

.....(1.3)नित्याभ्यां सफलं तत्प्रापत्. यत्सात्विकभावानां
कम्पस्वेदादीनां.....[संपत्](1.4)वितोपि मिलितः ॥ 26.

उदभिद्यत घर्मविन्दुभिः
प्रथमं चित्रकरस्य [कौशलात्?].
~~~~~(1.5)

रनु मध्यन्दिनदुन्दुभिध्वनिः ॥

चित्रकरस्य रवेरालेख्यकृतञ्च कौ.....(1.6) 27.

[Lines 7,8 missing]

शेषं नयने न्यमज्जयत् ॥

चित्रमण्डपे षट्शब्दस्यानुवादिनि संप्रति शब्द इत्य.....
(1.9)तसरासि दृशो निमग्रे मध्याह्नविध्यनुष्ठानार्थमवश्यगमनेन दर्शनविघ्न-
संभाषण.....(1.10) 28.

अनुगन्धमवेक्ष्य तादृशं
क्षितिभर्तुस्सुरसुन्दरीं प्रति .
गणयन्नपराधमात्मनो
मनसीत्थं पृथिवीभः(1.11)दोभ्यंघातं ॥ 29.

उपमानपदे तिलोचमां
यदि मन्त्री विदधे श्रियं प्रति .
अपरीक्ष्य पुनस्तदीदृशं
कथम(1.12)र्थं तदन्तर्दितं मया ॥

लक्ष्मीं प्रत्युपमानत्वे कदम्बवासस्तिलोचमां यदि विदधे तत्तदीदृश-
मर्थम(1.13)विमृश्य तदेव मया कथमनुकथितम्. तिलोचमाकथैव कथ-
मारब्धेत्यर्थः ॥ 30.

इदमीदृगनर्थसंश(। 14)यं
कथपालेख्यगृहं च दर्शितम् .
अनयन्मदनः शरव्यतां
विशतो यत्र महीपतेर्मनः ॥

इदमीदृ(। 15)शोनर्थविषयस्संशयो यत्र तच्चित्रगृहं कथं मया दर्शितम्
यत्र विशतो राज्ञश्चित्तं लक्ष्यतां कामो(। 16)नयत् चित्तमभिनदित्यर्थः ॥ 31.

क ललाम तिलोत्तमा दिवः
प्रभुता च क मनुष्यमण्डले .
— — — (। 17)पुरुषस्य नेदृशी
घटनेयं पुरुषोत्तमं विना ॥

दिषो ललाम भूपणं तिलोत्तमा क भवति [मनुष्यमण्डल](। 18)ले
ऐश्वर्यं क भवति पुरुषोत्तमं विष्णुं विना पुरुषस्य नेदृशी घटना भवति ॥ 32

इयंती — — — (। 19)मानसीं
रुजमाशा मम हन्तुमीश्वरी .
अभवन्न कदम्बवासवा-
नृपतेः काचिदनर्थकारिणी ? ॥

[म](। 20)म मानसीं रुजं चिन्तां हन्तुं सेयमाशा परं केवलमीश्वरी
समर्था भवति यत्कदम्ब.....(। 21) राज्ञोनर्थकारिणी नाभूत् ॥
..... ॥

33.

पुरतः पुरुहूतपचन-
प्रमदानाम स — — — (। 22)
तदवश्यमितोपि सङ्कटा-
दयमेव हृतमुद्धरिष्यति ॥

1 Ms. 'ल.

2 Is it परता ?

3 Ms. 'यतिने'.

4 Ms. 'ले.

5 Is it परमस्ति ?

6 Is it एव चाम्बकम् ?

स एव प्रथमं तिलोत्तमाना[म].....(1 23*).....रि-
प्यति ॥

34.

विदधात्ययमुत्तमं यदि
प्रभुभक्त्या पृथिवीवृहस्पतिः .(1.1)
~~~~~[तिलोचमा
सदनं स्वामि]कृते प्रवेक्ष्यति ॥

पूर्वश्लोकार्थमेव प्रपञ्चयति . स्वामिभक्त्यार्यं(1.2).....
[तिलो]त्तमा स्वयमेव स्वामिकृते गृहमेष्यति ॥

35.

नैतदाश्चर्यमित्याह ॥(1.3)

~~~~~  
~~~~~कचं सुराङ्गना .  
अजमिन्दुमतीमयेन वा
वपुषा किं हरिणी न शिश्रि(1.4)ये ॥

.....नाभ्यलपत् इन्दुमतीरूपेण हरिणीनामां नाकस्त्री
किं नाजमश्रयत् ॥(1.5)

36.

~~~~~  
~~~~~जितोपि मन्मथः .
इमंमैरुशरीरमेव किं
हृदयस्थोपि न वेद शूलि(1 6)[नः] .

.....काम इमं राजानं हरस्यैक[शरीरं](1 7)[न वेद]. 37.

तदचरयमसौ तिलोचमा
शुनदीवाचततार भूतलम् -

अचिरादपि पत्युरंकता-

मु(१४)[पयाता] ~ इवाहिनीपतेः ॥

तत्ततो हेतोर्गङ्गेव विलोचमा निश्चित भूतलमवतीर्णा सा वा(१५)-
[हिनीना से]नाना नदीना च पत्युर्नृपस्य समुद्रस्य चैक्यमुपयाता गन्ता .
याते कर्तरि लुट् ॥

38.

इति बुद्धि(११०)उत्तेन दुस्तरा-

दपि चिन्ताजलधेस्समुद्धृतः .

वदतामिव धर्मनन्दनः

प्रथमस्सत्यवता व्यजिज्ञ(१११)पत् ॥

दुस्तरादगाधादपि चिन्तासमुद्रात्पूर्वोक्तबुद्धियत्तेनोद्धृतस्स पृथिवीभटो
वदता वाग्मिनामा(११२)द्यो व्यजिज्ञपत् यथा सत्यवता युधिष्ठिर आद्य ॥३९

त्वयि पाधिं चित्रपुत्रिका-

चिरसदर्शनउद्धलोच(११३)ने .

स्मयमान इवादिपूरुषो

रधिरन्तर्गगन विलम्बते ॥

हे गजस्त्वयि चित्रस्त्रियाश्चिर सदृश(११४)नार्य कौतुकवति सति सा-
ध्यं इव तव पूर्वपुरुषस्सूर्यो मध्येगर्गन विलम्ब करोति ॥

10.

क्षणमात्रमित्रा(११५)यमर्यमा

तुरगाणा मुरदीधिकातटे .

त्यजति व्यपनेतुमुद्यमं

गगनाग्रक्रमणमप्लमम् ॥(११६)

.. .. शाना नमोलङ्घनसेद निवारयितुमिव क्षणमादित्य उद्यम
त्यजति ॥

41.

नलिनीमभितो(११७) — — — —

करसंस्पर्शशेन भास्वतः .

अवलोक्य निराशयात्मनि

क्रशिमानं जननी शनेरगात् ॥

सू(११८).....[प]श्चिनीं दृष्ट्वा निराशयांशाभावेनेव श-
नेस्सौरस्य जननी छाया ह्रस्वत्वं ग(११९)[तवती].....माशाभावेनेति
हेतुत्प्रेक्षणं . तृतीयासप्तम्योर्बहुलमित्यम् ॥ ४२.

शनिमातरि पा(१२०) — — — —

— — — — तिमात्रमल्पताम् .

लिखितैरिव चित्रदर्शिनि

त्वयि पृथ्वीपतिभिः(१२१) [प्रतीक्ष्यते] ॥

.....भिर्नृपसेवकैरसह शनिमातरि च्छायायामल्पतां सं-
ध्याहजातं ह्रस्वत्वं(१२२).....रिव राजभिश्चित्रं पश्यति त्वयि
प्रतीक्ष्यते . मध्याह्ने हि सेवका देवकार्यवशाद्विर(१२३**६२)लीभवन्ति ॥ ४३.

इति चित्रगतामराङ्गना-

मुखपेयूपमयूखमण्ड[लात्] .

— — — — —

— — — — — (११)राज भारती ॥

चित्रलिखिततिलोत्तमामुसचन्द्रमण्डलाद्राजने.....(१२) ४४.

प्रथमानुचरस्मरेच्छया

प्रतिभोक्तुं नृपसामवायिकान् .

1 Is it निरस्वती ? 2 Ms. "रास्यमात्र". 3 Ms. "नरजनी". ४ crossed
out and 'न' is under 'ज'. 4 Ms. "शमागा". 5 Ms. "इय".
6 Pāṇini, 2. 4. 84 7 Is it पश्येवानुगेः सह या-त्यामति ? 8 Ms. "चन्द्रावन".
9 Ms. "तम".

पृथिवीभ[ट एव]— — —

— — — — — .(1.3)

प्रथमोनुचरो यस्मरस्तदिच्छयेव नृपान्त्सामवायिकांश्च प्रतिमोक्तुं...
.....(1.4)वारक्षन् यदि राजैवान्प्रत्यमोक्ष्यत्तदा काममोहितत्वात्तेषा-
मुचितां प्रतिपत्तिं नाकरिष्यदतो मागध एव प्र(1.5)तिमुक्तवानित्यर्थः ॥ 44.

मनसा सह चक्षुरिन्द्रिये
नृपतेभिन्नमृगीदृशा हृते .
विरहान्धतयेव नेन्द्रियैः
परिशि(1.6)ष्टैः प्रसृतं स्वकर्मणि ॥

तिलोत्तमया राज्ञश्चित्ते नेत्रे च हृते सति शेषैः कर्णादिभिरिन्द्रियैस्त्व-
कर्मणि [श्रवणा](1.7)दौ न प्रवृत्तम् . अतस्संभाव्यते विरहेणान्ध्यात् ॥ 45.

अमृणोदमृतच्युतरश्रुते-
र्न बहिर्गायत एव [यन्दिनः] .
[ह](1.8)रिचन्दनवारिणोक्षितं
शिशिरं नावजगाम कुट्टिमम् ॥

श्रुतेः कर्णयोरमृतच्युतो बहिर्गायतो गायनाग्नौ नैवा.....(1.9)
हरिचन्दनसिक्तां शीतलां भुवं च नाचेतयत् ॥ 46.

न रदत्तभाग्यभागिता-
मनयन्नागंरखण्डवीटिकाम् .
घन(1.10)साररसानुसारिणा
न जलार्द्रापवनेन पिप्रिये ॥

स ताम्बूलचीटिकां दशनच्छेदेन भाग्यवत्त्वं नानयत्. न च(11)
कर्पूराद्रेण जल-----वायुनासावतुष्यत् ॥ 47.

स्थितया सुरसुश्रुवा मन-
स्युपदिष्टैरिव मन्थरैः पदैः .
त्रि(1.12)दिवादविशिष्टतस्ततो
निरगाच्चित्रगृहात्कथंचन ॥

चित्रस्थयाप्सरसोपदिष्टैरिवालसैः पदैः स्वर्ग(1.13)सकाशादभिन्नात्त-
च्चित्रगृहात्स निर्गतः ॥ 48.

कृतमाङ्गलिकादिकाह्निकः
प्रतिमुच्य च्चितिपं शनैः शनैः (1.14) .
तरणैस्तरुणिन्नि तेजसां
शिथिले वन्दिपतिविनिर्णयौ ॥

कृतं माङ्गलिकमाह्निकं मागधोचितं कर्म ये(1.15)न स वन्दी राजानं
प्रतिमुच्य सूर्यतेजसि मन्दे सति शनैश्शनैर्निर्गतः ॥ 49.

इयदाधिभराङ्गमुद्वहे-
दधि---(1.16)पि किमेव मामिति .
उपनीतमपि स्वसेवकैः
पुरतो नाधिरुहो वाजिनम् ॥

इया[नाधि]भरो यस्य(1.17) तादृ-----दृशं मामतिसमर्थोप्येषो-
श्चो मां किं कथ----- (1.18)नीतमपि नारोहत् ॥ 50.

भविता तव पालकं प्रति
द्युवधुः केन पथानुरागिणी .

अवनम्रमुखो मुहुर्गृह्य[हा](1 19)-
निति पृच्छन्पृथिवीमिवागमन् ॥

तथ भोक्कारं राजानं प्रति तिलोत्तमानुरक्ता केनोपायेन भवि[तेती]-
(1.20)व भूमिं पृच्छन्नतमुरस्स गृहं गतवान् ॥ 51.

शतशोपि विकल्पकल्पना-
चतुरे चेतसि या न दि[द्युते](1 21) .
उदभावि तया स्फुरचया
रभसादक्षिणि तस्य दक्षिणे ॥

शतवारं विकल्पानां कल्पनायां.....(1 22)ये विषये चतुरे तस्य
चित्ते या नाद्युतभिन्तावशात्तस्य चित्ते जात्वपि नास्फुरदित्यर्थः तया.....
(1.23)न तस्य दक्षिणेनेत्रे सहसा जातम् . स्फुरत्ता प्रविभा स्पन्दश्च ॥ 52.

स शरीरगुणोस्य कश्चन
— — — — — [द](1 24)र्शनोत्सवम् .
स्फुरणं स्फुटमेव चक्षुषा
यदवामेन सदानुभूयते ॥

कश्चन यत्तु.....(1.25*).....महता लाभः यतो
दक्षिणेन नेत्रेण सदा स्पन्दोन्ते(1.1)[भूयते] . 53.

— — — — —
— — — दर्शनमात्रकं फलम् .
अपरिश्रुधमानसज्वरः
प्रभुभक्त्येरुपरोवि(1.2)[शदृग्दृग्] .

.....दर्शनमेव फलं जानन्सोशिथिलचिन्तस्त्वामिभक्तिपरो गृ-
ह्म(1 3)विशत् ॥

54.

अ[चिरेण?] मनोरथः प्रभोः
फलितस्स्यादिति चिन्तयन्नसौ .
प्रथमोपगतेन केनाचि-
त्पठितं(1.4) [श्लोकमिमं तदाशृणोत्?] ॥

राज्ञोभिलाषस्सफलोपि स्यादिति विमृशन्स केनापि नवागतेन पण्डिते-
नेमं पठि(1 5).....शृणोत् ॥

55.

सलिलादपि निर्ययौ रसा
धरणेरप्युदपादि मैथिली .
दहनादपि याज्ञसे[निका](1 6)
[किम]लभ्यं पुरुषार्थशालिनाम् ॥

समुद्राल्लक्ष्मीरुदभूत् भूमे.....अग्रेरपि द्वौपदी(1.7).....
शालिभिः किं न लभ्यते ॥

56.

समयानुगुणेत्युपश्रुति-
श्रुतिपेयूपविलासवापिका .
उपताप(1.8) — — — — —
शिथिलीकर्तुमिवोपचक्रमे ॥

श्रुतेः कर्णस्यामृतपूर्णक्रीडापुष्करिणी यतस्तत्कालो(1.9)चित.....
स्तादृशं तापं स्वल्पीकर्तुमिव प्रारम्भे ॥

57.

कविपरिडतचक्रमेलकं
प्रणमन्माञ्जलिरेप(1.10) — — — .

उपहूय स पद्मनाभ इ-
त्यवदद्विग्रहराजमन्त्रिणम् ॥

कविपरिहृतानां चक्रेण मेलकं(1 11) नमत्सं पद्मनाभ इत्याहूय विग्रह-
राजामात्यमित्यवदत् ॥ 58.

इदमन्यपरं वचो जगौ
कविता कश्च पपा(1 12)ठ चात्र कः .
कतमश्च विपश्चिदेप यो
निविडोष्णीपदुरीक्ष्यकुन्तलः ॥

क. कविरिमं श्लोक कृतवान् कश्चो(1 13)कृतवान् निविडेनोष्णीपेणादृश्य-
[केशः]... कतम.. काश्मीरप्रक्रि[या] . विध्यम्(?) ॥ 59.

तमुवाच स योय(1 14)---
प्रथमे प्रश्नयुगे स एव ते .
यदि सत्यमवैपि मद्बच-
श्चरमं पृष्ठमहं ब्रवीमि तत् ॥

योयं विपश्चि(1 15)स्त तव प्रश्नयुगस्योत्तरम् . स एव कविः पा-
ठकश्चेत्यर्थः . यदि मद्बचस्तस्य जानासि तदा कौयं विप(1 16)
... ॥ 60.

इति वादिनमेन---
---[स] वन्दिनाम् .
क्षणम(1 17)[प्यनृत]---
---[मुखा]म्बुजे ॥

तव मुखपद्मेऽसत्यजलकणाः क्षणमपि न तिष्ठं(1 18)न्तीति पृथिवी-
भटः पद्मनाभमवदत् ॥ 61.

पृथिवीभट्टमुक्त्वन्तमि-
 त्ववदन्मानधरो महत्तमः .
 मिहिरो(1.19)[न्यगुणप्रकाशने]
 परदोषावरणे महत्तमः ॥

स भानी महत्तम एवमुक्तान्तं पृथिवीभट्टमित्यवदत्(1.20).....
 प्रकाशने सूर्यः परेषां दोषाच्छादने महानन्धकारः . 62.

विबुधश्च कविश्च शारदा-
 य— — — (1.21)[मण्डला?]दयम् .
 निगमागमतीर्थतापस-
 प्रथमोद्यागतवाञ्छ[यान]कः ॥

पण्डितः कविश्च तथा नि(1.22).....[ज]यानकश्च [शारदा]क्षे-
 त्नात्कश्मीरमण्डलादागतः ॥ 63.

युगपत्सुमं(1.23)— — — —
 — — — — रुदेत्यमुष्य धीः .
 अपुनैव सुतेन शारदा
 गिरिकन्येव गुहेन नन्दति ॥

सुमन(1.24**63) 64.

[Six lines at the beginning of page missing]

शशिखण्डशिखण्डमेण्डनं
 प्रति निर्वेदनिवेदनं व्यधात् .

.....(1.7)या पूजया हेतुभूतया चन्द्रावचूडाभूषणं हरं प्रति
 वन्दी..... ॥ 65.

किल प्रसिद्धौ पुमान्मनुष्य.....(1.16)रुपमन्युनामा संपन्नस्तस्य
महामुनेर्गुरो.....(1.17)रक्षति. हरेणोपमन्यवे यो दत्तः.
उपमन्युर्नारायणस्य दीक्षागुरुरासीत् ?]..... 69.

[उप](1.18)मन्युकुलादपोहितुं

न पदुर्गोत्रपरम्परागतम्.

कलिं—~—~—~—~—~

~—~—~—~—~—~—(1.19)धनम् ॥

कुलक्रमागतं शिवभक्तिधनमुपमन्युस.....(1.20)स्य स-
न्ततिरुपपत्त्याप्तत.....हरभक्तिमु.....(1.21)मेण प्राप्त-
तमस्य शिवभक्तिधनस्य.....(1.22)स्यां विरोचनस्सूर्य.....
.....(1.23*) 70.

[Six lines at the beginning of page missing]

.....व निमीलितचक्षु.....(1.7)-
.....तोपिता शारदा सूर्योदये.....चितनेत्रस्य द-
र्शन(1.8)- 71.

~—~—~—~—~—~—

[क्षणसौस्नातिकरत्नन्]पुरम्.

चरणं च निधा[य]—~—

~—~—मि 'त्रिदिवीकृत(1.9)~—.

.....गङ्गाजलं तत्र स्नानेन हेतुना क्षणं सुस्तावं पृच्छद्रत्ननूपुरं
यस्य(1.10)..... 72.

कवितां पथि पट्टिधे गिरां-

मसि मां पद्भिरुप~—~—(1.11)

— — — — —
— — — — — नात् ॥

पङ्क्तिभिर्जन्मभिर्मां सेवित्वा पङ्क्तिषु प्राकृतादिप(। 12).....त-
वांस्तां कंवितां मनुष्यरूपस्य हरेर्वक्ष्यमाणदृशा पृथ्वीरा(। 13)[ज].....
..... त्यर्थः ॥

73.

पुरुहूतपुराङ्गना पुरा
परिखिन्ना चिरलास्यलीलया (। 14) .
— — — — —
— — — — — विग्रहा ॥

चिरं नृत्यक्रीडया श्रान्ता तिलोत्तमाप्सरा गङ्गाया(। 15)..... 74.

— — — — — कारत्रिन्दिनी-
हठमेलापधियागतं विदन् .
पुलिनात्पि(। 16)[ता] — — — — —
— — — — — ॥

पद्मिनी हठेन मेलापे धिया बाञ्छया आगतं चन्द्रं जान(। 17)....
...वनूढवान्.

75.

दलित — — — — —
— — — — — (। 18) — — — .
— — — — —

रमणं पद्मवनस्थितास्मरत् ॥

दलितानां भुक्तानां.....(। 19).....ली तया भयङ्करं
तथाविधं वीक्ष्य पद्मवने वर्तमा(। 20)[ना].....

76.

स्मरणानन्तरमेव दर्शनम् .

यददीयत् येन स श्रियो

यशः(1.21)———

.....[स्मर]णकाले एव तद्दर्शनं दत्तं येन हेतुना जनेन सह
(1.22)..... 77.

करं नाकनदीतटस्थितः .

(1.23)———

——— ॥

.....मिव गङ्गायां स्थितः कामो हरिः(1.24**84) 78.

* * * * *